

รายงานสรุปผลการประชุมประจำปี 2555 ของ สศช. เรื่อง

อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว

วันพฤหัสบดีที่ 6 กันยายน 2555

ณ ห้องแกรนด์ไดมอนด์บอลรูม ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

รายงานสรุปผลการประชุมประจำปี 2555 ของ สคช.

อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว

คำนำ

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ประเทศไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การขับเคลื่อนประเทศไทยสู่การเติบโตสีเขียว จึงเป็นประเด็นการพัฒนาที่สำคัญภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาไปสู่ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมไปกับการเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่องเพื่อความอยู่ดีมีสุขของทุกภาคส่วนในสังคม

การพัฒนาประเทศไปสู่การเติบโตสีเขียว จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีการพัฒนาทุกฝ่าย ทุกระดับ เพื่อร่วมกันผลักดันให้แนวทางการพัฒนานี้ประสบความสำเร็จ ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้จัดให้มีการประชุมประจำปี 2555 เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2555 ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จ.นนทบุรี เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมระดมความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่การเติบโตสีเขียว ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 1,900 คน ประกอบด้วย คณะรัฐมนตรี นักการเมือง สมาชิกสภาการศึกษาและสังคมแห่งชาติ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ นักธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักศึกษา และสื่อมวลชน

สำนักงานฯ จึงได้ประมวลจัดทำเอกสารสรุปผลการประชุมประจำปี 2555 ฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ และใคร่ขอขอบคุณในความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านที่ได้ให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ ส่งผลให้การประชุมบรรลุผลตามเจตนารมณ์ทุกประการ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
กันยายน 2555

สารบัญ

หน้า

คำนำ

ส่วนที่ 1 :	รายงานสรุปผลการประชุมประจำปี 2555 ของ สศช. เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว”	1
ส่วนที่ 2 :	รายละเอียดการประชุม	
	➤ โครงการจัดประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.	17
	➤ กำหนดการประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.	19
ส่วนที่ 3 :	พิธีเปิดการประชุม	
	➤ คำถวายรายงาน “นายกรัฐมนตรี (นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร) ”	27
	➤ พระราชดำรัสเปิดการประชุมประจำปี 2555 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	29
	➤ บทวิดิทัศน์ เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว”	30
ส่วนที่ 4 :	การนำเสนอและอภิปรายภาพรวม เรื่อง “แนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียว”	35
ส่วนที่ 5 :	ผลการประชุมกลุ่มย่อย	
	กลุ่มที่ 1 : อนาคตเกษตรไทยสู่การเติบโตสีเขียว	43
	กลุ่มที่ 2 : อุตสาหกรรมสะอาด : วิถีใหม่ของอุตสาหกรรมอนาคต	55
	กลุ่มที่ 3 : มุ่งสร้างสรรค์การท่องเที่ยวสีเขียว...เพื่อการพัฒนาอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน	65
	กลุ่มที่ 4 : การพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อระบบเศรษฐกิจสีเขียว	79
	กลุ่มที่ 5 : เส้นทางสู่นวัตกรรมสีเขียว	85
	กลุ่มที่ 6 : สังคมสีเขียว...นวัตกรรมทางสังคมสู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน	99
	กลุ่มที่ 7 : การรับมือภัยพิบัติภายใต้การเติบโตสีเขียว	111
ส่วนที่ 6 :	สรุปผลความคิดเห็นผู้เข้าร่วมประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.	125

ส่วนที่

รายงานสรุปผลการประชุม
ประจำปี 2555 ของ สศช.

เรื่อง อนาคตประเทศไทย

บนเส้นทางสีเขียว

รายงานสรุปผลการประชุมประจำปี 2555 ของ สศช. เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว”

1 ข้อเท็จจริง

1.1 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จัดให้มีการประชุมประจำปี 2555 เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” โดยกราบบังคมทูลเชิญ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดการประชุมฯ พร้อมทั้งทรงรับฟังการอภิปราย ทอดพระเนตรนิทรรศการ และเสวยพระกระยาหารกลางวัน ในวันพฤหัสบดีที่ 6 กันยายน 2555 ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี การประชุมครั้งนี้จัดขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของโอกาสที่เป็นธรรมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่คำนึงถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และร่วมกันกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียวที่เป็นรูปธรรมอย่างบูรณาการจากทุกภาคีการพัฒนา ภายใต้กรอบแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย คณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้แทนจากภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชน และประชาชน รวม 1,900 คน

1.2 การประชุมแบ่งเป็น 2 ช่วง ในภาคเช้า เริ่มต้นเวลา 9.00 น. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธาน และมีพระราชดำรัสเปิดการประชุมประจำปี 2555 นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ทูลเกล้าฯ ถวายสูจิบัตรและเอกสารประกอบการประชุม และนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี กราบบังคมทูลถวายรายงาน จากนั้นเป็นการอภิปรายเรื่อง “แนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียว” โดย ดร.พนัส สิมะเสถียร ประธานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย นายอาคม เติมพิทยาไพสิฐ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นผู้นำเสนอ และผู้อภิปรายประกอบด้วย นายกิตติรัตน์ ณ ระนอง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายปีติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา ประธานกรรมการบริหาร สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) นายอิสระ ว่องกุศลกิจ ประธานกรรมการ กลุ่มน้ำตาลมิตรผล และ ดร.อนุสรณ์ แสงนิ่มนวล กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) สำหรับการประชุมภาคบ่าย เป็นการประชุมระดมความคิดเห็นและกำหนดแนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาสู่สังคมสีเขียวในแต่ละมิติ แบ่งเป็น 7 กลุ่มย่อย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 อนาคตเกษตรไทยสู่การเติบโตสีเขียว

กลุ่มที่ 2 อุตสาหกรรมสะอาด : วิถีใหม่ของอุตสาหกรรมอนาคต

กลุ่มที่ 3 มุ่งสร้างสรรค์การท่องเที่ยวสีเขียว... เพื่อการพัฒนาอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

กลุ่มที่ 4 การพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อระบบเศรษฐกิจสีเขียว

กลุ่มที่ 5 เส้นทางสู่นวัตกรรมสีเขียว

กลุ่มที่ 6 สังคมสีเขียว : นวัตกรรมทางสังคมสู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน

กลุ่มที่ 7 การรับมือภัยพิบัติภายใต้การเติบโตสีเขียว

1.3 การประชุมครั้งนี้ สศช. ได้จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมในประเด็น เรื่อง แนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาสู่สังคมสีเขียว ผลการสำรวจพบว่า

1.3.1 ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 63.60 เห็นว่าการเข้าร่วมประชุมประจำปีในครั้งนี้มีความคุ้มค่ามาก ได้รับความรู้ความเข้าใจทิศทาง แนวทางการพัฒนาประเทศ การขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียวทั้งในระดับภาพรวม และประเด็นการพัฒนาเฉพาะที่ชัดเจน และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการวางแผน ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดประชุมประจำปีของ สศช.

1.3.2 ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 97.04 ได้นำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ไปใช้ประโยชน์ ทั้งในการจัดทำแผนของหน่วยงาน การวางแผนพัฒนา การศึกษาวิจัย ในส่วนความเห็นเกี่ยวกับสาระและแนวทางการพัฒนาสู่สังคมสีเขียว

1.3.3 ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยกับการพัฒนาประเทศสู่การเติบโตสีเขียวในอนาคต และเห็นว่าแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่สังคมสีเขียวสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11

1.3.4 สำหรับการขับเคลื่อนประเด็นการพัฒนาเฉพาะสู่สังคมสีเขียว ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยในระดับมากกับประเด็นการพัฒนาที่กำหนดในเรื่องนวัตกรรมทางสังคมสู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน การพัฒนาเกษตรกรไทยสู่การเติบโตสีเขียว การพัฒนานวัตกรรมสีเขียว การพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อระบบเศรษฐกิจสีเขียว และการสร้างสรรค์การท่องเที่ยวสีเขียวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพ

1.3.5 ผู้เข้าร่วมประชุมมีข้อเสนอแนะประเด็นการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ในการประชุมประจำปีครั้งต่อไป อาทิ การลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างความเป็นธรรมในสังคม การแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาคน ความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน การรับมือภัยพิบัติภายใต้การเติบโตสีเขียว เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมสีเขียว การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในเชิงรุกทุกภาคส่วน

2 แนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียว

สศช. ได้นำเสนอแนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียวภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ให้ที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็น สรุปได้ดังนี้

2.1 สภาพปัญหาในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 4 ปัญหาที่สำคัญได้แก่

2.1.1 การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่ชั้นบรรยากาศ ประเทศไทยปล่อยก๊าซดังกล่าวมากเป็นอันดับที่ 24 ของโลก และถือว่าสูงมากเมื่อเทียบกับชาติต่างๆ ในอาเซียน เนื่องจากการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม การขนส่งและการใช้พลังงานของประเทศ นอกจากนี้ การผลิตไฟฟ้าแม้ว่าร้อยละ 70 จะใช้ก๊าซธรรมชาติ ซึ่งเป็นพลังงานสะอาดแต่ยังมีส่วนผสมของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ทำให้ภาพรวมการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของไทยสูง เมื่อเทียบการปล่อยก๊าซดังกล่าวต่อประชากร มีค่าประมาณ 5.6 ตันคาร์บอนต่อคนต่อปี หรือประมาณร้อยละ 1 ของโลก

2.1.2 การปล่อยของเสียมีอยู่ในทุกขั้นตอนการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ขยะจากกระบวนการผลิตกว่า 16 ล้านตันต่อปี มีการนำมาใช้ใหม่ได้ประมาณร้อยละ 20 จากเป้าหมายที่กำหนดไว้ ร้อยละ 35

2.1.3 การถือครองที่ดินกระจุกตัวในกลุ่มคนรวย ขณะที่การบุกรุกป่าไม้ยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง การถือครองที่ดินอยู่ในกลุ่มคนรวยเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น ขณะที่การบุกรุกป่าไม้มีทั้งคนจนและคนรวย ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็วจากเมื่อ 50 ปีก่อนมีป่าไม้คิดเป็นร้อยละ 53 ของพื้นที่ประเทศ ปัจจุบันลดลงเหลือเพียงร้อยละ 23

2.1.4 สุขภาพของคนไทยยังมีปัญหา อาหารมีสิ่งปนเปื้อนส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย และอาจนำไปสู่ระดับสติปัญญาที่ลดลง ส่วนความรู้ ต้องให้ความรู้แก่คนไทยอย่างต่อเนื่อง และสร้างจิตสำนึกในการปกป้องทรัพยากรของประเทศได้

2.2 ความหมายของสังคมสีเขียว มีความหมายที่ค่อนข้างกว้าง ครอบคลุมถึงความยั่งยืน สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ทั้งมิติเศรษฐกิจ และสังคม ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืน ต้องใช้สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 แนวทางการขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียว มุ่งการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ผู้ผลิตต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และผู้บริโภคที่กระตุ้นให้ผู้ผลิตเกิดความตระหนักถึงสิ่งที่เป็นพิษภัยต่อสิ่งแวดล้อม การปรับเปลี่ยนระบบขนส่งจากถนนสู่ระบบราง เพื่อลดการใช้พลังงานและการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชาติ สังคมที่เป็นธรรม เสริมสร้างการใช้ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการใช้กฎ ระเบียบ และมาตรการด้านภาษีและการเงิน

2.4 ตัวอย่างการบรรลุแนวทางขับเคลื่อน ที่มีในหลายรูปแบบ อาทิ การออกแบบผลิตภัณฑ์สีเขียว ภาคอุตสาหกรรมที่คำนึงถึงการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรม การจัดซื้อจัดจ้างสีเขียวของภาครัฐ ความรับผิดชอบต่อสังคมที่ภาคเอกชนได้เริ่มดำเนินการไปแล้ว ความร่วมมือในภาคบริการ การบริโภค ค้าส่ง ค้าปลีก บรรจุภัณฑ์ การกระจายสินค้าที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว การฟื้นฟูทรัพยากร และความหลากหลายทางชีวภาพ ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรโดยเฉพาะพลังงาน การปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตในภาคเกษตร และอุตสาหกรรมให้เกิดการสร้างงานและอาชีพสีเขียว กฎระเบียบต่างๆ และการเพิ่มการอุดหนุนอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยการสนับสนุนทางนโยบายทางการเงินและการคลังของภาครัฐ การก้าวสู่สังคมสีเขียวต้องวางแผนตั้งแต่ครรภ์มารดา เริ่มจากอนามัยแม่และเด็ก สภาพแวดล้อมเมื่อเด็กเติบโตต้องมีความมั่นคงสำหรับอนาคต การมีงานทำมีรายได้ และมีทรัพยากรธรรมชาติที่เพียงพอ

3 สรุปผลการอภิปราย

ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้ข้อคิดเห็นต่อแนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียว ทั้งในด้านภาพรวมและประเด็นการพัฒนาเฉพาะ รวมทั้ง ตัวอย่างของการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม สรุปได้ดังนี้

3.1 ภาพรวม

3.1.1 บทบาทนโยบายการเงิน-การคลังที่สนับสนุนการเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว กระทรวงการคลังได้ดำเนินนโยบายการเงินการคลังที่สนับสนุนให้ภาคธุรกิจเข้าสู่การเป็นเศรษฐกิจสีเขียว โดยสร้างแรงจูงใจผ่านมาตรการภาษี เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภค อาทิ มาตรการอุดหนุนอากรขาเข้าที่ลดภาษีนำเข้าเครื่องจักรอุปกรณ์สำหรับการแก้ไขปัญหามลพิษหรือการรักษาสีสิ่งแวดล้อม การให้สิทธิประโยชน์แก่ธุรกิจที่ปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ที่ประหยัดพลังงาน การปรับปรุงอัตราอากรเพื่อส่งเสริมการใช้ก๊าซธรรมชาติของภาคขนส่ง กำหนดค่าปรับสำหรับโรงงานที่มีการก่อกมลพิษตาม และการลดภาษีสรรพสามิตสำหรับรถยนต์ประหยัดพลังงาน

นอกจากนี้ กระทรวงการคลังดำเนินการกำหนดมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยจัดทำร่าง พ.ร.บ. มาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ... ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา กำลังปรับแนวทางการจัดเก็บภาษีรถยนต์ โดยนำอัตราการปล่อยสารคาร์บอนออกไซด์มาพิจารณาด้วย และส่งเสริมให้ภาคเอกชนทำการศึกษาวิจัยด้านการประหยัดพลังงาน นำค่าใช้จ่ายจากการลงทุนเปลี่ยนอุปกรณ์การผลิตที่ประหยัดพลังงานมาลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล เป็นการส่งเสริมการลงทุนที่ดูแลรักษาสีสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมการบริโภค และประโยชน์ของผู้บริโภค

3.1.2 บทบาทภาคเกษตรกับกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมต้องปรับตัวต่อเนื่อง โดยมุ่งสร้างอุปสงค์ภายในประเทศเพิ่มขึ้น ช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ภาคการเกษตรปรับตัว ทั้งการควบคุมการผลิตสินค้า และผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรเป็นสีเขียว เพื่อส่งออกไปต่างประเทศ ซึ่งสินค้าต่างๆ จะต้องผ่านการตรวจสอบตามเงื่อนไขของประเทศผู้ซื้อ อย่างไรก็ตาม ในภาวะที่เศรษฐกิจต่างประเทศกำลังมีปัญหา ทำให้ความต้องการบริโภคสินค้าสีเขียวลดลง อาทิ สินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ดังนั้น จำเป็นต้องสร้างอุปสงค์ของผลิตภัณฑ์และบริการด้านการเกษตรสีเขียวภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นการพัฒนาสินค้าสีเขียวในประเทศมากขึ้น

สำหรับภาคเอกชน บริษัทขนาดใหญ่สามารถปรับตัวผลิตสินค้าสีเขียว แต่บริษัทขนาดกลางและขนาดเล็กยังขาดศักยภาพในการพัฒนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อส่งเสริมการผลิตและผลิตภัณฑ์สีเขียวมากขึ้น ขณะเดียวกัน ภาครัฐควรสนับสนุนการพัฒนาสินค้าสีเขียว อาทิ การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการนำวัสดุที่สนับสนุนการรักษาสิ่งแวดล้อมมาพิจารณาด้วย สำหรับภาคประชาชน ในกลุ่มชนชั้นกลางยังไม่มั่นใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์สีเขียว ควรนำผู้นำทางความคิดหรือดารา นักแสดงมาเป็นตัวอย่างในการใช้ผลิตภัณฑ์สีเขียวเพื่อกระตุ้นความสนใจ

3.1.3 ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นทุนสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียว จำเป็นต้องเสริมสร้างและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สีเขียว อาทิ ส่งเสริมสินค้าโอท็อปที่มีศักยภาพให้เป็นผลิตภัณฑ์สีเขียว และสร้างตราสินค้าใหม่สำหรับผลิตภัณฑ์ที่มีการพัฒนาสู่สินค้าสีเขียวตั้งแต่กระบวนการผลิตที่ใช้ประโยชน์จากความ

หลากหลายทางชีวภาพไปจนถึงการขนส่งและจำหน่ายที่ไม่ก่อมลพิษ ขณะเดียวกัน ต้องนำรายได้ส่วนหนึ่งพัฒนาแหล่งที่มาของความหลากหลายทางชีวภาพ

ขณะเดียวกัน ควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงคุณภาพสินค้าบริการจากความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ดูแลรักษาความหลากหลายทางชีวภาพที่เป็นต้นกำเนิดของสินค้าควบคู่กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีชีวภาพ รวมทั้งผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยเฉพาะการนำไปบูรณาการกับผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพของชุมชนที่มีการรับรองมาตรฐานและเกื้อกูลกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ รวมทั้งสร้างฐานข้อมูลเศรษฐกิจ กฎหมาย และวิทยาศาสตร์ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ และเชื่อมโยงด้านวิชาการกับการบริหารจัดการเพื่อให้การเสริมสร้างและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3.1.4 การเตรียมการรองรับภัยพิบัติต้องเร่งดำเนินการ ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ต้องเร่งแก้ไขกฎหมายที่เป็นข้อจำกัด สำหรับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อรองรับภัยพิบัติ รัฐบาลต้องดำเนินการเชิงป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ส่วนระยะยาว ต้องปรับนโยบายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญกับการปรับตัวที่สามารถอยู่ร่วมกับสภาพภูมิอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลงและภัยพิบัติทางธรรมชาติได้

3.1.5 ตัวอย่างความสำเร็จการขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียวของภาคการผลิต

(1) กระบวนการผลิตแบบไร้ของเสียโดยใช้หลักการ 3Rs (Reduce Reuse Recycle) ของกลุ่มมิตรผล ที่ประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมน้ำตาลภายใต้พระราชบัญญัติอ้อยและน้ำตาลทราย พ.ศ. 2527 ได้สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างชาวไร่อ้อย โรงงานและหน่วยงานภาครัฐ โดยกำหนดส่วนแบ่งรายได้ของเกษตรกรกับโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในสัดส่วน 70:30 ดำเนินการส่งเสริมให้เกษตรกรเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต ดังนี้

(1.1) จัดตั้งสถาบันวิจัยพันธุ์อ้อยที่เหมาะสมกับพื้นที่ ใช้ชีววิธีในการกำจัดโรคและแมลง แทนสารเคมี ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ควบคุมคุณภาพของอ้อย ส่งเสริมให้ปลูกอ้อยที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม อาทิ การใช้ใบอ้อยกลบหน้าดินเพื่อลดการเผาใบอ้อย และลดการใช้สารเคมีปราบวัชพืช

(1.2) ในส่วนโรงงาน ให้ความสำคัญกับการแปรรูปอ้อยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม พร้อมกับพัฒนากระบวนการผลิตให้มีค่าใช้จ่ายต่ำสุดโดยประยุกต์ใช้หลักการ 3Rs อาทิ ลดการใช้พลังงานจากไอน้ำ และนำไอน้ำไปผลิตไฟฟ้าเพื่อใช้ในโรงงาน ไฟฟ้าส่วนที่เหลือนำไปขายให้กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิต มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายใต้ ISO 14001 น้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิตนำมาผ่านกระบวนการแล้วนำกลับมาใช้ใหม่

(1.3) ใช้การขนส่งด้วยระบบสายพานแทนการใช้รถบรรทุก ขนส่งกากน้ำตาลด้วยระบบท่อ ขนส่งน้ำตาลและน้ำเชื่อมให้แก่ลูกค้าด้วยรถขนาดใหญ่ ลดการใช้กระสอบและถุงพลาสติก

(1.4) ของเสียที่เกิดขึ้นนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ อาทิ กากน้ำตาลใช้ผลิตเอทานอล ชานอ้อยเป็นเชื้อเพลิงผลิตไฟฟ้า และเริ่มวิจัยพัฒนาให้เป็นไบโอพลาสติก อุตสาหกรรมน้ำตาลของบริษัทมิตรผลจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีของเสียเป็นศูนย์ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐต้องกำหนดนโยบายให้ชัดเจน ให้ผู้ประกอบการมีทิศทางลงทุนที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

(2) การนำแนวคิดสังคมสีเขียวมาปรับใช้ในธุรกิจพลังงาน โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อมลพิษน้อยที่สุด บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ดำเนินธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดสังคมสีเขียว โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงาน มุ่งสร้างภูมิคุ้มกัน เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ บริหารความเสี่ยง โดยมุ่งพัฒนาพลังงานทดแทนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กำหนดเป้าหมายที่จะเติบโตเป็น “คาร์บอนนิวทอล คอมพานี” โดยปรับปรุงประสิทธิภาพของโรงกลั่นด้วยการใช้พลังงานสะอาด ปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีและใช้นวัตกรรมพร้อมกับการผลิตพลังงานทดแทน อาทิ การผลิตเอทานอล ไบโอดีเซล ผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ที่สามารถลดก๊าซเรือนกระจก และสร้างงานได้มาก

ทั้งนี้ ภายใต้นโยบายรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับการใช้พลังงานทดแทนให้ได้ร้อยละ 25 ภายใน 10 ปี ประกาศยกเลิกการใช้น้ำมันเบนซิน 91 ในต้นปีหน้า และผลักดันให้ใช้เอทานอล และไบโอดีเซลมากขึ้นจะทำให้ประชาชนและเกษตรกรกว่า 8 แสนครัวเรือนได้ประโยชน์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน อ้อย และมันสำปะหลัง ส่งผลให้ประหยัดเงินตราจากการนำเข้าเชื้อเพลิง และลดก๊าซเรือนกระจก นอกจากนี้ สนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของพลังงานทดแทนหรือสิ่งแวดล้อมต่อการพัฒนาประเทศผ่านโครงการต่างๆ อาทิ โครงการประชาชนคนดี และโครงการไทยแลนด์โกกรีน

3.2 ความเห็นต่อการขับเคลื่อนประเด็นการพัฒนาเฉพาะสู่สังคมสีเขียว

ผู้เข้าร่วมประชุมประจำปี 2555 ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนประเด็นการพัฒนาเฉพาะสู่สังคมสีเขียว ดังนี้

3.2.1 การพัฒนาและขับเคลื่อนการผลิตการเกษตรและการตลาดสู่การเติบโตสีเขียว

(1) แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว ประกอบด้วย

(1.1) การพัฒนาองค์ความรู้ ทั้งการรับรู้ ความเข้าใจ การยอมรับและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกษตรสีเขียว รมรณรงค์ให้เกษตรกรใช้สารเคมีอย่างถูกต้อง พัฒนาศักยภาพบุคลากรทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในภาคเกษตร ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมสีเขียว จัดทำฐานข้อมูลการเกษตรสีเขียว ส่งเสริมเครือข่ายการวิจัยระดับชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนบทบาทของปราชญ์ชาวบ้านในการฝึกอบรมเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

(1.2) การผลิตและสร้างเครือข่าย ที่ผลักดันเกษตรกรรมยั่งยืนให้ได้ร้อยละ 25 ของพื้นที่เกษตรกรรมประเทศ ลดต้นทุนการผลิต ส่งเสริมและขยายผลการดำเนินการด้านการเกษตรสู่การเติบโตสีเขียวให้กว้างขวางขึ้น พัฒนารูปแบบการรวมกลุ่มการผลิตและการจัดการตลาดของเกษตรกร เร่งรัดการแก้ปัญหาการถือครองที่ดิน วางแผนการบริหารจัดการผังเมืองที่ดี พัฒนาระบบการจัดการน้ำทุกระดับ ปฏิรูประบบความปลอดภัยในอาหาร อาทิ การยกเลิกการขึ้นทะเบียนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พัฒนาเกษตรสีเขียวตลอดห่วงโซ่อุปทาน และควรเร่งจัดตั้งสถาบันส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ขณะที่ภาครัฐเข้มงวดกับการรับรองมาตรฐานสินค้าให้สามารถเชื่อถือได้จริง

(1.3) การสร้างเครือข่ายและขับเคลื่อนการตลาดสีเขียว สร้างตลาดที่มาจากความต้องการของผู้บริโภคและใช้วัตถุดิบที่ได้ในท้องถิ่น พัฒนาเครือข่ายการผลิตและการตลาดในท้องถิ่น สร้างมูลค่าเพิ่มให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและตลาด อาทิ ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางอาหารและมีคุณสมบัติเป็นยา กำหนดมาตรฐานสินค้าสีเขียวให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งการส่งออกและการบริโภคภายในประเทศ ส่งเสริมการใช้และประชาสัมพันธ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทยควบคู่กับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสากล ขยายรูปแบบตลาดใหม่ อาทิ สวนผักคนเมือง สนับสนุนการกระจายสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้ให้ผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่าย ผู้บริโภคควรศึกษาความหมายของการรับรองสินค้าประเภทต่างๆ ให้เข้าใจก่อนเลือกซื้อสินค้า อาทิ ผักปลอดภัย ผักไร้สารพิษ ผักอินทรีย์ และมีการรวมกันเป็นเครือข่ายผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมการผลิตสำหรับตลาดในประเทศหรือในภูมิภาคแล้วขยายไปยังตลาดต่างประเทศ ภาครัฐหาตลาดที่เหมาะสมและส่งเสริมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างค่อยเป็นค่อยไป

(2) กลไกและเครื่องมือในการขับเคลื่อนภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว มีทั้ง การลงทุนของภาครัฐ การลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชน การให้เงินอุดหนุน และแรงจูงใจในการทำเกษตรแบบอนุรักษ์ การใช้กลไกตลาดส่งเสริมการบริโภคอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการความเสี่ยงและความเสียหายจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และการใช้กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อแสวงหาความรู้ เทคโนโลยี และแหล่งทุน

(3) ภาคส่วนต่างๆ จะต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว ภาครัฐต้องมีการวางแผนแม่บท แผนกลยุทธ์ แผนดำเนินการและแผนปฏิบัติการที่ดีและเหมาะสม หน่วยงานภาครัฐและสถาบันวิชาการต้องทำการวิจัยด้านเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรและภาคเอกชนสามารถนำไปใช้ได้ผลอย่างจริงจัง ภาคเอกชนเป็นหลักในการปรับห่วงโซ่อุปทานและจัดให้มีระบบโลจิสติกส์มีประสิทธิภาพ ส่วนชุมชนเกษตรจะต้องมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและยึดแนวปฏิบัติแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก

3.2.2 การขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศและอุตสาหกรรมสะอาด

(1) การขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ ควรดำเนินการ ดังนี้

(1.1) กำหนดกรอบแนวคิด หลักการ และขั้นตอนการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศของไทยที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และทุกภาคส่วนเห็นพ้องในทิศทางเดียวกัน

(1.2) ดำเนินการจากภายในสู่ภายนอกและจากภายนอกเข้ามาสู่ภายใน จึงจะตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วนในการพัฒนาให้เต็มรูปแบบ อาทิ เริ่มจากดำเนินการให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมสะอาดจากโรงงานเดียว เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นนิคม นำไปสู่การเป็นนิคมอุตสาหกรรมนิเวศ และเชื่อมโยงกับชุมชนโดยรอบเป็นนิคมอุตสาหกรรมนิเวศและเครือข่าย ในที่สุดเกิดการพัฒนาด้อยต่อกับชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการจากภายนอกไปสู่ภายใน

(1.3) ทุกภาคส่วนต้องมีแนวคิด หลักการ และมีบทบาทในทุกขั้นตอนการขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศไปในทิศทางเดียวกัน โดยคำนึงถึงขีดจำกัดของระบบนิเวศและอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง อย่างไรก็ตาม มีปัญหาอุปสรรค อาทิ สถานประกอบการหลายแห่งยังคงมีการลักลอบปล่อยของเสีย ความขัดแย้งระหว่างภาคอุตสาหกรรมและชุมชน ขาดการบูรณาการแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน รวมทั้งเกิดความไม่เข้าใจ ไม่ไว้วางใจ และไม่เชื่อใจเป็นอุปสรรคของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

(2) การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดรายสาขา อุตสาหกรรมขนาดใหญ่สามารถยกระดับการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อสนองความต้องการของประเทศคู่ค้าที่ใช้ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเงื่อนไขทางการค้าเป็นหลัก ตั้งแต่ปรับปรุงกระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ และบริหารจัดการของเสียเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ขณะที่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปและอยู่ในรูปของห่วงโซ่อุปทานการผลิต ยังไม่สามารถยกระดับได้เช่นเดียวกับโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แม้ว่ารัฐบาลและสถาบันเฉพาะทางได้พยายามส่งเสริม การฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ผู้ประกอบการและการใช้มาตรการจูงใจ นอกจากนี้ การขับเคลื่อนความต้องการต่อผลิตภัณฑ์สีเขียวยังมีไม่มาก จำเป็นต้องให้ความรู้กับผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(3) แนวทางการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

(3.1) สร้างนวัตกรรมการมีส่วนร่วม โดย(1) ปฏิรูปกระบวนการนโยบายสาธารณะให้สอดคล้องกติกาใหม่ เพื่อพัฒนาภาคชุมชนและภาคประชาชนให้เข้มแข็ง รวมทั้งเพิ่มและปรับบทบาทของภาครัฐในท้องถิ่น/พื้นที่ให้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศมากขึ้น (2) สนับสนุนภาคเอกชนลงทุนวิจัย พัฒนา และใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาด ในลักษณะจากภายในสู่ภายนอก ส่งเสริมให้ภาควิชาการนำระบบบริหารชุมชน เกิดเป็นเครือข่ายภาคีประสานความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน ชุมชน นักวิชาการ และพัฒนากลไกการสื่อสารกับทุกภาคในพื้นที่ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ

(3.2) กำหนดกลไกระดับชาติ เพื่อบูรณาการการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานให้มีความสอดคล้องกัน ควบคู่ไปกับกลไกระดับพื้นที่/ท้องถิ่น รวมทั้งทบทวนกฎหมาย กฎระเบียบให้เอื้อต่อการพัฒนาเมือง/เขต/พื้นที่อุตสาหกรรมนิเวศ มีกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ผังเมือง โรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม และส่งเสริมการลงทุน

(3.3) พัฒนามาตรการทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมรูปแบบใหม่ ทั้งมาตรการที่สร้างแรงจูงใจ อาทิ การให้สิทธิประโยชน์ในการลงทุนทั้งทางภาษีและไม่ใช่อำนาจ และมาตรการซึ่งอยู่บนหลักการผู้ก่อมลพิษต้องจ่าย อาทิ ภาษีสิ่งแวดล้อม และภาษีคาร์บอน นอกจากนี้ ควรมีระบบการจัดการเก็บภาษีที่เชื่อมโยงกับปัญหาสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น เพื่อชดเชยและให้ความเป็นธรรมแก่ท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

(3.4) ส่งเสริมวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตและลดต้นทุนการผลิต ใช้วัตถุดิบและผลผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ทางเกษตร

(3.5) กำหนดทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาดใหม่ในอนาคตที่สอดคล้องกับกระแสโลกและประเทศไทยมีศักยภาพให้ชัดเจน โดยส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมที่มีความได้เปรียบด้านวัตถุดิบที่มีอยู่จำนวนมาก อาทิ อุตสาหกรรมไบโอพลาสติกที่ใช้ผลผลิตทดแทนเป็นวัตถุดิบ และอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าเทคโนโลยี อาทิ อุตสาหกรรมการผลิตโซลาเซลล์ ซึ่งนำเข้าเซลล์จากจีนสูงมาก

3.2.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว

(1) กำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวให้ชัดเจน การท่องเที่ยวสีเขียวเป็นเครื่องมือสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในกระแสความสนใจของตลาดโลก จึงควรกำหนดกรอบแนวคิดที่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยพิจารณาองค์รวมและยึดหลักการพัฒนายั่งยืน เพื่อให้การพัฒนาสมดุลในทุกมิติทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ เน้นการท่องเที่ยวแบบมีคุณภาพ ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม กลมกลืนกับชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวสีเขียวประกอบด้วย การลดพลังกดดันธรรมชาติ ยอมรับศักยภาพธรรมชาติ และเคารพอัตลักษณ์และศักยภาพของพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวธรรมชาติหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใส่ใจในการลดโลกร้อน การปล่อยก๊าซเรือนกระจก และบริหารจัดการเพื่อรองรับและปรับตัวต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(2) บทบาทภาคีการมีส่วนร่วมของเครือข่ายการพัฒนาทุกภาคส่วน เป็นกุญแจแห่งความสำเร็จและความยั่งยืนของการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวสีเขียวโดยยึดหลักการสร้างความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร นักวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และประชาชน ภาครัฐและผู้ประกอบการเอกชน พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ และความเจริญให้ชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งการวางแผน การตัดสินใจ การกำกับดูแล การควบคุม การจัดการ และการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา รวมทั้งประสานภาคีทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ส่วนภาคชุมชนรวมกลุ่มเพื่อจัดการท่องเที่ยว สร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดความเข้มแข็งในการพัฒนาการท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับชาติ มีนโยบายการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมที่ชัดเจน ระดับเครือข่าย สร้างระบบตัวแทนที่เหมาะสม สร้างกลไกการเชื่อมเครือข่ายทั้งแนวราบแนวดิ่งที่มีประสิทธิภาพ และ ระดับพื้นที่ ส่งเสริมกระบวนการ วิธีการและเครื่องมือการมีส่วนร่วมในชุมชน

(3) กลยุทธ์แห่งความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว มุ่งปรับเปลี่ยนนโยบายให้มีความชัดเจนมากขึ้น อาทิ สนับสนุนการใช้มาตรการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ยกเลิกนโยบาย/มาตรการที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สร้างสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสีเขียว ต้องจัดทำแผนและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อเนื่องและบูรณาการทั้งในส่วนหน่วยงานที่รับผิดชอบและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สศช. ควรมีบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างครบวงจร และรัฐบาลต้องมีแนวนโยบายการดำเนินงานจากระดับบนลงล่าง นอกจากนี้ บทเรียนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว ได้แก่ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการนำแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวไปประยุกต์ใช้ การสร้างแบรนด์ในแต่ละชุมชนตามความเหมาะสมและศักยภาพในแต่ละพื้นที่ การกำหนดมาตรการทางการคลังในการจูงใจผู้ประกอบการเพื่อรักษาสีเขียว และสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้ผู้ประกอบการ

(4) แนวทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวสีเขียวสู่การปฏิบัติ ที่สร้างแรงจูงใจด้วยการกำหนดมาตรการต่างๆ อาทิ มาตรการด้านการเงิน การคลัง เช่น การจัดเก็บภาษีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและให้รางวัลกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มาตรการส่งเสริมการดำเนินธุรกิจด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม การลงทุนสร้างสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการพัฒนาสีเขียว และการเพิ่มคุณภาพสิ่งแวดล้อม มาตรการการเงิน/การคลังและเครื่องมือต่างๆ ที่นำมาปรับใช้กับประเทศไทย อาทิ การตอบแทนชดเชยคุณค่าระบบนิเวศ โดยจัดเก็บรายได้จากนักท่องเที่ยว ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดตั้งกองทุนในลักษณะ ทรัสต์ ฟันด์ และการจัดเก็บภาษีสนามบินจากนักท่องเที่ยว ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับบทบาทของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวมากขึ้น เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว บทบาทของชุมชน

ในการกำหนดแผนการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง และสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกถึงคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2.4 การพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อระบบเศรษฐกิจสีเขียว

(1) แนวทางด้านพลังงานสู่เศรษฐกิจสีเขียว ให้เกิดความมั่นคงและความยั่งยืน ดำเนินการ 2 ด้านหลัก ได้แก่

(1.1) การจัดการด้านอุปทาน กำหนดเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงาน เน้นการใช้พลังงานทดแทนพลังงานฟอสซิลที่มีต้นทุนสูงและปริมาณจำกัด ปัจจุบันปริมาณที่สามารถผลิตได้ยังมีสัดส่วนน้อย และมีข้อจำกัดด้านกฎระเบียบ อาทิ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิตพลังงานทดแทนหลายแห่งอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1A ซึ่งมีข้อจำกัดด้านกฎหมายในการขอใช้พื้นที่ นอกจากนี้ รัฐควรสนับสนุนให้มีการใช้พลังงานชีวมวลจากเศษอาหารและขยะสด ควบคู่กับการเสริมสร้างองค์ความรู้ ความตระหนัก และจิตสำนึกของผู้ประกอบการในเรื่องของการใช้การขนส่งและพลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(1.2) การจัดการด้านอุปสงค์ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพสูง ลดการใช้พลังงานได้มากกว่าร้อยละ 20 รัฐควรณรงค์ จูงใจ และสนับสนุนให้ลดการใช้พลังงาน อาทิ ส่งเสริมให้มีการใช้ระบบขนส่งทางน้ำและทางราง ซึ่งเป็นระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การจัดหาพื้นที่สำหรับรถจักรยาน รมณรงค์ให้มีการใช้รถใช้ถนนอย่างถูกต้อง ศึกษาแนวคิดการเก็บค่าธรรมเนียมรถยนต์ที่จะเข้าเมือง เพื่อประหยัดพลังงาน ลดภาวะมลพิษ และลดปัญหาด้านการจราจร

(2) แนวทางการขนส่งเพื่อระบบเศรษฐกิจสีเขียว เน้นการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ดังนี้ 1) สร้างแรงจูงใจเพื่อให้ตัดสินใจเปลี่ยนแปลงรูปแบบการขนส่งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีความยั่งยืน ด้วยมาตรการทางการเงินและการคลัง 2) บังคับใช้กฎระเบียบและกฎหมายอย่างจริงจัง เพิ่มมาตรการป้องกันมากกว่าแก้ปัญหา ส่งเสริมให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายบนพื้นฐานการแข่งขันที่เสมอภาคและสร้างแรงจูงใจให้ดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของการรักษาสภาพแวดล้อม 3) กำหนดผู้รับผิดชอบเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านขนส่ง ได้แก่ การปรับเปลี่ยนเชื้อเพลิง การปรับเปลี่ยนยานพาหนะ การบริหารจัดการระบบขนส่งมวลชน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกับแผนงานและคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรอบ 4) กำหนดตัวชี้วัดและระบบการติดตามผลนโยบายที่เป็นรูปธรรมและมีกรอบระยะเวลาที่เหมาะสม และ 5) การแก้ไขข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอต่อการรองรับพลังงานทดแทน อาทิ สถานีบริการก๊าซธรรมชาติ พนักงานขับรถบรรทุกที่ใช้ก๊าซธรรมชาติ

3.2.5 แนวทางการขับเคลื่อนทุนมนุษย์รองรับการพัฒนาประเทศด้วยนวัตกรรมสีเขียว

(1) การพัฒนาประเทศเพื่อก้าวข้ามประเทศที่มีรายได้ปานกลาง (Middle Income Country Trap) จะต้องมีการพัฒนาในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สามารถดำเนินการได้ 2 วิธี ได้แก่ การซื้อนวัตกรรมจากต่างประเทศอย่างที่ประเทศไทยดำเนินการอยู่ แต่ไม่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาได้จริง และ การพัฒนาบุคลากรในประเทศด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่ประเทศไทยยังคงประสบปัญหา อาทิ การขาดแรงงานฝีมือที่ตรงกับความต้องการของภาคเอกชน

(2) แนวทางการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อให้ได้ตรงกับความต้องการของภาคเอกชน ประกอบด้วย การเพิ่มบทบาทภาคเอกชนในการผลิตบุคลากร การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม และการเพิ่มลงทุนของภาคเอกชนในด้านการศึกษา

(3) ปัจจัยสนับสนุนภาคเอกชนในการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ได้แก่ การบูรณาการการดำเนินการในภาครัฐ การส่งเสริมนวัตกรรมทั้งด้านเทคโนโลยีและไม่ใช่เทคโนโลยี การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติและใช้งานจริงเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ โดยส่งเสริมบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น รวมทั้ง สร้างความร่วมมือระหว่างอุตสาหกรรมและสถาบันการศึกษาให้มากขึ้น

(4) การขับเคลื่อนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เน้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตั้งแต่วัยเด็ก การเผยแพร่ความรู้และแรงบันดาลใจให้กับเยาวชน

การส่งเสริมให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และสิ่งแวดล้อม การจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง การสร้างแรงจูงใจสนับสนุนให้ภาคเอกชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ของไทย อาทิ ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งอุทยานวิทยาศาสตร์ทั่วประเทศ ปรับแก้กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค อาทิ กฎหมายที่จำกัดการใช้ประโยชน์พืชจีเอ็มโอที่ใช้ในการทดลองวิจัยเฉพาะในห้องทดลองเท่านั้น และการสร้างความตระหนักและแรงจูงใจให้ประชาชน ภาคอุตสาหกรรม และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เห็นความสำคัญของการพัฒนาไปสู่สังคมสีเขียว

(5) ตัวอย่างการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาบุคลากรและส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้วยความร่วมมือกับการเน้นการศึกษาทั้งโรงเรียน และมหาวิทยาลัย บริษัท เวสเทิร์น ดิจิตอล ได้ขับเคลื่อนทุนมนุษย์ใน 2 เรื่อง ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรวิจัย ด้วยการคัดเลือกนักศึกษาเป็นพนักงานบริษัท พร้อมทั้งให้ทุนการศึกษาและเงินเดือนตั้งแต่ยังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 และขยายผลการให้ทุนการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับปริญญาเอกเพื่อพัฒนาให้เป็นนักวิจัยของบริษัท รวมทั้งร่วมจัดทำระบบสหกิจศึกษากับภาครัฐ แต่ยังมีอุปสรรคในด้านการสร้างความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการและนักศึกษา และการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนา ด้วยการลงทุนด้านวิจัยและพัฒนา เพื่อวางรากฐานให้ประเทศไทยเป็นฐานการวิจัยและพัฒนาในอุตสาหกรรม Hard Disk Drive และได้ร่วมกับสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยต่างๆ ในการแลกเปลี่ยนนักวิจัย

3.2.6 แนวทางการเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการลงทุนวิจัยและพัฒนานวัตกรรมสีเขียวในรายอุตสาหกรรมต่างๆ

(1) อุตสาหกรรมปิโตรเคมี ให้ความสำคัญกับการลงทุนวิจัยและพัฒนาการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูงขึ้น

(1.1) ปัจจุบันอุตสาหกรรมและความต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีความซับซ้อน ประกอบกับประชาชนและชุมชนเริ่มมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องมลพิษ เป็นปัจจัยผลักดันให้อุตสาหกรรมต้องปรับตัวอย่างรวดเร็ว และยังประสบอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ ระบบโลจิสติกส์และการใช้น้ำ รัฐบาลจำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากน้ำให้มีประสิทธิภาพระหว่างน้ำเพื่อครัวเรือน เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม

(1.2) การขับเคลื่อนการจัดการสีเขียวของอุตสาหกรรมปิโตรเลียม ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมพลาสติก วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งเป็นผู้ใช้หลักของผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี ส่วนใหญ่มีระดับความสามารถด้านเทคโนโลยีต่ำ การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตปิโตรเคมีที่ลดการใช้ปิโตรเลียม การลดค่าใช้จ่ายด้านโลจิสติกส์ และการกำหนดให้นำเงินภาษีไปพัฒนาชุมชนในพื้นที่

(2) อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แสงอาทิตย์ เอกชนไม่สามารถกำหนดทิศทางการวิจัยและพัฒนาได้ เนื่องจากปัญหาการส่งเสริมการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของประเทศ ที่ขาดมาตรการจูงใจอย่างต่อเนื่องและความชัดเจนของนโยบายภาครัฐ ต้นทุนการผลิตสูงเนื่องจากต้องนำเข้าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตในช่วงต้นน้ำ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงพลังงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการคลัง กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ จึงควรให้การสนับสนุน ทั้งมาตรการรับซื้อไฟฟ้า การลดระเบียบขั้นตอน การออกมาตรฐานสินค้า และการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเพิ่มบทบาทของรัฐวิสาหกิจในการลงทุนวิจัยและพัฒนานวัตกรรมสีเขียว เนื่องจากมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อาทิ การพัฒนาเซลล์แสงอาทิตย์ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย หรือด้านปิโตรเคมีของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

(3) อุตสาหกรรมเภสัชกรรมชีวภาพ การผลิตจำเป็นต้องมีการวิจัยและพัฒนาโดยเฉพาะยาที่มีกระบวนการผลิตทางชีวภาพ ไม่มีสารเคมีตกค้างและไม่เกิดผลข้างเคียงกับร่างกาย แต่มีข้อจำกัดที่ต้องใช้เงินลงทุนสูงและขาดบุคลากรเฉพาะทาง มีกฎระเบียบและมาตรฐานในการทำธุรกิจที่เข้มงวด และขาดการส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศ ดังนั้น ภาครัฐจึงควรออกมาตรการ ระเบียบ กฎหมาย และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน อาทิ การพัฒนาบุคลากรให้ทันกับความต้องการของตลาดและเทคโนโลยีในปัจจุบัน พัฒนาห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมการผลิต Biopharmaceutical ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ พร้อมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตยาชีวภาพให้ได้มาตรฐานสากล การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกของอุตสาหกรรมการผลิต Biologics กำหนดมาตรการส่งเสริมด้านภาษีและการลงทุน และส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้าน Bio-technology และ GMOs

3.2.7 แนวทางการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคมขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีความท้าทายสำคัญ

(1) การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ดังนี้

(1.1) การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรและการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์สู่การเติบโตอย่างยั่งยืน ภายใต้สถานการณ์ที่ประชากรโดยรวมจะลดลง สัดส่วนประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ขณะที่ผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้น รัฐจำเป็นต้องกำหนดนโยบายเพื่อเตรียมพร้อมรับมือจากผลกระทบ โดยศึกษาหาแบบจำลองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในบริบทของการเป็นสังคมผู้สูงอายุ เน้นการลงทุนในเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ และกำหนดนโยบายที่เอื้อให้ประชากรไทยสามารถรับภาระที่เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

(1.2) การเปลี่ยนแปลงสังคมสีน้ำตาลที่เต็มไปด้วยความไม่สมดุลและความเหลื่อมล้ำสู่สังคมแห่งความเท่าเทียมและสมดุล ต้องใช้นวัตกรรมทางสังคม 6 รูปแบบ ได้แก่

1) นวัตกรรมที่ปรับกระบวนการทัศน์และกรอบความคิด จากเดิมที่ต้องการเอาชนะธรรมชาติและคนอื่นมาเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและผู้อื่น

2) นวัตกรรมที่เปลี่ยนโมเดลการพัฒนา โดยการเปลี่ยนโมเดลสังคม เป็นสังคมที่คนมีความรู้และคุณธรรม เปลี่ยนโมเดลทางเศรษฐกิจที่มุ่งสู่การสร้างมูลค่า เติบโตอย่างสมดุลและทั่วถึง มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ และให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจในประเทศ เปลี่ยนโมเดลทางการเมือง สู่โมเดลที่เชื่อมโยงประชาธิปไตยแบบตัวแทน ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ประชาธิปไตยทางตรง และประชาธิปไตยที่สามารถตรวจสอบรอบด้านได้ และเปลี่ยนโมเดลสิ่งแวดล้อมให้เป็นสีเขียวตั้งแต่ระดับครอบครัว อุตสาหกรรม ชุมชน และระดับประเทศ ให้ทุกระดับสามารถอยู่ร่วมกันได้

3) นวัตกรรมที่ปลูกจิตสำนึกพอเพียง ให้คนด้อยโอกาสรู้จักเติมเต็มและพัฒนาตนเอง มากกว่าการพึ่งพิงความช่วยเหลือจากรัฐ สร้างจิตสำนึกแห่งการให้และแบ่งปันให้กับผู้ที่ได้รับโอกาสสูงทางสังคม เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างยั่งยืน

4) นวัตกรรมที่วางกติกาบนฐานความเท่าเทียม ทั้งด้านการใช้อำนาจและการเข้าถึงโอกาส รวมทั้งต้องมีกติกาที่ส่งเสริมความเท่าเทียมในเนวราบและความเท่าเทียมตามพันธสัญญา

5) นโยบายที่สร้างขีดความสามารถสีเขียว เน้นการสร้างวัฒนธรรมการรังสรรค์ความคิด การสร้างองค์ความรู้ การส่งมอบประสบการณ์ และการสนองตอบ รวมถึงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเกื้อกูลแบ่งปัน การเอาใจใส่ดูแลกัน และความร่วมมือร่วมใจกัน

6) นวัตกรรมที่พัฒนากลไกขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง เน้นการจัดความยากจนให้คนมีที่อยู่อาศัย แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม สร้างสังคมผู้ประกอบการ การศึกษา และการสาธารณสุข

(1.3) การปรับสวัสดิการทางสังคมให้ทั่วถึงและเป็นธรรม โดยลงทุนทางสังคมที่จำเป็นตามช่วงอายุ ตามแนวคิดของ ศาสตราจารย์ปวย อึ้งภากรณ์ (จากกรรมมารดาสู่เชิงตะกอน) ให้ครอบคลุมประชากรทุกช่วงวัย และผู้พิการ/ด้อยโอกาส เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม มีข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวทางการจัดสวัสดิการที่จัดลำดับความสำคัญให้แก่ผู้สูงอายุและเด็ก และปรับเปลี่ยนนโยบายที่มุ่งกลุ่มอาชีพมาเน้นฐานะทางเศรษฐกิจ การจัดสวัสดิการให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการจัดสรรทรัพยากรที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาด้วยการใช้งบประมาณต่ำ

(2) บทบาทภาคี

(2.1) รัฐบาล/ภาครัฐ เป็นภาคีหลักในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคมเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนสังคมไทย และส่งเสริมให้ภาคีอื่นเข้ามามีส่วนร่วม ให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบาย มาตรการ และการลงทุนเพื่อสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมทางสังคม อาทิ มาตรการทางภาษีเพื่อจูงใจภาคธุรกิจเอกชนในการร่วมสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางสังคม มาตรการด้านเงินทุน นโยบายการส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการ การแลกเปลี่ยน และดึงดูดผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศให้เข้ามาทำงานในประเทศไทย การปรับแก้กฎหมายกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางสังคม

(2.2) ภาคประชาสังคม เป็นภาคีเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางสังคม และเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมทางสังคมในระดับชุมชน โดยค้นหาเครื่องมือและแนวคิดใหม่ๆ ที่เชื่อมโยงกับบริบทและลักษณะของชุมชน นำไปสู่การจัดการปัญหาสังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมทั้งเป็นตัวกลางในการขยายเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน

(2.3) ภาคเอกชน เป็นภาคีหลักในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย เนื่องจากมีความพร้อมทั้งทรัพยากรมนุษย์ เงินทุน องค์ความรู้ และเทคโนโลยี และเป็นกลไกสำคัญที่สนับสนุนและเติมเต็มการดำเนินงานของภาครัฐ และภาคประชาสังคมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม ผ่านทางกระบวนการทำงานในรูปแบบกิจการเพื่อสังคมเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่สำคัญ

(2.4) ภาคการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการสร้างรากฐานของการพัฒนาศักยภาพของทุนมนุษย์ให้สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคม ที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาไปสู่สังคมสีเขียว ด้วยการสร้างทัศนคติและจิตสำนึกที่แบ่งปันและเกื้อกูลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

(2.5) ภาคศาสนา เป็นภาคีใหม่ที่น่าสนใจในการร่วมผลักดันนวัตกรรมทางสังคม เพราะมีศักยภาพในการระดมทุนและเป็นแหล่งทุนขนาดใหญ่ที่สามารถนำไปสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในสังคมได้หากมีการบริหารจัดการที่ดี

(2.6) สื่อมวลชน เป็นภาคีสำคัญในการสร้างความตระหนักและความจำเป็นของการพัฒนาสีเขียวต่อสาธารณะ และสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการสนับสนุนและร่วมขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นสังคมสีเขียว ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ และขยายแนวคิด สู่สาธารณชน

(3) แนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม

(3.1) ด้านแรงงาน ที่สร้างผลิตภาพแรงงาน ด้วยการจัดตั้งศูนย์การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทักษะสำหรับแรงงานในแต่ละสาขาการผลิตและบริการในทุกภูมิภาค เพื่อให้แรงงานทั้งในและนอกระบบได้แลกเปลี่ยนความรู้และทักษะ พร้อมทั้งการสร้างงานในกลุ่มผู้สูงอายุและสตรี เน้นสิ่งที่มีทักษะอยู่แล้ว และเป็นจุดแข็งภายในชุมชน ภาครัฐให้ความช่วยเหลือในด้านสร้างอาชีพ พัฒนาฝีมือแรงงาน และสร้างตลาดรองรับสินค้า

(3.2) การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จัดการเรียนรู้ควบคู่วิถีชุมชนและธรรมชาติ เรียนรู้จากผู้สูงอายุในชุมชน ส่งเสริมการจัดการศึกษาทางเลือกที่มุ่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณของมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถ มีจริยธรรม และมีความสุข ควบคู่กับการสร้างตลาดทางความคิด เพื่อส่งเสริมการจุดประกายทางความคิด โดยสร้างพื้นที่สาธารณะ เพื่อส่งเสริมให้เกิดนักคิดสร้างสรรค์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมให้คนไทยเรียนภาษาอังกฤษ ที่เอื้อต่อการค้นหาความรู้เพิ่มเติม

(3.3) การพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม มุ่งสร้างสมดุลทางธุรกิจบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่คำนึงถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกมิติอย่างเป็นธรรม และตลาดการลงทุนเพื่อสังคม เพื่อส่งเสริมการลงทุนในตลาดเงินและตลาดทุนสำหรับกิจการเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหากำไร ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนด้วยการวางมาตรการ และกลไก อาทิ การออกกฎหมายรองรับนิติบุคคลรูปแบบใหม่สำหรับกิจการเพื่อสังคมที่มีโครงสร้างแบบเอกชนแต่มีการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคม ทำให้สามารถระดมทุนได้ตามต้องการ และมีความยั่งยืนในเชิงการค้า

3.2.8 การรับมือภัยพิบัติภายใต้การเติบโตสีเขียว

(1) กำหนดค่านิยมของภัยพิบัติให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดการบูรณาการการบริหารจัดการภัยพิบัติทั้งระบบอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจาก องค์การอนามัยโลกและหน่วยงานในประเทศหลายแห่งให้คำจำกัดความของ “ภัยพิบัติ” แตกต่างกันไปตามหน้าที่ ความรับผิดชอบ ขาดการดำเนินงานอย่างเป็นเอกภาพ แนวทางรองรับภัยพิบัติของเมือง ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้คนไทยมีความรู้ ความเข้าใจต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติ สถาบันการศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล/สถิติภัยพิบัติต้องเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวให้สาธารณชนได้รับรู้และใช้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างเท่าทันต่อเหตุการณ์ ขณะเดียวกัน ต้องวางแผนรวมตั้งแต่

ระดับภาคและระดับลุ่มน้ำ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำของประเทศมีความครอบคลุมและเป็นองค์รวมทั้งระบบ และมอบหมายหน่วยงานเจ้าภาพทำหน้าที่เป็นหน่วยรับผิดชอบหลัก

(2) บทบาทภาคี

(2.1) **ภาคการเมือง** เป็นภาคีสำคัญและเป็นหัวใจแห่งความสำเร็จ จะต้องมีความมุ่งมั่นและหนักแน่นต่อเจตนารมณ์ เพื่อผลักดันการพัฒนาประเทศไปสู่การเติบโตสีเขียวด้วย **“การเมืองสีเขียว”**

(2.2) **รัฐบาล** มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติของประเทศให้ชัดเจน ครอบคลุมเมืองและเขตพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ และกำหนดให้มีหน่วยงานเจ้าภาพทำหน้าที่รับผิดชอบหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการวางแผนจัดทำผังเมืองอย่างเป็นระบบและบูรณาการในภาพรวมของประเทศ เพื่อรองรับภัยพิบัติ ดำเนินการแก้ไขข้อจำกัดเรื่องเขตการปกครอง ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ขัดแย้งกับข้อเท็จจริงในปัจจุบัน รวมทั้งแก้ไขปัญหาละเลยการประกาศใช้ผังเมืองหมดยุค ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่เหมาะสม เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การวางแผนเมืองรวมของประเทศเพื่อรองรับภัยพิบัติไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม

(2.3) **ภาคส่วนต่างๆ และประชาชน** ชุมชนท้องถิ่นและสาธารณชนทั่วไปต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติให้มากขึ้น มีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือกับมาตรการด้านผังเมือง เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนให้การดำเนินการด้านการปรับ/วางผังเมืองบรรลุผล

(3) Strategic Champion ในการรองรับภัยพิบัติของเมือง

(3.1) **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** เนื่องจากมีประสบการณ์เผชิญภัยพิบัติมาเป็นเวลานาน อาทิ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ มีประสบการณ์ป้องกันน้ำท่วมมาตั้งแต่ปี 2523 และอุทกภัยขนาดใหญ่เกิดขึ้นทุก 5 ปี ได้ปรับเปลี่ยนระบบป้องกันน้ำท่วมจากระบบไม่ถาวร มาเป็นโครงสร้างพื้นฐานแบบถาวร โดยใช้ระบบเงินกู้เพื่อสร้างเขื่อนและระบบสูบน้ำรอบตัวเมืองความยาว 20 กม. พบว่าคุ้มค่าในเชิงงบประมาณ

(3.2) **สศช. ควรบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** เช่น กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย กรมโยธาธิการและผังเมือง เป็นต้น รวบรวม ประมวลขั้นตอนการเกิดและสาเหตุของภัยพิบัติน้ำท่วม ปี 2554 ในทุกมิติ เพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากนักวิชาการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาจากมุมมองและข้อมูลเฉพาะที่ตนมีอยู่เท่านั้น

(4) แนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม

(4.1) **ต้องเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบาย หน่วยปฏิบัติ และประชาชน** โดยให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ สร้างจิตสำนึกและจิตอาสาของการดำเนินงานที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และร่วมบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรักษาระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะเร่งรัดการปลูกป่าและดูแลรักษาป่าไม่อย่างเป็นระบบ ให้มีการดูแลรักษาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งเฝ้าระวังป้องกันอุบัติเหตุทางทะเลอย่างจริงจัง

(4.2) **ควรผลักดันให้ยุทธศาสตร์การปลูกป่าเป็นยุทธศาสตร์ชาติ** เพราะการปลูกต้นไม้เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ ยกกระดับความเป็นอยู่ของชุมชน และช่วยป้องกันภัยพิบัติในระยะยาว รวมทั้งควรพิจารณาปรับปรุงกฎหมายที่สนับสนุนให้มีการปลูกป่าเพิ่มขึ้นในอนาคต

(4.3) **บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวด** โดยเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ยุทธศาสตร์การปลูกป่าเป็นยุทธศาสตร์ชาติ ควรพิจารณาปรับแก้กฎหมายเพื่อสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้มีการปลูกป่าเพิ่มขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะประเด็นการให้ต้นไม้เป็นสินทรัพย์ของเจ้าของที่ดิน

(4.4) **ควรส่งเสริมให้มีปรับเปลี่ยนแผนการผลิตและลดระยะเวลาการผลิตสินค้าเกษตร** เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ซึ่งในหลายพื้นที่ ได้พยายามลดระยะเวลาการผลิตพืชเกษตรลง เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรได้ก่อนเกิดภัยน้ำท่วม

(4.5) ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ ควรดำเนินการโดยบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด และสนับสนุนการใช้กฎหมายชุมชนหรือวิถีชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในชุมชน

4 การดำเนินการในระยะต่อไป

4.1 สศช. จะประมวลข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียวที่ได้จากการประชุมประจำปี 2555 ของ สศช. เสนอคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบในหลักการ

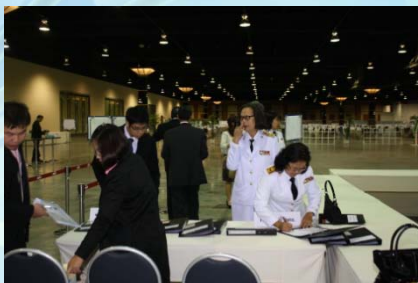
4.2 จากนั้น สศช. จะจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียวให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น โดยกระบวนการมีส่วนร่วม และนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

ส่วนที่

2

รายละเอียดการประชุม

- ❑ โครงการจัดประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.
- ❑ กำหนดการประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.

โครงการจัดประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.

เรื่อง อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว

1

หลักการและเหตุผล

- 1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ซึ่งประกาศใช้อย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2555 - 30 กันยายน 2559 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการสร้าง “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสุขและคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้าในทุกมิติทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสภาวะแวดล้อม รวมทั้งผลสืบเนื่องต่างๆ จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว
- 1.2 เพื่อเป็นการรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงข้างต้นและจุดประกายการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต สศช. กำหนดหัวข้อการประชุมประจำปี 2555 เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” เพื่อเปิดโอกาสให้มีการระดมความคิดเห็นจากภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนเพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและประเด็นที่ชัดเจนที่จะขับเคลื่อนประเทศสู่การเติบโตที่ทั่วถึงและยั่งยืนบนความคิดสร้างสรรค์และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต
- 1.3 ทั้งนี้ กลไกการขับเคลื่อนหลักสำหรับการพัฒนาสังคมสีเขียวภายใต้บริบทไทยอย่างเป็นองค์รวมในเบื้องต้นประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) การเสริมสร้างและใช้ประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติ (2) การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน และ (3) การสร้างสังคมเป็นธรรม ซึ่งครอบคลุมประเด็นนโยบายในทุกมิติการพัฒนา

2

วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักของการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของโอกาสที่เป็นธรรมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่คำนึงถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.2 เพื่อให้มีการจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียวที่เป็นรูปธรรมและบูรณาการจากภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ภายใต้กรอบแนวคิดของแผนฯ 11

3

กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุมจะเป็นตัวแทนของทุกภาคส่วนในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งประกอบด้วย คณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสังคมแห่งชาติ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้แทนจากภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชน และประชาชน รวมทั้งสิ้นประมาณ 2,500 คน

4

รูปแบบการประชุม

การประชุมประจำปี 2555 ของ สศช. กำหนดจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีที่ 6 กันยายน 2555 ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี เป็นเวลา 1 วัน โดยมีกิจกรรมดำเนินงานประกอบด้วย การประชุมช่วงเช้า การประชุมกลุ่มย่อย และกิจกรรมเสริม

ช่วงเช้า เริ่มด้วยการนำเสนอวิทัศน์เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” และ การนำเสนอของ สศช. เรื่อง “แนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียว” การอภิปรายมีประธาน กก.สศช. เป็น ผู้ดำเนินการอภิปราย ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้อภิปรายนำ เพื่อจุดประกายความคิดของผู้เข้าร่วมการ

ประชุมเกี่ยวกับพื้นฐานความคิดและแนวทางการพัฒนาสังคมสีเขียวในระยะแผนฯ 11 ซึ่งจะนำไปสู่การอภิปรายในรายละเอียดอย่างต่อเนื่องในการแบ่งกลุ่มช่วงบ่าย

ช่วงบ่าย ประกอบด้วยการประชุม 7 กลุ่ม โดยมีรองเลขาธิการฯ หรือที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน สศช. ที่รับผิดชอบแต่ละกลุ่มเป็นผู้นำเสนอ กก.สศช. เป็นผู้ดำเนินรายการ และมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้แทนภาคส่วนต่างๆ เป็นผู้ร่วมเสวนา

กิจกรรม เสริม การจัดนิทรรศการแสดงผลงานวิจัยของ สศช. การแสดงผลงานของภาคีการพัฒนา เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนานวัตกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การปรับกระบวนการผลิตที่ใช้หลัก 3R (Reuse Recycle และ Renewable) และการสร้างสิ่งประดิษฐ์และอุปกรณ์เพื่อรองรับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัยและแผ่นดินไหว ฯลฯ รวมทั้งการนำเสนอความสำเร็จของโครงการและผลงานซึ่งริเริ่มมาจากแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมา

5

เอกสารประกอบการประชุม

- 5.1 เอกสาร “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” สำหรับใช้ประกอบการประชุมในภาคเช้าและการประชุมกลุ่มในช่วงบ่ายเพื่อระดมความคิดเห็นร่วมกันของผู้เข้าร่วมประชุม
- 5.2 วารสารเศรษฐกิจและสังคม ฉบับพิเศษ (ฉบับที่ 3 ปี 2555) ภายใต้หัวข้อ “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว”

6

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทุกภาคส่วนในสังคมที่ได้เข้าร่วมการประชุมได้รับทราบความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาสังคมสีเขียว
- 6.2 สศช. ได้รับข้อเสนอแนะและแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมสีเขียว ให้มีความชัดเจน มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนในสังคม รวมทั้งเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปใช้ประกอบการบริหารจัดการแผนฯ 11 สู่การปฏิบัติของคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ในมิติดังกล่าว

กำหนดการประชุมประจำปี 2555

รื่อง อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว

วันพฤหัสบดีที่ 6 กันยายน 2555

ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี จ.นนทบุรี
จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

08.00 น. – 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 น. – 10.00 น.	พิธีเปิดการสัมมนา
09.00 น.	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินถึงห้องประชุมแกรนด์ไดมอนด์บอลรูม
09.00 น. – 09.05 น.	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล) ทูลเกล้าฯ ถวายสูจิบัตรและเอกสารประกอบการประชุม
	นายกรัฐมนตรี (นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร) กราบบังคมทูลถวายรายงาน
09.05 น. – 09.20 น.	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำรัสกล่าวเปิดงานประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.
09.20 น. – 09.30 น.	วิดิทัศน์เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว”
09.30 น. – 11.00 น.	การอภิปรายเรื่อง “แนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียว” ผู้ดำเนินการอภิปราย ดร.พนัส สิมะเสถียร ประธานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้นำเสนอ: นายอาคม เติมพิทยาไพสิฐ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้อภิปราย นายกิตติรัตน์ ณ ระนอง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายปีติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา ประธานคณะกรรมการบริหาร สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) นายอิสระ ว่องกุศลกิจ ประธานกรรมการ บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ดร.อนุสรณ์ แสงนิ่มนวล กรรมการผู้จัดการใหญ่บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)
11.00 น. – 12.00 น.	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรนิทรรศการ และเสวยพระกระยาหารกลางวัน
13.00 น. – 16.00 น.	การประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 1 อนาคตเกษตรไทยสู่การเติบโตสีเขียว

13.00 น. – 14.30 น.	หัวข้อย่อยที่ 1	การพัฒนาและขับเคลื่อนการผลิตการเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว
	ผู้ดำเนินการเสวนา	ดร.สนธิ อักษรแก้ว กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
	ผู้นำเสนอ	นางสาวลดาวัลย์ คำภา รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
	ผู้ร่วมเสวนา	นายอภิชาติ จงสกุล เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร นายไพชยนต์ เอื้อทวิกุล ประธานกรรมการบริษัท สวิฟท์ จำกัด นายวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี
14.30 น. – 16.00 น.	หัวข้อย่อยที่ 2	การสร้างเครือข่ายและการขับเคลื่อนการตลาดสีเขียว
	ผู้ดำเนินการเสวนา	ดร.สนธิ อักษรแก้ว กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
	ผู้นำเสนอ	นางสาวลดาวัลย์ คำภา รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
	ผู้ร่วมเสวนา	นางอัญชนา วิทยารธรรมธัช ผู้ตรวจราชการกระทรวงพาณิชย์ นางสาวทัศนีย์ แน่นอุดร หัวหน้ากองบรรณาธิการนิตยสารฉลาดซื้อ นายประยงค์ รณรงค์ ปราชญ์ชาวบ้าน

กลุ่มที่ 2 อุตสาหกรรมสะอาด : วิถีใหม่ของอุตสาหกรรมอนาคต

13.00 น. – 14.30 น.	หัวข้อย่อยที่ 1	การขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ
	ผู้ดำเนินการเสวนา	นายประเสริฐ บุญสัมพันธ์ กรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ
	ผู้นำเสนอ	ดร.ปรเมธี วิมลศิริ รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
	ผู้ร่วมเสวนา	ดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ กรรมการมูลนิธิสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม นายบวร วงศ์สินอุดม รองประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย นายวีรพงศ์ ไชยเพิ่ม ผู้ว่าการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
14.30 น. – 16.00 น.	หัวข้อย่อยที่ 2	การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาด
	ผู้ดำเนินการเสวนา	นายประเสริฐ บุญสัมพันธ์ กรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ
	ผู้นำเสนอ	ดร.ปรเมธี วิมลศิริ รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
	ผู้ร่วมเสวนา	นายสมบุรณ์ หอตระกูล ผู้อำนวยการสถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

นางสุทธินีย์ พุ่มกา
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ
นางทัศนีย์ พิริยพฤทธิ์
รองผู้อำนวยการสถาบันยานยนต์

กลุ่มที่ 3 มุ่งสร้างสรรค์การท่องเที่ยวสีเขียว...เพื่อการพัฒนาอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

13.00 น. – 14.30 น. **หัวข้อย่อยที่ 1 กรอบแนวคิดและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวในบริบทประเทศไทย**

ผู้ดำเนินการเสวนา **ดร.ณรงค์ชัย อัครเศรณี**
กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้นำเสนอ **นายไพโรจน์ โพธิ์วงศ์**
ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน สศช.

ผู้ร่วมเสวนา **ศ.ดร.มิ่งสรรพ ขาวสะอาด**
ผู้อำนวยการสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผศ.ดร.จิรพล สิ้นธนา
รองประธานกรรมการมูลนิธิใบไม้เขียว

ดร.ปิยะทิพย์ เอี้ยวพานิช
ผู้อำนวยการร่วมโครงการเพิ่มศักยภาพการใช้มาตรการเศรษฐศาสตร์เพื่อ
คงคุณค่าระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ องค์การความร่วมมือ
ระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ)

ดร.สุธาริน คุณผล
นักวิเคราะห์แผนงานโครงการด้านสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาแห่ง
สหประชาชาติประจำประเทศไทย

14.30 น. – 16.00 น. **หัวข้อย่อยที่ 2 ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวสีเขียว**

ผู้ดำเนินการเสวนา **ดร.ณรงค์ชัย อัครเศรณี**
กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้นำเสนอ **ดร.ปิยนุช วุฒิสอน**
ผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การผลิตและบริการ สศช.

ผู้ร่วมเสวนา **นางสุชาดา ยุวบูรณ์**
ประธานบริหารโรงแรมสวนสามพรานรีเวอร์ไซด์

นายอภินันท์ พงษ์พานิช
ที่ปรึกษา ระดับ 11 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

พันเอก ดร.นาฬิกาอติศักดิ์ แสงสนิท
ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

ดร.อนุชา เล็กสกุลติลก
รองประธานมูลนิธิสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กลุ่มที่ 4 การพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อระบบเศรษฐกิจสีเขียว

13.00 น. – 16.00 น. **ผู้ดำเนินการเสวนา** **นายอาซวี เตาลานนท์**
กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้นำเสนอ **นายชาญวิทย์ อมตะมาทุชาติ**
รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้ร่วมเสวนา

นายสุเทพ เหลี่ยมศิริเจริญ

ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน

ดร.จุฬา สุขมานพ

ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร กระทรวงคมนาคม

นายภาณุมาศ ศรีสุข

ประธานกรรมการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย

กลุ่มที่ 5 เส้นทางสู่นวัตกรรมสีเขียว

13.00 น. – 14.30 น.

หัวข้อย่อยที่ 1

การขับเคลื่อนทุนมนุษย์รองรับการพัฒนาประเทศไทยด้วยนวัตกรรมสีเขียว

ผู้ดำเนินการเสวนา

ดร.ศักรินทร์ ภูมิรัตน

กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้นำเสนอ

ดร.ชววิทย์ มิตรชอบ

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ศสช.

ผู้ร่วมเสวนา

ดร.พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์

เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมแห่งชาติ

ศ.ดร.ปรีดา วิบูลย์สวัสดิ์

ราชบัณฑิต สาขาวิศวกรรมศาสตร์ สำนักวิทยาศาสตร์

ดร.สัมพันธ์ ศิลปนาฏ

รองกรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท เวสเทิร์นดิจิทัล (ประเทศไทย) จำกัด

14.30 น. – 16.00 น.

หัวข้อย่อยที่ 2

การเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการลงทุนวิจัยและพัฒนานวัตกรรมสีเขียว

ผู้ดำเนินการเสวนา

ดร.ศักรินทร์ ภูมิรัตน

กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้นำเสนอ

ดร.ชววิทย์ มิตรชอบ

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ศสช.

ผู้ร่วมเสวนา

นายอดิเทพ พิศาลบุตร

ประธานกลุ่มปิโตรเคมี สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ศ.ดร.ดุสิต เครืองาม

กรรมการผู้จัดการ บริษัท ไทยโซลาร์ฟิวเจอร์ จำกัด

ดร.ทรงพล ดีจงกิจ

ผู้จัดการวิจัย บริษัท สยามไบโอไซเอนซ์ จำกัด

กลุ่มที่ 6 “สังคมสีเขียว : นวัตกรรมทางสังคมสู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน”

13.00 น. – 14.30 น.

หัวข้อย่อยที่ 1

การเปลี่ยนผ่านสู่การพัฒนาสังคมที่ทั่วถึงและยั่งยืน

ผู้ดำเนินการเสวนา

นางสุวรรณณี คำมัน

รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้ร่วมเสวนา

นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

ประธานบริหารธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์

ผู้อำนวยการ Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ดร.สมชัย จิตสุชน

ผู้อำนวยการวิจัยด้านการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมและการกระจายรายได้ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

14.30 น. – 16.00 น. หัวข้อย่อยที่ 2 การขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม : บทบาทของภาคีเครือข่าย

ผู้ดำเนินการเสวนา นายสุรวัฒน์ ชมภูพงษ์
กรรมการอำนวยการ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์

ผู้ร่วมเสวนา รศ.ประภาภัทร นิยม
ผู้อำนวยการโรงเรียนรุ่งอรุณ
นายสุนิตย์ เชรษฐา
ผู้อำนวยการสถาบัน ChangeFusion
นายนาวิ นาควัชร
กรรมการผู้จัดการบริษัทเครือข่ายนวัตกรรมชาวบ้าน
นายอาร์นทร์ อาชาพิลาส
ผู้ก่อตั้ง Be Magazine

กลุ่มที่ 7 การรับมือภัยพิบัติ ภายใต้การเติบโตสีเขียว

13.00 น. – 14.30 น. หัวข้อย่อยที่ 1 เรียนรู้อยู่กับธรรมชาติ

ผู้ดำเนินการเสวนา นางจรี วิจิตรวาทการ
กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้นำเสนอ นายมนตรี บุญพาณิชย์
ผู้อำนวยการสำนักวางแผนการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สศช.

ผู้ร่วมเสวนา ดร.อานนท์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (สทอภ.) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
นายณรงค์ อภิชัย
ผู้แทนมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์
ดร.สฤณี อาชวานันทกุล
นักวิชาการอิสระและอาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

14.30 น. – 16.00 น. หัวข้อย่อยที่ 2 ภัยพิบัติทางธรรมชาติและคามอยู่รอดของเมือง

ผู้ดำเนินการเสวนา นางจรี วิจิตรวาทการ
กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผู้นำเสนอ นายมนตรี บุญพาณิชย์
ผู้อำนวยการสำนักวางแผนการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สศช.

ผู้ร่วมเสวนา ดร.อดิศักดิ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา
ที่ปรึกษาฝ่ายจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัย
เพื่อการพัฒนาประเทศไทย
ผศ.ดร.นพรัตน์ ตาปนานนท์
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นายจิตตเกษมณ์ นิโรจน์ธนรัฐ
นายกเทศมนตรี นครสวรรค์

ส่วนที่

3

พิธีเปิดการประชุม

- ❑ คำถวายรายงาน
นายกรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร
- ❑ พระราชดำรัสเปิดการประชุมประจำปี 2555
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- ❑ บทวิดิทัศน์
เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว”

คำกราบบังคมทูลถวายรายงาน
นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี
ในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน
ทรงเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.

เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว”

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทราบบฝ่าละอองพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้า นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี พร้อมด้วยคณะรัฐมนตรี คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และผู้ที่เกี่ยวข้องขอกราบทูลทราบบฝ่าละอองพระบาท ณ ที่นี้ รู้สึกสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นที่ได้ฝ่าละอองพระบาท ทรงพระราชอุทิศเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธาน ในพิธีเปิดการประชุม ประจำปี 2555 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในวันนี้

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชนุญาต กราบบังคมทูลรายงาน ดังนี้
ด้วยการที่รัฐบาลนี้ได้ให้ความสำคัญและกำหนดเป็นนโยบายที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน ได้แก่

ประการแรก พัฒนาเศรษฐกิจให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมุ่งปรับโครงสร้างการผลิต ทั้งภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการไปสู่การใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและการใช้ความรู้ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าและบริการที่คำนึงถึงความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค

ประการที่สอง สร้างเสริมความมั่นคงทางพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับการแสวงหา และพัฒนาแหล่งพลังงานสะอาดและพลังงานทดแทน การลดการใช้พลังงาน มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการคมนาคมขนส่ง ไปสู่ระบบรางให้มากขึ้น การเชื่อมต่อรูปแบบการคมนาคมขนส่งหลายรูปแบบ และบรรเทาผลกระทบจากการใช้พลังงานในทุกภาคส่วน

ประการที่สาม ส่งเสริมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ โดยรณรงค์และสร้างความตระหนักให้ประชาชนเข้าใจถึงผลกระทบของการบริโภค ที่ไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ขณะเดียวกัน ผู้บริโภคต้องได้รับการคุ้มครองจากสินค้าที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ

นอกจากนี้ รัฐบาลยังมุ่งวางรากฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสวัสดิการสังคมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศที่เริ่มก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน มีรายได้เพียงพอเพื่อดำรงชีวิต และออมไว้ในช่วงวัยสูงอายุ รวมทั้งมีระบบสร้างเสริมสุขภาพเพื่อนำไปสู่สุขภาพที่ดีที่ยั่งยืน

ในการนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้จัดให้มีการประชุมประจำปี เพื่อรายงานผลการพัฒนาประเทศต่อสาธารณชนและระดมความคิดเห็นในหัวข้อการประชุม เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มาร่วมกันกำหนดแนวทางขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นอุดมมงคลแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชมารัสเปิดการประชุมประจำปี 2555 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายสืบไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

พระดำรัส
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน
ทรงเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.
เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว”

ข้าพเจ้ายินดีที่ได้มาเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมประจำปี 2555 หัวข้อ “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจัดขึ้นในวันนี้ การประชุมครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี เนื่องจากการระดมกำลังสมอง กำลังความคิดของผู้มีความรู้จากทุกภาคส่วน เพื่อจะได้ปรึกษาหารือร่วมกันกำหนดแนวทางที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ความเป็นสังคมสีเขียว เป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นสังคมที่มีความเจริญอย่างยั่งยืน มีเสถียรภาพในทุกด้าน และประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีเสมอหน้ากัน

การจะบรรลุเป้าประสงค์ได้จะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างหลายประการเป็นสำคัญ ในจำนวนนี้ คนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง เพราะประเทศไทยจะเป็นในทิศทางใด คนในประเทศไทยย่อมมีส่วนเป็นอย่างมาก

การส่งเสริมความรู้ ความสามารถ ความคิด รวมไปถึงคุณธรรมของคน เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีพลังของประเทศ จึงเป็นเรื่องที่ต้องจัดการควบคู่กันไปกับการพัฒนาด้านอื่นๆ

ข้าพเจ้ารู้สึกปลื้มใจที่ได้เห็นท่านทั้งหลายพร้อมใจกันมาในวันนี้ ขอให้ท่านทั้งหลายมีความเข้าใจที่ตรงกัน มีเป้าหมายไปในทางเดียวกัน เชื่อว่าการประชุมครั้งนี้จะเกิดเป็นคุณแก่ประเทศไทยและปวงชนชาวไทยอย่างแน่นอน ได้เวลาอันควรแล้วข้าพเจ้าขอเปิดการประชุม “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” ณ บัดนี้ ขอให้การประชุมบรรลุจุดหมายสมดังที่หวังไว้ทุกประการ และขอให้ทุกท่านประสบแต่ความสุขความเจริญยิ่งๆ ขึ้นทุกเมื่อทั่วกัน

บทวิทัศน์ประกอบการประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.
เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” (ความยาว 7.15 นาที)

ที่	ภาพประกอบ	เสียงบรรยาย
1.	Logo สศช./super “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว”	เพลงประกอบ....
2.	โลกร้อน โรงงาน/รถยนต์ปล่อยควันพิษ ตัดต่อภาพภาพสลับกับตัวหนังสือ เพื่อสร้างความ ตื่นตัวเร้าใจ พายุ/น้ำท่วม/สึนามิ	โลกของเรา....กำลังประสบกับปัญหาในระบบนิเวศน์พร้อม กับการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี....องค์การ สหประชาชาติคาดว่า ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 83 ล้าน คน ดังนั้น อีกไม่เกิน 10 ปี จะมีประชากรโลกประมาณ 8,000 ล้านคน การแย่งชิงทรัพยากรอาจรุนแรงขึ้น ขณะที่ภัยพิบัติภัยร้าย ทางธรรมชาติเกิดขึ้นบ่อยครั้ง...
3.	Super :แสดงอันดับการปล่อยก๊าซเรือนกระจก/ ประเทศไทยเป็นอันดับที่ 24 ของโลก กราฟฟิคแสดงปริมาณการนำขยะจาก ภาคอุตสาหกรรมกลับมาใช้ประโยชน์ ควันเสีย/น้ำเสียจากโรงงาน ขยะมูลฝอย/น้ำเสียในแม่น้ำลำคลอง	ประเทศไทยเริ่มประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งการปล่อยมลพิษจาก ภาคอุตสาหกรรม ทำให้น้ำเสีย เกิดมลพิษทางอากาศ และกากของ เสียเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นก๊าซที่ถูกปล่อย ออกมาจากการผลิตมากที่สุดถึงร้อยละ 99.68 ขณะที่ปริมาณขยะมูล ฝอยในปี 2553 เพิ่มขึ้นถึง 15.2 ล้านตัน แต่ได้รับการกำจัดอย่าง ถูกต้องเพียงร้อยละ 38 ขณะที่คุณภาพน้ำในแม่น้ำสายหลักและ แหล่งน้ำสำคัญของประเทศมีแนวโน้มเสื่อมโทรมถึงร้อยละ 34 ของทั้งหมดในปี 2552
4.	คนยากจน/คนทำมาค้าขาย/หาบเร่แผงลอย การฝึกอบรม/ฝึกอาชีพ จุดรับคำฟ้อง/คนเขียนข้อร้องเรียน	ในปัจจุบัน ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมได้ ปรับตัวขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะโอกาสทางเศรษฐกิจ และการ เข้าถึงสวัสดิการทางสังคม ซึ่งยังมีความจำเป็นที่จะต้องสร้าง ศักยภาพของคนกลุ่มใหญ่ของประเทศให้มีส่วนแบ่งในรายได้ของ ประเทศเพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันจาก กระบวนการยุติธรรม
5.	ภาพความร่วมมือของคนไทยหลากหลายอาชีพ หลากหลายพื้นที่ ทั้งในเมืองและชนบท	สถานการณ์เหล่านี้..เป็นสัญญาณเตือนว่าคนไทยทุกคนต้อง ร่วมกันกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียวให้พร้อม เผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน
6.	วิถีชีวิตของชุมชนถ้ำทอง การคัดแยกขยะ การปลูกผักอินทรีย์ การจัดการน้ำ การเอาเศษกระดากมาทำดอกไม้ จันทน์ การร่วมคิดร่วมทำของชุมชน	ระดับชุมชน บ้าน “ถ้ำทอง” ตำบลเล็กๆ ของจังหวัดน่านที่ ยังคงดำรงวิถีชีวิตแบบพอเพียง ได้ร่วมกันสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เริ่มจากแก้ปัญหาขยะ โดยลดการใช้ทุกอย่างที่ก่อให้เกิดขยะ คัด แยกขยะเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน สร้างขยะเป็นสินค้าประจำ ตำบล มุ่งมั่นทำเกษตรอินทรีย์เพื่อความยั่งยืนของสภาพดินและ ระบบนิเวศ ผู้คนเรียนรู้การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า สร้างสภาพชุมชน ปลูกฝังประชาธิปไตย
7.	นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด Super แนวคิดเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ พึ่งพาอย่างเกื้อกูล ใช้ทรัพยากรหมุนเวียน การมีส่วนร่วม รับผิดชอบต่อสังคม	ในระดับชาติ...ความไม่สมดุลระหว่างการลงทุนใน ภาคอุตสาหกรรมกับการรักษาสิ่งแวดล้อม นำมาสู่การชะลอ โครงการในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ส่งผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ ในปี 2553 สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องนำเสนอแนวคิดการพัฒนาเมือง อุตสาหกรรมนิเวศ ภายใต้หลักการ พึ่งพาอย่างเกื้อกูล ใช้ ทรัพยากรหมุนเวียนเพื่อลดของเสีย บริหารจัดการบนพื้นฐานการ มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อนำไปสู่ ความสมดุลของการพัฒนา ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม...ตัวอย่างเหล่านี้ สะท้อนว่า ประเทศไทยสามารถ เติบโตอย่างยั่งยืนด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย ภายใต้ความ ห่วงใยและรับผิดชอบต่อร่วมกัน

ที่	ภาพประกอบ	เสียงบรรยาย
8.	Super วิ่งซ้อนกันสร้างความตื่นเต้น บนพื้นหลังที่เป็นท้องฟ้าที่มีเมฆไหลเลื่อนอย่างรวดเร็ว พร้อมๆ กับเข็มนาฬิกาที่เดินหน้าไปเรื่อยๆ อย่างรวดเร็ว	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดให้ “สังคมสีเขียว” เป็นจุดมุ่งหมายหลักที่ทุกภาคีต้องร่วมกันขับเคลื่อนและสร้างอนาคตประเทศไทยในแนวทางหลักดังนี้
9.	Super การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน เกษตรอินทรีย์ การลดการเกิดขยะ การสร้างพลังงานสะอาดในโรงงาน	การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ด้วยโครงสร้างการผลิตที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก สนับสนุนการผลิตคาร์บอนต่ำ เน้นเกษตรกรรมที่ยั่งยืน อุตสาหกรรมสะอาด ส่งเสริมการท่องเที่ยว พัฒนาพลังงานสะอาด โครงสร้างพื้นฐานระบบขนส่ง และการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ตลาดสีเขียว พัฒนาระบบเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศน์ที่ชุมชนและอุตสาหกรรมอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล
10.	Super การเสริมสร้างและใช้ประโยชน์ ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่า/พืชพรรณ คนร่วมกันปลูกป่าชายเลน	การเสริมสร้างและใช้ประโยชน์ทุนทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ ภูมิสังคม และความต้องการของชุมชน ควบคุมและลดมลพิษต่างๆ บริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ กระจ่ายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม เตรียมพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นและชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ
11.	Super การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวม สถาบันการเงิน ธุรกิจและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การวิจัยในห้องทดลอง งานบีโอไอแอฟร	การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมด้วยมาตรการและเครื่องมือต่างๆ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียว อาทิ ระบบภาษีและมาตรการจูงใจในการพัฒนาธุรกิจและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือกระตุ้นให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมสีเขียว พัฒนาเครื่องมือทางการเงินเพื่อสนับสนุนการพัฒนาพลังงานสะอาด และมาตรการการลงทุนเพื่อขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียว
12.	Super การสร้างสังคมเป็นธรรม ชาวนามีที่ดินทำกิน/คนแก่ได้รับการตรวจสอบสุขภาพ สภาชุมชน/การหาหรือร่วมกัน เด็กเข้าแถวเคารพธงชาติ อาสาสมัครต่างๆ	การสร้างสังคมเป็นธรรม มุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และแก้ปัญหาความยากจน โดยจัดสรรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน พัฒนาระบบสวัสดิการ พัฒนากำลังแรงงานให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้ ส่งเสริมสุขภาวะคนไทย เสริมสร้างธรรมาภิบาล สร้างจิตสำนึกหน้าที่พลเมือง จิตอาสา และวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้ภาคประชาชน
13.	Super “หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง”	นี่คือการถอดรหัส...และถือเป็นพันธะผูกพันของการสร้างสังคมสีเขียวที่ทุกภาคส่วนจะร่วมกันขับเคลื่อนภายใต้ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ค้ำประกันถึงความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและสังคมมีความสุขในที่สุด
14.	ความร่วมมือกันหลายฝ่าย ภาคอุตสาหกรรม/บ่อบำบัดน้ำเสียของโรงงาน/ พลังงานสะอาด/ธรรมชาติสวยงาม ผู้คนยิ้มแย้มแจ่มใส เด็กๆ มีความสุข	ถึงเวลาแล้วที่ “เรา” ต้องมุ่งมั่นเตรียมความพร้อมเพื่อผลักดันประเทศก้าวสู่สังคมสีเขียว โดยมุ่งการเติบโตอย่างเป็นธรรม ทั่วถึง และยั่งยืน...บนรากฐานของความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และไม่หยุดนิ่งที่จะพัฒนาระบบนิเวศน์ให้ฟื้นคืนกลับมาสมบูรณ์ดังเดิม นำประเทศสู่ความยั่งยืนบนเส้นทางสีเขียวเพื่อลูกหลานของเราทุกคน....
15.	Logo สศช.	เพลงประกอบ....

ตอนที่

4

การนำเสนอและอภิปรายภาพรวม

เรื่อง แนวทางขับเคลื่อน การพัฒนาสังคมสีเขียว

สรุปการนำเสนอและอภิปราย

“แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียว”

ประธาน : ดร.พนัส สิมะเสถียร	ประธานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้นำเสนอ : นายอาคม เติมพิทยาไพสิฐ	เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้อภิปราย : นายกิตติรัตน์ ณ ระนอง	รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
นายปีติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา	ประธานกรรมการบริหาร สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)
นายอิสระ ว่องกุศลกิจ	ประธานกรรมการกลุ่มมิตรผล
ดร.อนุสรณ์ แสงนิ่มนวล	กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

1 สรุปผลการนำเสนอ

นายอาคม เติมพิทยาไพสิฐ

เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับการขับเคลื่อนประเทศสู่การเป็นสังคมสีเขียว ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ที่ต้องการให้เกิดความตระหนัก ความเข้าใจ เตรียมความพร้อมและร่วมมือกันเพื่อผลักดันหรือขับเคลื่อนเศรษฐกิจสังคมของประเทศสู่สังคมสีเขียว สรุปสาระสำคัญดังนี้

1.1 สภาพปัญหาในปัจจุบันแบ่งเป็น 4 เรื่องที่สำคัญ ได้แก่

1) การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของประเทศไทยอยู่ในระดับสูง มีอัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เป็นอันดับที่ 24 ของโลก จัดว่าสูงเมื่อเทียบกับภายในกลุ่มประเทศอาเซียน เนื่องจากการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม การขนส่งและการใช้พลังงานของประเทศ หากการใช้พลังงานไม่มีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้อัตราการใช้พลังงานฟอสซิลสูง การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จะเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การผลิตไฟฟ้า ขณะนี้ร้อยละ 70 จะใช้ก๊าซธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นพลังงานสะอาดแต่ยังมีส่วนผสมของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ทำให้ภาพรวมการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของไทยสูง เมื่อเทียบการปล่อยก๊าซดังกล่าวต่อประชากร มีค่าประมาณ 5.6 ตันคาร์บอนต่อคนต่อปี หรือประมาณร้อยละ 1 ของโลก

2) การปล่อยของเสียมีอยู่ในทุกขั้นตอนการผลิตและการบริโภค ทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ปัจจุบันมีขยะจากกระบวนการผลิตกว่า 16 ล้านตันต่อปี แต่นำมาใช้ใหม่ได้เพียงร้อยละ 20 ของปริมาณขยะทั้งหมดต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ 35 และภาคครัวเรือนมีการปล่อยน้ำเสียในปริมาณค่อนข้างมาก

3) การถือครองที่ดินกระจุกตัวในกลุ่มคนรวย ขณะที่การบุกรุกป่าไม้ยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง การถือครองที่ดินที่อยู่ในกลุ่มคนรวยเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น ขณะที่การบุกรุกป่าไม้มีทั้งคนจนที่ใช้เพื่อประกอบอาชีพ และคนรวย ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็วจากอดีตที่เคยมีป่าไม้คิดเป็นร้อยละ 53 ของพื้นที่ประเทศ ปัจจุบันลดลงเหลือเพียงร้อยละ 23 แม้รัฐบาลมีนโยบายห้ามตัดไม้ทำลายป่าอย่างเข้มงวด และส่งเสริมการปลูกป่าอย่างต่อเนื่อง ทำให้พื้นที่ป่าไม้เพิ่มเป็นร้อยละ 30 แต่ยังคงอยู่ในระดับต่ำ

4) คุณภาพของคนไทยด้อยลง ทั้งสุขภาพและความรู้ เนื่องจากอาหารมีสิ่งปนเปื้อนส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย และอาจนำไปสู่ระดับสติปัญญาที่ลดลง การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์จะลดการเกิด 5 โรคสำคัญ

ได้แก่ เบาหวาน ความดันโลหิต หลอดเลือดในสมองตีบ หัวใจ และมะเร็ง สำหรับความรู้ ต้องให้ความรู้แก่คนไทยตลอดชีวิต หากประชาชนมีความรู้ที่ถูกต้อง จะสามารถสร้างจิตสำนึก การมีคุณธรรมในการปกป้องและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการผลิตภาคเกษตร อุตสาหกรรมและบริการอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.2 ความหมายของสังคมสีเขียว มีความหมายที่ค่อนข้างกว้าง ไม่ได้จำกัดเพียงเรื่องสิ่งแวดล้อมหรือการใช้ทรัพยากร แต่ต้องมีความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืนต้องใช้สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุล

1.3 แนวทางการขับเคลื่อนสู่สังคมสีเขียว มุ่งการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ผู้ผลิตปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และผู้บริโภคต้องกระตุ้นให้ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตเกิดความตระหนักถึงสิ่งที่ตนเป็นพิษต่อสังคมและสุขภาพของมนุษย์ โครงสร้างพื้นฐานสีเขียวเป็นการปรับเปลี่ยนระบบขนส่งจากถนนสู่ระบบราง เพื่อลดการใช้พลังงานและการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ สังคมที่เป็นธรรมที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การเสริมสร้างการใช้ทุนทรัพยากรทางธรรมชาติ และการใช้กฎ ระเบียบของภาครัฐในการส่งเสริมการลงทุน การใช้มาตรการทางภาษีและการเงิน

1.4 การบรรลุการขับเคลื่อนตามแนวทางข้างต้น ขอเสนอตัวอย่าง เพื่อร่วมกันคิด 10 เรื่อง ได้แก่ การออกแบบผลิตภัณฑ์สีเขียวที่หลายธุรกิจได้เริ่มดำเนินการแล้ว การผลิตที่คำนึงถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรม การจัดซื้อจัดจ้างสีเขียวในภาครัฐ ความรับผิดชอบต่อสังคมที่ภาคเอกชนได้ดำเนินการไปแล้วค่อนข้างมาก ความร่วมมือในภาคบริการ สาธารณูปโภค การค้าส่ง ค้าปลีก การบรรจุหีบห่อ และการกระจายสินค้าที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการท่องเที่ยว การฟื้นฟูทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ ประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรโดยเฉพาะพลังงาน การปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต และเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมให้เกิดการสร้างงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจสีเขียว รวมทั้ง การมีมนุษยธรรม คุณธรรมในการบริหารจัดการแรงงาน กฎระเบียบต่างๆ ที่กระตุ้นให้เกิดการประหยัดพลังงานได้มากขึ้น มาตรการนโยบายการเงิน การคลัง และการเพิ่มการอุดหนุนให้อุตสาหกรรมสีเขียวด้วยการสนับสนุนผ่านนโยบายทางการเงินและการคลังของรัฐ

ประเทศไทยมีเด็กเกิดใหม่ทุก 3 นาทีเป็น 2 คน อนามัยของแม่และเด็กจึงมีความสำคัญ เมื่อเด็กเกิดมาแล้วจะเห็นโลกสีเขียวหรือเป็นสีน้ำตาลขึ้นอยู่กับอาหารและอนาคตของการมีงานทำ มีรายได้ และทรัพยากรธรรมชาติที่มีพอใช้จะดีขึ้น หากเรื่องเหล่านี้ได้มีการวางแผนตั้งแต่เด็กยังอยู่ในครรภ์ ทุกคนในประเทศจะมีความสุข

2 สรุปผลการอภิปราย

2.1 นายกิตติรัตน์ ณ ระนอง

รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ได้อภิปรายในเรื่อง บทบาทของนโยบายการเงินการคลังที่สนับสนุนการเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว เป็นแนวทางสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภค ภายใต้วิถีการพัฒนาสู่การเป็นมิตรและการรักษาสังแวดล้อม กระทรวงการคลังได้ดำเนินมาตรการหลายประการ ดังนี้

1) มาตรการอุดหนุนอากรขาเข้า กรมศุลกากรได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 อนุญาตให้มีการลดภาษีนำเข้าเครื่องจักรอุปกรณ์สำหรับการแก้ไขปัญหามลพิษหรือการรักษาสิ่งแวดล้อม ให้สิทธิประโยชน์แก่ธุรกิจที่ปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ที่ประหยัดการใช้พลังงาน การปรับปรุงอัตราอากรเพื่อส่งเสริมการใช้ก๊าซธรรมชาติของภาคขนส่ง โดยปรับเพิ่มอัตราภาษีศุลกากรสำหรับการใช้สารที่มีการทำลายชั้นบรรยากาศโอโซนเป็นอัตราร้อยละ 1

2) มาตรการกำหนดอัตราภาษีและพิกัดอัตราภาษีที่แตกต่างกัน ตาม พรบ. ภาษีสรรพสามิต และ พรบ. พิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 อาทิ การลดอัตราภาษีสรรพสามิตสำหรับรถยนต์ประหยัดพลังงานให้เหลือร้อยละ 10 และรถยนต์นั่งที่ใช้เชื้อเพลิงทดแทน อาทิ แก๊สโซฮอล์ และก๊าซธรรมชาติ เหลือร้อยละ 20

3) การจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ให้โรงงานสามารถกู้เงิน สำหรับนำไปใช้จ่ายในการดำเนินการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงงาน

4) การสนับสนุนการดำเนินโครงการตามกลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism : CDM) ในปัจจุบันมีการทำโครงการ CDM แล้วในหลายประเภทกิจการ เช่น กิจการพลังงานทดแทน การจัดการของเสีย การกำจัดขยะ การบำบัดน้ำเสีย การขนส่ง เป็นต้น ประเทศไทยได้จัดตั้งองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกทำหน้าที่วิเคราะห์ กลั่นกรองโครงการ และให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก

5) การส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมาย ในกลุ่มกิจการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อาทิ การลงทุนผลิตแผงวงจรในการรับแสงอาทิตย์เพื่อใช้ผลิตไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์ การลงทุนในเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนกิจการที่มีการปรับปรุงเทคโนโลยีในการผลิตให้มีระดับเทคโนโลยีที่สูงขึ้น และสามารถผลิตได้โดยมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลง ได้ดำเนินการยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา 8 ปี การลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 50 เป็นเวลา 5 ปี รวมทั้งอนุญาตให้หักค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา สำหรับการดำเนินโครงการในอุตสาหกรรมเป้าหมาย มาคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อหักภาษีได้ถึง 2 เท่า เป็นระยะเวลา 10 ปี และอนุญาตให้หักค่าก่อสร้าง หรือสิ่งอำนวยความสะดวกจากกำไรสุทธิได้อีกถึงร้อยละ 25

6) การส่งเสริมการลงทุนเพื่อการปรับเปลี่ยนเครื่องจักรเพื่อการประหยัดพลังงาน ด้วยการลดภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นเวลา 3 ปี เป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 70 ของเงินลงทุนในเครื่องจักรต่างๆ เหล่านั้น โดยไม่รวมค่าที่ดิน และเงินทุนหมุนเวียน

7) การส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อการผลิตที่ทันสมัย มุ่งยกเว้นอากรนำเข้าของเครื่องจักรสำหรับทุกเขต และยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา 3 ปีสำหรับรายได้ของผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่

นอกจากนี้ ยังมีมาตรการที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ดังนี้

1) การคลั่งเพื่อสิ่งแวดล้อม กระทรวงการคลังจัดทำร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลั่งเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ... ขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา และจะปรึกษาหารือกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ให้ละเอียดรอบคอบ สำคัญเป็นการกำหนดมาตรการภาษีสิ่งแวดล้อม ค่าธรรมเนียมในการจัดการมลพิษ ภาษีผลิตภัณฑ์ และค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ การวางเงินประกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม การซื้อขายสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิทธิในการปล่อยมลพิษ ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จะเปิดโอกาสให้มีการออกพระราชกฤษฎีกาเพื่อกำหนดมาตรการสนับสนุนและส่งเสริมในอนาคตให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในเวลานั้น

2) การปรับแนวทางการจัดเก็บภาษีรถยนต์ ด้วยการเปลี่ยนจากการกำหนดภาษีในอัตราที่แตกต่างกันตามขนาดซีซีของเครื่องยนต์ รถยนต์ที่มีขนาดเครื่องยนต์ซีซีสูงและใช้พลังงานสูงจะเสียภาษีในอัตราที่สูงกว่ารถยนต์ที่มีอัตราซีซีต่ำและใช้พลังงานน้อย ปรับเป็นการนำปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของรถยนต์มาประกอบการกำหนดภาษีในอัตราที่แตกต่างกันด้วย รถยนต์ที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในปริมาณมาก จะเสียภาษีในอัตราที่สูงกว่ารถยนต์ที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในปริมาณน้อย การปรับโครงสร้างภาษีนี้นี้จะประกาศล่วงหน้า และให้เวลาผู้ผลิตได้เตรียมตัวในการที่จะลงทุน เพื่อปรับประสิทธิภาพการดูแลสารคาร์บอนไดออกไซด์ล่วงหน้าเป็นเวลาอย่างน้อย 3-4 ปี

3) การส่งเสริมการวิจัยของภาคเอกชนในการประหยัดพลังงาน การลงทุนเพื่อการดูแลสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการวิจัยในเรื่องของคุณภาพของผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์ที่ดีขึ้น ภาคเอกชนสามารถนำเงินลงทุนหรือการใช้จ่ายในการลงทุนสำหรับการวิจัยเพื่อการประหยัดพลังงานมาคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายได้ 2 เท่าของอัตราการใช้จริง และจะต้องมีคณะกรรมการตรวจสอบรายการค่าใช้จ่ายที่ถือเป็นการวิจัยเพื่อการประหยัดพลังงาน ในปัจจุบันได้มีแนวคิดที่จะจัดตั้งสถาบันวิจัยเพื่อดำเนินการวิจัยเหล่านี้ร่วมกับภาคเอกชน และให้ภาคเอกชนสามารถนำเงินที่ส่งเข้าไปยังสถาบันวิจัยต่างๆ เหล่านี้มาคำนวณการหักค่าใช้จ่ายได้ 2 เท่าหรือมากกว่า

2.2 นายปีติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา

ประธานกรรมการบริหาร สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)

การพัฒนาภาคเกษตรจะต้องเน้นการเพิ่มอุปสงค์ในประเทศ การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ และการปรับตัวรับภัยพิบัติ ดังนี้

1) การพัฒนาภาคเกษตรต้องมุ่งสร้างอุปสงค์ภายในประเทศเพิ่มขึ้น ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ภาคการเกษตรพยายามปรับตัวอย่างมาก ทั้งการควบคุมการผลิตสินค้า และผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรเป็นสีเขียว ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็น เพราะประเทศไทยพึ่งการส่งออกไปยังต่างประเทศ สินค้าต่างๆ จะต้องผ่านการตรวจสอบตามเงื่อนไขจากต่างประเทศ แต่สิ่งที่ยังเป็นข้อกังวล เป็นภาวะเศรษฐกิจในต่างประเทศที่กำลังมีปัญหา ผู้บริโภคค่อนข้างพิถีพิถันกับการใช้จ่าย ทำให้ความต้องการบริโภคสินค้าสีเขียวลดลง อาทิ สินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ดังนั้น จำเป็นต้องสร้างอุปสงค์ของผลิตภัณฑ์และบริการด้านการเกษตรสีเขียวภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การบริโภคสินค้าสีเขียวภายในประเทศให้มากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาสินค้าสีเขียว

สำหรับภาคเอกชน บริษัทขนาดใหญ่สามารถปรับตัวในเรื่องการผลิตสินค้าสีเขียว แต่บริษัทขนาดกลางและขนาดเล็กยังขาดศักยภาพในการพัฒนา จึงควรกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการผลิตและผลิตภัณฑ์สีเขียวมากขึ้น ขณะเดียวกัน ภาครัฐต้องมีส่วนในการสนับสนุนการพัฒนาสินค้าสีเขียว อาทิ การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการนำวัสดุที่สนับสนุนการรักษาสิ่งแวดล้อมมาพิจารณาด้วย โดยไม่มุ่งเฉพาะด้านราคาและการแข่งขันเป็นหลัก สำหรับภาคประชาชน ในกลุ่มชนชั้นกลางยังไม่มั่นใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์สีเขียว ควรนำผู้นำทางความคิดหรือดารา นักแสดงมาเป็นตัวอย่างในการใช้ผลิตภัณฑ์สีเขียวเพื่อกระตุ้นความสนใจ

2) การเสริมสร้างและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง แต่สามารถสำรวจและศึกษาได้เพียงร้อยละ 10 ของที่มีอยู่เท่านั้น หากประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่ยังมีอยู่จำนวนมากได้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาให้แก่ผลิตภัณฑ์สีเขียว อาทิ สินค้าโอท็อปที่มีมากกว่าพันรายการ ต้องพิจารณาว่ารายใดเป็นผลิตภัณฑ์สีเขียว เพื่อนำมาสร้างเป็นแบรนด์ใหม่ของไทยที่มีการพัฒนาสู่สินค้าสีเขียว ตั้งแต่กระบวนการผลิตที่ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพไปจนถึงการขนส่งและการวางจำหน่ายที่ไม่ก่อมลพิษ ขณะเดียวกัน ต้องนำรายได้ส่วนหนึ่งพัฒนาแหล่งที่มาของความหลากหลายทางชีวภาพที่ได้นำมาใช้ประโยชน์

ขณะเดียวกัน ควรปรับปรุงคุณภาพสินค้าบริการจากความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อมุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า อาทิ ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตปลาสวยงาม แต่ประเทศสิงคโปร์เป็นผู้นำในการจำหน่าย ดังนั้นหากจะแข่งขันได้ ต้องปรับปรุงต้นกำเนิดของตัวสินค้าควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมชีววิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีชีวภาพให้สามารถนำข้อได้เปรียบเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพมาใช้อย่างก้าวกระโดด รวมทั้งต้องสร้างฐานข้อมูลการใช้ประโยชน์จากข้อมูลเชิงเศรษฐกิจ กฎหมาย และวิทยาศาสตร์ด้านความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสม เนื่องจากมีความก้าวหน้าในการพัฒนาข้อมูลด้านวิชาการ แต่ขาดการเชื่อมโยงกับข้อมูลการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ ต้องเร่งรัดให้เกิดนวัตกรรมทางการผลิตและบริการสีเขียวที่เหมาะสม มีความเป็นไปได้ในทางเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับสังคมไทย โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ซึ่งในปัจจุบัน มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมสีเขียวที่คิดค้นขึ้น แต่ไม่ได้นำไปใช้จำนวนมาก อาทิ การลดการใช้ปุ๋ยเคมี จึงควรต้องมีนโยบายอุดหนุนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์มากขึ้น โดยเฉพาะการนำไปบูรณาการกับผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพของชุมชน ที่มีการรับรองมาตรฐานและเกื้อกูลกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่

3) การปรับตัวเพื่อเตรียมการรองรับภัยพิบัติ การเตรียมการเพื่อรับรองภัยพิบัติทางธรรมชาติต้องไม่เน้นเฉพาะเรื่องเทคโนโลยีในการป้องกันภัย แต่ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน ขณะนี้ ชุมชนที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรยังมีข้อจำกัดด้านกฎหมาย จึงต้องเร่งหาแนวทางแก้ไข สำหรับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อรับมือภัยพิบัติ รัฐบาลดำเนินการโดยมุ่งป้องกันและบรรเทาปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากภัยพิบัติ แต่การดำเนินงานระยะต่อไป จะต้องปรับนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ

ประเทศ ที่เน้นการปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ให้ได้ ทั้งเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ

2.3 นายอิสระ ว่องกุศลกิจ

ประธานกรรมการกลุ่มมิตรผล

ได้อภิปรายเกี่ยวกับการดำเนินการขับเคลื่อนสังคมสีเขียวในภาคเอกชน 3 ประเด็น ได้แก่ อุตสาหกรรมอ้อย และน้ำตาลกับเกษตรกร ภาคการผลิตของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล และห่วงโซ่มูลค่าของอ้อยและน้ำตาล ดังนี้

1) **อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลกับเกษตรกร** ในอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลมีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรค่อนข้างมาก จากพระราชบัญญัติอ้อยและน้ำตาลทราย พ.ศ. 2527 ได้สร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง ชาวไร่อ้อย โรงงานและหน่วยงานภาครัฐ ในรูปแบบของคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย โดยกำหนดส่วนแบ่งรายได้ของเกษตรกร กับโรงงานอุตสาหกรรมอ้อยในสัดส่วน 70:30 ในปัจจุบันทั้งประเทศปลูกอ้อยได้ 9 ล้านไร่ ปริมาณ 100 ล้านตัน มูลค่า ประมาณ 250,000 ล้านบาท เป็นรายได้เกษตรกร 120,000 – 150,00 ล้านบาท ผลผลิตเฉลี่ย 11 ตันต่อไร่ ถือว่าผลผลิตค่อนข้างต่ำ ต้องมีการปรับระบบการให้น้ำ อาทิ ระบบน้ำหยดที่ประหยัดน้ำและสามารถยืดอายุต่ออ้อยได้อีกหลายปี ส่งผลให้ลดการใช้น้ำมันในการไถที่ดิน

ปัจจุบันกลุ่มมิตรผลได้มีการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ควบคุมคุณภาพของอ้อยแต่ละแปลงก่อนตัด เข้าสู่โรงงาน เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มจากความหวานของอ้อยที่เพิ่มขึ้น สร้างสถานีนขนถ่ายผลผลิตสำหรับเกษตรกร รายย่อย โดยใช้โซ่สลิงยกและใช้รถขนถ่ายเพื่อขนส่งเข้าโรงงาน สร้างสถาบันวิจัยเพื่อศึกษาเรื่องพันธุ์อ้อยที่เหมาะสมกับ สภาพดิน การกำจัดโรคและแมลงโดยชีววิธี อาทิ ใช้แตนเบียนกำจัดหนอนกอ ใช้เชื้อราเขียวกำจัดด้วงหนวดยาว ส่งเสริม ให้ชาวไร่อ้อยใช้ใบอ้อยกลบหน้าดินแทนการเผา ลดการใช้ยาปราบวัชพืชและใช้เป็นปุ๋ยพืชสด สร้างเครือข่ายหมู่บ้านเพื่อ เพิ่มผลผลิต โดยปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้เรื่องการใช้น้ำ และการเพาะปลูก จนสามารถกล่าวได้ว่า ชาวไร่อ้อยเป็นอาชีพที่ มั่นคงที่สุดอาชีพหนึ่ง

2) **ภาคการผลิตของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล** โรงงานผู้ผลิตจะต้องแปรรูปอ้อยให้มีมูลค่ามากที่สุด พร้อมกับพัฒนากระบวนการผลิตให้มีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด อาทิ ลดการใช้พลังงานไอน้ำจาก 600 กก.ต่อตันอ้อยลงเหลือ 390 กก.ต่อตันอ้อยในปัจจุบัน และสามารถนำไอน้ำไปผลิตไฟฟ้าเพื่อใช้ในโรงงานประมาณ 350เมกะวัตต์ ไฟฟ้าส่วนที่ เหลือสามารถนำไปขายให้กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคประมาณ 175 เมกะวัตต์ มีการนำระบบ ISO: 14001 มาใช้ ส่งผลให้ลดปริมาณการใช้น้ำมัน และปูนขาวในกระบวนการผลิต นำน้ำในกระบวนการผลิตกลับมาใช้ใหม่ พัฒนาการขนส่งอ้อยด้วยระบบสายพาน ขนส่งกากน้ำตาลด้วยระบบท่อแทนการใช้รถบรรทุก ใช้การขนส่งน้ำตาลและ น้ำเชื่อมให้ลูกค้าด้วยรถขนาดใหญ่เพื่อลดการใช้กระสอบและถุงพลาสติก กล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมการผลิตน้ำตาล เป็น อุตสาหกรรมที่มีของเสียเป็นศูนย์ เนื่องจากของเสียที่ได้จากกระบวนการผลิตสามารถนำไปผลิตต่อเป็นผลิตภัณฑ์อื่นได้ อาทิ จากอ้อยเป็นน้ำตาล กากน้ำตาลนำไปผลิตเป็นเอทานอล ส่วนของเสียจากการผลิตเอทานอลสามารถนำไปเป็นปุ๋ยน้ำ ให้ชาวไร่อ้อย

3) **ห่วงโซ่มูลค่าของอ้อยและน้ำตาล** เริ่มจากตันอ้อยผลิตเป็นน้ำตาล กลูโคส ฟรุคโตส จากน้ำอ้อย เป็น เอทานอล บิวทานอล กากน้ำตาลสามารถผลิตผงชูรส ยีสต์ หรือไบโอพลาสติก ขานอ้อยนำมาทำเชื้อเพลิงผลิตไฟฟ้า นอกจากนี้ อ้อยยังสามารถนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อื่น อาทิ ยาลดความดันโลหิตสูง หรือ เครื่องสำอางได้

อย่างไรก็ตาม ในการขับเคลื่อนสังคมสีเขียวภาครัฐมีบทบาทสำคัญมาก จำเป็นต้องกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจแก่หน่วยงานภาครัฐ และบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์ของทุกกระทรวงเพื่อขับเคลื่อนไปพร้อมกับภาคเอกชน

2.4 ดร.อนุสรณ์ แสงนิมนวล

กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

อภิปรายเกี่ยวกับแนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียวใน 4 ประเด็น ได้แก่ การสร้างสังคมสีเขียว สังคมสีเขียว สร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และการส่งเสริมสังคมสีเขียวสู่ประชาชน และเยาวชนของไทย ดังนี้

1) **การสร้างสังคมสีเขียว** สังคมของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยในปัจจุบันเป็น “สังคมสิ้นเปลือง” ที่ผู้บริโภคและผู้ผลิตใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดวงจรการทำลาย สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเกิดมลพิษ หากทุกภาคส่วนในสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนร่วมผลักดันโดยใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ บริโภคแต่พอดี และก่อมลพิษให้น้อยที่สุด สังคมสีเขียวก็จะเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม บริษัทบางจากฯ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องสังคมสีเขียว โดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงานด้วยหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญกับภูมิคุ้มกันที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาธุรกิจอย่างสมดุลระหว่างธุรกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม บริหารความเสี่ยงโดยลดผลกระทบจากธุรกิจน้ำมันด้วยธุรกิจสังคมสีเขียวซึ่งเป็นพลังงานทดแทน สามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มุ่งสู่การเป็นบริษัทที่มีเป้าหมายการเติบโตแบบ “Carbon Neutral Company” ที่มีการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์สุทธิเป็นศูนย์ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2) **สังคมสีเขียวสร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศ** จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอยู่ประมาณ 350 ล้านตันต่อปี หรืออยู่อันดับที่ 24 ของโลก เพื่อลดปัญหาดังกล่าว การดำเนินธุรกิจโรงกลั่นน้ำมัน มีการใช้พลังงานค่อนข้างสูง และต้องปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในการกลั่น และแปรรูปน้ำมันดิบให้เป็นน้ำมันสำเร็จรูป จึงได้ปรับปรุงประสิทธิภาพของโรงกลั่น ด้วยการใช้พลังงานสะอาด ก๊าซธรรมชาติ ปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีของโรงกลั่น โดยใช้นวัตกรรม พร้อมกับการผลิตพลังงานทดแทน อาทิ การผลิตเอทานอล ไบโอดีเซล การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ที่ช่วยลดก๊าซเรือนกระจกได้ถึง 1.5 ล้านตันต่อปี และรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการใช้แผนพลังงานทดแทน โดยกำหนดให้ทดแทนพลังงานอื่นๆ ได้ร้อยละ 25 ภายใน 10 ปี ประกาศยกเลิกการใช้้ำมันเบนซิน 91 ในต้นปีหน้า และผลักดันให้ใช้เอทานอลและไบโอดีเซลให้มากขึ้น ทำให้ประชาชนและเกษตรกรกว่า 8 แสนครัวเรือน ได้ประโยชน์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง สามารถสร้างงาน สร้างรายได้จำนวนมาก ทำให้ประเทศประหยัดเงินตราต่างประเทศ 40,000 ล้านบาทต่อปี สามารถลดก๊าซเรือนกระจกได้มากขึ้น ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น และเพิ่มความมั่นคงด้านพลังงานให้กับประเทศ

3) **การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน** ให้การสนับสนุนพลังงานทดแทนแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ผ่านป้อมของสหกรณ์ เรียกว่า “**ป้อมชุมชนบางจาก**” ซึ่งมีประมาณ 500 กว่าแห่งทั่วประเทศ และมีเกษตรกรเป็นสมาชิกกว่า 1 ล้านครอบครัว หรือประมาณ 4 ล้านคน (ครอบครัวละ 4 คน) ที่ใช้น้ำมันจากป้อมชุมชนที่มีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีกำไรสามารถส่งผลตอบแทนไปถึงเกษตรกร การได้ใช้น้ำมันราคาถูกส่งผลถึงต้นทุนการผลิตถูกลง รายได้สูงขึ้น และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน โดยนำสินค้าเกษตรและชุมชนมาเป็นสินค้าส่งเสริมการขาย เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับเกษตรกร

4) **ส่งเสริมสังคมสีเขียวสู่ประชาชน และเยาวชนของไทย** จากการศึกษาพบว่า ประชาชนหนึ่งคนปล่อยก๊าซเรือนกระจกประมาณ 15 กิโลกรัม/คน/วัน มีการรณรงค์สร้างความตระหนักให้คนไทยหันมาลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ใช้พลังงานทดแทนและพลังงานสะอาดมากขึ้น ปัจจุบันบริษัทมีการจำหน่ายน้ำมันพลังงานทดแทนทั้งแก๊สโซฮอล์ E10 E 20 และ E85 จำนวนมาก และในปี 2556 หากรัฐบาลมีการยกเลิกน้ำมันเบนซิน 91 บริษัทก็จะมีการส่งเสริมให้มีการใช้น้ำมัน E20 ทั่วทั้งประเทศ ทำให้ประชาชนมีการใช้น้ำมันที่ผลิตจากเอทานอลมากขึ้น ประชาชนและเกษตรกรที่มีป้อมชุมชนจะหันมาใช้น้ำมันที่เป็นพลังงานทดแทนอย่างเดียวนั่น และในอนาคตผู้บริโภคจะเป็นกลุ่มเยาวชนของไทย อาทิ กลุ่มนิสิต นักศึกษา เยาวชน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ดังนั้น บริษัทจึงสนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงประโยชน์ของพลังงานทดแทนที่มีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและประเทศไทยผ่านโครงการ “**ปัญญาชนคนดี**” ของร้านกาแฟมหาวิทยาลัยที่บางจากมีอยู่ทั่วไป และทางโรงเรียนโดยร่วมกับ สพฐ. ผ่านโครงการ “**Thailand Go Green**” ปัจจุบันมีเด็กกว่า 1.3 ล้านคนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของพลังงานทดแทน และรู้ว่าพลังงานทดแทนเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย

บริษัทบางจากเดิมเป็นบริษัทผลิตน้ำมันที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเพิ่มก๊าซเรือนกระจก เมื่อบริษัทคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม จึงได้มีนโยบายและแนวคิดเปลี่ยนไปผลิตพลังงานสะอาดและพลังงานทดแทน เช่น แก๊สโซฮอล์ ไบโอดีเซล เอทานอล ที่ส่งเสริมการพัฒนาให้เป็นการผลิตพลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสามารถก่อให้เกิดสังคมสีเขียวได้

ส่วนที่

5

ผลการประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 1

อนาคตเกษตรไทยสู่การเติบโตสีเขียว

รายงานสรุปผลการประชุม กลุ่มที่ 1 (ส่วนที่ 1)

อนาคตเกษตรไทยสู่การเติบโตสีเขียว

ส่วนที่ 1 การพัฒนาและขับเคลื่อนการผลิตการเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว

ผู้ดำเนินการเสวนา	:	ศ.ดร.สนธิ อักษรแก้ว กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้นำเสนอ	:	นางสาวลดาวัลย์ คำภา รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้ร่วมเสวนา	:	นายอภิชาติ จงสกุล เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
	:	นายไพฑูริย์ เอื้อทวิกุล ประธานกรรมการบริษัท สวิฟท์ จำกัด
	:	นายวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี

1. สรุปผลการนำเสนอ

รศช.ลดาวัลย์ฯ ได้นำเสนอสาระสำคัญของแนวคิดและความเชื่อมโยงการผลิตการเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว บทเรียนสำคัญของการพัฒนาการผลิตการเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว ประเด็นในการขับเคลื่อนการผลิตภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียวที่ผ่านมา และข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนการผลิต สรุปได้ดังนี้

1.1 แนวคิดและความเชื่อมโยงการพัฒนาภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว

1.1.1 การผลิตการเกษตรที่นำไปสู่การเติบโตสีเขียว ตามความหมายของ United Nations Environment Programme (UNEP) เป็นการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติและเทคนิคการผลิตที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและมีความหลากหลาย ซึ่งมีเป้าหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ขณะเดียวกัน เพิ่มผลประโยชน์ตอบแทนต่อเกษตรกร ปรับปรุงระบบนิเวศ และลดของเสียและความไม่มีประสิทธิภาพในห่วงโซ่อาหาร ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เกษตรอินทรีย์/เกษตรชีวพลวัต (Organic/Biodynamic Agriculture) เกษตรและการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) เกษตรกรรมนิเวศวิทยา (Ecological Agriculture) เกษตรกรรมเชิงอนุรักษ์ (Conservation Agriculture)

1.1.2 แนวทางการพัฒนาภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียวในระยะต่อไปของสหภาพยุโรป เช่น นโยบายเกษตรที่สนับสนุนแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าส่งผลดีต่อสภาพภูมิอากาศ การปรับปรุงการทำเกษตรและป่าไม้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของภาคเกษตรและป่าไม้อย่างยั่งยืน การวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาการใช้ที่ดินแบบองค์รวม การส่งเสริมการนำผลิตภัณฑ์จำพวกไม้และกระดาษกลับมาใช้ใหม่

1.1.3 ประเด็นการขับเคลื่อนภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียวของไทย ควรเน้นการปรับปรุงวิธีเกษตรกรรมและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไม่ควรถูกกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งในกลุ่มปศุสัตว์ การเผาชีวมวล ทรัพยากรดิน และกลุ่มนาข้าว การสนับสนุนนโยบายภาคเกษตรที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินการอยู่แล้วอย่างต่อเนื่อง เช่น การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ตลอดจน การสนับสนุนการใช้พืชผลผลิตพลังงานทดแทน เพื่อลดการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลอย่างจริงจัง

1.2 บทเรียนสำคัญของการพัฒนาการผลิตการเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว ของกรณีตัวอย่างใน ๓ แห่ง ได้แก่ บริษัท 108 เทคโนโลยี จำกัด จ.พระนครศรีอยุธยา กลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนมชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา และ

สหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วง จ.ฉะเชิงเทรา จำกัด มีปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญ เช่น เจ้าของบริษัทมีความต้องการที่จะพัฒนาการผลิตที่มีมาตรฐานและปลอดภัย มีการปรับปรุง วิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยน/ถ่ายทอดความรู้ด้านเทคนิคแก่เกษตรกร สร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชน มีการจัดหาปัจจัยการผลิตราคาถูก และได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและสถาบันการศึกษา เป็นต้น

1.3 ประเด็นในการขับเคลื่อนภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียวในช่วงที่ผ่านมา

1.3.1 ด้านการผลิตและมาตรฐาน เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร เกษตรกรและผู้ประกอบการมีความเข้าใจการผลิตเพื่อการเติบโตสีเขียวน้อย และขาดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนการผลิต การรวมกลุ่มของเกษตรกรในลักษณะของเครือข่ายที่เข้มแข็งยังมีน้อย ระบบพันธสัญญาระหว่างเกษตรกรและเอกชนยังมีการดำเนินงานอย่างไม่เป็นธรรม เกษตรกร ผู้ประกอบการและผู้บริโภคมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรที่มีหลายรูปแบบทั้งมาตรฐานในประเทศและต่างประเทศไม่เพียงพอ

1.3.2 ด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาภาคเกษตรยังขาดความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ ขาดการขับเคลื่อนจูงใจให้เกิดกิจกรรมลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม องค์ความรู้และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการสนับสนุนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเพิ่มมูลค่ามีจำกัด ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศทางการเกษตรและการขยายผลขององค์ความรู้และงานวิจัยและพัฒนาในวงกว้าง

1.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว

1.4.1 สร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภค และบริหารจัดการองค์ความรู้ โดยควรเร่งให้มีการประชาสัมพันธ์สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง สร้างความรู้ความเข้าใจและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับตลาดและมาตรฐาน กฎระเบียบของประเทศผู้นำเข้า สร้างงานวิจัยและพัฒนาที่เอื้อต่อการพัฒนาสินค้าเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จัดทำระบบฐานข้อมูลสนับสนุนการพัฒนา เข้าถึงได้ง่าย และประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง และขยายผลร่วมกับชุมชน

1.4.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งกับสถาบัน/เครือข่ายเกษตรกร โดยเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกร สนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน พัฒนาผู้นำกลุ่มและเครือข่ายการผลิตให้มีความเข้มแข็ง สนับสนุนการทำงานร่วมกับเครือข่ายและกลุ่มเกษตรกร ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีการดำเนินงานอยู่แล้วในปัจจุบัน เชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตและตลาด

1.4.3 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างสมดุลและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยวางแผนทั้งระบบตั้งแต่การผลิต การแปรรูป และการตลาด ควบคุมและกำกับดูแลให้มีการนำเข้าและใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ได้มาตรฐาน สนับสนุนการนำวัตถุดิบทางการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนและที่เหลือใช้จากการเกษตรมาผลิตเป็นพลังงานทดแทนใช้ในระดับครัวเรือนและชุมชน

2. สรุปผลการเสวนา

ที่ประชุมมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางในการขับเคลื่อนการผลิตภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว ดังนี้

2.1 ความหมายของเศรษฐกิจสีเขียวในมุมมองภาคเกษตร เศรษฐกิจสีเขียวเป็นเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต ความเท่าเทียมกันของสังคม และการลดความเสี่ยงของสิ่งแวดล้อม (UNEP) รวมทั้ง เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยให้มีการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ โดยเศรษฐกิจสีเขียวควรจะมีส่วนช่วยลดปัญหาความยากจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ทำให้มนุษย์มีความกินดีอยู่ดีขึ้น และรักษาการทำงานของระบบนิเวศน์ของโลก (UNCSD) โดย FAO ได้จัดทำข้อริเริ่มการมุ่งสู่เศรษฐกิจสีเขียวด้วยการเกษตร (GEA initiative) เพื่อมุ่งสู่ความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการ การทำให้คุณภาพชีวิตคนชนบทดีขึ้น มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ มีภูมิคุ้มกัน และมีความเท่าเทียมกัน ตลอดห่วงโซ่อุปทานอาหาร ซึ่งการพัฒนาการผลิตภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียวค่านึงถึงปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ คุณภาพชีวิตเกษตรกร และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2 วิเคราะห์ประเด็นในการขับเคลื่อนภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว ทั้งข้อจำกัดที่เกิดขึ้นทั้งในระดับประเทศจากการพัฒนาภาคเกษตรในช่วงที่ผ่านมา ในขณะเดียวกัน โอกาสในการพัฒนาภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว สรุปได้ดังนี้

2.2.1 ประเด็นปัญหาภายในประเทศ -เกษตรกรมีสารเคมีตกค้างในเลือดสูง ผู้บริโภคมีความเสี่ยงจากการบริโภคผักที่มีสารตกค้างเกินมาตรฐาน ทั้งผักในห้างสรรพสินค้า ผักตามมาตรฐาน Q ตลอดจนผักในตลาดทั่วไป ต้นทุน

การใช้สารเคมีในพืชสำคัญสูงกว่าคู่แข่งในภูมิภาค ในขณะที่ ปัญหาพื้นฐานโดยเฉพาะเรื่องที่ดินและน้ำยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง โดยมีพื้นที่ชลประทานเพาะปลูกข้าวเพียงร้อยละ 23 น้อยกว่าประเทศเวียดนามและประเทศอื่นในภูมิภาค การสูญเสียที่ดินในเขตชลประทาน ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่มีที่ดินทำกิน ส่งผลให้มีต้นทุนการเช่าที่ดินเพิ่มขึ้น 1,500 บาท/ไร่/ฤดูกาลผลิต นโยบายของรัฐบาลไม่ได้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาพื้นฐานหรือปัญหาเชิงโครงสร้าง ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการที่เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

2.2.2 ประเด็นท้าทายระดับประเทศ – ข้อจำกัดของพลังงานฟอสซิล ซึ่งเป็นฐานของเกษตรกรเคมี ทำให้ต้นทุนการผลิตเกษตรกรเคมีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น การลงทุนการเกษตรและอาหารในภูมิภาคและระดับโลกเพิ่มสูงขึ้น อาจทำให้เกิดการแย่งชิงพื้นที่และส่งผลต่อวิกฤตอาหารได้ ทิศนคติของผู้บริโภคที่เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมและการบริโภคเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น

2.2.3 โอกาสของเกษตรกรสีเขียว

1) มีหลายงานวิจัยในต่างประเทศ ชี้ว่า ผลผลิตผักและผลไม้อินทรีย์มีคุณค่าทางโภชนาการสูงกว่าผลผลิตที่ใช้เคมีและปุ๋ยสังเคราะห์ ในขณะที่ ปริมาณผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ของเกษตรกรอินทรีย์ไม่ต่ำกว่าปริมาณที่ผลิตแบบใช้เคมีเกษตรและปุ๋ยสังเคราะห์ นอกจากนั้น ต้นทุนการผลิตแบบอินทรีย์ยังต่ำกว่าต้นทุนการผลิตแบบใช้สารเคมีสังเคราะห์ ซึ่งจะเป็นโอกาสในการพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ เนื่องจากต้นทุนการผลิตแบบเคมีมีแนวโน้มสูงขึ้น ตามระดับราคาน้ำมันที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2) สำหรับการผลิตเกษตรกรอินทรีย์ในประเทศไทยของ บริษัท สวิฟท์ จำกัด พบว่า มีต้นทุนการผลิตต่อหน่วยผลผลิตต่ำกว่าของเคมี เช่น ต้นทุนการปลูกหน่อไม้ฝรั่งแบบใช้สารเคมี ในปี 2555 เป็น 33,836 บาท/ไร่/ปี เปรียบเทียบกับแบบอินทรีย์ 16,848 บาท/ไร่/ปี เนื่องจากเกษตรกรไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ใช้แรงงานในครัวเรือน ทำให้มีความละเอียดในการดูแลการผลิตอย่างเกษตรกรอินทรีย์ที่ต้องใช้ความละเอียดในการเพาะปลูกได้ดี ลดต้นทุนแรงงานได้ และมีการทำน้ำหมักธรรมชาติ ซึ่งสามารถลดต้นทุนปัจจัยการผลิตได้ด้วย

3) อย่างไรก็ตาม ระบบโลจิสติกส์ของเกษตรกรอินทรีย์ในประเทศไทยยังมีต้นทุนสูง เนื่องจากมีการเปลี่ยนมือหลายขั้นตอนจากฟาร์มสู่ผู้บริโภค การดูแลหลังการเก็บเกี่ยวไม่ดี ทำให้สินค้าเสียคุณภาพและมีปัญหาด้านความปลอดภัย ซึ่งกรณีที่เกิดความสูญเสียในอัตราร้อยละ 40 ของผลผลิตมวลรวม GDP ภาคเกษตร ในปี 2552 จะก่อให้เกิดการค้ำปลักเกิดความสูญเสียรวมสูงถึง 4.15 ล้านล้านบาท

2.3 การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรสู่การเติบโตสีเขียว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดแผนพัฒนาการเกษตรที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เช่น นโยบายอาหารปลอดภัย โดยมีการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรที่ดีและเหมาะสม และการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร เป็นต้น

2.3.1 การพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 และในขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2556-2559 เพื่อขยายผลการดำเนินการที่ผ่านมา

2.3.2 การเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP) มีหน่วยงานในการรับผิดชอบการรับรองมาตรฐาน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพืช - กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว และ มกอช. 2) ด้านสัตว์น้ำ - กรมประมง และ 3) ด้านปศุสัตว์ - กรมปศุสัตว์

2.3.3 มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร ปี 2546 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ใช้เครื่องหมาย Q ในการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร และในปี 2551 พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551

2.3.4 การทำเกษตรตามหลักการอนุรักษ์ดินและน้ำ กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2506 มีพื้นที่จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำรวมทั้งสิ้น 14.44 ล้านไร่ ดำเนินการทั้งระบบลุ่มน้ำ ทั้งในพื้นที่ต้นน้ำ (ป่า) เพื่อลดปัญหาลำห้วยพิบัติ ในพื้นที่เกษตรที่อยู่กลางน้ำ และชุมชนที่อยู่ปลายน้ำ โดยการลดการไถพรวน การปลูกพืชคลุมดิน การจัดระบบปลูกพืชหมุนเวียน การทำเกษตรผสมผสาน วนเกษตร การลดการเผา และการทำแนวป้องกันกระเซ้าที่ไร่ นา ซึ่งจะช่วยในการลดการปล่อยและการเก็บกักก๊าซเรือนกระจก

2.3.5 เกษตรสีเขียวสำหรับภาคพลังงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์บูรณาการกับกระทรวงพลังงานในการจัดทำแผนการพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก (2555 – 2564) โดยกำหนดเป้าหมายพลังงานทดแทน 25% ใน 10 ปี นอกจากนั้น มีการส่งเสริมการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรอย่างเหมาะสม เช่น แกลบ ชังข้าวโพด มูล

สัตว์ ไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม การส่งเสริมการทำ Zero waste ในระบบการผลิตพืช และการผลิตปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มเพื่อพลังงานชีวภาพอย่างยั่งยืน ตามมาตรฐาน RSPO

2.3.6 การพัฒนาการเกษตรสู่คาร์บอนต่ำ ปี 2550 จัดทำแผนบรรเทาภาวะโลกร้อนด้านการเกษตร พ.ศ. 2551-2554 และปัจจุบันอยู่ระหว่างการเตรียมเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศด้านการเกษตร ปี 2556 – 2559

2.4 แนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว ประกอบด้วย การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิต และด้านการตลาด มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.4.1 ด้านองค์ความรู้ การสร้างความตระหนัก

- 1) สร้างรับรู้ ความเข้าใจ การยอมรับและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกษตรสีเขียว
- 2) พัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- 3) วิจัยพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมสีเขียวใหม่ เช่น การจัดการฟาร์มแบบ Precision farming และการปลูกข้าวแบบ SRI รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีขนาดเล็กสำหรับเกษตรกรรายย่อย
- 4) จัดทำฐานข้อมูลการเกษตรสีเขียว เช่น พื้นที่ การจัดการ เครือข่ายผู้ผลิต ผู้แปรรูป สินค้า การตลาด และฐานข้อมูลก๊าซเรือนกระจกและองค์ความรู้ รวมทั้งเครือข่ายนักวิจัย
- 5) ส่งเสริมเครือข่ายการวิจัยระดับชุมชนและท้องถิ่น เช่น เครือข่ายโรงเรียนชาวนา นครสวรรค์ เครือข่ายอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์ข้าวอุบลราชธานี และพ่อแดง หาดหวี ทำนาชีววิถีได้ผลผลิตสูงกว่า 1.5 ตัน/ไร่ เป็นต้น

2.4.2 ด้านการผลิตและสร้างเครือข่าย

- 1) ผลักดันเกษตรกรรมยั่งยืนให้ได้ร้อยละ 25 ของพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศ **ลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรอย่างมาก** โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และนางบประมาณร้อยละ 10 ของโครงการรับจำนำสินค้าเกษตรของรัฐบาลมาใช้ในการสนับสนุนผลผลิตจากเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบยั่งยืนหรือโครงการลดต้นทุน เช่น โครงการ 3 ลด (พันธุ์ สารเคมี ปุ๋ยเคมี) 3 เพิ่ม (ผลผลิต คุณภาพ กำไรของเกษตรกร) ของประเทศเวียดนาม เป็นต้น
- 2) ส่งเสริมและขยายผลการดำเนินการที่ทำอยู่แล้วให้กว้างขวางขึ้น โดยใช้เครือข่ายเกษตรกร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างเหมาะสม
- 3) พัฒนารูปแบบการรวมกลุ่มการผลิตและการจัดการตลาดของเกษตรกร เพื่อเกิดการประหยัดต่อขนาด
- 4) เร่งรัดการแก้ปัญหาการถือครองที่ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อย โดยใช้เงินงบประมาณร้อยละ 25 ของโครงการรับจำนำของรัฐบาลเพื่อจัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อการปฏิรูปที่ดิน เพื่อแก้ปัญหาที่ดินของเกษตรกรผู้ไร้ที่ดินหรือมีที่ดินไม่พอทำกิน ประมาณ 1 ล้านครัวเรือน และกำหนดมาตรการทางภาษีเพื่อจัดเก็บภาษีที่ดินที่ถือครองเกินขนาดจำกัดในอัตราก้าวหน้า โดยเร่งปฏิรูปที่ดินในพื้นที่น้ำท่วมก่อน
- 5) **พัฒนาบริหารจัดการน้ำทุกระดับ** โดยพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กและแหล่งน้ำระดับไร่นาในพื้นที่นา 109 ล้านไร่ก่อน โดยให้เกษตรกรและชุมชนมีส่วนร่วม แล้วพัฒนาในพื้นที่ที่มีศักยภาพ มีระบบชลประทาน 30 ล้านไร่
- 6) **ปฏิรูประบบความปลอดภัยในอาหารอย่างเร่งด่วน** โดยตั้งเป้าหมายในการลดจำนวนทะเบียนและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้อยู่ในประเทศไทย ยกเลิกการขึ้นทะเบียนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่หลายประเทศห้ามใช้แล้ว ปรับปรุงห่วงโซ่ความปลอดภัยการผลิต-การตลาด โดยเริ่มในประเทศก่อน เก็บภาษีสารเคมีนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในอัตราร้อยละ 20-25
- 7) **สนับสนุนการผลิตและตลาดสีเขียวในท้องถิ่น** เช่น การดำเนินงานของมูลนิธิข้าวขวัญ ในการจัดทำข้าวขวัญสุพรรณ (ข้าวพันธุ์พื้นบ้าน) ซึ่งได้ราคาที่สูงกว่าราคาในท้องตลาดและคนในท้องถิ่นได้บริโภคข้าวที่ตรงกับความต้องการ

2.4.3 ด้านการตลาดและโลจิสติกส์

- 1) **พัฒนาเกษตรสีเขียวตลอดห่วงโซ่อุปทาน** ตั้งแต่กระบวนการผลิต แปรรูป โลจิสติกส์ ไปจนถึงตลาด เพื่อคงความปลอดภัยและคุณภาพของสินค้าเกษตรและอาหารจากแหล่งผลิตสู่ผู้บริโภค โดยให้ระบบตลาดเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง

2) ขยายรูปแบบตลาดใหม่ เช่น สวนผักคนเมือง (City Farm) ที่มีการร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ประสบการณ์การปลูกผักในเมือง ที่เป็นแบบไร้สารพิษให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

2.5 กลไกเครื่องมือในการขับเคลื่อน

2.5.1 การลงทุนของภาครัฐ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านชลประทาน ระบบโลจิสติกส์ การลงทุนด้านการ วิจัยพัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรม การฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตร ตลอดจนการพัฒนาคนและระบบการศึกษา

2.5.2 การลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชน การให้ความรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยี สนับสนุนสารอินทรีย์ เมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว หญ้าแฝก เป็นการลดต้นทุนเกษตรกรในการฟื้นฟูและรักษาดินเกษตร

2.5.3 การให้เงินอุดหนุนและแรงจูงใจในการปรับระบบเกษตรสู่การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และ การเก็บกักคาร์บอนในดิน ทั้งนี้จำเป็นต้องศึกษารูปแบบการให้แรงจูงใจที่เหมาะสม

2.5.4 การใช้กลไกตลาดส่งเสริมการบริโภคอย่างยั่งยืน โดยสร้างการตระหนักรู้ของผู้บริโภค การสร้าง ระบบมาตรฐาน และการติดฉลากสีเขียว

2.5.5 การบริหารจัดการความเสี่ยงและความเสียหายจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ให้เกษตรกรมี ภูมิคุ้มกัน เข้าถึงระบบประกันภัย ตลอดจนกำหนดมาตรการเยียวยาความเสียหายที่เหมาะสม

2.5.6 การใช้กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อแสวงองค์ความรู้ เทคโนโลยี แหล่งทุน

3. ความเห็นของที่ประชุม

เห็นด้วยกับการส่งเสริมภาคเกษตรไปสู่การเติบโตสีเขียว ซึ่งเป็นการพัฒนาภาคเกษตรอย่างยั่งยืน เพื่อความกินดีอยู่ดี ของเกษตรกร โดยการขับเคลื่อนภาคเกษตรสู่การเติบโตสีเขียวจำเป็นต้องดำเนินการร่วมกันทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และ ชุมชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการขับเคลื่อน ได้ดังนี้

3.1 พัฒนางองค์ความรู้และสร้างความตระหนักการพัฒนาเกษตรสีเขียว ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญและควร ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3.1.1 รมรณรงค์ให้เกษตรกรผู้ผลิตใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและเหมาะสม ใช้เมื่อจำเป็น เพื่อความปลอดภัย ของตัวเกษตรกร ผู้บริโภค และต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง เป็นการลดต้นทุนการผลิต

3.1.2 เผยแพร่ข้อมูลด้านเกษตรที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการเกษตรสีเขียว อย่างแท้จริง เช่น ต้นทุนการผลิตที่สูงมากกว่าคู่แข่ง การใช้สารเคมีมากเป็นลำดับต้นของโลก

3.1.3 สนับสนุนบทบาทของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านในการฝึกอบรมเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียง เพื่อให้พึ่งตนเองได้ โดยให้เกษตรกรผู้นำเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในการทำเกษตร กันเอง ซึ่งจะทำให้สามารถถ่ายทอดได้เข้าใจมากขึ้น

3.2 สนับสนุนให้มีการตลาดรองรับผลผลิตจากการผลิตเกษตรที่ปลอดภัย ที่สามารถขายได้ในราคา ที่แตกต่างจากราคาสินค้าทั่วไป

3.3 ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและกฎหมายให้เอื้อต่อการพัฒนาเกษตรสีเขียว

3.3.1 แก้ไขปัญหากฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาสู่การเติบโตสีเขียว เช่น การ เสียภาษีรายได้ของเครือข่ายศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน การขึ้นทะเบียนการปลูกและขออนุญาตตัดไม้สางวน เช่น ไม้สัก ตาม หัวไร่ปลายนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาเกษตรปลอดภัย

3.3.2 ควรมีการวางแผนการบริหารจัดการผังเมืองที่ดี โดยการขยายเมืองควรคำนึงถึงวิถีชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ และพื้นที่ทางการเกษตร เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการขาดแคลนพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่ มั่นคงด้านอาหารของประเทศ

รายงานสรุปผลการประชุม กลุ่มที่ 1 (ส่วนที่ 2)

อนาคตเกษตรไทยสู่การเติบโตสีเขียว

ส่วนที่ 2 การสร้างเครือข่ายและการขับเคลื่อนการตลาดสีเขียว

ผู้ดำเนินการเสวนา	:	ศ.ดร.สนธิ อักษรแก้ว กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้นำเสนอ	:	นางสาวลดาวัลย์ คำภา รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้ร่วมเสวนา	:	นางอัญญา วิทยารธรรมธัช ผู้ตรวจราชการกระทรวงพาณิชย์
	:	นางสาวทัศนีย์ แน่นอุดร หัวหน้ากองบรรณาธิการนิตยสารฉลาดซื้อ
	:	นายประยงค์ รณรงค์ ปราชญ์ชาวบ้าน จ.นครศรีธรรมราช

1. สรุปผลการนำเสนอ

รศช.ลดาวัลย์ฯ ได้นำเสนอสาระสำคัญของแนวคิดตลาดสีเขียว บทเรียนสำคัญของการพัฒนาเครือข่ายและตลาดสีเขียว ประเด็นในการขับเคลื่อนการตลาดสู่การเติบโตสีเขียวที่ผ่านมา และข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนการตลาด สรุปได้ดังนี้

1.1 แนวคิดและความเชื่อมโยงการตลาดสู่การเติบโตสีเขียว

1.1.1 แนวคิดตลาดสีเขียว เป็นระบบตลาดหรือการค้าที่เป็นธรรม ซึ่งเกิดขึ้นจากการร่วมมือกันทั้งผู้ผลิต ร้านค้าและผู้บริโภค โดยมีแนวทางร่วมกันคือ ความเชื่อมั่นในกระบวนการผลิตอาหารตามแบบวิถีดั้งเดิมและด้วยวิถีธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีในการเร่งรัดให้ผลิตกันออกสู่ตลาด แต่สามารถรักษาคุณภาพและเพิ่มปริมาณการผลิตได้โดยใช้วิธีการทางชีวภาพ การพัฒนาวิธีการทางธรรมชาติที่คงคุณภาพโดยให้ทั้งรสชาติ คุณค่าอาหาร และความปลอดภัย ที่ปราศจากสารปนเปื้อนในอาหารและสารเคมีปรุงแต่ง ตลาดสีเขียว ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์เขียว (Green Product) ที่ผลิตโดยกรรมวิธีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผู้ผลิต ผู้ประกอบการสีเขียว (Green Business Producer) มีความเข้าใจและเอาใจใส่สิ่งแวดล้อม ผู้บริโภคสีเขียว (Green Consumer) และชุมชนสีเขียว (Green Community) และมีรูปแบบแบ่งได้เป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) ตลาดระบบสมาชิก 2) ตลาดนัด 3) ตลาดช่องทางเฉพาะ 4) ตลาดทั่วไป และ 5) ตลาดส่งออก

1.1.2 ประเด็นการขับเคลื่อนการตลาดสู่การเติบโตสีเขียวของไทย ควรมีการขยายตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยในตลาดต่างประเทศ มีแนวโน้มความต้องการสินค้าเกษตรและอาหารที่ปลอดภัยเพิ่มขึ้นมาก ทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ซึ่งปัจจัยที่กระตุ้นการขยายตัวที่สำคัญ ได้แก่ ระดับการศึกษา กฎหมายกำหนดมาตรฐานสินค้าอินทรีย์ อำนาจซื้อของคนรุ่นใหม่ ทักษะคิด/ค่านิยมเรื่อง Eco-friendly เป็นต้น สำหรับตลาดในประเทศ มีการขยายตัวของตลาดโมเดิร์นเทรดมากโดยราคามีความแตกต่างจากราคาสินค้าทั่วไป ในขณะที่ ตลาดในชุมชน/ท้องถิ่นกำลังเริ่มพัฒนา รวมทั้ง สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน เช่น กรณีตัวอย่าง ThaiGAP และไร่ปลูกรัก เป็นต้น

1.2 บทเรียนสำคัญของการพัฒนาตลาดสู่การเติบโตสีเขียว ของกรณีตัวอย่างใน ๓ แห่ง พบว่า มีปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญ เช่น มีระบบเอนกต้นในการเจรจาทำสัญญากับห้างสรรพสินค้าแทนเกษตรกร สร้างความ

ร่วมมือระหว่างสมาชิก พัฒนาอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ตั้งแต่ผลิต แปรรูป และตลาด มีระบบตรวจสอบย้อนกลับ พัฒนาบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ตอบสนองรูปแบบความต้องการของผู้บริโภค สร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูป/เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว เป็นต้น

1.3 ประเด็นในการขับเคลื่อนด้านตลาดและโลจิสติกส์สู่การเติบโตสีเขียวในช่วงที่ผ่านมา ภาวะเปียบข้อกำหนดและมาตรการต่างๆ ระหว่างประเทศมีความซับซ้อนและหลากหลาย เป็นอุปสรรคต่อการค้าสินค้าเกษตรและอาหาร การพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์เกษตรและอาหารยังมีจำกัด ทำให้สินค้าขาดความหลากหลายและตลาดแคบ และระบบโลจิสติกส์สินค้าเกษตรมีต้นทุนสูงและไม่มีประสิทธิภาพ เป็นอุปสรรคในการขยายช่องทางการจำหน่ายและพัฒนามาตรฐานสินค้า

1.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการขับเคลื่อนการตลาดสู่การเติบโตสีเขียว

1.4.1 ขยายตลาดสินค้าเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าเกษตรขั้นปฐมไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ในภาคอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างเรื่องราวให้สินค้า (Marketing Story) ขยายช่องทางการตลาดรองรับสินค้าเกษตรที่ได้มาตรฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรและผู้ประกอบการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและปลอดภัย และมาตรการทางภาษี

1.4.2 พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพสิ่งแวดล้อมทางด้านการค้าและการจัดการด้านโลจิสติกส์เกษตร โดยฝึกอบรมให้ความรู้การบริการจัดการด้านโลจิสติกส์ ชีพพลายเซนเพื่อลดต้นทุนและรักษาคุณภาพสินค้าจนถึงมือผู้บริโภค พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

1.4.3 สร้างองค์ความรู้ให้กับผู้บริโภค ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย สร้างจิตสำนึกในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และให้ความสำคัญกับการบริโภคอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดพลังของผู้บริโภคในการกระตุ้นให้ผู้ผลิตพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2. สรุปผลการเสวนา

ที่ประชุมมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางในการขับเคลื่อนตลาดเกษตรสู่การเติบโตสีเขียว ดังนี้

2.1 วิเคราะห์ประเด็นในการขับเคลื่อนตลาดสู่การเติบโตสีเขียว ซึ่งทิศทางการพัฒนาควรเริ่มต้นจากการทำเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) แล้วยกระดับไปสู่เกษตรปลอดภัย ไร้สารพิษ เกษตรอินทรีย์ โดยมีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดของเกษตรอินทรีย์ สรุปได้ดังนี้

2.1.1 จุดแข็งและโอกาส

1) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ถือเป็นวาระแห่งชาติ ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ในการกำกับดูแลและขับเคลื่อนในระดับประเทศตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาดอย่างครบวงจร

2) ความต้องการบริโภคมีการขยายตัวต่อเนื่องเฉลี่ยปีละประมาณร้อยละ 10 ส่วนใหญ่ในตลาดสหภาพยุโรป สหรัฐฯ และญี่ปุ่น เนื่องจากความตื่นตัวในการดูแลสุขภาพและคำนึงถึงความปลอดภัยในการเลือกบริโภคอาหาร อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ตลาดต่างประเทศประสบปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัวลง จึงจำเป็นที่จะต้องหันมาส่งเสริมตลาดภายในประเทศให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อทดแทนตลาดส่งออก

3) ตลาดของสินค้าอินทรีย์ ส่วนใหญ่เป็นตลาดบน สำหรับผู้บริโภคที่มีความมั่นคงด้านรายได้ มีความสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น กลุ่มผู้ป่วยที่มีปัญหาสุขภาพและต้องการรักษาด้วยวิถีธรรมชาติ และกลุ่มผู้ทำงานเกี่ยวกับเกษตรสีเขียว ที่เห็นประโยชน์ของการบริโภคสินค้าปลอดภัย

2.1.2 จุดอ่อนและข้อจำกัด

1) การผลิตสินค้าปลอดภัย เกษตรกรรายย่อยต้องรับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก/ภูมิภาค และ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้บริโภคในตลาด สำหรับกรณีการทำเกษตรแบบพันธสัญญา เกษตรกรโดนเอาเปรียบ และเป็นผู้รับความเสี่ยงด้านผลผลิตเองทั้งหมด

2) การขอการรับรองมาตรฐานสินค้าอินทรีย์ระหว่างประเทศเพื่อส่งออกมีความยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูง เป็นข้อจำกัดในการส่งออกสินค้าอินทรีย์ โดยปริมาณการส่งออกส่วนใหญ่ยังเป็นข้าวเป็นหลัก

3) ผู้บริโภคมีความสับสนกับมาตรฐานสินค้าอาหารปลอดภัยที่มีชื่อเรียกหลายชนิด มีตรารับรองหลายแบบ และมีระดับการใช้สารเคมีที่แตกต่างกัน เช่น ผักปลอดภัย ผักอนามัย ผักอินทรีย์ ผักไฮโดรโปนิก เป็นต้น

4) ผู้ผลิตที่ได้รับมาตรฐานรับรองสินค้าปลอดภัยไปแล้ว ไม่ผลิตให้ตรงกับที่ได้รับรอง และไม่มีการติดตามตรวจสอบมาตรฐานที่ได้ให้ไปแล้ว เช่น สินค้าแปรรูปอินทรีย์ต้องมาจากวัตถุดิบที่เป็นอินทรีย์ทั้งกระบวนการผลิต กรณีชาเขียวอินทรีย์ น้ำผึ้งและน้ำตาลที่ใช้ผลิตชาเขียวต้องเป็นอินทรีย์ด้วย

5) ค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบราคาค้างสูง มีห้องปฏิบัติการตรวจน้อย ทำให้ผู้บริโภคไม่มีโอกาสได้ตรวจสอบและสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยของสินค้า ซึ่งจากการสำรวจผักผลไม้ในตลาดสดและห้างสรรพสินค้า ทั้งผักทั่วไปและผักที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน พบว่ามีสารเคมีตกค้างสูงกว่าร้อยละ 40

6) ปริมาณผลผลิตสำหรับใช้เป็นวัตถุดิบองค์ประกอบในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารอินทรีย์แปรรูปมีไม่เพียงพอสำหรับผลิตทั้งห่วงโซ่อุปทาน

7) ความช่วยเหลือของรัฐแบบประชานิยม ทำให้เกษตรกรอ่อนแอ พึ่งตนเองไม่ได้ และการรับจำนำผลผลิตเกษตรของรัฐบาลในราคาที่สูงทำให้การทำเกษตรอินทรีย์ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

8) ระบบการจัดซื้อจัดจ้างที่พิจารณาเฉพาะราคาถูกเพียงอย่างเดียว ทำให้สินค้าอินทรีย์แข่งขันได้ยาก

2.2 การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดสู่การเติบโตสีเขียว การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมาของประเทศไทยต้องยอมรับว่าภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นองค์กรหลักที่มีบทบาทหลักในการผลักดันและขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ของประเทศให้ก้าวหน้าตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน ในขณะที่ ภาครัฐมีการดำเนินงานขยายตลาดสีเขียวอย่างกว้างขวาง สรุปได้ดังนี้

2.2.1 บทบาทขององค์กรภาคเอกชน โดยมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค ได้ดำเนินการดูแลและคุ้มครองผู้บริโภค 3 ด้าน ดังนี้ 1) การเป็นสื่อกลางในการให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับการบริโภคที่ถูกต้อง 2) การรับเรื่องร้องทุกข์จากการถูกละเมิดในการซื้อขาย 3) การติดตาม ตรวจสอบ และผลักดันในเชิงนโยบายของรัฐ เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคและสังคม

2.2.2 บทบาทภาครัฐด้านการตลาด โดยกระทรวงพาณิชย์มีบทบาทสำคัญในการจัดทำแผนส่งเสริมตลาดอินทรีย์ ปี 2556-2558 ซึ่งประกอบด้วย 4 แผนงาน ได้แก่

1) **การพัฒนาผู้ประกอบการด้านการตลาดสินค้าอินทรีย์** เช่น การจัดฝึกอบรมเพื่อแนะนำเรื่องการตลาดให้รู้จักตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายใหม่ หรือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม การดูงานและเข้าร่วมงานเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศในโอกาสต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ และมีการเชิญวิทยากรที่ดูแลเกษตรอินทรีย์ของยุโรปมาให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการคนไทยที่สนใจจะทำธุรกิจเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

2) **การขยายตลาดสินค้าอินทรีย์ในและต่างประเทศ** โดยตลาดในประเทศ แบ่งระดับการพัฒนาเป็น 3 ระดับ ได้แก่ **ระดับชุมชน** โดยดำเนินโครงการร่วมกับมูลนิธิเพื่อนพึ่ง (ภา) ยามยาก จัดตลาดนัดสีเขียว โดยให้พาณิชย์จังหวัดร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จัดตลาดนัดสีเขียวและเชื่อมโยงกับผู้ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในแต่ละพื้นที่ จัดงานแสดงและจำหน่ายสินค้าในพื้นที่ **ระดับจังหวัด/ศูนย์ภาค** ได้ส่งเสริมตลาดกลุ่มสินค้าอินทรีย์ (Organic Business Community) ที่จังหวัดราชบุรี เพชรบูรณ์ ลพบุรี สุโขทัย และจัดอบรม/งานแสดงสินค้าโดยศูนย์ภาค **ระดับประเทศ** ได้จัดทำ Organic Mapping พัฒนาฐานข้อมูล ส่งเสริมภาพลักษณ์ และดำเนินกิจกรรมส่งเสริมตลาดสนับสนุนการเข้าสู่ตลาดของผู้ประกอบการ ขณะที่ตลาดต่างประเทศ ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเกษตรอินทรีย์ของอาเซียน (ASEAN Hub) การร่วมงานแสดงสินค้า Biofach

THAIFEX การส่งเสริมสินค้าในร้านอาหาร ห้างสรรพสินค้า และร้านค้าจำหน่ายสินค้าอินทรีย์ การจัดงานแสดงสินค้า และสัมมนาระหว่างประเทศ เช่น Organic and Natural ASEAN Expo และ Organic Symposium เป็นต้น

3) การสร้างมูลค่าสินค้าอินทรีย์และผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตลาด เช่น การเพิ่มมูลค่าฝ้ายอินทรีย์โดยทำเป็นเสื้อผ้าอินทรีย์ ชาอินทรีย์ เนื่องจากตลาดต่างประเทศมีความต้องการสูง เป็นต้น

4) การสนับสนุนการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้า เช่น จัดทำข้อมูลตลาดเกษตรอินทรีย์เพื่อเผยแพร่แก่ผู้ประกอบการและผู้สนใจ กฎระเบียบการค้าเกษตรอินทรีย์ของตลาดต่างประเทศ เป็นต้น

2.3 แนวทางในการขับเคลื่อนตลาดสีเขียว มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.3.1 เตรียมความพร้อมให้เกษตรกร ให้ความรู้เชิงวิชาการที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ให้ความรู้ด้านแหล่งผู้ซื้อหรือตลาด เพื่อให้เกษตรกรสามารถพัฒนาตนเอง ทนต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต ในขณะเดียวกัน เกษตรกรควรบริหารจัดการตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาดด้วยตนเอง มีการแปรรูปขั้นต้น เพื่อให้เกษตรกรสามารถกำหนดคุณภาพและราคาได้

2.3.2 สร้างตลาดที่มาจากความต้องการของผู้บริโภคและมีวัตถุดิบได้ในท้องถิ่น เช่น การแปรรูปข้าวคุณภาพต่ำเป็นแป้งขนมจีน ที่ผลิตมาจากข้าวในพื้นที่แม่น้ำปากพนัง ที่ผู้บริโภคไม่นิยมแต่เหมาะสำหรับผลิตแป้งขนมจีน ซึ่งเป็นการยกระดับราคาข้าวและสร้างมูลค่าเพิ่มให้สูงขึ้นได้ โดยพัฒนาเครือข่ายการผลิตและการตลาดในท้องถิ่น โดยการทำ Contact Farming ที่สร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือภายในท้องถิ่น เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นตลาดที่มีความมั่นคงยั่งยืน

2.3.3 สร้างมูลค่าเพิ่ม โดยให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ เช่น ข้าวสังหยด ข้าวเล็บนก ที่มีคุณค่าทางอาหารและมีคุณสมบัติเป็นยา เป็นที่ต้องการของตลาดสิงคโปร์ สามารถขายข้าวได้ในราคา 176 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรได้ 50 บาทต่อกิโลกรัม

2.3.4 การกำหนดมาตรฐานสินค้าสีเขียวเพื่อการส่งออก ควรเป็นมาตรฐานเดียวกันกับสินค้าที่ใช้บริโภคภายในประเทศ

2.3.5 ควรส่งเสริมการใช้และประชาสัมพันธ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย เช่น มาตรฐาน Organic Thailand ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น ควบคู่กับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสากล เช่น มาตรฐาน IFORM เป็นต้น เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความคุ้นชินและยอมรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ด้วย ทั้งนี้ ต้องติดตาม ตรวจสอบให้สินค้ามีการผลิตที่ได้มาตรฐาน Organic Thailand ด้วย

2.3.6 ขยายรูปแบบตลาดใหม่ เช่น สวนผักคนเมือง (City Farm) ที่มีการร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การปลูกผักในเมือง ที่เป็นแบบไร้สารพิษให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

2.3.7 ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ในสื่อโทรทัศน์และวิทยุอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการขยายตัวของตลาดภายในประเทศในวงกว้างมากขึ้น โดยสนับสนุนให้สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพแห่งชาติ (สสส.) เข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์เกษตรอินทรีย์

2.3.8 ควรมีการจัดตั้งสถาบันส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ของประเทศในอนาคต

3. ความเห็นของที่ประชุม

สนับสนุนให้มีการผลักดันให้เกิดความต้องการบริโภคสินค้าปลอดภัย โดยเฉพาะตลาดภายในประเทศให้มากขึ้น โดยมีประเด็นสำคัญ สรุปได้ดังนี้

3.1 ขยายตลาดสินค้าเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งเป็นแนวทางที่จำเป็นที่ควรดำเนินการให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรสีเขียว

3.1.1 ควรเริ่มการขยายตลาดโดยเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศก่อน เหลือแล้วจึงนำไปขายต่างประเทศ โดยให้เป็นไปตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง การขนส่งระยะสั้นจากแหล่งผลิตไปตลาดภายในประเทศจะช่วยลดปัญหาการเน่าเสียของผลผลิตก่อนถึงมือผู้บริโภคได้ โดยให้มีการกำหนดมาตรฐานประเทศไทย สำหรับคนไทยบริโภค นอกจากนั้น ควรร่วมมือกับผู้ค้าในตลาดที่สามารถดำเนินการได้ง่ายก่อน เช่น ตลาดสด ตลาดนัด ซูเปอร์มาร์เกต/โมเดิร์นเทรด เป็นต้น

3.1.2 ควรมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูล นโยบายที่เกี่ยวข้องแก่เกษตรกรในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด ที่ผ่านมากเกษตรกรรับรู้ข้อมูลผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจ ไม่เข้าถึง ประโยชน์จากการผลักดันนโยบายสู่การเติบโตสีเขียว เกษตรกรจึงไม่สนใจในการปรับเปลี่ยนการผลิต ทำให้ผลผลิตสินค้าปลอดภัยมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ นอกจากนั้น **ควรเร่งประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ AEC** ให้เกษตรกรทราบอย่างทั่วถึง เพื่อให้เกษตรกรมีการเตรียมความพร้อม

3.1.3 ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้ไปเรียนรู้ ดูงานเกษตรสีเขียวในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลอดภัยมีโอกาสได้ไปดูงานเกษตรในต่างประเทศน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการไป ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดการปรับเปลี่ยนการผลิต นำไปสู่การขยายตัวของตลาดสีเขียวได้

3.1.4 ควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้บริโภค ให้ผู้บริโภคมีแหล่งในการเรียนรู้เพื่อให้สามารถบริโภคได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เน้นการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงไปสู่การผลิต สร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของสินค้า และผลักดันให้เกิดการรวมตัวไปซื้อสินค้ายังแหล่งผลิตได้

3.2 สนับสนุนการสร้างเครือข่ายตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด

3.2.1 ควรสนับสนุนให้มีการตั้งศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านทั่วประเทศ เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะสำหรับเกษตรกรที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษา โดยต้องมีการกระจายความรู้ไปยังศูนย์ปราชญ์เพื่อให้เกษตรกรมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งควรมีองค์ประกอบที่จำเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) มีองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ในหลายด้าน 2) มีผู้รู้ อาสาสมัคร ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ 3) มีผู้จัดการองค์ความรู้ และ 4) มีผู้ต้องการเรียนรู้

3.2.2 ศึกษาข้อมูลเครือข่ายผลิตเกษตรสีเขียวทั่วประเทศ ซึ่งปัจจุบันมีอยู่หลายกลุ่ม/เครือข่ายที่ใช้มาตรฐานของตนเองในการผลิตเพื่อจำหน่ายให้คนในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ชุมพร นครศรีธรรมราช เป็นต้น และส่งเสริมให้มีการพัฒนางานวิจัยของชาวบ้านให้มากขึ้น เพราะจะสามารถขยายผลในพื้นที่ได้ทันที

3.2.3 ส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนที่มีคุณธรรม สนับสนุนชุมชนในการขับเคลื่อนเกษตรสีเขียว เนื่องจากมีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดความต้องการบริโภคสินค้าปลอดภัยได้จริง เช่น กรณีบริษัทริเวอร์โปร มีสวัสดิการซื้อข้าวให้แก่พนักงาน โดยการทำความตกลงกับผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ระดับชุมชนในจังหวัดสระแก้ว เพื่อผลิตข้าวส่งให้แก่พนักงานปีละหลายล้านบาทจนกลายเป็นธุรกิจชุมชนที่ได้ขยายเป็นเครือข่ายในระดับตำบล เป็นต้น

3.3 พัฒนาระบบมาตรฐานสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการรับรองมาตรฐานสินค้า เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ซื้อทั้งในและต่างประเทศว่าสินค้าเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยควรมีหน่วยงานที่ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการผลิตและสินค้าหลังจากได้รับการรับรองมาตรฐานแล้ว

3.4 ควรกำหนดนโยบายระยะยาวเพื่อพัฒนาพืชพลังงานทดแทนให้มีความต่อเนื่อง เช่น อ้อย ปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลัง เป็นต้น และวิจัยและพัฒนาพืชชนิดอื่นมาผลิตพลังงานทดแทนพืชอาหาร เนื่องจากพลังงานทดแทนจากพืชจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในอนาคต จากข้อจำกัดของพลังงานฟอสซิล

ส่วนที่

5

ผลการประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 2

อุตสาหกรรมสะอาด : วิถีใหม่ของ
อุตสาหกรรมอนาคต

รายงานสรุปผลการประชุม กลุ่มที่ 2

อุตสาหกรรมสะอาด : วิถีใหม่ของอุตสาหกรรมอนาคต

ส่วนที่ 1 การขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ

ผู้ดำเนินการเสวนา	:	นายประเสริฐ บุญสัมพันธ์ กรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ
ผู้นำเสนอ	:	ดร.ปรเมธี วิมลศิริ รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้อภิปราย	:	นายวีรพงศ์ ไชยเพิ่ม ผู้ว่าการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
	:	นายบวร วงศ์สินอุดม รองประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
	:	ดร.บัณฑิต ศรีบุญศรีโรตม์ ผู้อำนวยการสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 2 การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาด

ผู้ดำเนินการเสวนา	:	นายประเสริฐ บุญสัมพันธ์ กรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ
ผู้นำเสนอ	:	ดร.ปรเมธี วิมลศิริ รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้อภิปราย	:	นายสมบุรณ์ หอตระกูล ผู้อำนวยการสถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์
	:	นางสุทธินีย์ พุ่มกา ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ
	:	นางทัศนีย์ พิริยพฤทธิ์ รองผู้อำนวยการสถาบันยานยนต์

1. ภาพรวมการเสวนา

1.1 ผู้เข้าร่วมเสวนา เป็นผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ธุรกิจเอกชน นักวิชาการ เครือข่ายองค์กรชุมชน และประชาสังคม ประมาณ 70 คน

1.2 วิธีการเสวนา การจัดเสวนาเริ่มจาก ดร.ปรเมธี วิมลศิริ รองเลขาธิการฯ นำเสนอเรื่อง “อุตสาหกรรมสะอาด: วิถีใหม่อุตสาหกรรมอนาคต” จากนั้นแบ่งการเสวนาออกเป็น 2 กลุ่มย่อย โดยมี คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์ กรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ เป็นผู้ดำเนินการเสวนา ซึ่งแบ่งกลุ่มเสวนาออกเป็น 2 กลุ่มย่อยดังนี้คือ

กลุ่มย่อยที่ 1 การขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ มีผู้เสวนาดังนี้คือ นายวีรพงศ์ ไชยเพิ่มผู้ว่าการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย นายบวร วงศ์สินอุดม รองประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และนายบัณฑิต ศรีบุญศรีโรตม์ ผู้อำนวยการสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มย่อยที่ 2 การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาด มีผู้เสวนา 3 ท่าน ประกอบด้วย นายสมบุรณ์ หอตระกูล ผู้อำนวยการสถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ นางสุทธินีย์ พุ่มกา ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ และนางทัศนีย์ พิริยพฤทธิ์ รองผู้อำนวยการสถาบันยานยนต์

2. สรุปสาระสำคัญการนำเสนอ

2.1 ทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาด

ประเทศไทยยังต้องอาศัยภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ เพราะสัดส่วนมูลค่าเพิ่มอุตสาหกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2536 จากร้อยละ 33.3 เป็นร้อยละ 41.1 ต่อ GDP ในปี 2554 ซึ่งส่วนใหญ่มาจากอุตสาหกรรมพื้นฐาน เช่น อุตสาหกรรมเคมี วัสดุก่อสร้าง และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์ และอิเล็กทรอนิกส์ แต่อุตสาหกรรมเหล่านี้ยังต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีและวัตถุดิบจากต่างประเทศ และต้องเผชิญกับปัญหาขาดแคลนแรงงานและพื้นที่เพื่อการขยายการผลิต นอกจากนี้ภาคอุตสาหกรรมต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งภายในประเทศ เช่น กฎระเบียบในต่างประเทศ ผู้ค้า/ผู้ลงทุน และผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น สำหรับปัจจัยภายใน เช่น ความไม่พอใจจากชุมชนเนื่องจากปัญหามลพิษ ซึ่งปัจจุบันภาครัฐได้พยายามดำเนินมาตรการหลายด้าน เช่น กระทรวงการคลังออกมาตรการแรงจูงใจ เพื่อส่งเสริมกระบวนการผลิตและการบริโภคสะอาด เป็นต้น ภาคอุตสาหกรรมจำเป็นต้องปรับตัวหรือก้าวข้ามการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพื่อการขยายตัวทางการผลิตอย่างยั่งยืนในอนาคต ดังนั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมสู่อุตสาหกรรมสะอาดที่เป็นมิตรกับชุมชน ต้องปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและยั่งยืน และสนับสนุนอุตสาหกรรมใหม่ที่สะอาด ด้วยการใช้องค์ความรู้ เพื่อสร้างมูลค่าให้สินค้าและผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ รวมทั้งพัฒนานวัตกรรมทางสังคม เพื่อปรับเปลี่ยนจากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนในการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาด

2.2 กลไกในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดสู่การปฏิบัติ

การขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาด ได้มีกระทรวงที่เกี่ยวข้องดำเนินแผนงานและโครงการมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สศช. จึงได้คัดเลือกโครงการแซมเปียนส์ในเบื้องต้น ที่สามารถขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดภายใต้แผนฯ 11 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากความพร้อมขององค์กรและผลต่อเป้าหมายของการเติบโตของอุตสาหกรรมสะอาดและเป็นมิตรกับชุมชน โดยกระทรวงอุตสาหกรรม มีโครงการที่เป็นแซมเปียนส์ทั้งหมด 16 โครงการ เช่น โครงการทางด้านการจัดพื้นที่อุตสาหกรรม การสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ การสร้างมาตรฐานอุตสาหกรรม การส่งเสริมพัฒนาระบบมาตรฐานการบริหารจัดการของเสียในภาคอุตสาหกรรมในระดับโรงงาน รวมไปถึงการบำบัด พื้นฟู ฝักระวังในบริเวณนิคมอุตสาหกรรม เป็นต้น ในส่วนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี 20 โครงการ เช่น การจัดทำผังเมือง การจัดระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาผังเมือง การส่งเสริมการผลิตและบริโภคสินค้ากับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2.3 การขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ

แผนฯ 11 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ เพราะเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมสู่อุตสาหกรรมสะอาด ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือและการปรับตัวจากทุกภาคส่วน ปัจจุบันรัฐโดยกระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงทรัพยากรฯ ได้ดำเนินโครงการเพื่อขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศไว้อย่างต่อเนื่องดังนี้ (1) การฟื้นฟูพื้นที่/นิคมอุตสาหกรรมที่มีอยู่สู่อุตสาหกรรมนิเวศ เช่น กำกับดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมให้ได้มาตรฐานที่กำหนด สร้างความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมเพื่ออุตสาหกรรมนิเวศจากทุกภาคส่วน เป็นต้น (2) การจัดพื้นที่อุตสาหกรรมใหม่ เช่น การจัดตั้งพื้นที่และนิคมอุตสาหกรรมแห่งใหม่ให้มีคุณลักษณะมาตรฐานของเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ อย่างไรก็ตามแผนงาน/โครงการยังไม่สามารถสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด เช่น สถานประกอบการบางแห่งยังลักลอบปล่อยของเสียเกินมาตรฐาน ส่งผลทำให้เกิดความไม่พอใจจากชุมชน เป็นต้น ดังนั้นสิ่งที่ยังจำเป็นและต้องร่วมคิดร่วมทำ เพื่อหาทางออกที่ขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศให้สามารถดำเนินได้อย่างต่อเนื่อง คือการสร้างนวัตกรรมการมีส่วนร่วม (Participation Innovation) เพื่อทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ความไว้วางใจ เชื่อใจ การมีระบบข้อมูลต่างๆ ที่จะมาสนับสนุนการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นประเด็นในการเสวนากันในวันนี้ ประกอบด้วย การขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ และการสร้างนวัตกรรมการมีส่วนร่วม

2.4 การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาด

การปรับตัวของอุตสาหกรรมสู่อุตสาหกรรมสะอาดรายสาขามีความจำเป็นอย่างมาก โดยในปัจจุบันมีการรณรงค์ให้เกิดความเข้าใจ และเมื่อเกิดความเข้าใจก็ต้องการนำไปปฏิบัติหรือที่เรียกว่า Green Commitment ซึ่ง

ปัจจุบันในภาคอุตสาหกรรมได้มีการดำเนินการหรือปฏิบัติตามขั้นตอน ที่เรียกว่า Green Activity ทั้งในเรื่องของการลดการใช้วัตถุดิบและปรับกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหามลพิษและลดต้นทุนการผลิต เมื่อเกิดความเข้าใจและนำไปปฏิบัติ ก็จะสามารถเข้าสู่ระบบมาตรฐาน เช่น ISO 14000 เป็นต้น หรือเรียกว่า Green System แล้วจึงเข้าสู่วัฒนธรรมสีเขียว (Green Culture) ในองค์กรและพนักงานทั้งหมด สุดท้ายก็สามารถเข้าสู่เครือข่ายสีเขียวหรือที่เรียกว่า Green Network และถ้าสามารถดำเนินการได้ครบทั้ง 5 ระดับจะทำให้เกิดการขยายเครือข่ายการผลิตสีเขียวเพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามรัฐได้ดำเนินแผนงานและโครงการ แต่ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคสำคัญ เช่น ผู้ประกอบการต้องเผชิญกับความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการของมาตรฐานการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสีเขียวของภาครัฐ และขาดการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสะอาดต้องนำเข้าจากต่างประเทศ และทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาดในอนาคตที่ประเทศไทยมีศักยภาพยังไม่ชัดเจน ซึ่งเป็นโอกาสทางธุรกิจรูปแบบใหม่ๆ ดังนั้นจึงนำไปสู่ประเด็นเสวนา 2 ประเด็นเช่นกันคือ การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดรายสาขา และการกำหนดทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาดในอนาคตที่ประเทศไทยมีศักยภาพ

3. ความคิดเห็นของผู้เสวนา ในประเด็นดังนี้

3.1 การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาด

การกำหนดทิศทางและการดำเนินการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดในอนาคตมีทิศทางที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองสิ่งแวดล้อมทั้งในและต่างประเทศ ที่ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมสู่อุตสาหกรรมสะอาดที่เป็นมิตรกับชุมชน โดยสนับสนุนให้มีการใช้องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสีเขียว รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการเติบโตแบบก้าวกระโดดและสร้างงานสะอาด ดังนั้นจึงทำให้การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคสะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม และได้เสนอแนะประเด็นการขับเคลื่อนเพิ่มเติม ซึ่งสามารถแบ่งการพิจารณาได้ดังนี้คือ

3.1.1 การขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ มีประเด็นสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1) **กรอบแนวคิด หลักการ และขั้นตอนในการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศของประเทศไทยมีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน** ซึ่งแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดดั้งเดิม แต่ได้ถูกนำกลับมาเสวนาในเวทีโลกใหม่อีกครั้ง ซึ่งเวทีที่สำคัญที่สุดคือ Rio plus 20 เพราะภูมิทัศน์ทางการเมืองและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ (1) การปรับ กฎ กติกาและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 โดยเฉพาะมาตรา 67 (2) การเปลี่ยนแปลงภาคพลเมือง มีผู้เล่นใหม่ (New actors) ในระบบการเมืองสิ่งแวดล้อม เช่น ศาลปกครอง และผู้นำชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม เพราะชุมชนไม่ยอมรับแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศที่ต้องมีได้ต้องมีเสีย (Trade off) ระหว่างการพัฒนาอุตสาหกรรมกับสิ่งแวดล้อมอีกต่อไปแล้ว ทำให้พลเมืองในพื้นที่ต่างๆ ตื่นตัวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (3) การมีเครื่องมือใหม่ๆ เช่น HIA (Health Impact Assessment) และ SEA (Strategic Environment Assessment) เป็นต้น

2) **ทุกภาคส่วนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีแนวคิด หลักการและขั้นตอนในการขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน** กล่าวคือ การดำเนินการขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศประกอบด้วย (1) ดำเนินการทั้งจากภายในสู่ภายนอก (Inside-out) และจากภายนอกเข้ามาสู่ภายใน (Outside-in) จึงจะตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วนในพื้นที่ได้เต็มรูปแบบ โดยเริ่มจากการดำเนินจากภายในไปสู่ภายนอกก่อน เช่น ถ้าเป็นโรงงานต้องดำเนินการให้เกิด โรงงานอุตสาหกรรมสะอาด (Green Factory) และจากโรงงานเดี่ยว เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นนิคม ก็จะนำไปสู่การเป็นนิคมอุตสาหกรรมนิเวศ (Eco industrial estate) ต้องทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงงาน และเมื่อเชื่อมโยงกับชุมชนโดยรอบ ต้องพิจารณากิจกรรมใดที่มีผลกระทบกับชุมชน และกิจกรรมที่ต้องดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน หรือเรียกว่า นิคมอุตสาหกรรมนิเวศและเครือข่าย (Eco industrial estate and networks) และในที่สุดก็จะเกิดการพัฒนาต่อยอดไปกับชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการที่เรียกว่าการดำเนินการจากภายนอกไปสู่ภายใน ปัจจุบันมีโครงการหลายโครงการที่เกิดจากภายนอก เช่น โครงการสร้างโรงเรียนนิเวศ (Eco-school) เป็นต้น (2) **พัฒนาหรือขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศต้องคำนึงถึงขีดจำกัดของระบบนิเวศที่เรียกว่า Absorptive capacity และอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงด้วย** (3) **ทุกภาคส่วนต้องเข้ามา**

มีบทบาทตั้งแต่การรับทราบ แสดงความคิดเห็น การกำหนดยุทธศาสตร์ และการขับเคลื่อน ไปจนถึงการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการเมืองอุตสาหกรรมนิเวศด้วยความสมัครใจและจริงใจ

3) ปัญหาอุปสรรคที่นำเสนอโดย สศช. ถูกต้องและสอดคล้องกับวิธีการขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศในปัจจุบัน เพราะการดำเนินแผนงาน/โครงการมีลักษณะเป็นแบบจากภายในสู่ภายนอกเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ต้องเผชิญกับปัญหาได้แก่ สถานประกอบการหลายแห่งยังคงมีการลักลอบปล่อยของเสีย ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างภาคอุตสาหกรรมและชุมชน ขาดการบูรณาการแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน ทำให้การขับเคลื่อนขาดประสิทธิภาพและล่าช้า การดำเนินงานส่วนใหญ่ยังอยู่ในรูปแบบของการศึกษาทดลอง สภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน ยิ่งไปกว่านั้นการดำเนินงานส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่เฉพาะภายในเขต/นิคมอุตสาหกรรม เนื่องจากภาคีการพัฒนาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ เกิดปัญหาการย้ายเข้าอยู่อาศัยในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่กันชน (Buffer zone)

4) ความไม่เข้าใจ ไม่ไว้วางใจ และไม่เชื่อใจ เป็นอุปสรรคสำคัญของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม มีสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ (1) กระบวนการจัดการการมีส่วนร่วมยังให้ความสำคัญกับกติกากว่าผลประโยชน์ของการมีส่วนร่วม เช่น มีการประชุมเสวนากี่ครั้ง มีผู้เข้าร่วมประชุมกี่คน ใครบ้าง เป็นต้น (2) ระดับของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนยังคงอยู่ในระดับรับทราบและแสดงความคิดเห็นเท่านั้น ยังมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบน้อยมาก เพราะระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และกฎหมายอื่นๆ ยังให้อำนาจกับประชาชนในระดับรับทราบและแสดงความคิดเห็นเท่านั้น ในขณะที่ผู้เล่นใหม่ของภาคประชาชนเรียกร้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบมากขึ้น (3) การให้ข้อมูลข่าวสารเมื่อเกิดอุบัติเหตุและอุบัติภัย ล่าช้า ทำให้ชุมชนรับรู้ปัญหาช้า

3.1.2 การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดรายสาขา มีประเด็นสำคัญดังนี้คือ

1) โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่สามารถยกระดับการผลิตอุตสาหกรรมสู่การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างกว้างขวาง เพื่อสนองความต้องการของประเทศคู่ค้าที่ใช้ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเงื่อนไขทางการค้าเป็นหลัก ตั้งแต่ปรับปรุงกระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ และบริหารจัดการของเสียเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น โรงงานอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ดำเนินการมาตรการลดการใช้ เพิ่มประสิทธิภาพ การนำกลับมาใช้ใหม่ อาทิ ลดการใช้วัตถุดิบที่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม การนำใช้สารซึ่งมีน้ำอ้อมประกอบ (water-based) เพื่อทดแทนการใช้สาร CFC ในกระบวนการผลิตเครื่องทำความเย็น การนำกลับมาใช้ใหม่ (3R: Reuse, Reduce, Recycle) การจัดการกับขยะ (waste) และเศษซากอุตสาหกรรมการใช้ดีบุก เงิน แทนโลหะหนัก และการลดการใช้พลังงานในขั้นตอนการผลิตด้วย ในขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน ได้ดำเนินการมาตรการ เช่น เพิ่มประสิทธิภาพการเผาไหม้เครื่องยนต์ และใช้เทคโนโลยีที่ใช้พลังงานทางเลือกต่างๆ (bio-fuel และ Hybrid) เป็นต้น

2) วิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อม (SMEs) ทั้งที่ผลิตสินค้าสำเร็จรูปและอยู่ในรูปของห่วงโซ่อุปทานการผลิต ยังไม่สามารถยกระดับได้เช่นเดียวกับโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แม้ว่ารัฐบาลและสถาบันเฉพาะทางได้พยายามส่งเสริม ได้แก่ (1) การฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ผู้ประกอบการ เช่น สถาบันพัฒนาสิ่งทอฯ ได้สร้างความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการประยุกต์ใช้กระบวนการผลิตแบบมุ่งกำจัดความสูญเสีย (Lean Production) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดการใช้ทรัพยากรและลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น (2) ใช้มาตรการจูงใจเพื่อสนับสนุนการลงทุนเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และผลิตผลิตภัณฑ์สะอาด รวมทั้งยกระดับการผลิตและคุณภาพมาตรฐานต่างๆ เช่น ฉลากเขียว เครื่องหมาย EU Flower นอกจากนี้ สินค้า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ (OTOP) ยังจำเป็นต้องมีการพัฒนาสู่การผลิตสีเขียวเพิ่มขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันผลิตภัณฑ์สิ่งทอในกลุ่มของสินค้า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ยังใช้สีที่มีสารพิษเป็นองค์ประกอบ

3) การขับเคลื่อนความต้องการต่อผลิตภัณฑ์สีเขียว (Demand for green products) ยังมีไม่มาก จำเป็นต้องให้ความรู้กับผู้บริโภคเกี่ยวกับผลผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากการพิจารณาเลือกสินค้าจากราคาถูกเพียงปัจจัยเดียว

3.2 บทบาทภาคี

ปัจจุบันภาครัฐมีบทบาทหลักในการบริหารจัดการยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติแต่ล่าช้า ภาคเอกชนเริ่มมีบทบาทในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดมากขึ้น สำหรับชุมชนและNGOs มีบทบาทของการถ่วงดุลเป็นหลัก ในขณะที่ภาควิชาการยังมีบทบาทไม่ชัดเจน ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมยังเป็นประเด็นความขัดแย้งในสังคม ซึ่งสามารถสรุปในแต่ละภาคส่วนได้ดังนี้

3.2.1 **ภาครัฐ** มีบทบาทในการอำนวยความสะดวก ควบคุมให้เป็นไปตาม กฎ ระเบียบ พัฒนากลไก เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการดำเนินกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน รวมทั้งติดตามตรวจสอบให้เป็นไปตามเป้าหมายของ กฎ ระเบียบและกลไกที่กำหนด โดย

1) **พัฒนากลไก กฎ ระเบียบ ระบบมาตรฐาน และวิธีการกำกับดูแล ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและภูมิสังคมของไทย** เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมมลพิษและคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนากลไกเพื่อสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย โดย (1) การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งต้องมีการเตรียมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมหรือขบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้น และผลกระทบต่อชุมชน ควบคู่ไปกับการสร้างเครื่องมือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) สร้างกลไกเพื่อตอบสนองหรือให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมและชุมชน (3) พัฒนาปรับปรุงกลไก กฎ ระเบียบให้ตอบสนอง

2) **กำหนดคุณลักษณะมาตรฐานของเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ จัดทำผังเมือง กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม กำหนดกลไกการควบคุม กำกับ ดูแล เฝ้าระวัง และบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบอย่างเข้มงวด** เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม โดยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้คัดเลือกนิคมฯ นำร่องเพื่อจัดทำแผนแม่บทฯ นิคมอุตสาหกรรมนิเวศ และดำเนินการการบำบัด พื้นฟู เฝ้าระวัง ป้องกัน และบังคับใช้กฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษและสร้างคุณภาพชีวิตในพื้นที่มาตาพุดและบริเวณใกล้เคียง ตลอดจนศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่เพื่อกำหนดพื้นที่อุตสาหกรรมในจังหวัด เป็นต้น

3) **พัฒนามาตรการจูงใจ และโครงสร้างพื้นฐาน** เช่น โครงการสินเชื่อเพื่ออุตสาหกรรมสีเขียว ศูนย์ทดสอบยานยนต์ สร้างฐานข้อมูลด้านมลพิษและกากของเสียอุตสาหกรรม ให้สิทธิประโยชน์เพื่อยกระดับสู่อุตสาหกรรมสีเขียว และส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ประกอบการ เป็นต้น

4) **สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมสีเขียวให้กับทุกภาคส่วนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายในการดูแลสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้ประกอบการ** เช่น การฝึกอบรมเกี่ยวกับกระบวนการผลิตสีเขียว การบริหารจัดการกากของเสียที่ปล่อยออกมาจากระบบให้ได้ตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อม และ การจัดการสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรม เป็นต้น

3.2.2 **ภาคเอกชน** โดยสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มีบทบาทในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดรายสาขาและเมืองอุตสาหกรรมนิเวศในลักษณะจากภายในสู่ภายนอก (Inside-out) โดยปัจจุบัน ดำเนินโครงการนำร่อง เพื่อสร้างต้นแบบของเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ โดย (1) กำหนดพื้นที่นำร่อง 5 แห่ง ประกอบด้วย สวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒน์ ที่ปราจีนบุรี ศรีราชา เขตประกอบการอุตสาหกรรม IRPC และชุมชนอุตสาหกรรม IPP (2) เสนอแนะลำดับของการพัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียวใน 5 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ความมุ่งมั่นสีเขียว (Green commitment) ระดับที่ 2 ปฏิบัติการสีเขียว (Green activity) ระดับที่ 3 ระบบสีเขียว (Green system) ระดับที่ 4 วัฒนธรรมสีเขียว (Green culture) และระดับที่ 5 เครือข่ายสีเขียว (Green network) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ (3) จัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาข้อสรุปแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สามารถอยู่ร่วมกันกับชุมชนได้ หรือเรียกว่า Public scoping ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนรอบๆ โรงงานและในตัวโรงงาน (4) จัดทำแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมและชุมชนเชิงนิเวศ (5) ติดตามและประเมินผล เพื่อตรวจสอบแผนการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

นอกจากนี้ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลอุตสาหกรรมนิเวศโดยเฉพาะ ได้แก่ คณะกรรมการส่งเสริมเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ (Eco-industrial town) และคณะกรรมการอุตสาหกรรมนิเวศระดับโรงงาน และเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาดเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

3.2.3 **ภาคประชาสังคม** มีบทบาทรับทราบและแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมนิเวศ เพราะภาคนี้มีการมีส่วนร่วมที่มีอยู่เน้นเชิงกระบวนการอย่างเดียว คือ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 โดยเน้นเฉพาะการมีส่วนร่วมรับฟัง รับรู้ รับทราบ และแสดงความคิดเห็น แต่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง นอกจากนี้ยังมีบทบาทถ่วงดุล เช่นการเฝ้าระวัง ติดตามตรวจสอบ รวมทั้งจัดทำแผนอพยพชุมชนเมื่อเกิดเหตุ

3.2.4 **ภาควิชาการ** ส่วนมากจะเป็นสถาบันการศึกษาและองค์กรอิสระต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ จะมีหน้าที่พัฒนาและเป็นแหล่งความรู้ เช่น วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมเชิงนิเวศ อีกทั้งสนับสนุนและเป็นแกนกลางในการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาภาคการผลิตเชิงนิเวศ

3.3 Strategic/Project Champion

3.3.1 **โครงการแชมป์เนชันภาครัฐ** เพื่อติดตามผลการดำเนินการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดภายใต้แผนฯ 11 หลายโครงการมีการดำเนินการไประดับหนึ่งแล้ว ตัวอย่างเช่น การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ได้พัฒนานวัตกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและได้นำหลักการการมีส่วนร่วมไปใช้ในทางปฏิบัติกับ 5 นิคม และ 1 ท่าเรือ โดย

1) ให้ชุมชนรับรู้กิจกรรมและกระบวนการต่างๆของนิคมและท่าเรือ ที่เกิดขึ้น พร้อมผลกระทบต่อชุมชน ด้วยการสร้างระบบการสื่อสาร 2 ทางจากนิคมสู่ชุมชน และจากชุมชนสู่นิคม มีระบบกระจายข่าว ระบบติดต่อสื่อสาร และระบบตรวจเยี่ยมจากชุมชน

2) ดำเนินการตอบสนองการรับรู้ ผ่านเวทีเสวนาเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับชุมชนเพื่อหาแนวทางในการดำเนินการร่วมกัน จะนำไปสู่ความเข้าใจ ไว้วางใจ และเชื่อใจ

3) เมื่อได้ข้อสรุปร่วมกันจึงนำมาพัฒนาและปรับปรุงกลไก กฎ ระเบียบ และบังคับใช้ให้กระจายไปทุกพื้นที่อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม เช่น ชุมชนบริเวณนิคมมาตาพุดไม่ไว้วางใจภาคอุตสาหกรรมเพราะชุมชนรู้ข้อมูลอุบัติเหตุอุบัติภัยซ้ำ และไม่แน่ใจว่าโรงงานเก่าที่ตั้งมานานได้มีการบำรุงรักษาให้ได้มาตรฐาน ซึ่งเมื่อนำประเด็นเหล่านี้มาเสวนาจึงได้ข้อสรุปแนวทางการดำเนินการดังนี้คือ จัดทำแผนการสื่อสารควบคู่ไปกับการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้เพื่อให้เกิดการสื่อสารที่รวดเร็ว โดยเมื่อเกิดสถานการณ์ ห้องควบคุมต้องแจ้งมาที่ศูนย์เฝ้าระวังของ กนอ. และ กนอ.มีหอกระจายข่าวด่วน 30 แห่ง รอบนิคม เมื่อข้อมูลถึงประธานชุมชน และส่ง SMS ถึงชุมชน และมีแผนอพยพ ทุกคนมีบทบาทเชื่อมต่อกัน นอกจากนี้ กนอ. ร่วมกับสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ให้คำปรึกษาการซ่อมบำรุง และสร้างระบบตรวจสอบโรงงานหรือ plants audit คล้ายกับระบบตรวจสอบบัญชี โดยให้ผู้ประเมินอิสระเข้ามาดำเนินการ

3.3.2 **โครงการแชมป์เนชันของภาคส่วนอื่นๆ** นอกจากติดตามและประเมินผลโครงการของรัฐแล้ว ต้องมีการติดตามและประเมินผลโครงการที่ดำเนินการโดยภาคส่วนอื่นๆ เช่น โครงการที่ดำเนินการโดย **สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย** ได้ดำเนินการโครงการ โครงการนำร่องเพื่อยกระดับพื้นที่อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ 5 แห่ง ตั้งแต่วันที่ 27 มีนาคม 2555 ประกอบด้วย สวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒน์ ที่ปราจีนบุรี ศรีราชา เขตประกอบการอุตสาหกรรม IRPC และชุมชนอุตสาหกรรม IPP ซึ่งผลการดำเนิน 5 เดือนที่ผ่านมา พบว่า มีการร่วมกันออกแบบและจัดตั้งศูนย์กลาง เรียกว่า ศูนย์นิเวศ ชุมชนนิเวศ และสังคมนิเวศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมและปัญหาของแต่ละชุมชนซึ่งแตกต่างกัน นอกจากนี้มีแผนการจะขยายผลการดำเนินงานไปยังพื้นที่อื่นๆ ให้เป็นอุตสาหกรรมนิเวศต่อไป

3.3.3 **ควรติดตามความก้าวหน้าโครงการแชมป์เนชันที่ใช้เงินกองทุนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง** เพราะปัจจุบันมีกองทุนที่เกี่ยวข้องเกิดขึ้นหลายกองทุน เช่น กองทุนสิ่งแวดล้อม และกองทุนโรงไฟฟ้า เป็นต้น

3.4 แนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม

การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดที่ผ่านมามีข้อจำกัด เพราะภาครัฐยังคงเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ แม้ว่าภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น แต่ยังทำงานร่วมกับท้องถิ่นและชุมชนในลักษณะภาคีการพัฒนาน้อยส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะคู่ค้าหรือผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ ในขณะที่ภาคชุมชนและ NGOs มีบทบาทถ่วงดุล นอกจากนี้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันทำให้การขับเคลื่อนล่าช้า จึงทำให้ประเด็นการพัฒนาอุตสาหกรรมยังคงเป็นความ

ขัดแย้งในสังคมต่อไป ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดมีความเข้มข้นและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ควรมีการเพิ่มเติมและปรับปรุงแนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมดังนี้

3.4.1 สร้างนวัตกรรมการมีส่วนร่วม (Participation Innovation) โดย

1) ปฏิรูปกระบวนการนโยบายสาธารณะให้สอดคล้อง กติกาใหม่ ผู้เล่นของภาคประชาชนใหม่ และเครื่องมือการจัดการสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ เพื่อพัฒนาภาคชุมชนและภาคประชาชนให้เข้มแข็ง และมีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบการบริหารจัดการอุตสาหกรรมสะอาดมากขึ้น เช่น การปรับปรุงระเบียบสำนักนายกฯ และกฎหมายอื่นๆ อื่นๆ ให้ครอบคลุมระดับของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การรับทราบ แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ รับผิดชอบ ขับเคลื่อน เฝ้าระวัง ติดตามตรวจสอบ ไปจนถึงติดตามประเมินผลการดำเนินการ

2) ปรับเปลี่ยนและเพิ่มบทบาทภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการ เช่น ภาคเอกชน และภาควิชาการร่วมมือกับภาครัฐ เป็นผู้นำในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีอยู่ ไปสู่การทำงานร่วมกับท้องถิ่นและชุมชนในลักษณะภาคีการพัฒนามากขึ้น เพื่อซ่อมสร้างความไว้วางใจและเชื่อใจ โดย (1) สนับสนุนภาคเอกชนลงทุนวิจัย พัฒนา และใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมุ่งสร้างผลิตภาพสะอาด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในยุคของสังคมสีเขียว ตลอดจนสร้างนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) เพื่อสร้างจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การสนับสนุนให้ภาคเอกชนพัฒนาสังคม (Social Investment) ในชุมชนโดยตรง และดำเนินการกิจกรรมหรือธุรกิจที่คำนึงถึงจรรยาบรรณรับผิดชอบต่อสังคม (Cooperate Social Responsibility) และหรือดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprises) เพื่อสร้างการยอมรับและความไว้วางใจ ซึ่งทุนทางสังคมดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจร่วมกันอย่างเต็มที่ในการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาดในระดับพื้นที่ ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม (2) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสะอาดในลักษณะจากภายในสู่ภายนอก (Inside-out) เช่นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่การบริโภคอย่างยั่งยืน สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และจัดตั้งเครือข่ายประชาชน (3) ส่งเสริมให้ภาควิชาการนำระบบบริหารชุมชน ตั้งแต่การรวบรวมข้อมูลร่วมคิดวิเคราะห์ เกิดเป็นเครือข่ายภาคีประสานความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน ชุมชน นักวิชาการเพื่อตอบสนองการแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) พัฒนากลไกการสื่อสารกับทุกภาคในพื้นที่ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะได้รับการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ และปรับทัศนคติของทุกภาคส่วนเกี่ยวกับการพิจารณาความสำเร็จของการดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วม จากต้องดำเนินการตามกติกาที่กำหนดไว้ มาเป็น ผลลัพธ์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม จะทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมสมบูรณ์มากขึ้น โดยการนำความเห็นและข้อเสนอแนะไปใช้ประโยชน์ พร้อมหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่าการนำไปปฏิบัติจริง รวมทั้งเปิดเผยข้อมูลและสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งในเบื้องต้น CSR (Corporate Social Responsibility) ที่ภาคประชาสังคมต้องการ คือ ให้ผู้ประกอบการทำตามมาตรการที่ระบุไว้ใน EIA ให้ครบถ้วนและอย่างเคร่งครัด รวมทั้งเปิดเผยต่อสาธารณชน

3.4.2 ควรมีกลไกในระดับชาติ เพื่อบูรณาการให้มีความสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงาน มีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง และแก้ไขปรับปรุง ควบคู่ไปกับมีกลไกในระดับพื้นที่/ท้องถิ่น เพื่อแสดงความต้องการของท้องถิ่น หรือเป็นพัฒนาจากล่างสู่บน (Bottom-up) กล่าวคือ มืองค์กรกลาง เช่น สศช. เป็นต้น และ/หรือคณะกรรมการระดับชาติ เพื่อกำกับดูแลทางด้านนโยบายและแผนภาพรวมของประเทศ และเชื่อมโยงกับนโยบายระดับพื้นที่ ในขณะเดียวกันต้องมืองค์กรท้องถิ่นหรือ คณะกรรมการกำกับดูแลการพัฒนาเขตนิเวศในแต่ละพื้นที่/เมือง เพื่อกำหนดทิศทางเฉพาะและเหมาะสมกับปัจจัยและภูมิสังคมของพื้นที่ และบริหารและกำกับดูแลพื้นที่เฉพาะที่กำหนดเป็นเขตนิเวศ รวมทั้งจัดทำแผนงาน/โครงการโดยใช้จุดเด่น โดยผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

3.4.3 พัฒนามาตรการด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมรูปแบบใหม่ เพื่อจูงใจให้ดำเนินกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และนำสังคมไทยสู่สังคมยั่งยืน ซึ่งดำเนินการได้ 2 ประเภท คือ หนึ่ง มาตรการที่สร้างแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Incentives) ได้แก่ การให้สิทธิประโยชน์ในการลงทุน ทั้งทางภาษีและไม่ใช้ภาษี มาตรการยกเว้นด้านภาษี มาตรการลดหย่อนทางภาษี การให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและเงินลงทุนด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และ สอง มาตรการซึ่งอยู่บนพื้นฐานหลักการผู้ก่อมลพิษต้อง

จ่าย เช่น ระบบการกำหนดภาษีสิ่งแวดล้อม ภาษีคาร์บอน การจัดเก็บค่าธรรมเนียมมลพิษ กองทุนความเสี่ยงและเยียวยาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3.4.4 ทบทวน กฎระเบียบที่เอื้อต่อการพัฒนาเมือง/เขต/พื้นที่อุตสาหกรรมนิเวศ ซึ่งมี กฎหมายหลักที่เกี่ยวข้อง คือ

1) **ด้านสิ่งแวดล้อม** เช่น พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 ร่างพ.ร.บ. เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อจัดการสิ่งแวดล้อม พ.ศ....และ ร่างพ.ร.บ.ส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายจากซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว และระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างสีเขียวที่เอื้อต่อการดำเนินการของราชการ เป็นต้น

2) **ด้านผังเมือง** เพื่อลดความซ้ำซ้อนการทำงานและลดขั้นตอนการปฏิบัติที่ยุ่งยาก เช่น ระเบียบการใช้ที่ดิน กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินที่สอดคล้องกับผังเมือง บูรณาการชุมชนภายในและภายนอกพื้นที่พัฒนา เป็นต้น

3) **ด้านโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม** เช่น ปรับปรุงกฎระเบียบและขั้นตอนในการปฏิบัติ ที่เอื้อต่อพัฒนาอุตสาหกรรมนิเวศให้เร็วขึ้น เป็นต้น

4) **ด้านส่งเสริมการลงทุน** เช่น กฎระเบียบที่ให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้ประกอบการเพื่อการลงทุนอุตสาหกรรมนิเวศ โดยเฉพาะ SMEs เป็นต้น

3.4.5 ควรส่งเสริมวิจัยและพัฒนา กระบวนการผลิต ลดต้นทุนการผลิต ใช้วัตถุดิบและผลิตผลผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพื่อลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าลดโลกร้อน (Cool Mode) และการใช้เส้นใยธรรมชาติให้มีความคงทนโดยไม่ต้องผสมสารสังเคราะห์ (เช่น กล้วย สับปะรด และไยบัว เป็นต้น) เพื่ออุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นต้น

3.4.6 ควรกำหนดทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาดใหม่ในอนาคตที่สอดคล้องกับกระแสโลกและประเทศไทยมีศักยภาพให้ชัดเจน ปัจจุบันมีการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตที่สะอาดหรือสร้างนวัตกรรมกระบวนการสีเขียว (Green Process Innovation) และพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์สีเขียว (Green Product Innovation) รวมทั้งส่งเสริมให้มีการทำธุรกิจรีไซเคิลของอุตสาหกรรมเดิมที่มีอยู่ แต่ทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาดใหม่ยังขาดความชัดเจน ซึ่งก็เป็นวิถีใหม่ของอุตสาหกรรมสะอาด เพื่อการจ้างงานสีเขียว (Green Jobs) ในอนาคต เช่นกัน ดังนั้นผลการเสวนา สรุปได้ว่า ควรส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมที่ประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านวัตถุดิบที่มีอยู่จำนวนมาก เช่น อุตสาหกรรมไบโอพลาสติก ที่ใช้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบ และอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าเทคโนโลยี เช่น อุตสาหกรรมการผลิต Solar Cell ซึ่งปัจจุบันมีการนำเข้า cell จากจีนสูงมาก

4. ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม สรุปได้ดังนี้

4.1 เพิ่มและปรับบทบาทของภาครัฐในท้องถิ่น/พื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเมืองอุตสาหกรรมนิเวศมากขึ้น โดยขอให้ภาครัฐท้องถิ่นและชุมชนร่วมกันผลักดันเมืองอุตสาหกรรมนิเวศในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ทั้งในชุมชนและผู้ประกอบการโดยภาพรวม เช่น ปัจจุบัน กนอ. ได้สนับสนุนให้ภาคประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นต่างๆ ร่วมกันพัฒนาโครงการที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เช่น โครงการนำขยะไปผลิตพลังงานไฟฟ้าและน้ำร้อน เพื่อขายต่อ เป็นต้น

4.2 ควรมีระบบการจัดการเก็บภาษีที่เชื่อมโยงกับปัญหาสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น ภายใต้หลักการท้องถิ่นเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงและเป็นผู้แบกรับความเสี่ยง ดังนั้นจึงต้องมีการชดเชยและให้ความเป็นธรรมแก่ท้องถิ่นให้ชัดเจน อย่างไรก็ตามปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งมีการพัฒนาศักยภาพและสามารถจัดการเก็บภาษีได้เอง แต่บางท้องถิ่นมีรายได้น้อย ถ้าจะต้องดำเนินการจัดการเอง อาจจะมิงบประมาณไม่พอเพียง ส่วนกลางควรจะต้องจัดสรรงบประมาณลงไปให้ก่อน

4.3 ควรส่งเสริมการพัฒนาเมือง/นิคมอุตสาหกรรมนิเวศแห่งใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

4.4 ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อม (SMEs) และวิสาหกิจชุมชน (SMLs) ให้สามารถยกระดับการผลิตสู่การผลิตที่สะอาดได้ โดย การให้ความรู้ การอบรม หรือการลดค่าใช้จ่ายในการทดสอบผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

ส่วนที่

5

ผลการประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 3

มุ่งสร้างสรรค์การท่องเที่ยวสีเขียว...
เพื่อการพัฒนาอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

รายงานสรุปผลการประชุม กลุ่มที่ 3

มุ่งสร้างสรรค์การท่องเที่ยวสีเขียว...เพื่อการพัฒนาอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ส่วนที่ 1 กรอบแนวคิดและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวในบริบทประเทศไทย

ผู้ดำเนินการเสวนา	:	ดร. ณรงค์ชัย อัครเศรณี กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้นำเสนอ	:	ดร. ปิยนุช วุฒิสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การผลิตและบริการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้ร่วมเสวนา	:	ศ.ดร.มิ่งสรรพ ขาวสะอาด ผู้อำนวยการสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	:	ผศ.ดร.จิรพล สิ้นธนูวา รองประธานกรรมการมูลนิธิใบไม้เขียว
	:	นางปิยะทิพย์ เอี้ยวพานิช ผู้อำนวยการร่วมโครงการเพิ่มศักยภาพการใช้มาตรการเศรษฐกิจเพื่อคงคุณค่าระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ)
	:	ดร.สุธาริน คุณผล นักวิเคราะห์แผนงานโครงการด้านสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย

ส่วนที่ 2 ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวสีเขียว

ผู้ดำเนินการเสวนา	:	ดร. ณรงค์ชัย อัครเศรณี กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้นำเสนอ	:	ดร. ปิยนุช วุฒิสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การผลิตและบริการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้ร่วมเสวนา	:	นางสุชาดา ยุวบูรณ์ ประธานบริหารโรงแรมสวนสามพรานรีเวอร์ไซด์
	:	นายอัครพล พฤษะวัน ที่ปรึกษาระดับ 11 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
	:	พันเอก ดร.นาฬิกาติศักดิ์ แสงสนิท ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)
	:	ดร. อนุชา เล็กสกุลติลก รองประธานมูลนิธิสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. สรุปผลการนำเสนอ

1.1 หัวข้อย่อยที่ 1 กรอบแนวคิดและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวในบริบทประเทศไทย

ดร.ปิยนุช ได้นำเสนอสาระสำคัญของสถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยว แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว: บทเรียนจากต่างประเทศ และข้อเสนอกรอบแนวคิดและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวในบริบทของประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

1.1.1 สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยว

1) **ความสำคัญต่อเศรษฐกิจ** การท่องเที่ยวเป็นสาขาที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นสาขาที่มีการใช้แรงงานสูงและก่อให้เกิดการจ้างงานทั้งโดยตรงและทางอ้อมผ่านอุตสาหกรรมต่อเนื่องต่างๆ โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก ระบุว่าภาคการท่องเที่ยวสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 5 ของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโลก และก่อให้เกิดการจ้างงานประมาณร้อยละ 6-7 ของการจ้างงานทั้งหมด

2) **แนวโน้มการเติบโต** ปี 2555 องค์การการท่องเที่ยวโลกคาดว่าจะมีนักท่องเที่ยว 1,021 ล้านคน และจะเพิ่มขึ้นเป็น 1,360 และ 1,809 ล้านคน ในปี 2563 และในปี 2573 ตามลำดับ หรือมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.3 ต่อปี โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงเดินทางไปท่องเที่ยวในแถบยุโรปถึงร้อยละ 41.1 รองลงมา คือ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก ร้อยละ 29.6 และอเมริกา ร้อยละ 13.7 ตามลำดับ ทั้งนี้ ภูมิภาคที่มีแนวโน้มการเติบโตค่อนข้างสูงและจะเป็นคู่แข่งสำคัญของตลาดยุโรป คือ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก โดยเฉพาะประเทศจีน ออสเตรเลีย มาเลเซีย ฮังการี และไทย

3) **ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม** การท่องเที่ยวแม้จะเป็นสาขาที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจสูง แต่ในขณะเดียวกันยังเป็นสาขาที่มีการใช้ทรัพยากรต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งด้านการใช้พลังงาน การใช้น้ำ การปล่อยของเสีย โดยองค์การการท่องเที่ยวโลกประมาณการว่าการใช้พลังงานจากภาคการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกคิดเป็นประมาณร้อยละ 5 ของปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั่วโลก ซึ่งมาจากรูปแบบการให้บริการขนส่งการท่องเที่ยวทางอากาศ ร้อยละ 40 การขนส่งทางบก ร้อยละ 32 การขนส่งอื่นๆ ร้อยละ 3 และที่พักแรม ร้อยละ 21 กิจกรรมการท่องเที่ยว ร้อยละ 4

4) **การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวโลก** ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวโลกในอนาคตจะประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร การพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือการพัฒนาที่ยั่งยืน การเติบโตของสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีเคลื่อนที่ การฟื้นตัวของการท่องเที่ยวโลก การขยายตัวของกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับบนกลุ่มใหม่ วิถีชีวิตและความเสี่ยง ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่ๆ อาทิ กลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการรูปแบบการท่องเที่ยวและบริการเฉพาะมากขึ้น กลุ่มที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตและสุขภาพจิต และกลุ่มที่ใส่ใจในสิ่งแวดล้อมและผลักดันให้เกิดกระแสสีเขียวได้แก่ Green landing, Green hotel, Green activity, Green logistics เป็นต้น

5) **กระแสการท่องเที่ยวที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม/การท่องเที่ยวสีเขียว** ผลการสำรวจของ World Economic Forum แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยร้อยละ 34 ของนักท่องเที่ยว ยินดีที่จะเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมเพื่อพักในโรงแรมที่ให้ความสำคัญกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ข้อมูลจาก Center on Ecotourism and Sustainable Development (CESD) และสมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ (International Ecotourism Society: TIES) ระบุว่าร้อยละ 50 ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ยินดีที่จะเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมให้กับการท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และผลการสำรวจของ SNV Netherlands Development Organization ระบุว่าร้อยละ 52 ของนักท่องเที่ยว มีแนวโน้มที่จะเลือกพักกับบริษัทที่ได้รับการรับรองว่าเป็นบริษัทที่มีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี

1.1.2 แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว : บทเรียนจากต่างประเทศ

1) **แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวในต่างประเทศ** ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและบทบาทของการท่องเที่ยวสีเขียวที่จะมีส่วนสำคัญ (1) ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ลดความยากจน และเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น (2) ก่อให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น เนื่องจากรูปแบบการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการรักษาสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการจ้างงาน และ (3) ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2) **นิยามของการท่องเที่ยวสีเขียว** การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) เป็นแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มีความสำคัญทั้งในมิติเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยองค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) สมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Society) และองค์การการท่องเที่ยวโลก ให้นิยาม “การท่องเที่ยวที่ไม่เป็นการรบกวนธรรมชาติ มุ่งหวังให้องค์ความรู้และ

สร้างการเรียนรู้ เน้นการสร้าง ความพึงพอใจต่อทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ตามธรรมชาติ มีความเข้าใจต่อวัฒนธรรม/ประวัติความเป็นมาของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อระบบนิเวศ และมีส่วนสำคัญในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรของประชาชนในท้องถิ่น” ในขณะที่สมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ (TIES) ได้ให้คำนิยามว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเดินทางที่มีความรับผิดชอบ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น”

3) กรณีศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวที่ประสบความสำเร็จ

(1) ประเทศนิวซีแลนด์ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ เมืองโอ๊คแลนด์ โรโตรัว เวลลิงตัน ไครสต์เชิร์ช ควีนส์ทาวน์ โดยในปี 2554 ถูกจัดอันดับให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีที่สุดในโลก มีนโยบายด้านท่องเที่ยว คือ การเพิ่มจำนวนและค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

กรณีศึกษาเมืองท่องเที่ยวโคคูรา เป็นตำบลเล็กที่สุดของประเทศนิวซีแลนด์ มีประชากรประมาณ 3,400 คน เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรของนักท่องเที่ยว ที่ผ่านมากเกิดปัญหาจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ทำให้เมืองโคคูราขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ภาระในการลงทุนเพื่อก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อยู่กับประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องสร้างกิจกรรมเสริมเพื่อรองรับความไม่แน่นอนของสภาพธรรมชาติ เช่น พายุ ฝน รายได้จากนักท่องเที่ยวยังกระจายไม่ถึงประชาชนในพื้นที่ ท้องถิ่นจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การแสดงทางวัฒนธรรมของชาวเมารี จัดเก็บภาษีจากผู้ประกอบการ 32% ของรายได้เพื่อนำไปลงทุนก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น (2) พัฒนาโรงแรมที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว (3) สร้างทางเลือกกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในกรณีที่ไม่สามารถออกไปชมปลาวาฬได้ในช่วงที่มีพายุหรืออากาศแปรปรวน (4) คำนึงถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยอนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าชมปลาวาฬได้ปีละ 300,000 คน

(2) ประเทศแคนาดา : การท่องเที่ยวสีเขียวในเมืองโตรอนโต เมืองโตรอนโตเป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดของแคนาดา และเป็นเมืองหลวงของรัฐที่สำคัญที่สุดของประเทศคือ รัฐออนแทรีโอ เป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวเลือกให้เป็นจุดหมายปลายทางอันดับหนึ่งสำหรับการท่องเที่ยวในเมืองใหญ่ อีกทั้งยังถือเป็นประตูสู่แคนาดา มีจำนวนนักท่องเที่ยว 21 ล้านคนต่อปี คิดเป็นอัตราส่วนนักท่องเที่ยวต่อประชากรในเมืองโตรอนโต 8:1 ซึ่งในกรณีของโตรอนโตเป็นตัวอย่างของการประยุกต์ใช้แนวคิดของการท่องเที่ยวสีเขียวกับเมืองใหญ่ โดยมีหลักการ คือ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเมืองโตรอนโตจะไม่เพียงแค่นั่งชมสถานที่ที่สำคัญในเมือง แต่ต้องมีส่วนร่วมสนับสนุนการท่องเที่ยวสีเขียวในเมืองโตรอนโต โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ด้าน คือ (1) รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (2) มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน (3) ให้ความสนใจต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมของเมืองโตรอนโตที่หลากหลาย และ (4) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน/ท้องถิ่น

กลไกในการขับเคลื่อนแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียว คือ การกำหนดให้มี “แผนที่สีเขียวของโตรอนโต” เริ่มใช้เมื่อปี 2532 มีลักษณะเหมือนกับแผนที่เมืองโตรอนโตทั้งหมด แต่มีการเพิ่มแหล่งท่องเที่ยว/ธุรกิจสีเขียวเข้าไปในแผนที่เมือง บอกตำแหน่งและรายละเอียดของธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตำแหน่งระบบขนส่งมวลชน และพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ไว้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักถึงการท่องเที่ยวสีเขียวต่อนักท่องเที่ยวตั้งแต่เมืองโตรอนโต ซึ่งเป็นจุดหมายแรกเริ่มของนักท่องเที่ยว จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะไปเยี่ยมเยือนสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ยังพื้นที่ต่างจังหวัด สามารถนำแนวคิดและหลักการของการท่องเที่ยวสีเขียวไปใช้ได้

(3) ประเทศญี่ปุ่น : การท่องเที่ยวสีเขียว รัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น แม้ว่าการท่องเที่ยวจะไม่ใช่วิชาหลักที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ รัฐบาลได้กำหนดให้สำนักงานสิ่งแวดล้อม และกระทรวงคมนาคมเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยสำนักงานสิ่งแวดล้อมรับผิดชอบด้านการบริหารทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ท่องเที่ยว และกระทรวงคมนาคมทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านแนวคิดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยรัฐบาลได้ใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นตัวขับเคลื่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ชนบท เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (ประชาชนในท้องถิ่น นักวิจัย ธุรกิจท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และรัฐบาล) และให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลัก (1) การบริหารประเมินสถานภาพทรัพยากรเพื่อประกอบการวางแผน

แผนการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (2) การพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยว (3) การสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมอนุรักษ์ และ (4) การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น

กรณีศึกษาเกาะอิริโอโมเตะ เกาะอิริโอโมเตะเป็นอุทยานแห่งชาติ มีประชากรอาศัยประมาณ 1,800 คน นักท่องเที่ยว 180,000 คนต่อปี เศรษฐกิจหลักคือ การทำนาข้าว ไร่อ้อย และไร่สับปะรด อย่างไรก็ตาม เมื่อการท่องเที่ยวขยายตัวเข้ามาในพื้นที่ได้ก่อให้เกิดปัญหา ปริมาณขยะ การกระจายรายได้จากนักท่องเที่ยวไม่ถึงมือประชาชนในพื้นที่ และขาดแคลนข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศและชีววิทยาของเกาะ จึงได้มีการกำหนดแนวทางการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) การจัดทำคู่มือท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยาในเกาะอิริโอโมเตะ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกใกล้ชิดและผูกพันกับความเป็นอยู่ของประชาชน และได้รับข้อมูลความรู้ของพันธุ์พืชและสัตว์ในบริเวณนั้นอย่างถูกต้อง (2) ปฏิทินชีววิทยา ช่วยให้นักท่องเที่ยวทราบถึงประสบการณ์ที่แตกต่างกันที่นักท่องเที่ยวจะได้รับในแต่ละเดือนหรือฤดูกาล และ (3) การพายเรือท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนที่จะแวะพักบริเวณหมู่บ้านของชาวบ้านที่อยู่ริมฝั่ง เพื่อเป็นการช่วยกระจายรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่

(4) ประเทศออสเตรเลีย : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวของออสเตรเลียต้องพึ่งพาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นหลัก เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ อาทิ ป่าไม้ อุทยานสวนสาธารณะ ภูเขา น้ำตก น้ำพุ และทะเลสาบ รัฐบาลจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และจัดตั้ง Ecotourism Australia ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร (ตั้งขึ้น 2534) เป็นองค์กรขับเคลื่อนสำคัญ

กรณีศึกษาสถานที่พักผ่อนบินนาเบอร์ล่า เป็นสถานที่พักผ่อนที่ได้ประยุกต์แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในอุทยานแห่งชาติลามิงตัน รัฐควีนส์แลนด์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากธรรมชาติผ่านการให้ความรู้และการศึกษาในสถานที่จริง ซึ่งจะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้กับประชาชน โดยกำหนดหลักการสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8 ประการ คือ (1) เน้นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว (2) เพิ่มโอกาสให้ความรู้ในแต่ละกิจกรรมเพื่อให้เข้าใจแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมากขึ้น (3) สถานที่พักผ่อนเป็นตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีต่อธรรมชาติและนิเวศวิทยา (4) สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง (5) ร่วมพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (6) ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมที่หลากหลาย (7) สร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว และ (8) มีการใช้การตลาดอย่างถูกต้องและตรงตามความเป็นจริง

4) สรุปบทเรียนจากต่างประเทศ ปัจจัยสำเร็จในการนำแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย 5 ปัจจัย คือ (1) การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการนำแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวไปประยุกต์ใช้ในธุรกิจเป็นบทบาทของภาครัฐและเอกชนร่วมกัน (2) การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จะต้องมีการจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดจุดขายของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง และการปรับแก้กฎระเบียบให้อำนวยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว (3) กำหนดมาตรการการคลังเพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการรักษาสีเขียวและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจ กำหนดมาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และมาตรการอุดหนุนผู้ประกอบการที่ใช้เทคโนโลยี เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่ก่อให้เกิดการประหยัดพลังงาน การใช้น้ำ และการจัดการของเสีย (4) การสนับสนุนแหล่งเงินทุนเพื่อการท่องเที่ยวสีเขียว ในรูปแบบของสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือการจัดตั้งกองทุนพัฒนา และ (5) การเพิ่มการลงทุนในท้องถิ่น

1.1.3 ข้อเสนอกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวที่เหมาะสมกับประเทศไทย

1) องค์ประกอบสำคัญในการกำหนดขอบเขตการท่องเที่ยวสีเขียวที่เหมาะสมกับประเทศไทย ประกอบด้วย (1) การท่องเที่ยวสีเขียวเป็นแนวคิดหรือเครื่องมือสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ที่กำลังอยู่ในกระแสดังความต้องการของตลาดท่องเที่ยวโลก (2) การท่องเที่ยวสีเขียวไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่แต่เป็นแนวคิดหรือแนวปฏิบัติที่หน่วยงานต่างๆ รวมถึงชุมชนท้องถิ่นได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวธรรมชาติ และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (3) แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวไม่ใช่เพียงแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แต่รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีการดำรงชีวิตของท้องถิ่น (4) กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องไม่รบกวนหรือทำลายธรรมชาติ (5) ความตระหนักในคุณค่าความสำคัญ จิตสำนึกความเป็นเจ้าของ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวสีเขียว (6) ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนรวมทั้งใช้เป็นโอกาสในการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของชุมชน

2) ข้อเสนอแนะการท่องเที่ยวยั่งยืนในบริบทประเทศไทย ภายใต้องค์ประกอบที่สำคัญดังกล่าว อาจจะทำให้คำนิยามหรือขอบเขตการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่เหมาะสมกับประเทศไทยได้ว่า “การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เน้นการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและการมีส่วนร่วมจากนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการ ชุมชน และคนในพื้นที่/ท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น พร้อมทั้งสามารถสร้างโอกาสให้คนในพื้นที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น”

3) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อการขับเคลื่อนให้เกิดผลทางปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรมในระยะแผนฯ 11 จึงเสนอแนะแนวทางการพัฒนาดังนี้ (1) การจัดทำแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยหลักการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2) การประชาสัมพันธ์และสร้างกิจกรรมรณรงค์ ลดภาวะโลกร้อนและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างต่อเนื่อง (3) การสนับสนุนการวิจัยพัฒนาทางเลือกวิธีการบริหารจัดการใหม่ๆ และการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับประเทศไทย (4) การเสริมสร้างความเข้มแข็ง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น (5) การส่งเสริมการตลาดและบริการนำเที่ยว (6) การกำหนดมาตรการจูงใจเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งมาตรการด้านการคลัง การลงทุนภาครัฐ มาตรการด้านภาษี มาตรการอุดหนุนการใช้เทคโนโลยีและเครื่องจักร ประหยัดพลังงาน การใช้แนวคิด Payments for Environment CSR /Soft loan/ และ (7) การสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสีเขียวหรือแผนที่สีเขียวเป็นโครงการนำร่อง

1.2 หัวข้อย่อยที่ 2 ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ดร.ปิยนุช ได้นำเสนอสาระสำคัญของพัฒนาการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในประเทศไทย กรณีศึกษา : ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการและชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และ (3) ข้อเสนอแนะการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสู่การปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

1.2.1 พัฒนาการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในประเทศไทย

1) จุดเริ่มต้นการผลักดันแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การประชุมระดับโลกเรื่องสิ่งแวดล้อมโลก “Earth Summit” ในปี ค.ศ. 1992 ที่เน้นเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ได้สร้างกระแสความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน/ท้องถิ่น และกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และต่อมาในปี 2550 มีการประชุมเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับการท่องเที่ยว จัดโดย UNWTO ซึ่งมีผลสรุปที่สำคัญ คือ หากจะให้การท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างยั่งยืนได้ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการมาตรการที่สำคัญ เช่น ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การปรับรูปแบบการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวและวิธีการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและวิกฤตภาวะโลกร้อน การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรักษาระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น

2) การนำแนวคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมาใช้ในประเทศไทย โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินโครงการปฏิญญารักษาสีเขียว “เขียวไทยต้านภัยโลกร้อน” ภายใต้กรอบในการปฏิบัติ 7 ประการ หรือเรียกว่า 7 Greens (Seven Greens Concept) ประกอบด้วย (1) Green Heart : หัวใจสีเขียว ตระหนักถึงการป้องกันรักษา พื้นฟูสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (2) Green Logistics : รูปแบบการเดินทางสีเขียวที่เน้นการประหยัดพลังงานและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (3) Green Attraction: แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวที่มีบริหารจัดการด้วยแนวทางที่ยั่งยืน (4) Green Community : ชุมชนสีเขียวที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (5) Green Activity : กิจกรรมสีเขียว (6) Green Service: การบริการสีเขียว และ (7) Green Plus: ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

3) การกำหนดขอบเขตการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้คำนิยามและขอบเขตการท่องเที่ยวสีเขียวไว้ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน” โดยมี

องค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ (1) ด้านพื้นที่ การท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (2) ด้านการจัดการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เน้นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา และ (4) ด้านการมีส่วนร่วม คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน

4) การดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในระยะที่ผ่านมา มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวในประเทศไทย เช่น (1) กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา จัดทำโครงการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยโดยให้ความสำคัญกับหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ดำเนินการพัฒนาและบริหารจัดการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 7 พื้นที่ที่ได้ประกาศเป็นเขตพื้นที่พิเศษแล้ว (3) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดำเนินโครงการจัดซื้อจัดจ้างบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จัดทำฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของประชาชน (4) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ดำเนินการออกประกาศกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติ 10 แห่ง และดำเนินโครงการอุทยานแห่งชาติสีเขียว และ (5) มูลนิธิใบไม้เขียว ดำเนินโครงการใบไม้เขียว เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการใช้พลังงาน และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของธุรกิจการท่องเที่ยวและการโรงแรม

1.2.2 กรณีศึกษา: ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการและชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวสีเขียว

1) เกาะช้าง: การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สะท้อนถึงบทบาทของธุรกิจท่องเที่ยวและชุมชน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดอย่างชัดเจนว่าการแก้ไขปัญหาและบริหารจัดการให้เกิดความยั่งยืนต้องเริ่มต้นจากเจ้าของบ้าน เนื่องจากเกาะช้างกำลังประสบปัญหาขยะและน้ำเสีย จากปริมาณขยะ 10 ตัน/วัน และ 20 ตัน/วันในช่วงฤดูท่องเที่ยว ผวนกับปัญหาน้ำเสีย น้ำจืดที่มีจำกัด ทำให้เจ้าของบ้าน (ธุรกิจและชุมชน) ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ธุรกิจและเกาะช้างโดยรวมอยู่รอด โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศเยอรมัน (GIZ) และสถาบันการศึกษาต่างๆ ร่วมกันรณรงค์ให้เกาะช้างเป็นจุดหมายแห่งการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อความอยู่รอดของการท่องเที่ยวบนเกาะช้าง และเป็นต้นแบบสำหรับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยร่วมกันดำเนินงานเพื่อเตรียมผู้ประกอบการให้พร้อมต่อการปรับกระบวนการวางแผนธุรกิจ ไปสู่ธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ได้แก่ (1) การใช้ร่องรอยคาร์บอน (Carbon footprint) เป็นเครื่องชี้วัดความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (2) การอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงแรมและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อก่อให้เกิดกำไร” มีโรงแรมได้รับประกาศนียบัตรแล้ว 7 แห่ง (3) การจัดทำคู่มือมาตรฐานรีสอร์ทสีเขียวและการจัดอบรมผู้ประกอบการที่ต้องการพัฒนาโรงแรมให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของสมาคมโรงแรมไทยและมูลนิธิใบไม้เขียว และ (4) การอนุรักษ์และจัดการสิ่งแวดล้อม โดย อบรม/สาธิตวิธีการจัดการขยะอินทรีย์ด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ และจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ

2) บ้านสลักคอก: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันออกของเกาะช้าง ได้รับผลกระทบจากการเติบโตการท่องเที่ยวทั้งต่ออาชีพ วิถีชีวิต การแย่งชิงทรัพยากร และทรัพยากรเสื่อมโทรม ดังนั้น จึงร่วมกันโดยจัดตั้ง “กลุ่มอนุรักษ์และชมรมนาเที่ยวพื้นบ้านสลักคอก” เพื่อดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สร้างภูมิคุ้มกันให้บ้านสลักคอกพร้อมรับมือกับผลกระทบเชิงลบจากทุนจากภายนอก รวมทั้งสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมโดยให้ชาวบ้านได้เป็นเจ้าของกิจการ สร้างกลไกที่เอื้อต่อการดูแลรักษาป่าชายเลนและลำน้ำตลอดจนมีเครือข่ายสำหรับกิจกรรมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาอาชีพประมงพื้นบ้าน และการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติสำหรับกิจกรรมหลักของบ้านสลักคอก คือ การนำเที่ยวป่าชายเลนโดยใช้ทักษะด้านการประมง ความสวยงามตามธรรมชาติของป่าชายเลน รวมไปถึงวิถีชีวิตทางน้ำของชาวสลักคอก มาเป็นจุดขาย สมาชิกชมรมฯ สามารถหารายได้ด้วยการรับจ้างแจวเรือมาดและเรือคายัค ในปี 2553 ชมรมนาเที่ยวพื้นบ้านสลักคอก ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 12 ภายใต้หัวข้อ “วิถีพอเพียง แบ่งปัน ผูกพัน ดิน น้ำ ป่า” ประเภทชุมชนดีเด่น ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันผลงานด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ป่าชายเลน และรักษาความสะอาดของน้ำทะเลในอ่าวสลักคอก และในขณะเดียวกันชุมชนสลักคอกยังสามารถดำรงวิถีชีวิตประมงพื้นบ้านดั้งเดิมไว้ได้อย่างมั่นคง บ้านสลักคอกเป็นตัวอย่างความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความร่วมมือร่วมใจของชุมชนที่มีความพอเพียง

1.2.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวสีเขียวสู่การปฏิบัติ

- 1) สนับสนุนให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ดำเนินโครงการศึกษาเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวของประเทศไทย ทั้งในระดับภาพรวมและรายพื้นที่ที่มีความเหมาะสมจะสนับสนุนให้เป็นโครงการนำร่อง
- 2) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเป็นการเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ การประสานการขับเคลื่อน รวมถึงการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ระดับชาติ ครอบคลุมทั้งในระดับระดับชาติ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว ภายใต้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และกรรมการในระดับพื้นที่/จังหวัดที่เป็นโครงการนำร่อง ที่มีภาคีการพัฒนาาร่วมเป็นกรรมการทั้งผู้แทนหน่วยงานส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ชุมชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และนักวิชาการ
- 3) กำหนดบทบาทภาคีการพัฒนา ประกอบด้วย หน่วยงานส่วนกลาง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) หน่วยงานส่วนภูมิภาค (จังหวัด/กลุ่มจังหวัด) หน่วยงานส่วนท้องถิ่น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ผู้ประกอบการในพื้นที่ ชุมชนในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และองค์กรระหว่างประเทศ

2. สรุปผลการเสวนา

ผู้ร่วมเสวนาได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกรอบแนวคิดและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว และกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวในบริบทประเทศไทย ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.1 กรอบแนวคิดและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวในบริบทประเทศไทย

2.1.1 กรอบแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวในบริบทของประเทศไทย ควรจะต้องมองภาพในองค์รวม และยึดหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างสมดุลในทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศด้วย เนื่องจากหากมีการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศมากเกินไปจะส่งผลกระทบต่ออื่นๆ ตามมา เช่น ภัยพิบัติ เป็นต้น รวมทั้งจะต้องเหมาะสมกับลักษณะทางภูมิศาสตร์และลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ตลอดจนจะต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม อาทิ อาคารที่ประหยัดพลังงาน การพัฒนาเส้นทางจักรยาน และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น เช่น เกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

2.1.2 การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวทั้งระบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยจะมีความหมายกว้างกว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ Eco Tourism และเป็นการท่องเที่ยวไม่เน้นเฉพาะการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว แต่จะคำนึงถึงการพัฒนาที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชน และวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวสีเขียวจะเป็นการท่องเที่ยวแบบมีคุณภาพ มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ กลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน และมีการกระจายรายได้แก่ชุมชนและภาคประชาสังคมอื่นๆ รวมทั้งจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาด้วย

2.1.3 การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) ควรประกอบด้วย 1) การลดพลังกดดันธรรมชาติ (Small Scale) 2) การยอมรับศักยภาพธรรมชาติ (Slow Growth) และ 3) การเคารพอัตลักษณ์และศักยภาพท้องถิ่น (Local Control) ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวสีเขียวถูกนำมาใช้เป็นตลาดใหม่และเป็นมาตรการอนุรักษ์ธรรมชาติ ทั้งนี้ ผลงานของประเทศไทยในด้านสิ่งแวดล้อมสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ประเทศไทยให้ความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในลำดับท้ายเมื่อเทียบกับ ASEAN และยังไม่มีมีการนำมาตรการ Polluter Pays Principle ที่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายสำหรับการชดเชยในการปล่อยมลพิษมาใช้ในประเทศไทย 2) นโยบายด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติในประเทศไทยยังไม่มีชัดเจน ทำให้เกิดกรณีบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เช่น กรณีวังน้ำเขียว และการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในภาคใต้

2.1.4 การท่องเที่ยวสีเขียว จะให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวธรรมชาติหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความเป็นสิ่งเดิมแท้ (Authentic) การมีสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น 3R 4R 5R (Reduce, Reuse, Recycle, Repair, and Reject) การให้ความใส่ใจลดภาวะโลกร้อน (Global warming) ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Carbon Footprint) โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวสีเขียวจะต้องพิจารณาถึงความสมดุลของการพัฒนาและการบริหารจัดการ ความพอดี และเป็นพลวัตของอัตลักษณ์ (Dynamic identity) หรือการพัฒนาความเข้าใจร่วมกันในอัตลักษณ์ของพื้นที่

2.1.5 การท่องเที่ยวเป็นสาขาที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยจะเกี่ยวข้องใน 2 ประเด็น คือ 1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้เกิดความเสี่ยงและความเปราะบางต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยเฉพาะชายฝั่งทะเล และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายฝั่ง และ 2) การท่องเที่ยวเป็นภาคธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ และในบางกรณีการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะเป็นความเสี่ยงต่อการท่องเที่ยว ซึ่งควรมีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการเพื่อรองรับและปรับตัวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วย

2.2 บทบาทของภาคพัฒนา

2.2.1 เครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว จะต้องประกอบด้วยทุกภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร นักวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน และการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวควรมีการกำหนดเจ้าภาพ สร้างการมีส่วนร่วม มีเครือข่ายความร่วมมือ แบ่งปันผลประโยชน์ และได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอ

2.2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน คือ กุญแจแห่งความสำเร็จและความยั่งยืน โดยจะต้องยึดหลักการสร้างความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายทั้งฝ่ายการเมือง ข้าราชการ ผู้ประกอบการ ชุมชนและท้องถิ่น โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทในการช่วยผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชน และช่วยทำให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2.2.3 พัฒนาการด้านการท่องเที่ยวเริ่มขึ้นโดยภาครัฐและผู้ประกอบการเอกชนเพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความเจริญให้ชุมชน ภายหลังชุมชนเริ่มให้ความสนใจด้านการท่องเที่ยว โดยการรวมกลุ่มเพื่อจัดการท่องเที่ยว ต่อรอง พัทธกิจอัตลักษณ์ /สิ่งแวดล้อมของชุมชน และเกิดความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบกับนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของรัฐบาล ทำให้เกิดการกระจายโอกาสในการจัดการท่องเที่ยวให้กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐในจังหวัด ซึ่งบางพื้นที่อาจเกิดความขัดแย้งการจัดสรรประโยชน์และพื้นที่ตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำให้เกิดความเข้มแข็งในการพัฒนาการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่จะมีการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวสีเขียวจะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งในการวางแผน การตัดสินใจ การกำกับดูแล การควบคุม และการจัดการ รวมทั้งการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2.4 ทิศทางและกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ (1) ระดับชาติ มีนโยบายการให้โอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมที่ชัดเจน การสนับสนุนชุมชนมีส่วนร่วมบนพื้นฐานหลักการประชาธิปไตยที่ถูกต้อง การสร้างเงื่อนไขหรือเครื่องมือในการพัฒนาการมีส่วนร่วม และการสร้างความสมดุลในการบริหารจัดการทุกระดับ (2) ระดับเครือข่าย สร้างระบบตัวแทนที่เหมาะสม สร้างกลไกการเชื่อมเครือข่ายทั้งแนวนอน แนวตั้งที่มีประสิทธิภาพ และ (3) ระดับพื้นที่ ส่งเสริมกระบวนการ วิธีการและเครื่องมือการมีส่วนร่วมในชุมชน สนับสนุนการจัดตั้งองค์กรชุมชนในฐานะตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์และบูรณาการเป็นองค์กรหลักของชุมชน สร้างความร่วมมือหรือบูรณาการองค์กรที่เป็นทางการกับองค์กรไม่เป็นทางการเพื่อให้การพัฒนา มีความสมดุลและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการ สร้าง/ขยายองค์ความรู้ของชุมชนให้ตระหนักรู้ มีความรู้ ปฏิบัติได้ ทันท่วงทีสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง สามารถขยาย/ยกระดับสู่ภายนอก

2.2.5 การดำเนินธุรกิจของโรงแรมสวนสามพราน ริเวอร์ไซด์ ในระยะแรกได้นำสารเคมีมาใช้ปลูกต้นไม้เพื่อให้เติบโตสวยงาม ต่อมาได้มีแนวคิดที่จะอนุรักษ์ธรรมชาติจึงได้ยกเลิกการใช้สารเคมีในการปลูกต้นไม้ทั้งหมด และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วยกัน พร้อมทั้งผลักดันการดำเนินธุรกิจสีเขียวร่วมกับคนในท้องถิ่นซึ่งมีความรู้ความเข้าใจและความคุ้นเคยในพื้นที่นั้นๆ เป็นอย่างดี จนธุรกิจได้รับการรับรองมาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ IFOAM จากสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ และโปรแกรมด้านการบริหารจัดการและการรับรองด้านสิ่งแวดล้อม (EARTH CHECK) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะเป็นธุรกิจที่มีมาตรฐานและรักษาสิ่งแวดล้อม

2.2.6 นอกจากนี้ ยังมีบุคลากรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เข้ามาช่วยเหลือในการทำสวนออร์แกนิกของโรงแรม โดยการนำองค์ความรู้ ทักษะการวิจัย และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนา จนโรงแรมได้การรับรองมาตรฐานจาก IFOAM และได้พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ โดยใช้พื้นที่ของโรงแรมเป็นพื้นที่ทดลอง

ซึ่งทำให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้และนำไปสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยโรงแรมได้เอื้อเพื่อสถานที่ให้แก่เกษตรกรได้นำผลผลิตปลอดสารพิษมาจำหน่าย โดยต้องผ่านมาตรฐานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนและซื้อสินค้าชุมชน จนกลายเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและชุมชนเป็นจำนวนมาก

2.2.7 ในปี 2537 ททท. ได้แต่งตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกำหนดพื้นที่ที่มีศักยภาพ พื้นที่สงวน พื้นที่พัฒนาในการท่องเที่ยว รวมทั้งได้ชักชวนกลุ่มธุรกิจโรงแรมให้พัฒนาธุรกิจเพื่อมุ่งสู่ Green hotel และร่วมกันจัดตั้งมูลนิธิใบไม้เขียว (Green Leaf foundation) เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว และให้รางวัลแก่โรงแรมสีเขียวทั่วประเทศ ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 200 ราย ซึ่งสามารถดำเนินการได้ด้วยดีทั้งยอดขายและราคาค่าบริการที่สูงกว่าโรงแรมโดยทั่วไป โดยมีกลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป ญี่ปุ่น และจีน นอกจากนี้ ททท. ยังได้ดำเนินโครงการ Thailand Tourism Award เพื่อให้รางวัลเชิดชูยกย่องแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่ดำเนินการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เอื้อประโยชน์กับชุมชน และนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในการบริหารจัดการ และในปี 2550 ได้เริ่มให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยมีการคัดเลือกและให้รางวัลแก่ชุมชนดีเด่นที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์และนำเอาการท่องเที่ยวมาเป็นส่วนเสริมให้เกิดรายได้แก่ชุมชน จำนวน 62 ชุมชน

2.2.8 การดำเนินโครงการ 7 Green Concepts ของ ททท. ภายใต้แนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ถือว่าประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ จากการได้รับรางวัล PATA Grand Awards ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยได้มีการลงนาม MOU ร่วมกับหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วนในการสร้างความร่วมมือเพื่อสร้างอนาคตให้กับการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ททท. ได้มีการประชาสัมพันธ์และขยายแนวคิดให้สามารถนำไปใช้ได้ โดยการจัดทำฐานข้อมูลและดำเนินโครงการในพื้นที่นาร่อง 4 แห่ง คือ เชียงราย น่าน แม่ฮ่องสอน และสุราษฎร์ธานี เพื่อฝึกอบรมและให้คำแนะนำแก่ผู้ประกอบการและชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ทั้งในพื้นที่ที่มีปัญหาอยู่เดิมและพื้นที่ใหม่ที่ต้องมีการวางแผนป้องกัน นอกจากนี้ ททท. ยังได้ขยายผลการดำเนินงานไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยได้เชิญแกนนำของ อบท. ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวเข้าร่วมฝึกอบรมด้วย

2.2.9 องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) มีบทบาทในการประสานภาคีทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยแนวทาง Co-Creation คือร่วมกันคิดวางแผน ปฏิบัติ รับผิดชอบ และร่วมรับประโยชน์ โดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) จะเข้าทำงานเป็นหุ้นส่วนในการบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษ สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวสีเขียวจะเป็นรูปแบบในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและพัฒนาเศรษฐกิจให้กับชุมชน ทั้งนี้ การพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างเป็นตัวอย่างความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความสมดุลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวตามกระแสหลักและการท่องเที่ยวชุมชนด้วยการบริหารจัดการและการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมในพื้นที่พิเศษ

2.3 กลยุทธ์แห่งความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว

2.3.1 ควรมีการปรับเปลี่ยนนโยบายให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ (1) สนับสนุนการใช้มาตรการ Polluter Pays Principle (2) ยกเลิกนโยบาย/มาตรการที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (3) ปรับราคาพลังงานให้มีความสอดคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (4) สร้างสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสีเขียว เช่น สถานีแบตเตอรี่สีเขียว (5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และ (6) สร้างตัวชี้วัด (KPI) สำหรับท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมความเป็นสีเขียวมากขึ้น

2.3.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ต้องมีการจัดทำแผนและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และบูรณาการทั้งในส่วนหน่วยงานที่รับผิดชอบและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะ สศช. ควรจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการช่วยขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างครบวงจร นอกจากนี้ รัฐบาลต้องมีแนวนโยบายการดำเนินงานจากระดับบนลงล่างเหมือนอย่างเช่นประเทศมาเลเซีย โดยอาจขับเคลื่อนผ่านคณะกรรมการที่มีการแต่งตั้งอยู่แล้วในปัจจุบัน

2.3.3 บทเรียนการพัฒนาพื้นที่พิเศษขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) พบว่า มีปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยว 4 ประการ คือ (1) การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวว่าแนวคิดการท่องเที่ยวไปประยุกต์ใช้ โดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) นำเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบมาตรการ 4 ด้าน คือ การจัดการน้ำเสีย ขยะ การนำน้ำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การวัดการใช้คาร์บอน (Carbon Footprint) ความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศในการกำหนดมาตรฐานการลดโลกร้อน (2) การสร้างแบรนด์ในแต่ละชุมชนตามแผนแม่บทการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่พิเศษของ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ทั้ง 7 แห่ง ตามความเหมาะสม ศักยภาพ และความสอดคล้องกับตลาดในแต่ละพื้นที่ อาทิ ความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการออกกฎระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และการกำหนดมาตรการควบคุมนักท่องเที่ยวตามศักยภาพในแต่ละพื้นที่ (3) การกำหนดมาตรการทางการคลังในการจูงใจผู้ประกอบการเพื่อรักษาสีเขียวและสร้างมูลค่าเพิ่มในธุรกิจ เช่น ภาษี การอุดหนุนผู้ประกอบการที่ใช้มาตรการรักษาสีเขียวและ (4) มาตรการทางการเงินในการสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเนื่องจากอาจมีภาระด้านการลงทุนของผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดเล็ก

2.4 แนวทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวสู่การปฏิบัติ

2.4.1 การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่จะนำไปสู่การพัฒนาสีเขียว ควรสร้างแรงจูงใจด้วยมาตรการด้านการเงินและการคลัง มาตรการส่งเสริมการดำเนินธุรกิจด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม การลงทุนสร้างสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการพัฒนาสีเขียว และการเพิ่มคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น การยกเลิกมาตรการที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การปรับราคาล้างงานให้เป็นไปตามราคาตลาด การลงทุนวิจัยและการส่งเสริมการบริโภคสีเขียว การยกระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากร และการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวรวมถึงการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ

2.4.2 การจะที่จะผลักดันให้มีการนำแนวคิดของการท่องเที่ยวสีเขียวไปสู่การปฏิบัติได้นั้นจะมีปัจจัยสู่ความสำเร็จ โดยภาครัฐต้องสนับสนุนมาตรการการเงิน-การคลัง เช่น การพิจารณาจัดเก็บภาษีในกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและให้รางวัลแก่กิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Tax Bad Doers, Reward Good Doers) การพิจารณาลด ภาษี ปรับปรุงมาตรการการเงินการคลังที่สร้างแรงจูงใจที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ (Perverse Incentives) เป็นต้น

2.4.3 มาตรการการเงิน/การคลังและเครื่องมือต่างๆ ที่ควรนำมาปรับใช้กับประเทศไทย เช่น (1) การตอบแทนชดเชยคุณค่าระบบนิเวศ (Payment for Ecosystem Service: PES) โดยจัดเก็บรายได้จากนักท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว/ระบบนิเวศ (2) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) โดยส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบต่อสังคมที่ผลิตจากชุมชนซึ่งจะต้องเป็นสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (3) การจัดตั้งกองทุนในลักษณะ Trust Fund และ (4) การจัดเก็บภาษีสนามบินจากนักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.4.4 ปัจจุบันมาตรการภาษีของรัฐบาลส่วนใหญ่มักจะสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือนำไปสู่การประกอบธุรกิจสีเขียวมากขึ้น แต่กลับไม่มีมาตรการสำหรับผู้ประกอบการรายเล็ก SMEs และชุมชน ดังนั้น ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญแก่กลุ่มดังกล่าวมากขึ้น โดยอาจสนับสนุนในรูปแบบการช่วยเหลือด้านค่าธรรมเนียมบางส่วนที่ธุรกิจจะต้องจ่ายไปเพื่อรักษามาตรฐานที่ได้รับการรับรองมาจากการดำเนินธุรกิจสีเขียว เป็นต้น

2.4.5 องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยยึดหลักการและแนวทางการพัฒนาสอดคล้องตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เช่น การจัดทำแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์สร้างกิจกรรมการรณรงค์ลดภาวะโลกร้อน การสร้างเครือข่ายสีเขียวในระดับเยาวชน การศึกษาวิจัยเทคโนโลยีการบริหารจัดการใหม่ๆ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การส่งเสริมการตลาดที่สมดุลกับขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม อพท. เห็นว่าการส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวควรเน้นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาขับเคลื่อนการท่องเที่ยวสีเขียวในทิศทางเดียวกัน

3. ความเห็นของที่ประชุม

ที่ประชุมเห็นด้วยกับกรอบแนวคิดและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวในบริบทประเทศไทย และความตระหนักและการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวสีเขียว โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวสีเขียวที่เหมาะสมกับประเทศไทย

3.1.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวสีเขียวเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญ อย่างไรก็ตาม การกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวสีเขียวของประเทศไทย ส่วนใหญ่นำกรอบแนวทางจากต่างประเทศมาใช้เป็นต้นแบบในการดำเนินงาน จึงอาจส่งผลให้การดำเนินงานไม่สามารถบรรลุผลได้ในทางปฏิบัติ

3.1.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยวมากกว่าการส่งเสริมด้านการตลาด เนื่องจากประเทศไทยมีขีดความสามารถจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ จึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ การบริหารจัดการทั้งการดูแล จัดภูมิ และลงโทษผู้ที่ละเมิดกฎหมาย และสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนรู้จักอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากบางพื้นที่ภาคเอกชนไม่สามารถรับภาระการพัฒนาได้ทั้งหมด รวมทั้งต้องเสริมสร้างให้ภาคีและเครือข่ายการพัฒนาตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญและร่วมกันกำกับให้การดำเนินงานเป็นไปตามแนวทางดังกล่าว

3.1.3 รัฐบาลควรใช้มาตรการทางด้านภาษีเพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและชุมชนในการดำเนินธุรกิจเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ธุรกิจ รวมทั้งการใช้มาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในกิจกรรมการท่องเที่ยวสีเขียว และมีมาตรการอุดหนุนสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่นำแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมมาใช้ในการดำเนินธุรกิจ และสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนจนได้รับรางวัลในระดับต่างๆ โดยใช้เป็นเงื่อนไขในการนำไปลดหย่อนภาษีได้

3.2 กลไกการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ

3.2.1 ควรส่งเสริมและให้ความสำคัญกับบทบาทของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ให้มีหน้าที่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวให้มากขึ้น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ พื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ การกำหนดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และการพัฒนาสินค้าที่ระลึกให้มีมาตรฐานสากล รวมทั้งการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรองอย่างต่อเนื่อง

3.2.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวจะมีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาชุมชน ดังนั้น จึงต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกถึงคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งชุมชนในท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ จะได้ร่วมมือกันกำหนดแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3.2.3 ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาตามแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวเพื่อจะนำไปสู่การบริหารจัดการที่สมดุลและยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับภาคีการพัฒนาโดยเฉพาะบทบาทของชุมชนในการกำหนดแผนการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง และบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายต้องกำหนดแนวทางการสนับสนุนให้ชัดเจน ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จึงจะสามารถขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติได้

3.2.4 การท่องเที่ยวชุมชนมีความแตกต่างกับชุมชนท่องเที่ยวในการบริหารจัดการในชุมชน โดยชุมชนท่องเที่ยวจะมีการบริหารจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตในชุมชนไม่ถูกทำลายไป อย่างไรก็ตาม การผลักดันการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนและชุมชนท่องเที่ยวไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่

5

ผลการประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 4

การพัฒนาระบบขนส่งและพลังงาน
เพื่อระบบเศรษฐกิจสีเขียว

รายงานสรุปผลการประชุม กลุ่มที่ 4

การพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว

ผู้ดำเนินการเสวนา :	ดร.อาชว์ เตาลานนท์	กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้นำเสนอ :	นายชาญวิทย์ อมตะมาตุชาติ	รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้ร่วมเสวนา :	ดร. จุฬา สุขมานพ	ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและแผนและจราจร
	นายณที ทับมณี	รองผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน
	นายภาณุมาศ ศรีสุข	ที่ปรึกษา กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท เอสซีจี ดิสทริบิวชัน จำกัด

1. สรุปผลการนำเสนอ

รศช.ชาญวิทย์ฯ ได้นำเสนอสถานการณ์การปล่อยก๊าซเรือนกระจกด้านการขนส่งและพลังงาน และสาระสำคัญของแนวคิดการพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว และข้อเสนอการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานสู่เศรษฐกิจสีเขียว รวมทั้งประเด็นท้าทาย สรุปได้ดังนี้

1.1 สถานการณ์การปล่อยก๊าซเรือนกระจก

ในปี 2553 มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งสิ้น 402 ล้านตัน CO₂ โดยเป็นก๊าซเรือนกระจก (GHG) ที่เกิดจากกิจกรรมการใช้พลังงานถึงร้อยละ 56 ของปริมาณการปล่อยก๊าซ GHG ทั้งหมด ในขณะที่ภาคการผลิตคาดว่าจะมีการปล่อยก๊าซ GHG เพียงร้อยละ 17.4 เท่านั้น และคาดว่าในปี 2563 กิจกรรมการใช้พลังงานจะมีการปล่อยก๊าซ GHG เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 71 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาประเภทกิจกรรมการใช้พลังงานที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกในปี 2553 พบว่าส่วนใหญ่เป็นการปล่อยก๊าซจากกิจกรรมการผลิตไฟฟ้าร้อยละ 40.3 รองลงมาได้แก่ภาคขนส่งที่มีการปล่อยก๊าซ GHG สูงถึงร้อยละ 27.6 ซึ่งก๊าซ GHG ที่ภาคขนส่งและผลิตไฟฟ้าปล่อยออกมามากที่สุด คือ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂)

1.2 แนวคิดการพัฒนาระบบขนส่งเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว

1.2.1 ผลการพัฒนาระบบขนส่งในช่วงที่ผ่านมา

(1) การขนส่งสินค้าและการเดินทางภายในประเทศ ยังใช้โครงข่ายถนนเป็นหลัก โดยการขนส่งสินค้าทางถนนมีสัดส่วนถึงร้อยละ 82 ในขณะที่มีการขนส่งสินค้าทางน้ำและทางราง ที่มีประสิทธิภาพการใช้พลังงานที่สูงกว่า มีสัดส่วนร้อยละ 16 และ ร้อยละ 2 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาประสิทธิภาพการใช้น้ำมันของการขนส่งแต่ละรูปแบบพบว่า การขนส่งทางถนนยังมีประสิทธิภาพต่ำกว่าการขนส่งทางน้ำและทางราง ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการขนส่งสินค้าของประเทศในภาพรวม เนื่องจากต้นทุนค่าขนส่งสินค้ายังคงเป็นองค์ประกอบระดับสูงประมาณร้อยละ 47.2 ของต้นทุนโลจิสติกส์รวม อีกทั้งยังส่งผลให้การปล่อยก๊าซ CO₂ ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกหลักมีปริมาณสูงอย่างต่อเนื่อง

1.2.2 เมื่อพิจารณาการปล่อยก๊าซ CO₂ ตามประเภทยานพาหนะ พบว่า รถยนต์ส่วนบุคคลขนาดใหญ่จะมีอัตราการปล่อยก๊าซ CO₂ ในอัตราสูงสุด ถึงแม้ว่าจะมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 1 แต่ก็มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การเดินทางโดยระบบขนส่งสาธารณะทุกประเภท จะสามารถลดอัตราการปล่อยก๊าซ CO₂ ของภาคขนส่งในภาพรวม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางรางและทางน้ำ รวมทั้งการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะในเมืองใหญ่ จะมีส่วนสำคัญในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซ GHG ในภาคขนส่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.3 แนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบขนส่งเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว

(1) ที่ผ่านมารัฐมีความพยายามในการส่งเสริมสนับสนุนให้คนเดินทางโดยรถสาธารณะและการพัฒนาระบบขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบรางและทางน้ำ แต่ยังไม่สามารถเกิดผลอย่างเป็น

รูปธรรมได้ ในขณะที่ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากระบบการขนส่งของประเทศได้มีผลกระทบในวงกว้างมากขึ้น ในขณะที่การพัฒนากระบวนการขนส่งยังมีบริบทที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาที่สำคัญโดยเฉพาะประเด็นด้านการค้าระหว่างประเทศที่จะนำมาตรฐานสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นหนึ่งในมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี

(2) ดังนั้น แนวคิดการพัฒนากระบวนการขนส่งสีเขียว จึงควรดำเนินการ 3 ระดับ ได้แก่ 1) **ระดับนโยบาย** เพื่อปรับโครงสร้างของระบบในภาพรวมโดยต้องมีการบูรณาการทั้งในด้านการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการบังคับใช้ผังเมือง โครงสร้างราคาพลังงาน กฎหมายและมาตรการภาษี รวมทั้งการจัดหาแหล่งเงินทุนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในสาขาขนส่งแต่ละรูปแบบที่มีความสมดุลกัน 2) **ระดับรูปแบบการขนส่ง** เป็นการปรับปรุงประสิทธิภาพการเดินทางให้รองรับการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ ซึ่งจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบรางและทางน้ำ รวมทั้งระบบขนส่งสาธารณะโดยเฉพาะในเขตชุมชนเมืองที่มีการจราจรติดขัด เพื่อลดอัตราการสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงและมลภาวะทางอากาศ และ 3) **ระดับยานพาหนะ** เน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้เชื้อเพลิงของยานพาหนะ การเลือกยานพาหนะที่มีเทคโนโลยีสมัยใหม่และใช้พลังงานสะอาด รวมทั้งการส่งเสริมและการกระตุ้นให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการรักษาสีสิ่งแวดล้อม

(3) สำหรับแนวทางการพัฒนาระบบขนส่งสีเขียว นั้น ในระยะสั้นควรจะทำให้มีความสำคัญกับการกำหนดมาตรการในระดับยานพาหนะ (Vehicle) โดยเฉพาะในส่วนที่สามารถดำเนินการได้ทันที เช่น (1) การปรับปรุงประสิทธิภาพในการใช้เชื้อเพลิงของยานพาหนะให้มีประสิทธิภาพและลดการปล่อยก๊าซพิษ (2) การส่งเสริมการใช้งานยานพาหนะให้เกิดการประหยัดเชื้อเพลิง (3) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อลดการใช้รถยนต์ในพื้นที่เมืองที่มีความหนาแน่น (4) การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เป็นต้น เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการลดปริมาณการใช้พลังงานและอัตราการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในระยะสั้นได้ทันที สามารถเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.3 แนวคิดการพัฒนาพลังงานเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว

1.3.1 ผลการพัฒนาพลังงานในช่วงที่ผ่านมา

ตั้งแต่ปี 2534 ภาคการผลิตไฟฟ้าปล่อยก๊าซ CO₂ มากเป็นอันดับหนึ่งโดยมีปริมาณ CO₂ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต เพื่อรองรับความต้องการไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ดังนั้น แม้ว่าภาคการผลิตไฟฟ้าจะเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตไฟฟ้า โดยใช้เชื้อเพลิงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น แต่หากอุปสงค์ของภาคการผลิตไฟฟ้ายังมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอนาคต ภาคการผลิตไฟฟ้าจะยังคงปล่อยก๊าซ CO₂ ในภาพรวม (ปริมาณสะสม) เพิ่มขึ้นต่อไป นอกจากนี้ เชื้อเพลิงแต่ละชนิดมีอัตราการปล่อยก๊าซ CO₂ ต่อหน่วยผลิตที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

1.3.2 แนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบพลังงานเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว

(1) ที่ผ่านมากกระทรวงพลังงาน ได้มีการส่งเสริมและพัฒนการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานทดแทน โดยเฉพาะโรงไฟฟ้าชีวมวล แต่ประสบปัญหาเรื่องสมดุลพืชอาหารและพลังงาน รวมถึงเทคโนโลยีที่ไม่สมบูรณ์ก่อให้เกิดมลพิษและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของชุมชน นอกจากนี้ การจัดหาเชื้อเพลิง/พลังงานชนิดใหม่เพิ่มเติม โดยเฉพาะพลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยยังมีต้นทุนที่สูงกว่า และการเพิ่มสัดส่วนของพลังงานทดแทนในระบบผลิตไฟฟ้าปัจจุบันอาจประสบปัญหาด้านความมั่นคงในระบบไฟฟ้าด้วย ตลอดจนสัดส่วนการใช้เชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าของไทยที่พึ่งพาก๊าซธรรมชาติเป็นหลักอาจไม่มีความยั่งยืนในระยะยาว ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาพลังงานสีเขียว จึงมีประเด็นท้าทายในเรื่องความสามารถในการบริหารจัดการ และกระจายประเภทเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าให้สามารถตอบสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง การผลักดันให้เกิดการผลิตและการใช้พลังงานทดแทนอย่างกว้างขวาง และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในครัวเรือน อาคารพาณิชย์ และอุตสาหกรรมต่างๆ ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

(2) สำหรับแนวทางการขับเคลื่อนระบบพลังงานเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว ดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงานที่ชัดเจนควบคู่ไปกับการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้พลังงานอย่างประหยัด 2) การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย ทั้งด้านอุปกรณ์ประหยัดพลังงาน การก่อสร้างที่อยู่อาศัยและอาคารประหยัดพลังงาน ขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาระบบโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ แหล่งพลังงานใหม่ เทคโนโลยีการผลิตพลังงาน เทคโนโลยีด้านพลังงานทดแทน 3) จัดทำฐานข้อมูลแหล่งพลังงานสำรองของไทย และ 4) สร้างความเข้าใจกับประชาชนทุกระดับเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาพลังงานของประเทศ

1.4 ข้อเสนอการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานสู่เศรษฐกิจสีเขียว

จากแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1.4.1 ระดับนโยบาย ภาครัฐจะต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายการพัฒนาขนส่งและพลังงานที่มีเป้าหมายเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดการปรับโครงสร้างการใช้พลังงานทั้งภาคการผลิตไฟฟ้าและการขนส่งของประเทศที่มีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองทั้งด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการกำหนดนโยบายดังกล่าวครอบคลุมถึงการกำหนดมาตรการทางการเงินและการคลังที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกันด้วย

1.4.2 ระดับอุตสาหกรรม ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความเข้าใจและความยอมรับทั้งจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและภาคเอกชนในการสนับสนุนการพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ปัจจุบันกระทรวงพลังงาน ได้กำหนดให้มีกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาดังกล่าวแล้ว แต่ยังไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณากำหนดกลไกการขับเคลื่อนให้ครอบคลุมทั้งในระดับแนวตั้งและแนวนอน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

1.4.3 ระดับบุคคล ให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนการพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อเศรษฐกิจสีเขียวจำเป็นต้องอาศัยความต่อเนื่องทุกระดับโดยเฉพาะในระดับนโยบาย ตลอดจนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อประกอบการตัดสินใจและสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นในวงกว้างต่อไป

1.5 ประเด็นท้าทาย

ภาคการขนส่งและภาคพลังงานต่างส่งผลกระทบต่อปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกซึ่งกันและกัน โดยเป้าหมายการลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกของภาคส่วนหนึ่งอาจจะไปเพิ่มปริมาณก๊าซของอีกภาคส่วน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างสองภาคส่วนผ่านการบูรณาการระหว่างหน่วยงานและมีเป้าหมายร่วมกัน ประกอบกับมีกลไกผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง ทั้งนี้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจ ตระหนัก และเห็นความสำคัญของการเติบโตสีเขียวอย่างแท้จริง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสู่เศรษฐกิจสีเขียวที่ได้ตั้งไว้ โดยคำนึงถึงทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2. สรุปผลการเสวนา

ที่ประชุมมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว ดังนี้

2.1 แนวนโยบายด้านพลังงานสู่เศรษฐกิจสีเขียว หากให้ปัจจัยต่างๆ ยังคงมีรูปแบบการดำเนินการในปัจจุบัน (Business as usual) พบว่าในปี 2573 จะมีการใช้พลังงานเพิ่มขึ้นเป็น 151,000 ktoe จาก 71,000 ktoe ในปี 2553 ดังนั้น กระทรวงพลังงานจึงมีแผนเพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน โดยแบ่งเป็นการจัดการใน 2 ด้านหลัก ได้แก่

2.1.1 การจัดการด้านอุปทาน (Supply side management) โดยเน้นที่การทดแทนการใช้พลังงานเชื้อเพลิงจากฟอสซิลที่มีต้นทุนสูงและปริมาณจำกัด รวมถึงมีประเด็นความเสี่ยงด้านความมั่นคง เนื่องจากประเทศไทยพึ่งพิงการผลิตเชื้อเพลิงดังกล่าวโดยเฉพาะก๊าซธรรมชาติจากประเทศอื่น

สำหรับนโยบายด้านพลังงานทดแทนนั้น ถึงแม้จะมีแผนรองรับเพื่อสนับสนุนการผลิตพลังงานดังกล่าว แต่ปริมาณที่สามารถผลิตได้ในระบบยังถือว่ามีส่วนที่น้อย และยังมีข้อจำกัดด้านกฎระเบียบ เช่น มีพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิตพลังงานทดแทนหลายแห่งอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1A ซึ่งมีข้อจำกัดด้านกฎหมายในการขอใช้พื้นที่ดังกล่าว เป็นต้น

2.1.2 การจัดการด้านอุปสงค์ (Demand side management) การจัดการด้านอุปสงค์ถือว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพสูงในการมีส่วนช่วยลดการใช้พลังงานได้มากกว่าร้อยละ 20 ซึ่งปัจจุบันมีกลไกของกองทุนอนุรักษ์พลังงาน กองทุนโครงการส่งเสริมการลงทุนด้านอนุรักษ์พลังงานและพลังงานทดแทน (ESCO fund) ผ่านการสาธิต การสร้างจิตสำนึก ประกอบกับการออกกฎหมาย ข้อบังคับ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน ทั้งนี้ นโยบายด้านพลังงานสีเขียว ยังมีความท้าทายในการขับเคลื่อนที่ต้องอาศัยทั้งงบประมาณและบุคลากรจำนวนมาก

2.2 แนวนโยบายขนส่งเพื่อระบบเศรษฐกิจสีเขียว ที่ประชุมเห็นว่าในด้านการขนส่งนั้น ภาครัฐมีแนวนโยบายที่มุ่งสู่การขนส่งที่ยั่งยืนแล้ว รวมถึงมีแผนงานที่ค่อนข้างชัดเจนและครอบคลุม ดังนั้น ในระยะต่อไป ภาครัฐควรมุ่งเน้นไปที่การขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ดังนี้

2.2.1 สร้างแรงจูงใจจนก่อให้เกิดการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงรูปแบบการขนส่งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีความยั่งยืน ผ่านมาตรการทางการเงินและการคลัง รวมถึงการให้รางวัลกับผู้ประกอบการที่สนับสนุนการดำเนินกิจการที่ก่อให้เกิดความยั่งยืน เนื่องจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจสีเขียวของผู้บริหารถือเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ

2.2.2 กฎระเบียบและกฎหมาย ควรเพิ่มมาตรการในเชิงป้องกันมากกว่าการแก้ปัญหา รวมถึงการกำหนดและใช้บทลงโทษกับผู้ฝ่าฝืนอย่างจริงจัง นอกจากนี้ ในการกำหนดกฎเกณฑ์ ต้องครอบคลุมทั้ง Supply chain ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาที่แท้จริงได้ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายบนพื้นฐานการแข่งขันที่เสมอภาค และสร้างแรงจูงใจในการดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

2.2.3 กำหนดผู้รับผิดชอบเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (Modal Shift) ด้านต่างๆ อย่างชัดเจน ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนเชื้อเพลิง (Fuel shift) 2) การปรับเปลี่ยนยานพาหนะ (Vehicle shift) รวมถึงคำนึงการใช้ขนาดยานพาหนะที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (ใช้ยานพาหนะขนาดใหญ่ในการขนส่งระยะไกล) 3) การบริหารจัดการระบบขนส่งมวลชน (Mass transport/Mass transit) 4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกับแผนงานและคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวม นอกจากนี้ ควรพิจารณาแนวทางการร่วมบริหารจัดการกับภาคเอกชน เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.2.4 กำหนดตัวชี้วัดและระบบการติดตามผล นโยบายที่เป็นรูปธรรมและมีกรอบระยะเวลาที่เหมาะสม

2.2.5 ความท้าทายที่สำคัญ สำหรับภาคขนส่งในอนาคตอันใกล้ คือประเด็นเรื่องความไม่เพียงพอของโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับพลังงานทดแทน โดยเฉพาะสถานีบริการก๊าซธรรมชาติ เป็นผลให้คนมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนกลับมาใช้น้ำมันเชื้อเพลิงสำเร็จรูป รวมถึงการขาดแคลนคนขับรถบรรทุกที่ใช้ก๊าซธรรมชาติ เนื่องจากไม่สามารถทำรอบได้ เป็นต้น

3. ความเห็นของที่ประชุม

เห็นด้วยกับการส่งเสริมการพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อเศรษฐกิจสีเขียว เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยมีความเห็นสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ควรมีการสนับสนุนให้มีการใช้รถจักรยานมากขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นการลดการใช้พลังงานแล้ว ยังจะเป็นการช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกหรือลดมลพิษ โดยรัฐต้องอำนวยความสะดวก เช่น การจัดหาพื้นที่สำหรับทำทางจักรยานในลักษณะเป็นทางด่วนรถจักรยาน เป็นต้น

3.2 ภาครัฐให้มีการใช้รถใช้ถนนอย่างถูกต้อง โดยมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและจริงจัง รวมทั้งศึกษาแนวคิดเรื่องการเก็บค่าธรรมเนียมรถยนต์ที่จะเข้าเมืองเพื่อเป็นการประหยัดพลังงานลดมลพิษแล้วลดปัญหาด้านการจราจรและช่วยลดอุบัติเหตุบนท้องถนน

3.3 ส่งเสริมให้มีการใช้ระบบขนส่งทางน้ำและทางรางซึ่งเป็นระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยในการดำเนินการต้องมีการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน เช่น การใช้ประโยชน์การขนส่งทางน้ำต้องบูรณาการกับหน่วยงานที่ดูแลด้านการวางแผนป้องกันอุทกภัย และบูรณาการกับหน่วยงานด้านการเกษตรที่ใช้น้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น สำหรับการขนส่งทางรางต้องมีการบูรณาการกับการขนส่งระบบอื่น ได้แก่ ทางถนน และทางน้ำ โดยจัดให้มีจุดศูนย์กลางของการเชื่อมต่อเพื่อให้การขนส่งสินค้าถึงจุดหมายได้อย่างรวดเร็ว

3.4 สนับสนุนให้มีการใช้พลังงานชีวมาจากเศษอาหารและขยะสด โดยภาครัฐต้องมีนโยบายส่งเสริมให้มีการแยกขยะเพื่อนำมาใช้ในการผลิตพลังงานและสนับสนุนบทบาทชุมชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการลดการใช้พลังงานจากฟอสซิลซึ่งเป็นแหล่งพลังงานที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3.5 เสริมสร้างองค์ความรู้ ความตระหนัก และจิตสำนึก ของผู้ประกอบการในเรื่องของการใช้การขนส่งและพลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยควรสร้างองค์ความรู้ตลอดห่วงโซ่อุปทาน เพราะการขนส่ง และการใช้พลังงานเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ และรัฐบาลต้องมีมาตรการหรือแรงจูงใจให้กับผู้ประกอบการ เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ประกอบการในด้านต้นทุนสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs)

ส่วนที่

ผลการประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 5

เส้นทางสู่นวัตกรรมสีเขียว

รายงานสรุปผลการประชุม กลุ่มที่ 5

เส้นทางสู่นวัตกรรมสีเขียว

ส่วนที่ 1 การขับเคลื่อนทุนมนุษย์รองรับการพัฒนาประเทศด้วยนวัตกรรมสีเขียว

ผู้ดำเนินการเสวนา	:	รศ.ดร.ศักรินทร์ ภูมิรัตน
	:	กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้นำเสนอ	:	ดร.ซูวิทย์ มิตรชอบ
	:	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้ร่วมเสวนา	:	ดร.พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์
	:	เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (สวทน.)
	:	ดร.สัมพันธ์ ศิลปนาฏ
	:	รองกรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท เวสเทิร์นดิจिटอล (ประเทศไทย) จำกัด
	:	ศ. เกียรติคุณ ดร.ปรีดา วิบูลย์สวัสดิ์
	:	ราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์ ราชบัณฑิตยสถาน

1. สรุปผลการนำเสนอ

ผู้นำเสนอได้เสนอรายงานการศึกษาเรื่องการขับเคลื่อนทุนมนุษย์รองรับการพัฒนาประเทศด้วยนวัตกรรมสีเขียว สรุปได้ดังนี้

1.1 ทางแผนที่...ตอนนี้เราอยู่จุดไหน

1.1.1 การเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกและประเทศไทย: ความท้าทายต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอนาคต ประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่โลกจะมีสัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น และสัดส่วนคนวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุจะลดลง (2) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยคนนอกเขตเทศบาลมีโอกาสได้รับการศึกษาน้อยกว่าคนในเขตเทศบาล (3) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่มีแนวโน้มอุณหภูมิเฉลี่ยทั่วโลกสูงขึ้นนำมาซึ่งการเกิดภัยพิบัติต่างๆ (4) ความไม่มั่นคงทางอาหาร แนวโน้มว่าราคาอาหารจะเพิ่มสูงขึ้นจากการค้าระหว่างประเทศ ชิดจำกัดด้านความสามารถในการผลิต และสภาพอากาศที่แปรปรวน (5) การเป็นโรคจากพฤติกรรมเสี่ยงเพิ่มขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งความดันโลหิตสูง การสูบบุหรี่ น้ำตาลในเลือดสูง การขาดการเคลื่อนไหว และโรคอ้วน (6) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของประชากรโลกเพิ่มสูงขึ้น โดยเทคโนโลยีสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในสังคม และ (7) การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนภายในปี ค.ศ. 2015 จะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานความรู้ และศักยภาพการแข่งขันของภูมิภาคที่จะเพิ่มขึ้นจากการลงทุนของภาครัฐและเอกชนในโครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขนาดใหญ่

1.1.2 การพัฒนาทุนมนุษย์ในภาพรวมของประเทศ ปัจจุบันไทยมีดัชนีการพัฒนามนุษย์อยู่ในระดับปานกลางคือ 0.682 ซึ่งอยู่ในระดับเดียวกับเวียดนาม ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และพม่า สำหรับจำนวนบุคลากรวิจัยและพัฒนาเทียบเท่าเต็มเวลาต่อประชากร 10,000 คนของประเทศไทยตั้งแต่ปี 2546-2552 แม้จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 6.72 ในปี 2546 เป็น 9.01 ในปี 2552 แต่เมื่อพิจารณาผู้ที่มีตำแหน่งนักวิจัยและพัฒนาเทียบต่อประชากร 10,000 คน พบว่าเพิ่มขึ้นจาก 2.87 ในปี 2546 เป็น 3.39 ในปี 2550 แต่กลับลดลงเล็กน้อยเป็น 3.17 ในปี 2552 โดยสัดส่วนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านวิทยาศาสตร์ต่อสังคมศาสตร์ เฉลี่ยประมาณ 30:70 และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ พบว่า จำนวนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาของไทยต่ำกว่าประเทศอื่นมาก (ไทย - 0.86 คน-ปี ญี่ปุ่น - 6.89 คน-ปี ฟินแลนด์ - 10.42 คน-ปี ต่อประชากร 1,000 คน)

1.1.3 อุปทานและอุปสงค์ที่มีต่อทุนมนุษย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไทยมีความต้องการผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอีก 5 ปีข้างหน้า (ปี 2556-2560) เพิ่มขึ้นเกือบทุกระดับ (ยกเว้นระดับปริญญาตรี) โดยเฉพาะในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง และภาคอุตสาหกรรมไทยต้องการบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้นจาก 26,173 คนในปี 2554 เป็น 31,362 คนในปี 2558 โดยสาขาที่มีความต้องการมาก 5 ลำดับแรก ได้แก่ (1) เครื่องจักรกล (2) เคมีภัณฑ์ (3) ยา สมุนไพรและเวชภัณฑ์ (4) ยานยนต์ชิ้นส่วน อุปกรณ์ขนส่ง และ (5) สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

1.1.4 จุดหมายปลายทาง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้กำหนดแนวทางส่งเสริมการผลิตและพัฒนาบุคลากรวิจัยที่มีบูรณาการระหว่างการเรียนรู้กับการทำงานจริง สนับสนุนนักเรียนทุนและผู้มีความสามารถพิเศษ พัฒนาครูวิทยาศาสตร์ รูปแบบและสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และสร้างความตระหนักของประชาชนให้เรียนรู้ คิด และทำอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ตลอดจนเปิดโอกาสเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สังคมไทยสามารถรักษาความเจริญเติบโตที่เข้มแข็ง สมดุล และยั่งยืนในอนาคต

1.2 บันทึกการเดินทาง

1.2.1 การดำเนินงานที่ผ่านมา มีการสนับสนุนทุนการศึกษาของทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และจากต่างประเทศ ระดับปริญญาตรี โท เอก และหลังปริญญาเอก ทุนการวิจัย ทุนเสริมสร้างประสบการณ์ การจัดตั้งห้องเรียนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน การจัดทำโครงการสหกิจศึกษานานาชาติ การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การฝึกอบรมเพื่อพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ในสาขาเฉพาะด้าน เป็นต้น

1.2.2 ปัญหาและอุปสรรค คือ การขาดนโยบายและทิศทางการพัฒนา การไม่สามารถขยายผลโครงการที่ประสบความสำเร็จออกไปในวงกว้าง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คุณภาพของทุนมนุษย์ตกต่ำ ความเชื่อมโยงระหว่างสถาบันการศึกษา ภาคอุตสาหกรรม และชุมชน และการขาดแคลนบุคลากรผู้สอน

1.3 บทเรียนจากประเทศในอาเซียน เอเชีย และยุโรป พบว่า สิงคโปร์ มีนโยบายการศึกษาที่ต่อเนื่อง มุ่งเน้นผลิตบุคลากรช่างเทคนิค ควบคู่กับการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนวิจัยพัฒนาของต่างชาติ ส่งผลให้ทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพและสามารถดูดซับการถ่ายทอดเทคโนโลยีได้ดี ขณะที่ญี่ปุ่นมีรูปแบบสังคมที่มีระเบียบวินัย และปลูกฝังการทำงานหนัก และรัฐบาลให้ความสำคัญกับการศึกษาผ่านนโยบายและโครงการพิเศษต่างๆ โดยยึดหลักความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา สำหรับในยุโรปพบว่า ฟินแลนด์มีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาสูงสุดประเทศหนึ่งของโลก โดยภาครัฐมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาและปรับปรุงเทคโนโลยี และมีระบบที่มีความยืดหยุ่นสูงในการตอบสนองกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงการแสวงหาโอกาสใหม่ๆ และที่สำคัญที่สุดคือคุณภาพการศึกษาที่มีความสามารถตอบสนองต่อภารกิจที่ท้าทายของประเทศ

1.4 ก้าวต่อไปเพื่อสู่จุดหมาย: ค่านัดที่สำคัญ

1.4.1 นวัตกรรมการศึกษา (Learning Innovation) โดย (1) ผลักดันให้นวัตกรรมเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษาที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ในวงกว้าง เช่น บทเรียนออนไลน์/E-learning/ระบบแปลภาษา PARSIT และประสานเชื่อมโยงการดำเนินงานกับหน่วยงานที่มีภารกิจคล้ายคลึงกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีการเรียนรู้ในวงกว้าง และ (2) จัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานให้มีความพร้อมและกระจายทั่วทุกพื้นที่ ได้แก่ พัฒนาระบบรองรับเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มโอกาส และพัฒนาอุทยานวิทยาศาสตร์ภูมิภาค อุทยานธุรกิจวิทยาศาสตร์ให้ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ ในระยะต่อไป โดยกำหนดสาขาอุตสาหกรรมที่ต้องการมุ่งเน้นที่สอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับพื้นที่แต่ละแห่ง

1.4.2 การเชื่อมโยงระหว่างภาคการศึกษาและภาคอุตสาหกรรม (University-Industry Linkage) โดย (1) เร่งขยายผลการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษาของ สกอ. และทวิภาคี ของ สอศ. ในสาขาขาดแคลนและเป็นที่ต้องการของธุรกิจ/อุตสาหกรรม (2) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษารับบุคลากรจากภาคอุตสาหกรรมเป็นอาจารย์ โดยใช้ประสบการณ์/ความเชี่ยวชาญ เป็นเครื่องกำหนดวิทยฐานะ (3) เปิดโอกาสให้ชุมชนและเอกชนในพื้นที่มีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรทั้งระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา (4) กำหนดเงื่อนไขให้นักเรียนทุนทำงานวิจัยในภูมิภาคเพื่อแก้ไขปัญหาให้ชุมชน/เอกชนในพื้นที่ (5) เพิ่มช่องทางเข้าถึงนักวิจัยและทรัพยากรของมหาวิทยาลัยให้กับ SMEs เช่น

ผู้เชี่ยวชาญออนไลน์ (6) ดึงดูดนักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงโดยให้อิสระในการเลือกแนวทางการวิจัย/องค์กรที่จะปฏิบัติงาน และสนับสนุนวงเงินวิจัยไม่เกิน 50 ล้านบาท ภายในระยะเวลา 5 ปี (7) วางแผนผลิตบุคลากรวิจัยนวัตกรรมสีเขียวเพื่อรองรับอุตสาหกรรมสีเขียวในระยะ 10 ปีข้างหน้าอย่างบูรณาการ และ (8) จัดประกวดผลงานวิจัยพัฒนานวัตกรรมสีเขียว โดยให้ผู้ชนะใน 5 ลำดับแรกได้ไปศึกษาต่อ/ฝึกงานกับหน่วยงานวิจัยขั้นสูงในต่างประเทศ และมีข้อตกลงให้ภาคอุตสาหกรรมและสถาบันอุดมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการรับเป็นนักวิจัย/อาจารย์

1.4.3 การส่งเสริมบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภาครัฐไปปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรม (Talent Mobility) โดย (1) ส่งเสริมให้นักวิจัยจากภาครัฐและภาคการศึกษาปฏิบัติงานแบบเต็มเวลาในภาคอุตสาหกรรม 6-24 เดือน โดยปรับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อนับเวลาทำงานเป็นเวลาخذใช้ทุน/ประเมินผล/เลื่อนวิทยฐานะ (2) สนับสนุนให้เอกชนส่งนักวิจัยร่วมทำงานกับภาครัฐ หรือรับการอบรมยกระดับความรู้ใหม่ๆ และ (3) กำหนดให้การส่งเสริมให้นักวิจัยจากภาครัฐไปปฏิบัติงานแบบเต็มเวลาในภาคอุตสาหกรรม เป็นกิจกรรมหนึ่งของอุทยานวิทยาศาสตร์ทั้งส่วนกลางและภูมิภาค

2. สรุปผลการอภิปราย

ผู้อภิปรายได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการการขับเคลื่อนทุนมนุษย์รองรับการพัฒนาประเทศด้วยนวัตกรรมสีเขียว และตัวอย่างการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

2.1 แนวทางการขับเคลื่อนทุนมนุษย์รองรับการพัฒนาประเทศด้วยนวัตกรรมสีเขียว

2.1.1 การพัฒนาประเทศเพื่อก้าวข้ามประเทศที่มีรายได้ปานกลาง (Middle Income Country Trap) จะต้องมีการพัฒนาในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยสามารถทำได้ 2 ทาง ได้แก่ (1) การใช้นวัตกรรมจากต่างประเทศอย่างประเทศไทยดำเนินการอยู่ แต่ไม่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาได้อย่างแท้จริง และ (2) การพัฒนาบุคลากรในประเทศด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ซึ่งประเทศไทยยังคงประสบปัญหาและอุปสรรค อาทิ ในโรงงานอุตสาหกรรม บุคลากรส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานไร้ฝีมือมากกว่าร้อยละ 80 และส่วนใหญ่ยังเป็นแรงงานต่างด้าว รวมทั้งการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนที่มีการเคลื่อนย้ายทรัพยากรมนุษย์และแรงงานฝีมือได้อย่างเสรีมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาทั้งในโรงเรียน สถานศึกษาอาชีว และมหาวิทยาลัยยังมีความอ่อนแอ เช่น บุคลากรไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอกับการทำงาน หรือการผลิตบุคลากรไม่ตรงกับความต้องการของตลาดโดยเฉพาะในระดับอาชีวศึกษา เป็นต้น

2.1.2 แนวทางการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ประกอบด้วย (1) การเพิ่มบทบาทภาคเอกชนในการผลิตบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน และตรงกับความต้องการของภาคเอกชน (2) การลดช่องว่างระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรมเพื่อให้เกิดการผลิตบุคลากรของมหาวิทยาลัยตรงกับความต้องการของแรงงานภาคเอกชน โดยมีความพร้อมทั้งปริมาณและคุณภาพ และ (3) การลงทุนของภาคเอกชนในด้านการศึกษา โดยมีบริษัทเอกชนหลายแห่งได้ลงทุนเองทั้งหมด เช่น สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาในกลุ่มบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) หรือการลงทุนร่วมภาครัฐและเอกชน เช่น ภาคเอกชนร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยในการผลิตบุคลากรให้ตรงกับความต้องการของภาคเอกชน เป็นต้น

2.1.3 ปัจจัยสนับสนุนภาคเอกชนในด้านการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ได้แก่ (1) การบูรณาการการดำเนินการในภาครัฐ เช่น โครงการศึกษาและผลงานวิจัยต่างๆ ที่แต่ละหน่วยงานดำเนินงาน หากเป็นเรื่องเดียวกันหรือเกี่ยวเนื่องกัน ควรมีการบูรณาการการทำงานเพื่อต่อยอดและขยายผลการวิจัย ตลอดจนการนำไปสู่การปฏิบัติจริง (2) การส่งเสริมนวัตกรรมทั้งนวัตกรรมด้านเทคโนโลยี (Technical Innovation) เช่น การผลิตสินค้าชนิดใหม่หรือกรรมวิธีใหม่ในการผลิตสินค้า และนวัตกรรมที่ไม่ใช่เทคโนโลยี (Non-Technical Innovation) เช่น วิธีการใหม่ๆ ในการบริหารจัดการ การตลาด การบริหารบุคคล (3) การถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งที่ผ่านมาประเทศไทยยังไม่สามารถทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (4) การนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติและใช้งานจริงเพื่อประโยชน์

เชิงพาณิชย์ (Commercialization) โดยการส่งเสริมบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น (Talent Mobility)

2.1.4 การขับเคลื่อนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ควรเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ (1) การสร้างจิตสำนึก โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความสนใจในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2) การเผยแพร่ความรู้ เช่น การให้นักวิทยาศาสตร์เผยแพร่ความรู้และแรงบันดาลใจให้กับเยาวชน (3) การส่งเสริมให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และสิ่งแวดล้อม (4) การจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนา และส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม อย่างเพียงพอและต่อเนื่อง (5) การสร้างแรงจูงใจ สนับสนุนให้ภาคเอกชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และ (6) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เช่น การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งอุทยานวิทยาศาสตร์ทั่วประเทศ

2.1.5 ประเทศไทยมีนักวิจัยและมีการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ เช่น ในกรณีศึกษา ศักยภาพพลังงานลมในหลายพื้นที่ของประเทศทั้งบนบกและในน้ำโดยวัดที่ระดับ 120 เมตรเหนือพื้นดิน พบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพในการนำพลังงานลมมาใช้ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ และกรณีศึกษาการผลิต Bio Diesel จากสบู่ดำและพืชตัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) ซึ่งมีประโยชน์ต่อการลดการพึ่งพาน้ำมันจากต่างประเทศ แต่กลับมีอุปสรรค เช่น กฎหมายที่จำกัดการใช้ประโยชน์พืช GMOs โดยให้ใช้ในการทดลองวิจัยเฉพาะในห้องทดลองเท่านั้น การใช้เงินกองทุนเพื่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลทำให้การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมของประเทศขาดความต่อเนื่อง

2.1.6 ประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อสนับสนุนการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ มีเงินลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 3.5 แสนล้านบาท และโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบขนส่งและโลจิสติกส์ของประเทศ 1.6 ล้านล้านบาท ทั้งนี้ ควรใช้ประโยชน์จากการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำในประเทศอย่างมีบูรณาการ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ควรเตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก ซึ่งจะส่งผลให้ปริมาณน้ำฝนทั่วประเทศ และระดับน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้น 1 เมตรในระยะ 30 ปี และเพิ่มสูงขึ้น 3 เมตรในระยะ 50 ปีข้างหน้า ตลอดจนดำเนินการมาตรการบรรเทาผลกระทบจากภาวะน้ำท่วมอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ควรมีความชัดเจนในการบริหารจัดการน้ำและควรนำตัวอย่างพื้นที่ที่ได้รับการบริหารจัดการที่ดีมาแสดง โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการถกเถียงในสังคม เนื่องจากจะช่วยส่งเสริมให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นและมีการตรวจสอบที่ดีขึ้น

2.2 ตัวอย่างการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม: อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์/Hard Disk Drive

2.2.1 ภาพรวม

- อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่มุ่งการส่งออก โดยมีการจ้างงานถึงสองแสนคน แต่ร้อยละ 80 ของการจ้างงานดังกล่าว เป็นแรงงานไร้ฝีมือ (Front Line Worker) อีกทั้ง ธุรกิจส่วนใหญ่ล้วนเป็นการรับจ้างผลิต (OEM) ซึ่งเมื่อค่าแรงสูงขึ้น ประเทศไทยก็จะสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน และอยู่ในสภาพติดอยู่ตรงกลาง กล่าวคือ จะก้าวไปสู่อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูงก็ไม่มีศักยภาพที่จะทำได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถแข่งขันในด้านค่าจ้างแรงงานที่ต่ำได้

2.2.2 การพัฒนาบุคลากรวิจัย

- บริษัท เวสเทิร์น ดิจิตอล (WD) เห็นความสำคัญของการพัฒนาคนโดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับภาคการศึกษา (Industry-University Linkage) อย่างมาก จึงได้มีโครงการ Early Recruitment Programme (ERP) โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) และมหาวิทยาลัยขอนแก่น (มข.) คัดเลือกนักศึกษาในสถาบันการศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษาที่ 2 เพื่อเป็นพนักงานในบริษัทและให้ทุนการศึกษาและเงินเดือนตังแต่นักศึกษาอยู่ปีที่ 3 ขณะนี้ดำเนินการมา 1 รุ่น จำนวน 60 คนและทำงานกับบริษัทมาแล้ว 1 ปี โครงการนี้ถือว่าประสบความสำเร็จอย่างมากจากการประเมินผลตัวชี้วัดประมาณ 10 ตัว ปรากฏว่า กลุ่มเด็ก ERP ได้รับการประเมินสูงกว่าเด็กที่เข้าทำงานตามระบบปกติ โดยสามารถปรับตัวเข้ากับองค์กรได้รวดเร็วและมีความผูกพันกับองค์กรสูง รวมทั้ง

สามารถจัดทำรายงานการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงระบบต่างๆ ของบริษัทหลังจากสำเร็จการศึกษา ช่วยให้บริษัทสามารถลดค่าใช้จ่ายหรือเพิ่มรายได้ได้มากขึ้น

- ขณะนี้ WD กำลังขยายผลการ I-U Linkage ไปที่กลุ่มเด็กระดับมัธยมศึกษา โดยร่วมมือกับโรงเรียนมหิตลวิทยานุสรณ์ ด้วยการให้ทุนการศึกษาเด็กประมาณ 4 คน ตั้งแต่มัธยมศึกษาจนถึงระดับปริญญาเอกเพื่อพัฒนาให้เป็นนักวิจัยของบริษัท

- WD ได้ร่วมจัดทำระบบสหกิจศึกษากับภาครัฐมาประมาณ 14 ปีแล้ว ปัจจุบันหลายบริษัทได้ส่งเสริมระบบสหกิจศึกษา เช่น บริษัทน้ำตาลมิตรผล ซึ่งประกาศชัดเจนว่าจะรับเฉพาะเด็กที่จบจากระบบสหกิจศึกษาเข้าทำงานเท่านั้น อย่างไรก็ตาม นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในระบบสหกิจศึกษามีเพียงประมาณร้อยละ 10 เท่านั้น เนื่องจากนักศึกษาและผู้ปกครองยังไม่เข้าใจระบบสหกิจศึกษา จึงยังไม่สามารถขยายผลการผลิตนักศึกษาในระบบสหกิจศึกษาได้เพียงพอกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม

2.2.3 การส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนา

- การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนานั้น WD มีเป้าหมายในการวางรากฐานให้ประเทศไทยเป็นฐานการวิจัยและพัฒนาในอุตสาหกรรม Hard Disk Drive โดยมีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาที่สูงมาก ทั้งการลงทุนสร้างอาคารและเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับงานวิจัยและพัฒนาโดยเฉพาะ ปัจจุบัน WD มีสิทธิบัตรมากกว่าร้อยละ 80 กว่าสิทธิบัตรเป็นของคนไทย

- นอกจากนี้ ได้ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยต่างๆ ในการแลกเปลี่ยนนักวิจัย โดยปัจจุบันมีนักวิจัยระดับปริญญาเอกประมาณ 154 คน มาทำงานร่วมกับบริษัทในโครงการต่างๆ แต่ไม่ได้เป็นนักวิจัยเต็มเวลา ซึ่งบริษัทจะส่งเสริมให้มีโครงการการแลกเปลี่ยนนักวิจัยมาทำงานแบบเต็มเวลาอาจเป็นระยะเวลา 1 ปีในช่วงแรกและขยายช่วงเวลาเพิ่มขึ้นในระยะต่อไป

3. ความเห็นของที่ประชุม

ที่ประชุมมีความเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

3.1 ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอุตสาหกรรมและสถาบันการศึกษาให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำระบบสหกิจศึกษาให้สามารถขยายผลอย่างกว้างขวาง โดยปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ภาคเอกชนจะต้องให้ความสำคัญคือ บริษัทที่เข้าร่วมจะต้องจัดพี่เลี้ยงดูแลและกำหนดหน้าที่ให้นักศึกษาสหกิจศึกษารับผิดชอบชัดเจน

3.2 ควรต้องสร้างความตระหนักและแรงจูงใจเพื่อให้ประชาชนทุกคนและภาคอุตสาหกรรมเห็นความสำคัญของการพัฒนาไปสู่สังคมสีเขียว โดยสำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (สวทน.) ได้สนับสนุนเชิงนโยบาย เช่น ส่งเสริมแนวคิด Inclusive Innovation ร่วมกับธนาคารโลก เพื่อผลิตงานวิจัยที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนระดับรากหญ้ามากขึ้น และสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นยกระดับเป็นชุมชนนวัตกรรม (Innovative Community) ที่ใช้ความรู้ในการพัฒนาตนเอง ตลอดจนผลักดันแนวคิด Low Carbon Inventory เพื่อลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในกระบวนการผลิตตั้งแต่วัตถุดิบจนถึงการกำจัดของเสีย และสนับสนุนเศรษฐกิจฐานชีวภาพในลักษณะต่างๆ อาทิ ชีวมวลเพื่ออาหารและพลังงาน พลาสติกชีวภาพ เป็นต้น

รายงานสรุปผลการประชุม กลุ่มที่ 5

เส้นทางสู่นวัตกรรมสีเขียว

ส่วนที่ 2 การเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการลงทุนวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมสีเขียว

ผู้ดำเนินการเสวนา	:	รศ.ดร.ศักรินทร์ ภูมิรัตน กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้นำเสนอ	:	ดร.ชูวิทย์ มิตรชอบ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้ร่วมเสวนา	:	นายอดิเทพ พิศาลบุตร ประธานกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมี สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
	:	ศ. ดร. ดุสิต เครืองาม กรรมการผู้จัดการ บริษัท ไทยโซลาร์ฟิวเจอร์ จำกัด
	:	ดร. ทรงพล ดีจงกิจ กรรมการผู้จัดการ บริษัท สยามไบโอไซเอนซ์ จำกัด

1. สรุปผลการนำเสนอ

ผู้นำเสนอได้เสนอรายงานการศึกษาเรื่องการเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการลงทุนวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมสีเขียว สรุปได้ดังนี้

1.1 ทางแผนที่...ตอนนี้เราอยู่ที่ไหน

1.1.1 ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการดูแลเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและมีขนาดของตลาดภายในและระหว่างประเทศที่ใหญ่พอสมควร มีความสามารถในการแข่งขันระดับปานกลางและมีทิศทางปรับลดลง อุปสรรคสำคัญคือผลผลิตภาพการผลิตรวม (TFP) การลงทุนในการวิจัยและพัฒนา และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังอ่อนแอ

1.1.2 ในปี 2552 ค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาของไทยมีจำนวน 21,493.50 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.24 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) เพิ่มขึ้นในเชิงมูลค่าจากปี 2546 ที่มีจำนวน 15,499.20 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.26 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยสัดส่วนการลงทุนวิจัยและพัฒนาของภาคเอกชนต่อภาครัฐระหว่างปี 2546-2552 เฉลี่ยที่ประมาณร้อยละ 42:58 แต่คาดการณ์ว่าจากการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งสนับสนุนการเพิ่มสัดส่วนค่าใช้จ่ายการวิจัยและพัฒนาเป็นไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 ของ GDP โดยมีสัดส่วนการลงทุนวิจัยและพัฒนาของภาคเอกชนต่อภาครัฐเพิ่มขึ้นเป็น 70:30 ตลอดจนการกำหนดเป้าหมาย TFP เพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ต่อปี จะส่งเสริมการพัฒนาในส่วนนี้และมูลค่านี้ น่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต

1.2 ตั้งเข็มทิศ กำหนดเป้าหมายปลายทาง

1.2.1 โครงสร้างการผลิตและบริการได้ปรับเปลี่ยนจากการขับเคลื่อนด้วยภาคเกษตรสู่อุตสาหกรรมมากขึ้น นับแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) และจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงส่งผลให้กระบวนการพัฒนาสู่อุตสาหกรรมสีเขียวมากขึ้น โดยปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาสู่อุตสาหกรรมสีเขียว ได้แก่ กระแสภาวะโลกร้อน ปัญหามลภาวะที่เกิดจากการใช้พลังงานฟอสซิล และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

(AEC) ในปี 2558 กฎระเบียบ ความปลอดภัย และมาตรฐานระหว่างประเทศ การมาถึงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ นโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นส่งเสริมการผลิตที่รับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม/ชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.2.2 อุตสาหกรรมที่ควรให้ความสำคัญ จากการวิเคราะห์โดยใช้ Thailand Competitiveness Matrix พบว่า อุตสาหกรรมที่ประเทศมีศักยภาพแข่งขันและสอดคล้องกับแนวโน้มมุ่งสู่นวัตกรรมสีเขียวของโลก อาทิ (1) อุตสาหกรรมปิโตรเคมี เป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานของอุตสาหกรรมต่อเนื่องหลายประเภท มีการใช้เทคโนโลยีเข้มข้น ใช้เงินลงทุนสูง ยังไม่มีการวิจัยและพัฒนาวัตกรรมใหม่ของตนเอง มีการแข่งขันสูง แรงกดดันจากราคาน้ำมัน และประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม (2) อุตสาหกรรมเภสัชกรรมชีวภาพ (Biopharmaceuticals) มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ตามทิศทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีจุดแข็งด้านวัตถุดิบจากความหลากหลายทางชีวภาพที่สามารถทดแทนการนำเข้า ยา/สารเคมีในการปรุงยา มีบุคลากรทางการแพทย์ที่มีศักยภาพ และ (3) อุตสาหกรรมพลังงานแสงอาทิตย์ จะช่วยลด การพึ่งพาการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ และช่วยกระจายความเสี่ยงในการจัดหาเชื้อเพลิงเพื่อการผลิตไฟฟ้า

1.2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการมุ่งสู่นวัตกรรมสีเขียวของภาคการผลิต ได้แก่ การปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต ไปสู่การใช้วัตถุดิบสีเขียวต้องใช้เงินลงทุนสูง กระบวนการแปลงกรรมสิทธิ์/สิทธิบัตรนวัตกรรมเพื่อใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ยังขาดประสิทธิภาพ ตลาดผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมีขนาดเล็ก การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาใน ภาคอุตสาหกรรมยังไม่เพียงพอและขาดการเชื่อมโยงผล/ต่อยอดงานวิจัย ขาดแคลนนักวิจัยและนักพัฒนานวัตกรรม การเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการวิจัยและนวัตกรรมยังมีน้อยและไม่ทั่วถึง และผู้ประกอบการยังมองไม่เห็นความคุ้มค่าในการลงมือ พัฒนา/ริเริ่มการใช้วัตถุดิบเป็นรายแรกเนื่องจากลงทุนสูง แต่นิยมนำนวัตกรรมที่ผ่านการใช้งานมาแล้วระยะหนึ่ง

1.3 บทเรียนจากนักเดินทาง

1.3.1 สิงคโปร์ วางแผนพัฒนาเป็นศูนย์กลางด้านปิโตรเคมี 1 ใน 10 ของโลก พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและ ก้าวไปสู่การผลิตตลอดห่วงโซ่ที่มีความทันสมัย โดยรัฐบาลจะทำการพัฒนาเกาะจุงเพื่อเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ด้าน เภสัชกรรมชีวภาพ (Biopharmaceutical) สิงคโปร์ได้จัดตั้ง Biopolis ซึ่งเป็นศูนย์วิจัยและพัฒนาระหว่างประเทศด้าน Biomedical Sciences ปัจจุบันมีบริษัทชั้นนำด้านชีวการแพทย์ (Biomedical) กว่า 30 บริษัทเข้ามาตั้งสำนักงานใหญ่ ระดับภูมิภาค ด้านพลังงานแสงอาทิตย์ (Solar Photovoltaic System) มีการค้นคว้าวิจัยพัฒนาและทดลองใช้เซลล์ แสงอาทิตย์ในกลุ่มอาคารการเคหะแห่งชาติ ในเขต Punggol ซึ่งเป็นเขตนิเวศวิทยาแห่งแรกของสิงคโปร์ โดยรัฐบาล สนับสนุนงบประมาณร้อยละ 30 ของวงเงินทั้งหมด

1.3.2 ไต้หวัน ด้านอุตสาหกรรมปิโตรเคมี รัฐบาลให้การช่วยเหลือบริษัทท้องถิ่นที่ลดการปล่อยก๊าซ คาร์บอนไดออกไซด์ พัฒนาเครื่องจักร ใช้เทคโนโลยีระดับสูง และเน้นการเพิ่มมูลค่าและคุณภาพสินค้าด้วยการวิจัยและ พัฒนา และสมาคมผู้ประกอบการปิโตรเคมีได้ร่วมกับบริษัทชั้นนำลงทุนพัฒนาอุทยานปิโตรเคมีของไต้หวันแห่งแรกใน จินผั่นดินใหญ่ ด้านชีวการแพทย์ มีมาตรการยกเว้นภาษี 5 ปี สำหรับผู้ประกอบการ และจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีชีวภาพ ที่ Hsinchu Science Park และ Southern Taiwan Science Park ด้านพลังงานแสงอาทิตย์ รัฐบาลตั้งเป้าหมาย มูลค่าการผลิตโซลาร์เซลล์ในปี 2558 เท่ากับ 450,000 ล้านเหรียญไต้หวัน และประกาศใช้รัฐบัญญัติการพัฒนาพลังงาน หมุนเวียนที่เอื้อประโยชน์ต่ออุตสาหกรรม และกำหนดราคาซื้อกระแสไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียน

1.3.3 สหรัฐอเมริกา ด้านอุตสาหกรรมปิโตรเคมี รัฐบาลบังคับใช้โครงการกำหนดปริมาณก๊าซ คาร์บอนไดออกไซด์ที่บริษัทแต่ละแห่งสามารถปล่อยได้เพื่อลดภาวะเรือนกระจกจากร้อยละ 80 ภายในปี 2593 ด้านชีวการแพทย์ มี National Bioeconomy Blueprint โดยสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ปรับกฎระเบียบ ฝึกอบรม และจูงใจให้ผลิตบุคลากรชีวการแพทย์ และมีมาตรการไม่ควบคุมราคาพลังงานแสงอาทิตย์ และนโยบายขยายการใช้ พลังงานทดแทนร้อยละ 10 ของพลังงานทั้งหมดภายในปี 2555 และร้อยละ 25 ภายในปี 2558

1.3.4 เยอรมนี ด้านอุตสาหกรรมปิโตรเคมี รัฐบาลกำหนดมาตรการภาษีสำหรับพลาสติกที่ไม่ย่อยสลาย เพื่อให้มีราคาที่สูงขึ้น เพื่อสนับสนุนการผลิตพลาสติกชีวภาพให้แข่งขันได้ และกำหนดชื่อยกเว้นเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่ ย่อยสลายเป็นปุ๋ยหมักได้ โดยไม่ต้องทำเอกสารรับรองการนำกลับมาใช้ใหม่ ด้านชีวการแพทย์และพลังงานแสงอาทิตย์

รัฐบาลได้กำหนดแผนงานภายใต้กรอบกลยุทธ์ไฮเทค เพื่อสร้างความเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีนาโน ไมโครและนาโนอิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีอวกาศ ฯลฯ และเชื่อมโยงงานวิทยาศาสตร์สู่อุตสาหกรรม

1.4 ปรับกลยุทธ์...สู่จุดหมาย

1.4.1 แนวทางการเพิ่มบทบาทภาคเอกชนในการลงทุนวิจัยและพัฒนา

- **มาตรการด้านภาษี** (1) ปรับปรุงมาตรการหักลดหย่อนภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาที่มุ่งใจ SMEs เช่น มาตรการหักภาษีในอัตราก้าวหน้าที่เป็นสัดส่วนระหว่างการลงทุนวิจัยและพัฒนาเทียบกับรายได้/ผลกำไรของบริษัท หรือมาตรการหักภาษีร้อยละ 300-500 สำหรับผู้ประกอบการขนาดเล็ก (S) ที่มุ่งสู่การพัฒนานวัตกรรมสีเขียว (2) ประชาสัมพันธ์และปรับปรุงขั้นตอนการขอรับสิทธิประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาให้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว (3) ปรับปรุงสิทธิลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับภาคเอกชนที่มุ่งพัฒนานวัตกรรมสีเขียว และอยู่ในอุทยานวิทยาศาสตร์/นิคมธุรกิจวิทยาศาสตร์ โดยให้สามารถลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิร้อยละ 50 จากระยะเวลา 5 ปี เป็น 8 ปี ภายหลังสิ้นสุดระยะเวลาการได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล

- **มาตรการด้านสังคม** ขยายขอบเขตการพิจารณาให้รางวัลสำหรับผู้ประกอบการที่ลงทุนทำการวิจัยและพัฒนาโดยตรง และสนับสนุนผู้อื่นให้ทำวิจัยและพัฒนา โดยยกระดับให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้มอบรางวัล

- **มาตรการด้านกฎหมาย** (1) ส่งเสริมภาคเอกชนให้เห็นความสำคัญทรัพย์สินทางปัญญา โดยปรับปรุงการจดสิทธิบัตรให้มีความง่าย รวดเร็ว และมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม และ (2) ปรับกฎระเบียบในส่วนหนึ่งของหน่วยงานให้ทุนภาครัฐให้มีหลักปฏิบัติในแนวทางเดียวกันในประเด็นความเป็นเจ้าของและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา โดยให้มีการส่งมอบสิทธิความเป็นเจ้าของให้กับมหาวิทยาลัยที่ร่วมทำวิจัยและพัฒนาวัตกรรม รวมถึงปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการนำผลงานนวัตกรรมสีเขียวไปต่อยอดเชิงพาณิชย์

- **มาตรการด้านโครงสร้างพื้นฐานอื่น** (1) พัฒนาศูนย์วิเคราะห์ทดสอบ/สอบเทียบ ให้สามารถบริการได้รวดเร็ว หลากหลาย และมีค่าใช้จ่ายไม่สูงเกินไป (2) ส่งเสริมให้มีตลาดสินค้าเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยเชื่อมโยงจากอุปสงค์ของภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ไปสู่ผู้ผลิต SMEs และชุมชน (3) พัฒนาอุทยานวิทยาศาสตร์ภูมิภาคให้ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ ระยะเวลาต่อไป พร้อมไปกับการปรับเปลี่ยนนิคมอุตสาหกรรมให้เป็นอุทยานธุรกิจวิทยาศาสตร์ และ (4) กำหนดจุดเน้นของการลงทุนวิจัยและพัฒนาตามขนาดของธุรกิจ/อุตสาหกรรม เช่น กำหนดแนวนโยบายการวิจัยที่มุ่งแก้ไขปัญหาการผลิต/การทำธุรกิจของภาคเอกชนในเชิงสาธารณะสำหรับผู้ประกอบการขนาดเล็ก (S) หากเป็นผู้ประกอบการขนาดกลาง (M) ควรมุ่งทำวิจัยและพัฒนา เพื่อเพิ่มความสามารถการแข่งขันของธุรกิจ และผู้ประกอบการขนาดใหญ่ (L) ควรมุ่งทำวิจัยและพัฒนาที่มีผลกระทบต่อศักยภาพการแข่งขันของห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain)

1.4.2 แนวทางการเพิ่มศักยภาพการวิจัยและพัฒนาภาคเอกชนรายอุตสาหกรรม

- **อุตสาหกรรมปิโตรเคมี** (1) ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีอย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมใหม่ที่เป็นของตนเองในกระบวนการผลิตอย่างครบวงจร แสวงหาทรัพยากรใหม่ๆ มาเป็นวัตถุดิบ ตลอดจนส่งเสริมการนำผลิตภัณฑ์พลาสติกมาแปรรูปเป็นเม็ดพลาสติกเพื่อหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร และลดการปล่อยมลพิษ (2) จัดให้มีฐานข้อมูลวิจัยและพัฒนาที่ทันสมัย ครอบคลุมองค์ความรู้ บุคลากร ความเชี่ยวชาญ และเชื่อมโยงฐานข้อมูลทั้งอุตสาหกรรม (3) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสถาบันการศึกษาและผู้ประกอบการเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการวิจัยและพัฒนาและด้านการตลาด

- **อุตสาหกรรมเภสัชกรรมชีวภาพ (Biopharmaceuticals)** (1) ศึกษาและทบทวนบทบาทของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบการทำงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม และ (2) กำหนดแนวทางส่งเสริมอุตสาหกรรมเภสัชกรรมชีวภาพที่ชัดเจน โดยมุ่งเน้นการวิจัยแบบบูรณาการที่มุ่งสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ในระดับอุตสาหกรรมมากกว่าเพียงมุ่งสร้างความสามารถด้านการวิจัย

- **อุตสาหกรรมพลังงานแสงอาทิตย์** (1) ส่งเสริมการผลิตแผง/เซลล์แสงอาทิตย์และด้านการตลาด โดยเฉพาะตลาดภายในประเทศ เช่น ลดหรือดเว้นการเก็บภาษี สร้างแรงจูงใจให้มีการลงทุนเพิ่ม และกระตุ้นให้นักลงทุน

ต่างชาติเข้ามาร่วมลงทุน (2) ปรับปรุงและเพิ่มมาตรการสนับสนุนการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ เช่น เพิ่มอัตราและขยายระยะเวลาการรับซื้อกระแสไฟฟ้าที่ผลิตจากพลังงานแสงอาทิตย์ ให้เงินกู้ต้นทุนต่ำเพื่อช่วยในการติดตั้งแผงโซลาร์ และ (3) ภาคเอกชนต้องปรับโครงสร้างการผลิตให้เกิดการประหยัดต่อขนาด ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ขยายการผลิตสู่ห่วงโซ่ที่สูงขึ้น พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสินค้าเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ และแสวงหาพันธมิตรร่วมทุนจากต่างประเทศ

2. สรุปผลการอภิปราย

ผู้อภิปรายได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการการเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการลงทุนวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมสีเขียว ตัวอย่างการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม และบทบาทภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวทางการขับเคลื่อนการเพิ่มบทบาทภาคเอกชนในการลงทุนวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมสีเขียว

2.1.1 อุตสาหกรรมปิโตรเคมี

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนอุตสาหกรรมปิโตรเคมีมาตั้งแต่เริ่มมีอุตสาหกรรมนี้ในประเทศไทยเมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้ว ปัจจุบันประมาณครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีที่ผลิตในประเทศไทยใช้เพื่อการส่งออก และอีกครึ่งหนึ่งใช้ในประเทศ เช่น ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง ผลิตภัณฑ์ยานยนต์ ผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

- ในอดีตผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีไม่มีความซับซ้อนมากนัก ชุมชนยังไม่มีภาวะตระหนักรู้เรื่องผลกระทบจากอุตสาหกรรมมากนัก และประเทศมีการนำเข้าปิโตรเคมีสูง ทำให้อุตสาหกรรมนี้เติบโตได้อย่างไม่มีปัญหามากนัก แต่ปัจจุบันความซับซ้อนของอุตสาหกรรมมีมากขึ้น ประกอบกับประชาชนและชุมชนเริ่มมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องมลพิษ และความต้องการผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีที่ซับซ้อนมีมากขึ้น จึงเป็นปัจจัยผลักดันให้อุตสาหกรรมต้องปรับตัวอย่างรวดเร็ว โดยปัญหาหลักของอุตสาหกรรมปิโตรเคมี คือ เรื่องโลจิสติกส์ และน้ำ ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากน้ำให้เต็มที่และมีประสิทธิภาพระหว่างน้ำเพื่อครัวเรือน เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม

- สำหรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในพื้นที่มาบตาพุดมีความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างจำกัด ซึ่งจะเห็นได้จากมีการใช้เทคโนโลยีจากต่างประเทศประมาณ 5 licenses แต่ภาคเอกชนมีอิสระเต็มที่ในการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับอุตสาหกรรมของตน อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมปิโตรเคมีไทยเริ่มมีความสามารถสูงขึ้นในการผลิตสินค้าพิเศษสำหรับการใช้งานเฉพาะด้าน (Specialty Products) ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง โดยบริษัทต่างๆ เริ่มให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาการผลิตสินค้าเหล่านี้มากขึ้น รวมทั้ง มีการลงทุนพัฒนาองค์ความรู้เรื่องความต้องการของตลาดมากขึ้น และหลายบริษัทมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายด้านเทคโนโลยีกับต่างประเทศ โดยเฉพาะกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ เช่น MIT

- การสนับสนุนนวัตกรรมสีเขียวของอุตสาหกรรมปิโตรเคมี คือ การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตปิโตรเคมีที่ลดการใช้ปิโตรเลียม การลดค่าใช้จ่ายด้านโลจิสติกส์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ควรต้องทำความเข้าใจว่า การพัฒนาไปสู่ นวัตกรรมสีเขียวไม่จำเป็นต้องเป็นการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเท่านั้น อาจใช้เพียงเทคโนโลยีในระดับพื้นฐานหรือแม้กระทั่งไม่ใช้เทคโนโลยีเลยก็ได้

2.1.2 อุตสาหกรรมผลิตเซลล์แสงอาทิตย์ (Solar Cell)

1) ภาพรวม

- ประโยชน์ของการส่งเสริมการใช้เซลล์แสงอาทิตย์ผลิตไฟฟ้า แสงอาทิตย์สามารถใช้เป็นต้นพลังงานได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และมีมากในประเทศ จึงช่วยลดการนำเข้าเชื้อเพลิงฟอสซิล นิวเคลียร์ (Energy Security) ช่วยลดการสูญเสียพลังงานไฟฟ้าในระบบสายส่งและระบบจำหน่าย (Cut Loss of Electricity) ของประเทศทั้งในส่วนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตและการไฟฟ้านครหลวง ช่วยลดภาวะโลกร้อน เพราะไม่มีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) และก๊าซมีเทน (CH₄) ขณะผลิตไฟฟ้า ช่วยลดการผลิตไฟฟ้าด้วยฟอสซิลในเวลาเที่ยงวัน (Cut Peak) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่การผลิตไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์จะได้มากที่สุด ช่วยให้เกิดอุตสาหกรรมการผลิตและการใช้งานในประเทศเป็นจำนวนมาก และช่วยให้การผลิตไฟฟ้ากระจายไปทั่วทุกภูมิภาค

- สถานภาพการส่งเสริมการใช้งานพลังงานแสงอาทิตย์ การรับซื้อไฟฟ้าจากระบบผลิตไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์ของประเทศไทย ในช่วงเดือนธันวาคม 2549-เมษายน 2553 รัฐบาลให้ราคาซื้อพิเศษกับผู้มาขึ้นทะเบียนเป็นผู้ผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์และจำหน่ายให้แก่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) การไฟฟ้านครหลวง และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (Adder) ในอัตรา 8 บาทต่อหน่วยต่อปี ตลอดระยะเวลา 10 ปี บวก ค่าไฟฟ้าปกติ 3.50 บาท ตลอดไป ปัจจุบันธุรกิจพลังงานแสงอาทิตย์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ (1) Solar Farm เป็นการผลิตในเชิงค้าส่ง เช่น จังหวัดปราจีนบุรี สามารถผลิตกำลังไฟฟ้าได้ 630 กิโลวัตต์ จังหวัดลพบุรี สามารถผลิตกำลังไฟฟ้าได้ 1.65 เมกะวัตต์ ซึ่งธุรกิจดังกล่าวส่วนใหญ่จะเข้าโครงการของรัฐบาลได้ทันตามกำหนดเวลาข้างต้น จากข้อมูลเดือนกรกฎาคม 2555 Solar Farm ที่มีอยู่ในประเทศไทยทั้งหมดสามารถผลิตกำลังไฟฟ้าได้รวมทั้งสิ้น 120 เมกะวัตต์ และ (2) Solar Rooftops เป็นการผลิตในเชิงค้าปลีกสำหรับติดตั้งบนหลังคา โดยจะเป็นการรับจ้างติดตั้งบนอาคารพาณิชย์ และตามอาคารบ้านเรือน เช่น อาคารกระทรวงพลังงาน สามารถผลิตกำลังไฟฟ้าได้ 330 กิโลวัตต์ อาคารของ กฟผ. สามารถผลิตกำลังไฟฟ้าได้ 27 กิโลวัตต์ อาคารบริษัท IKEA สามารถผลิตกำลังไฟฟ้าได้ 240 กิโลวัตต์ ซึ่งธุรกิจดังกล่าวส่วนใหญ่จะไม่สามารถเข้าร่วมโครงการของรัฐบาลได้ทันตามระยะเวลาที่กำหนด และจากข้อมูลเดือนกรกฎาคม 2555 Solar Rooftops ที่มีอยู่ในประเทศไทยทั้งหมดสามารถผลิตกำลังไฟฟ้าได้รวมทั้งสิ้น 2.1 เมกะวัตต์

- ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของประเทศ พบว่า (1) ด้านมาตรการจูงใจในการลงทุนติดตั้งระบบเซลล์แสงอาทิตย์ ภายหลังจากเดือนเมษายน 2553 รัฐบาลไม่มีการออกมาตรการรับซื้อไฟฟ้าราคาพิเศษ (Adder) อีก ทำให้เกิดธุรกิจซื้อขายใบอนุญาตในตลาดมืด ในรูปแบบของหุ้นบริษัท หรือค่าตอบแทนอื่นๆ ทำให้การเข้าดำเนินธุรกิจนี้เป็นไปอย่างไม่โปร่งใส ทั้งนี้ การวิจัยและพัฒนาในธุรกิจอย่างจริงจังจึงทำได้ยาก และยังมีน้อยมากในประเทศไทย (2) ด้านการส่งเสริมวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตในช่วงต้นน้ำ เช่น แร่ซิลิคอน บริสุทธิร้อยละ 99.99 ที่ได้มาจากการถลุงแร่ควอตซ์ ส่วนใหญ่ยังต้องอาศัยการนำเข้าจากต่างประเทศ ทำให้ต้นทุนการผลิตเซลล์แสงอาทิตย์ (Solar Cell) ในประเทศค่อนข้างสูง ส่งผลให้ไม่สามารถแข่งขันทั้งด้านคุณภาพและราคากับประเทศอื่นๆ เช่น จีน ได้ ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงประสบปัญหาขาดทุนอย่างต่อเนื่อง และ (3) ด้านการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา จากปัญหาการขาดทุนอย่างต่อเนื่องของภาคเอกชน ส่งผลให้ไม่มีแรงจูงใจในการวิจัยและพัฒนา ประกอบกับนโยบายภาครัฐยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาเซลล์แสงอาทิตย์ ดังนั้น เอกชนจึงไม่สามารถกำหนดวัตถุประสงค์และทิศทางการวิจัยและพัฒนาได้อย่างแน่ชัด

2) บทบาทภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

- กระทรวงพลังงาน ควรออกมาตรการประกาศรับซื้อไฟฟ้าราคาพิเศษจากพลังงานแสงอาทิตย์ โดยเน้น Solar Rooftops โดยทุกหน่วยไฟฟ้าที่ผลิตได้ สามารถขายได้ราคาพิเศษ นอกจากนี้ ควรเพิ่มเป้าหมายของภาครัฐจากเดิมที่ตั้งเป้าหมายให้ภายในปี 2564 ผลิตกำลังไฟฟ้าได้ 2,000 เมกะวัตต์ เป็นดังนี้

	เป้าหมายการผลิต (เมกะวัตต์)
2556	1,000
2557	1,500
2558	2,000
2563	4,000

- กระทรวงอุตสาหกรรม ควรแก้ไขประกาศกระทรวงจากเดิม เป็นว่า Solar Systems ที่มีขนาดเล็กกว่า 1,000 กิโลวัตต์ ไม่ถือว่าเป็นโรงงาน สามารถยกเว้นไม่ต้องขอใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน เนื่องจากปัจจุบันมีอาคารขนาดใหญ่จำนวนมากที่ติดตั้ง Solar Cell ขนาดไม่เกิน 1,000 กิโลวัตต์ เพื่อผลิตไฟฟ้าใช้เอง ไม่ได้ใช้เชิงพาณิชย์แต่อย่างใด นอกจากนี้ กระทรวงอุตสาหกรรมควรกำหนดมาตรฐานสินค้า มอก. เกี่ยวกับอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับ Solar Cell เช่น แผงเซลล์ และอินเวอร์เตอร์ เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการขยายโอกาสทางการค้า และการลงทุนด้านพลังงานในตลาดที่ใหญ่ขึ้น

- กระทรวงการคลัง ควรออกมาตรการลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยให้นำใบเสร็จรับเงินที่ใช้ในการลงทุนติดตั้ง Solar Roof ไปคิดเป็นค่าใช้จ่าย (ระยะเวลา 5 ปี) นอกจากนี้ ควรออกมาตรการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยให้คิดค่าเสื่อมราคาได้ร้อยละ 150 ของเงินลงทุน Solar Roof เพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนวิจัยและพัฒนาในธุรกิจ Solar Cell

- กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ควรให้ความสำคัญและร่วมมือกันวิจัยและพัฒนาด้าน Solar Cell ให้มากขึ้น รวมทั้ง กระตุ้นให้มีการพัฒนาบุคลากรหรือแรงงานในสาขาพลังงานทั้งด้านความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดพลังงานในภูมิภาคอาเซียน

2.1.3 อุตสาหกรรมเภสัชกรรมชีวภาพ (Biopharmaceutical)

1) ภาพรวม

- สถานภาพการส่งเสริมการใช้ยาในประเทศไทย ประเภทของยา แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลักๆ ได้แก่ (1) Pharmaceutical คือ ยาที่ผลิตจากการสังเคราะห์ด้วยวิธีทางเคมีหรือการสกัดจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในท้องตลาด และ (2) Biologics คือ กลุ่มของผลิตภัณฑ์ที่นำมาใช้ทางการแพทย์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการรักษาโรคที่มีกระบวนการผลิตโดยใช้กระบวนการทางชีวภาพ โดยทั่วไปแล้ว Biologics จะประกอบด้วยน้ำตาล โปรตีน กรดนิวคลีอิกหรือเกิดจากสารประกอบดังกล่าวผสมกันหรืออาจเป็นเซลล์หรือเนื้อเยื่อที่มีชีวิตโดยสกัดแยกมาจากแหล่งต่างๆ ตามธรรมชาติ เช่น มนุษย์ สัตว์ หรือจุลินทรีย์ หรือผลิตจากกระบวนการที่อาศัยเทคโนโลยีชีวภาพ ร่วมกันกับเทคโนโลยีอื่นๆ ซึ่งรวมถึงวัคซีน เซลล์ภูมิคุ้มกัน Stem Cell และ Gene Therapy (การบำบัดโรคด้วยวิธีการหรือผลิตภัณฑ์ทางเทคนิคที่ใช้ยีน เช่น เทคนิคดีเอ็นเอสายผสม เป็นต้น) สำหรับ Biopharmaceutical อยู่ในกลุ่มของ Biologics แต่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากระบบการที่อาศัยเทคโนโลยีชีวภาพเท่านั้น

- ประโยชน์จากการใช้ Biologics หรือ Biopharmaceutical ปัจจุบัน Biologics ได้รับความนิยมในวงการแพทย์เป็นอย่างมากในการรักษาโรคเช่น ไตวายเรื้อรัง มะเร็ง โรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว ภูมิแพ้ตัวเอง รูมาตอยด์ และสะเก็ดเงิน เป็นต้น เนื่องจากไม่มีสารเคมีตกค้างในร่างกาย และไม่เกิดผลข้างเคียงกับร่างกาย อย่างไรก็ตาม การรักษาด้วยวิธีดังกล่าว มีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ดังนั้น ผู้ที่สามารถได้รับการรักษาด้วย Biologics นั้น เป็นเพียงกลุ่มเศรษฐกิจเท่านั้น

ตัวยา	กลุ่มผู้ป่วยหลัก	ค่าใช้จ่ายต่อหัวต่อปี (บาท)	จำนวนผู้ป่วยที่รอการรักษา (คน)	จำนวนผู้ป่วยที่ได้รับการรักษา (คน)	การเข้าถึง Biologics (ร้อยละ)
EPO	ไตวายเรื้อรัง, ผู้ป่วยมะเร็งที่รับยาเคมีบำบัด	> 40,000	26,000	3,300	13.00
GCSF	ผู้ป่วยมะเร็งที่รับยาเคมีบำบัด	> 300,000	40,000	3,000	7.50
Mabthera	มะเร็งต่อมน้ำเหลืองและโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว	800,000	20,000	> 200	0.89
Herceptin	มะเร็งเต้านม	1,300,000	12,000	100	0.83
Remicade	โรคแพ้ภูมิตนเอง อาทิ รูมาตอยด์ และสะเก็ดเงิน	800,000	320,000	> 400	0.12

ที่มา: กองควบคุมยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ปี 2551

- ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมการใช้ Biopharmaceutical ของไทย (1) ด้านการจูงใจในการลงทุนในธุรกิจ Biopharmaceutical การลงทุนในธุรกิจดังกล่าว จะต้องเริ่มลงทุนเริ่มต้นที่มาก ประมาณ 1 พันล้านบาทขึ้นไป และใช้เวลาในการคืนทุนค่อนข้างช้า การวิจัยและพัฒนาในธุรกิจอย่างจริงจังจึงทำได้ยาก และยังมีน้อยมากในประเทศไทย นอกจากนี้ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์และเภสัช มีกฎระเบียบและมาตรฐานในการทำธุรกิจที่เข้มงวดมาก (2) ด้านส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศ ไทยยังจำเป็นต้องนำเข้ายาประเภท Biopharmaceutical เนื่องจากมีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน และหากผลิตเองต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก ซึ่งประเทศไทยยังไม่สามารถแข่งขันได้ทั้งคุณภาพและราคากับประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ และคิวบา เป็นต้น และ (3) ด้านส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับมากสำหรับอุตสาหกรรมนี้ แต่การวิจัยและพัฒนาในไทยยังมีไม่เพียงพอ เนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนสูง นอกจากนี้ กระบวนการผลิต Biologics มีความซับซ้อนและต้องใช้ทักษะและความชำนาญทางเทคนิคค่อนข้างสูง จึงยังขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทางค่อนข้างมาก

2) บทบาทภาคีที่เกี่ยวข้อง

ภาครัฐควรออกมาตรการ ระเบียบ กฎหมาย และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน โดยศึกษาลักษณะเฉพาะของธุรกิจ ดังนี้

- ควรพัฒนาบุคลากรให้ทันกับความต้องการของตลาดและเทคโนโลยีในปัจจุบัน
- ควรพัฒนาห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ของอุตสาหกรรมการผลิต Biopharmaceutical ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ได้แก่ ห้องทดลอง เครื่องมืออุปกรณ์วิจัยเฉพาะทางต่างๆ การทดลองในสัตว์ และการทดลองในมนุษย์ เพื่อลดต้นทุนการผลิตทั้งกระบวนการและลดต้นทุนจากการนำเข้า และเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตยาชีวภาพทั้งคุณภาพและปริมาณให้ได้มาตรฐานสากล สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ในระยะยาว
- ควรมีการจัดสร้างและพัฒนาฐานข้อมูลให้ทันสมัย สามารถเชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูลได้ระหว่างหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะภาครัฐกับภาคเอกชน เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูล การออกใบอนุญาตต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ภาครัฐสามารถจัดลำดับความสำคัญของเรื่องที่จะต้องวิจัย และภาคเอกชนจะได้ทราบถึงทรัพยากรด้านงบประมาณ บุคลากร ฯลฯ ที่ภาครัฐมีอยู่ในขณะนั้น
- ควรมีมาตรการลดเว้นภาษีนำเข้าวัตถุดิบในการผลิต เนื่องจากเป็นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้ายารักษาโรค และเป็นการอุดหนุนด้านสาธารณสุขของประเทศ

ภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือกันพิจารณาปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย โปร่งใส และมีแผนการพัฒนาที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

3. ความเห็นของที่ประชุม

ที่ประชุมมีความเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

3.1 ควรส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา โดยเฉพาะด้าน Bio-technology และ GMOs โดยเฉพาะประเด็นเรื่อง GMOs มีความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในอนาคตด้วย หากประเทศไทยไม่ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในเรื่องดังกล่าว อาจจะไม่สามารถก้าวทันนานาชาติและอาจจะอยู่รอดไม่ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องมีการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจกับประชาชนอย่างดีถึงประโยชน์และข้อเสียของ GMOs ไปพร้อมกันด้วย

3.2 ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในอุตสาหกรรมพลาสติกซึ่งเป็นผู้ใช้หลักของผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี ซึ่งส่วนใหญ่มีระดับความสามารถด้านเทคโนโลยีต่ำ มีเพียงเทคโนโลยีในการผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติกทั่วไปเท่านั้น ยังไม่สามารถผลิตผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย โดยหากมีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่มีระดับความซับซ้อนมากขึ้น จะช่วยส่งเสริมการขยายตัวของตลาดในประเทศของผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีที่ซับซ้อน (Specialty Products) ให้มากขึ้นด้วย

3.3 ควรมีการปรับปรุงกฎ ระเบียบ และพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน ของ BOI ให้มีความทันสมัยมากขึ้น อาทิ (1) ขยายขอบเขตการส่งเสริมการลงทุนให้ครอบคลุมการพัฒนานวัตกรรมสีเขียว และการพัฒนาเทคโนโลยี มิใช่เน้นส่งเสริมเฉพาะการลงทุนวิจัยและพัฒนาเท่านั้น โดยศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมพลาสติกชีวภาพของมาเลเซีย (2) ไม่ควรจำกัดการส่งเสริมสิทธิประโยชน์ทางภาษีให้กับนิติบุคคลเท่านั้น และ (3) ควรปรับมาตรการส่งเสริมการลงทุนสิทธิประโยชน์ต่างๆ ให้ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความต้องการและคุณลักษณะที่แตกต่างกันของแต่ละอุตสาหกรรม

3.4 ควรส่งเสริมให้มีมาตรการจัดสรรภาษีบางส่วนที่จัดเก็บจากอุตสาหกรรมไปพัฒนาชุมชนในพื้นที่อย่างชัดเจน เพื่อให้ชุมชนมีการตอบสนองที่ดีต่ออุตสาหกรรมสีเขียว และควรมีหน่วยงาน One-stop Service ที่ให้บริการผู้ประกอบการรายย่อยอย่างครบวงจร ตั้งแต่การวิจัยและพัฒนา การสนับสนุนเงินทุน ห้องทดสอบ ฯลฯ

3.5 นอกเหนือจากการเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการลงทุนวิจัยและพัฒนาแล้ว ควรเพิ่มบทบาทของรัฐวิสาหกิจในการลงทุนวิจัยและพัฒนาวัตกรรมสีเขียว เนื่องจากมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อาทิ การพัฒนาเซลล์แสงอาทิตย์ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย หรือด้านปิโตรเคมีของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

ส่วนที่

5

ผลการประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 6

สังคมสีเขียว...นวัตกรรมทางสังคม
สู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน

การประชุมประจำปี ๒๕๕๕ ของ สศช.
กลุ่มที่ ๖
“สังคมสีเขียว : นวัตกรรมทางสังคมสู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน”
จัดโดย
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
วันพฤหัสบดีที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๕

รายงานสรุปผลการประชุม กลุ่มที่ 6

สังคมสีเขียว...นวัตกรรมทางสังคมสู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน

ส่วนที่ 1 การเปลี่ยนผ่านสู่การพัฒนาสังคมที่ทั่วถึงและยั่งยืน

- ผู้ดำเนินการเสวนา : นางสาวรณิ คำมัน
รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ผู้ร่วมเสวนา : นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- : ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์
ผู้อำนวยการ Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)
- : ดร.สมชัย จิตสุชน
ผู้อำนวยการวิจัยด้านการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมและการกระจายรายได้
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ส่วนที่ 2 การขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม : บทบาทของภาคีเครือข่าย

- ผู้ดำเนินการเสวนา : นายสุรวัฒน์ ชมพวงษ์
กรรมการอำนวยการ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
- ผู้ร่วมเสวนา : นายนาวี นาควิธระ
กรรมการผู้จัดการบริษัทเครือข่ายนวัตกรรมชาวบ้าน
- : นายสุณิตย์ เจริญฐา
ผู้อำนวยการสถาบัน Change Fusion
- : นายอาร์นทร์ อาชาพิลาส
ผู้ก่อตั้งนิตยสาร Be Magazine
- : รศ.ประภาภัทร นิยม
ผู้อำนวยการโรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร

1. ภาพรวมการประชุม

1.1 ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา สถาบันพระพุทธศาสนา นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ/ปราชญ์ชาวบ้าน และสื่อมวลชน รวมทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สศช. รวมประมาณ 200 คน

1.2 การประชุมกลุ่มย่อย จัดประชุมในรูปแบบของการอภิปรายและเสวนา ใน 2 ช่วง ดังนี้

การอภิปรายช่วงแรก เรื่องการเปลี่ยนผ่านสู่การพัฒนาสังคมที่ทั่วถึงและยั่งยืน มีผู้ดำเนินการอภิปรายคือนางสาวรณิ คำมัน รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีผู้ร่วมอภิปราย 3 ท่านประกอบด้วย (1) นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ อภิปรายเรื่อง “การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์สู่การเติบโตอย่างยั่งยืน” (2) ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ อภิปรายเรื่อง “นวัตกรรมทางสังคม....จุดเปลี่ยนสังคมไทย” และ (3) ดร.สมชัย จิตสุชน อภิปรายเรื่อง “สวัสดิการสังคมที่ทั่วถึงและเป็นธรรม”

การเสวนาช่วงที่สอง เรื่องการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม: บทบาทของภาคีเครือข่าย มีผู้ดำเนินการเสวนาคือนายสุรวัฒน์ ชมพวงษ์ กรรมการอำนวยการสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยมีผู้ร่วมเสวนา

4 ท่าน ประกอบด้วย (1) รศ.ประภาภัทร นิยม (โรงเรียนรุ่งอรุณ) (2) นายสุนิตย์ เชมภู (สถาบัน ChangeFusion) (3) นายนาวี นาควัชร บริษัทเครือข่ายนวัตกรรมชาวบ้าน จำกัด และ (4) นายอาร์นันท์ อาชาพิลาส (BE magazine) พร้อมทั้งมีการถามตอบและแลกเปลี่ยน ประเด็นข้อคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมและผู้เสวนาจนปิดการประชุม

2. สรุปสาระสำคัญการนำเสนอ

ประเด็นการนำเสนอมีสาระสำคัญประกอบด้วย เป้าหมายของสังคมสีเขียว และนวัตกรรมทางสังคมสู่การขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 สรุปได้ดังนี้

2.1 สังคมสีเขียวและแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 สังคมสีเขียวเป็นการพัฒนามุ่งสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่ไม่ส่งผลกระทบต่อหรือทำลายสิ่งแวดล้อม มีการแบ่งปันผลประโยชน์และรับภาระต้นทุนการพัฒนาอย่างเป็นธรรม สร้างโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง (Inclusive green society) ซึ่งในระยะยาวจะนำไปสู่การสร้างงานที่มีคุณค่า (green and decent job) ประชาชนมีสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ทั้งนี้ ในการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมที่ทั่วถึงและยั่งยืนนั้น มีความท้าทายที่สำคัญทั้งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมผู้สูงอายุและการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์สถานการณ์ของประเทศในปัจจุบันยังมองว่าทางพัฒนาที่สำคัญในหลายมิติ ได้แก่ แรงงานไทยและคุณภาพการศึกษาที่ยังคงมีประสิทธิภาพต่ำ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม สวัสดิการทางสังคมซึ่งยังเน้นแนวทางการสงเคราะห์มากกว่าการลงทุนทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่อาจส่งผลกระทบซ้ำเติมกลุ่มผู้เปราะบางในสังคม

จากเป้าหมายข้างต้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาสู่สังคมสีเขียวที่สำคัญประกอบด้วย 1) การพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย พัฒนาขีดความสามารถของแรงงาน และเพิ่มบทบาทผู้สูงอายุและสตรี 2) การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ทิศทางการเติบโตที่ทั่วถึงและยั่งยืน โดยการสร้างโอกาสให้แก่ทุกคนอย่างเป็นธรรม มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมทั้งเชิงระบบและโครงสร้าง รวมทั้งสร้างความเป็นปึกแผ่นเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีอัตลักษณ์และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และ 3) การปรับกระบวนการพัฒนาสู่เศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ

2.2 นวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาสู่สังคมสีเขียว การใช้นวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาสู่เป้าหมายข้างต้น จำเป็นต้องพัฒนาใน 3 ด้านที่สำคัญ กล่าวคือ การสร้างความตระหนักรู้ การพัฒนาการศึกษาและทักษะ และการพัฒนาการจ้างงานและความมั่นคง ซึ่งเมื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาในบริบทประเทศไทยแล้ว จำเป็นต้องมุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะของผู้สูงอายุ และส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระแก่แรงงานทั่วไปและกลุ่มสตรี การพัฒนาเทคโนโลยีขยายโอกาสในการเรียนรู้ โดยใช้ศักยภาพจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการเรียนรู้ของทุกกลุ่มคน การต่อยอดสวัสดิการสู่การลงทุนทางสังคม โดยปรับเบี้ยยังชีพสู่การให้เงินโอนอย่างมีเงื่อนไข ขยายนโยบายค่าแรงเพื่อการดำรงชีพ การออมเพื่อสุขภาพ และมีแนวทางการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน ตลอดจนการออกแบบการโอนถ่ายช่วยเหลือทางสังคม (Social transfer) แก่เด็กในครอบครัวยากจน

2.3 บทบาทของภาคีในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม โดยเร่งส่งเสริมบทบาทของภาคีการพัฒนาใน 5 ภาคส่วน คือ การส่งเสริมและจูงใจให้ภาคเอกชนลงทุนในธุรกิจเพื่อสังคม การกระตุ้นให้ภาครัฐสนับสนุนการสร้างคุณค่าให้ผลิตภัณฑ์ และลดอุปสรรคในเรื่องกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง การให้สถาบันการศึกษาปรับระบบการศึกษาให้สามารถนำไปสู่การปฏิรูปกระบวนการทัศน์ วิธีคิด และทัศนคติที่เอื้อต่อการเกิดนวัตกรรมทางสังคม การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแกนนำในการริเริ่มกิจกรรมสร้างสรรค์และการจัดการความรู้ และการเพิ่มบทบาทของสื่อให้เผยแพร่ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของนวัตกรรมทางสังคม และสร้างความตระหนักเรื่องความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

3. ความคิดเห็นของผู้เสวนา

3.1 การขับเคลื่อนประเด็นที่ สศช. นำเสนอ

ที่ประชุมเห็นด้วยกับการใช้นวัตกรรมทางสังคมขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 โดยมีการอภิปรายเพิ่มเติมในประเด็นท้าทายสำคัญในช่วงของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน ดังนี้

3.1.1 การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรและการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์สู่การเติบโตอย่างยั่งยืน จากการคาดประมาณประชากรไทยในระยะ 30 ปีข้างหน้า มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 3 ประการ คือ จำนวนประชากรที่ลดลง เหลือประมาณ 63.87 ล้านคน สัดส่วนประชากรวัยแรงงานที่ลดลงเหลือเพียง 7.7 ล้านคน และผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้นถึง 20.5 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 26.6 ของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าว มีนัยในเชิงนโยบาย (Policy implication) ต่อนโยบายเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ ประกอบด้วย

1) ความจำเป็นในการศึกษาหาแบบจำลองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth Model) ใหม่ ในบริบทของการเป็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งลดการนำเข้าทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และการพึ่งพิงตลาดต่างประเทศเป็นหลัก รวมทั้งปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาใหม่ที่เน้นคุณภาพและประสิทธิภาพ ในบริบทที่จำนวนประชากรไทยคงที่ มีสัดส่วนประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลง และวัยผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น

2) การเน้นการลงทุนในเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ เพื่อให้ทุกๆ การเกิดและประชากรไทยทุกช่วงอายุ มีคุณภาพ และเปลี่ยนลำดับความสำคัญของการลงทุนที่เน้นเชิงปริมาณมาเป็นการลงทุนในเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการลงทุนด้านการศึกษาและด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ ประเทศไทยในปัจจุบันยังมีสัดส่วนการลงทุนด้านดังกล่าวต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียและยุโรป

3) การกำหนดนโยบายที่เอื้อให้ประชากรไทยสามารถรับภาระที่เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร เนื่องจากปัจจุบันอายุขัยเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับช่วงวัยในการหารายได้ที่จำกัดด้วยอายุเกษียณ ส่งผลให้มีช่วงระยะเวลาที่เป็นภาระซึ่งไม่สามารถหารายได้ได้เพิ่มสูงขึ้น ภาครัฐจึงควรส่งเสริมให้วัยแรงงานมีรายได้และการออมเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการจัดสรรและถ่ายโอนเงินจากวัยแรงงานมาใช้ในการลงทุนด้านสวัสดิการทางสังคมให้กับผู้สูงอายุ โดยควรคำนึงถึงผลกระทบและภาระของนโยบายที่เกิดขึ้นต่อคนรุ่นถัดไป เช่น นโยบายประชานิยมที่ใช้การงบประมาณมาก ซึ่งอาจส่งผลกระทบการว่างงานของคนวัยหนุ่มสาวในอนาคต

3.1.2 รูปแบบของนวัตกรรมทางสังคมสู่สังคมสีเขียว

โจทย์ใหญ่ของประเทศไทยในขณะนี้คือการเปลี่ยนจากการเป็นสังคมสีน้ำตาลสู่การเป็นสังคมสีเขียว กล่าวคือการปรับเปลี่ยนสังคมที่เต็มไปด้วยความไม่สมดุลและความเหลื่อมล้ำ มาเป็นสังคมแห่งความเท่าเทียมและสมดุล ทั้งนี้ ในโลกแห่งความเชื่อมโยง ประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของประชาคมโลกที่มีนัยยะยิ่งต่อการทำนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศไทย โดยเงื่อนไขสำคัญที่ประเทศไทยต้องมีการพัฒนาไปสู่สังคมสีเขียวคือ การตอบสนองต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง (Responsiveness) การสร้างขีดความสามารถและภูมิคุ้มกัน (Competitiveness) การมีส่วนร่วมและครอบคลุมทั่วถึง (Inclusiveness)

รูปแบบนวัตกรรมทางสังคม 6 ประการที่สามารถนำประเทศไทยไปสู่สังคมสีเขียวที่ทั่วถึงและยั่งยืน ประกอบด้วย

1) **นวัตกรรมที่ปรับกระบวนการทัศน์และกรอบความคิด** โดยเปลี่ยนจากแนวคิดเดิมที่ต้องการเอาชนะธรรมชาติและคนอื่น มาเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและผู้อื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมจากสังคมที่กระจัดกระจาย (Fragmentation) มาสู่สังคมแห่งความร่วมมือ (Collaboration) เพื่อเป้าหมายสู่สังคมที่สะอาดและแบ่งปัน (Care & Share) การเมืองที่มีความกระตือรือร้นและสะอาด (Keen & Clear) เศรษฐกิจไทยที่เสรีและเป็นธรรม (Free & Fair) และสิ่งแวดล้อมที่เป็นสีเขียวและสะอาด (Green & Clean)

2) **นวัตกรรมที่เปลี่ยนโมเดลการพัฒนา** โดยการเปลี่ยนโมเดลสังคมสีน้ำตาลที่ประเทศไทยเป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมแห่งการเอาเปรียบแย่งชิงดี และเป็นสังคมที่ใช้ความรู้และคุณธรรมน้อย มาเป็นโมเดลสังคมที่คนมีความรู้และคุณธรรมสูง เพื่อมุ่งสู่สังคมแห่งความเกื้อกูล เอื้ออาทร และการแบ่งปัน เปลี่ยนโมเดลทางเศรษฐกิจจากการเพิ่มมูลค่า (Value Added) มีการเติบโตที่ไม่สมดุล (Imbalanced Growth) มีการผูกขาดทางเศรษฐกิจ (Low Economic Democracy) และพึ่งพิงเศรษฐกิจโลก (International Oriented) ไปสู่การสร้างมูลค่า (Value Creation) มีการเติบโตอย่างสมดุลและทั่วถึง (Inclusive Growth) มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (High Economic

Democracy) และให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจในประเทศ (Domestic Reoriented & Growth Rebalancing) เปลี่ยน **โมเดลทางการเมือง** จากการเมืองที่รัฐบาลขาดความน่าเชื่อถือและพลเมืองไม่มีความกระตือรือร้น สู่โมเดลที่เชื่อมโยง ประชาธิปไตยแบบตัวแทน ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ประชาธิปไตยทางตรง และประชาธิปไตยที่สามารถตรวจสอบ รอบด้านได้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีคุณภาพมากขึ้น ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติควรต้องเพิ่มบทบาทขององค์กรให้มีความเชื่อมโยงกับภาคการเมืองมากขึ้น เพื่อให้ นโยบายของรัฐที่ออกมาสะท้อนความต้องการของประชาชน เป็นนโยบายที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นประโยชน์แก่ สังคมและเศรษฐกิจในภาพรวม และเปลี่ยน **โมเดลสิ่งแวดล้อม** ให้เป็นสีเขียวตั้งแต่ระดับครอบครัว อุตสาหกรรม ชุมชน และระดับประเทศ โดยอุตสาหกรรม ครุภัณฑ์ และชุมชนต้องสามารถอยู่ร่วมกันได้

3) **นวัตกรรมที่ปลูกจิตสำนึกพอเพียง** โดยปลูกจิตสำนึกให้คนค่อยโอกาสรู้จักเติมเต็มและพัฒนา ตนเอง มากกว่าการพึ่งพิงความช่วยเหลือจากรัฐ ในทางตรงกันข้ามคนที่ได้รับโอกาสทางสังคมมากกว่าจำเป็นต้อง สร้างจิตสำนึกแห่งการให้และแบ่งปัน ประเทศไทยจำเป็นต้องมีโมเดลการพัฒนาพลเมืองสีเขียว (Green Citizen) โดย ต้องเปิดโอกาสให้คนที่ค่อยโอกาสสามารถเข้าถึงโอกาสทางสังคมได้มากขึ้น และพัฒนาขีดความสามารถให้พึ่งพาตนเอง ได้ (Survive) มีการเพิ่มผลิตภาพและการพึ่งพาตนเองภายในสังคม (Sufficient) ตลอดจนมีการเลื่อนไหลทางสังคม เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างยั่งยืน (Sustain)

4) **นวัตกรรมที่วางกติกาบนฐานความเท่าเทียม** โดยสร้างความเท่าเทียมในบริบทที่สังคมไม่สมมาตรใน เงื่อนไขแรกเริ่ม กล่าวคือแม้ว่าคนในสังคมจะมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนควรมีความเท่าเทียมกัน ในการใช้อำนาจและการเข้าถึงโอกาส นอกจากนี้ จำเป็นต้องมิกติกาที่ส่งเสริมความเท่าเทียมในเนรบบและความเท่าเทียม ตามพันธสัญญา ทั้งนี้ คนไทยไม่ได้ให้ความสำคัญมากพอกับนิยามของความเท่าเทียม ทำให้คนในสังคมคิดว่าความเท่าเทียม คือความเท่ากัน ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว คนในสังคมอาจไม่จำเป็นต้องเท่ากันในทุกมิติ แต่คนที่ขาดแคลนมากหรือมีความ ต้องการมากก็ควรจะได้รับมาก หรือคนที่ทำงานมาก ลงทุนลงแรงมาก ก็ควรได้รับผลตอบแทนมากกว่าคนที่ทำงานน้อย ลงทุนลงแรงน้อยกว่า เช่นนี้จึงเรียกว่าสังคมมิกติกาที่ส่งเสริมการสร้าง ความเท่าเทียมและลดความเหลื่อมล้ำ

5) **นโยบายที่สร้างขีดความสามารถสีเขียว (Green Capability)** โดยเน้นการสร้างวัฒนธรรมการ รั้งสรรค์ความคิด การสร้างองค์ความรู้ การส่งเสริมประสบการณ์ และการสนองตอบ ตลอดจนสร้าง ความไว้วางใจซึ่งกัน และกัน ความเกื้อกูลแบ่งปัน การเอาใจใส่ดูแลกัน และความร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อให้คนไทยมีทั้งมิติแห่งความเป็น อิสระในเชิงปัจเจกและมีการอิงอาศัยกัน นอกจากนี้คนไทยควรที่จะรักที่จะเรียนรู้ รู้ที่จะเรียน เรียนรู้ที่จะรอด และ เรียนรู้ที่จะรัก ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างขีดความสามารถชุดใหม่ของสังคม

6) **นวัตกรรมที่พัฒนาหลักขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง** โดยเน้นการจัดความยากจน การจัดให้ คนมีที่อยู่อาศัย การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม การสร้างสังคมผู้ประกอบการ การศึกษา และการสาธารณสุข แนวความคิด ที่เป็นไปได้คือการสนับสนุนธุรกิจเพื่อสังคมประเภท Microfinance การเปลี่ยนมาใช้นโยบายค่าแรงที่เพียงพอต่อการ ดำรงชีพ (Living Wage) ทดแทนนโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ (Minimum Wage) การจัดโควตาการประมงที่เปลี่ยนมือได้ การสร้างพันธบัตรเพื่อการศึกษา (Education Bond) เพื่อนำผลตอบแทนไปลงทุนในการพัฒนาการเรียนการสอน และการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในรูปแบบใหม่ในงานสาธารณสุข

ประเด็นท้าทายสำคัญในการก้าวไปสู่เป้าหมายสังคมสีเขียว ประกอบด้วย

1) การปรับเปลี่ยนนโยบายภาครัฐจากการเน้นแนวคิดประชานิยมมาเป็นการพัฒนานโยบายฐานรากที่ต้องอาศัย Social Transformation เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันมีช่องว่างระหว่างวิสัยทัศน์กับการกระทำ (Vision-Action Gap) กล่าวคือในเชิง เป้าหมายคนไทยต้องการสังคมสีเขียวที่ทั่วถึงและยั่งยืน ซึ่งต้องมีขีดความสามารถและพึ่งพาตนเองได้ แต่นโยบายที่เกิดขึ้นจริงคือการทำ ประชานิยมที่เน้นเพียงผลลัพธ์ทางการเมืองระยะสั้น ขาดการคำนึงถึงความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว

2) แนวคิดวัตถุนิยม สุขนิยม บริโภคนิยม วัฒนธรรมอุปถัมภ์ อำนาจนิยม และอภิสิทธิ์นิยมที่ฝัง รากลึกและกัดกร่อนสังคมไทยมาช้านาน แนวคิดเหล่านี้ได้สร้างความเหลื่อมล้ำ บั่นทอนแรงจูงใจในการสร้างขีด ความสามารถใหม่ๆ และเป็นอุปสรรคสำคัญในการปรับกระบวนการทัศน์ทางความคิดของคน

3) การทำให้คนไทยลดการพึ่งพิงรัฐ และหันมาสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชน เพื่อสร้างธรรมาภิบาลและความโปร่งใสที่ตรวจสอบได้ในทุกภาคส่วนของสังคม

4) การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในขณะที่ประเทศไทยยังมีความอ่อนแอทางการเมือง ทางสังคม และทางทรัพยากรมนุษย์ การเปิดประเทศขณะที่คนไทยและบริบททางสังคมยังไม่มีความพร้อมก่อให้เกิดความเสี่ยงที่บุคลากรที่มีความสามารถจะย้ายไปทำงานในประเทศอื่น นำไปสู่การสูญเสียเชิงทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีความจำเป็นต่อการขับเคลื่อนไปสู่สังคมสีเขียว

3.1.3 สวัสดิการทางสังคมที่ทั่วถึงและเป็นธรรม

(1) การลงทุนทางสังคมที่จำเป็นตามช่วงอายุ จากการจำแนกการลงทุนทางสังคมในมิติต่างๆ ที่สำคัญ ตามแนวคิดของ ศาสตราจารย์ปวย อึ้งภากรณ์ (จากครรภ์มารดาสู่เชิงตะกอน) โดยพิจารณาสถานการณ์ของการลงทุนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันในเรื่องความทั่วถึงและความเป็นธรรม พบว่า

1) *ก่อนเกิด* เมื่ออยู่ในครรภ์มารดา แม่ต้องได้รับประทานอาหารที่มีคุณประโยชน์ ได้รับความเอาใจใส่และบริการอันดีในเรื่องสุขภาพของแม่และเด็ก ซึ่งปัจจุบันทำได้แต่ในเรื่องอาหารของแม่ *ก่อนวัยเรียน* แม่และเด็กได้รับประทานอาหารที่เป็นคุณประโยชน์ มีอาหารเพียงพอและได้รับการพัฒนาสมองและอารมณ์ที่เหมาะสมกับวัย พบว่ายังทำไม่ได้โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กยากจน *วัยเรียน* ได้ไปโรงเรียน ถ้ามีสติปัญญาเรียนชั้นสูงๆ ขึ้นไป ก็ให้มีโอกาสเรียนได้ ไม่ว่าพ่อแม่จะรวยหรือจน จะอยู่ในเมือง หรือชนบทที่แร้นแค้น ซึ่งแม้ปัจจุบันจะมีนโยบายเรียนฟรีแต่ยังไม่เท่าเทียม โดยเด็กยากจนยังมีปัญหาเข้าไม่ถึงการศึกษา

2) *วัยทำงาน* ในกลุ่มภาคเกษตร ควรมีที่ดิน แหล่งเงินทุน และโอกาสสร้างวิถีทำกินแบบใหม่ๆ มีตลาดดี และขายสินค้าได้ราคายุติธรรม ในกลุ่มคนงานรับจ้างทั่วไป ควรมีความมั่นคงในอาชีพ มีสวัสดิการทำงานไม่ถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง มีโอกาสพัฒนาความรู้และทักษะ และมีรายได้พอประทังในระหว่างตกงาน ในกลุ่มอาชีพอิสระไม่ว่าจะเป็นแผงลอยหาบเร่ เก็บชยะ ขับแท็กซี่ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง ควรมีแหล่งทำกินแน่นอน ปลอดภัยไม่ถูกเบียดเบียนจากเจ้าหน้าที่รัฐหรืออิทธิพลอื่น และมีแหล่งทุนที่ดอกเบี้ยไม่แพง ซึ่งในปัจจุบันพบว่าแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบและยังไม่ถูกรับคลุมด้วยประกันสังคม

3) *กลุ่มผู้ป่วย* ควรมีสุขภาพอนามัยดี มีบริการป้องกันโรคและรักษาพยาบาลอย่างถูกและดี หามือและพยาบาลได้สะดวก ซึ่งปัจจุบันมีการจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมและทั่วถึง *กลุ่มผู้สูงอายุ* ซึ่งบางส่วนได้ประโยชน์ตอบแทนจากประกันสังคม แต่ยังไม่ครอบคลุม *กลุ่มคนพิการ* ควรมีคนดูแลตามสมควร ถ้าหากยังทำงานได้ควรได้โอกาสทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถทำได้และไม่ครอบคลุมเพียงพอ

(2) *การจัดสวัสดิการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม* จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่าค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมมีมูลค่าไม่ถึงร้อยละ 2 ของ GDP โดยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวทางการจัดสวัสดิการที่สำคัญคือ 1) ควรจัดลำดับความสำคัญให้กับคนแก่และเด็ก และ 2) ควรปรับเปลี่ยนแนวนโยบายที่มุ่งเน้นที่กลุ่มอาชีพมาเป็นการมุ่งเน้นฐานะทางเศรษฐกิจ เนื่องจากในทุกกลุ่มอาชีพจะมีทั้งคนจนและคนรวย ดังนั้น การจัดสวัสดิการให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างถูกต้องในการแก้ไขปัญหาด้วยการใช้งบประมาณที่ต่ำกว่า ทั้งนี้ จากตัวอย่างโครงการรับจำนำข้าวที่เน้นกลุ่มเกษตรกรซึ่งใช้งบประมาณถึง 1 แสนล้านบาท มีคนจนเพียงร้อยละ 20 ที่ได้ประโยชน์จากโครงการซึ่งคิดเป็นมูลค่าเพียง 17,000 ล้านบาท ส่วนที่เหลือซึ่งเป็นมูลค่าถึง 83,000 ล้านบาท ตกกับชาวนาร่ำรวย โรงสี ผู้ส่งออกบางราย นักการเมือง ข้าราชการ และชาวนาต่างประเทศ

3.2 บทบาทภาคี

3.2.1 รัฐบาล/ภาครัฐ เป็นภาคีหลักและส่งเสริมให้ภาคีอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคมเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนสังคมไทย โดยควรกำหนดให้การขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคมเพื่อเปลี่ยนผ่านประเทศไปสู่การเป็นสังคมสีเขียวเป็นเป้าหมายหนึ่งในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายมาตรการ และการลงทุนเพื่อสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมทางสังคม เช่น มาตรการทางภาษีเพื่อจูงใจภาคธุรกิจเอกชนในการร่วมสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางสังคม มาตรการด้านเงินทุน เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึง

แหล่งเงินทุนสำหรับสถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม และชุมชน สำหรับนำมาพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษา วิจัย และสร้างนวัตกรรมทางสังคมใหม่ๆ นโยบายการส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการ การแลกเปลี่ยน และดึงดูดผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศให้เข้ามาทำงานในประเทศไทย เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ และสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน รวมทั้งปรับแก้กฎหมาย กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางสังคม ทั้งนี้ การจัดทำนโยบายและการลงทุนต่างๆ ของภาครัฐต้องยึดหลักธรรมาภิบาล และความโปร่งใสในการดำเนินงาน

3.2.2 ภาคประชาสังคม เป็นภาคีในการเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางสังคม และเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมทางสังคมในระดับชุมชน โดยการค้นหาเครื่องมือและแนวคิดใหม่ๆ ที่เชื่อมโยงกับบริบทและลักษณะของชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดการปัญหาสังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมทั้งเป็นตัวกลางในการขยายเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ตัวอย่างเช่น มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเป็นต้นแบบของภาคประชาสังคมในการสร้างนวัตกรรมทางสังคมในการจัดการกับปัญหายาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนอย่างยั่งยืน โดยใช้การจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ทำให้ชาวเขาปรับเปลี่ยนทัศนคติและรูปแบบการดำรงชีพจากการปลูกฝิ่นมาเป็นการเพาะปลูกผลิตผลทางการเกษตรแทน *กลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ ในชุมชน* ประเทศไทยมีกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศ ในหลายๆ กลุ่ม จึงเริ่มมีแนวคิดสนับสนุนให้มีการกู้ยืมระหว่างกองทุน โดยการสร้างนวัตกรรมเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงในการกู้ยืม (credit rating) เช่นเดียวกับระบบสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น

3.2.3 ภาคเอกชน เป็นภาคีหลักในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย เนื่องจากมีความพร้อมทั้งทรัพยากรมนุษย์ เงินทุน องค์ความรู้ และเทคโนโลยี โดยการปรับรูปแบบการผลิตและการลงทุนให้สอดคล้องกับการเป็นสังคมสีเขียว และคำนึงถึงผลกระทบจากกระบวนการผลิตที่มีต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนด้านเงินทุน การถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ สู่ภาคส่วนต่างๆ นอกจากนี้ ภาคเอกชน ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสนับสนุนและเติมเต็มการดำเนินงานของภาครัฐ และภาคประชาสังคมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม ผ่านทางกระบวนการทำงานในรูปแบบกิจการเพื่อสังคมซึ่งเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่สำคัญ เช่น *โครงการบ้านที่อยู่อาศัยสำหรับคนจน* ที่ส่วนใหญ่โครงการเหล่านี้จะดำเนินการโดยมูลนิธิและภาคเอกชน มีการใช้แรงจูงใจด้านภาษี ดังเช่นในสหรัฐอเมริกาที่ใช้ low income housing tax credit เป็นกลไกในการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เป็นต้น

3.2.4 ภาคการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการสร้างรากฐานของการพัฒนาศักยภาพของทุนมนุษย์ให้สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคมใหม่ๆ ที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาไปสู่สังคมสีเขียว โดยการสร้างทัศนคติ และจิตสำนึกที่แบ่งปันและเกื้อกูลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น การทำโครงการค่ายอาสาพัฒนาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งจัดเป็นนวัตกรรมทางสังคมชนิดหนึ่งในการเชื่อมการศึกษาเข้ากับการพัฒนาชุมชนเป็นต้น นอกจากนี้ ยังควรมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทที่เกิดขึ้นจริงของสังคมและสิ่งแวดล้อม เน้นการศึกษาที่สนับสนุนให้เด็กมีการคิดที่เป็นระบบ และรู้จักการแก้ปัญหาภายใต้การเรียนการสอนในรูปแบบ Problem Based Learning ขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในเชิงการสร้างสรรค์จินตนาการของเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม นอกจากนี้ ในระดับอุดมศึกษา ควรมุ่งผลิตและพัฒนาบุคลากรเฉพาะด้านที่มีทัศนคติและแนวคิด ในการสร้างงานที่สอดคล้องกับการเป็นสังคมสีเขียว เช่น การผลิตนักสถาปนิก ที่ให้ความสำคัญกับการออกแบบอาคารที่เป็นมิตรกับชุมชน และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3.2.5 สื่อมวลชน เป็นภาคีสำคัญในการสร้างความตระหนักและความจำเป็นของการพัฒนาสีเขียวต่อสาธารณะ และสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการสนับสนุนและร่วมขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นสังคมสีเขียว นอกจากนี้ ยังเป็นสื่อกลางสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ และขยายแนวคิด และเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคมใหม่ๆ ที่จะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาดังกล่าว

3.3 โครงการที่เป็น Best practice

3.3.1 โรงเรียนรุ่งอรุณ: การจัดการศึกษาทางเลือก เป็นโรงเรียนทางเลือกหรือโรงเรียนวิถีพุทธ ก่อตั้งมาแล้วกว่า 15 ปี จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับอุดมศึกษา มีนักเรียนจำนวน 1,100 คน ปรัชญาของโรงเรียนยึด

หลักการอยู่ร่วมกันอย่างพอเพียง เห็นคุณค่าของสิ่งที่อยู่รอบตัวทั้งในธรรมชาติและในสังคมที่เกื้อกูลกัน ใช้ชีวิตที่พอเหมาะ พอดี เรียนเพื่อให้รู้จักตนเอง คนอื่น และโลก โดยยึดหลักที่ว่า “เด็กในวันนี้ ต้องเป็นผู้ใหญ่ในวันนี้ ไม่ใช่ผู้ใหญ่ในวันหน้า” ซึ่งมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เชิงประจักษ์ด้วยตนเองจากประสบการณ์ที่หลากหลายและจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว มีการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนควบคู่กัน เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การรู้จักตั้งโจทย์และฝึกทักษะในการแก้ปัญหาเมื่อเผชิญต่ออุปสรรคหรือความท้าทายต่างๆ การเห็นความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ และมีวิธีคิดที่เป็นระบบ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

แนวทางการบริหารของโรงเรียน อยู่ในรูปของธุรกิจการศึกษาที่ไม่หวังผลกำไรเข้าสู่องค์กร แต่ได้นำกำไรที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาบุคลากร ระบบงานและทรัพยากรต่างๆ นอกจากนี้ยังมีนวัตกรรมในการลงทุนเพื่อลดความเสี่ยงจากการกู้เงินจากธนาคาร โดยสร้างความเข้าใจต่อผู้ปกครอง นำไปสู่ความไว้วางใจและเกิดโครงการจ่ายค่าเล่าเรียนล่วงหน้าเพื่อช่วยระดมทุนขยายโรงเรียน ถือเป็นการประกันรายได้ในอนาคตของโรงเรียนอีกทางหนึ่ง รวมถึงมีการก่อตั้งมูลนิธิรุ่งอรุณขึ้นมาเพื่อรองรับการดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาและบริการทางวิชาการแก่สังคมอีกด้วย ตัวอย่างเช่น การสร้างความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการจัด/พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรแกนกลางให้แก่นักเรียนชนเผ่าปะกาเกอ โดยให้ผู้เรียนต้องผลิตความรู้เอง มีการศึกษาจากโจทย์หรือปัญหาจริง แล้วค้นคว้าหาความรู้ ลงมือทำ เกิดการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์และสามารถถ่ายทอดสู่ผู้อื่นได้

3.3.2 สถาบัน ChangeFusion: กิจการเพื่อสังคม เป็นองค์กรซึ่งอยู่ภายใต้มูลนิธิบูรณาชนบท ในพระบรมราชูปถัมภ์ ก่อตั้งโดย อ. ป่วย อิงภากรณ์ เพื่อเป็นสื่อกลางประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาครัฐ ในการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมทางสังคม โดยการค้นหาเครื่องมือ แนวคิด และเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาสังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม การดำเนินงานของสถาบันครอบคลุมในหลายด้าน ทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาสังคมและสุขภาพ ด้านการทำเกษตรกรรมอย่างพอเพียงและยั่งยืน ด้านพลังงานหมุนเวียนและสภาวะโลกร้อน ด้านบรรษัทภิบาลหรือการดำเนินธุรกิจด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการลงทุนเพื่อสังคม และด้านการสื่อสารมวลชนอิสระ โดยมีกลุ่มเป้าหมายการให้บริการของสถาบัน ได้แก่ องค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร บริษัท ห้างร้าน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาระหว่างประเทศ และบุคคลทั่วไป

ตัวอย่างการดำเนินงาน เช่นในช่วงที่มีโรคระบาดใช้หัต 2009 ทางสถาบันได้ใช้นวัตกรรมของมูลนิธิ กูเกิลในการรายงานสถานการณ์ของโรคระบาด โดยได้ทำงานร่วมกับภาคเอกชน คือ DTAC เพื่อพัฒนาซอฟต์แวร์ในการร่วมพัฒนาการรายงานสถานการณ์แบบ real time ซึ่งปัจจุบันระบบนี้ยังใช้ในกว่า 800 โรงพยาบาลทั่วประเทศ นอกจากนี้ ยังมีการทำงานร่วมกับภาครัฐ โดยรับหน้าที่เป็นคณะเลขานุการในคณะกรรมการสร้างกลไกสู่การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (inclusive growth) โดยเฉพาะการส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการสังคมและนโยบายการสนับสนุนกิจการเพื่อสังคม

3.3.2 บริษัท นวัตกรรมชาวบ้าน จำกัด: นวัตกรรมระดับชุมชน ที่เน้นให้ชาวบ้านคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีง่ายๆ ราคาถูก เป็นความคิดใหม่ โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้สร้างนวัตกรรม ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ผู้ใช้ หรือ ผู้ที่ได้รับเผยแพร่ให้ใช้ หลังจากนั้นจึงเลือกนำเอานวัตกรรมเหล่านั้นมาเผยแพร่สู่สังคมให้ขยายในวงกว้างในรูปแบบของธุรกิจที่ยึดหลักกิจการเพื่อสังคม โดยกลุ่มเป้าหมายของบริษัท เน้นกลุ่มคนรากหญ้า ประชาชนในชนบท ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ของบริษัทจะเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในชนบท เช่น ปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์ ร้านค้าขนาดย่อมขายเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการของชนบท โดยกำไรสุทธิ 50 % คืนสู่เครือข่ายชุมชน เพื่อนำไปฝึกอบรมทักษะ เพื่อเพิ่มความรู้ และเป็นแรงจูงใจในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานของบริษัทแม้ว่าจะดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจในรูปแบบบริษัท แต่ระบบการทำงานจะให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกับชาวบ้านและเครือข่ายชุมชนเป็นหลัก ซึ่งที่ผ่านมาบริษัทได้เข้าไปแก้ไขปัญหาระบบสินค้าของเกษตรกรที่เกิดจากผลกระทบของการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวและกระแสบริโภคนิยมผ่านการสร้างเครือข่ายของชาวบ้านในพื้นที่ เริ่มจากจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเน้นกิจกรรมที่ร่วมกันเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ๆ ด้านการเกษตรและอาชีพ โดยเฉพาะเกษตรอินทรีย์และเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ก่อให้เกิดผลผลิตจากการทำเกษตรที่สามารถบริโภคในครัวเรือน ขณะที่ผลผลิตที่เหลือก็สามารถนำไปจำหน่ายในตลาดนัดชุมชนที่ร่วมกันตั้งขึ้น เกิดเป็นรายได้เสริม นอกฤดูกาลเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ ยังได้มีการทำการตลาดโดยใช้ระบบ MLM (Multi Level Marketing) โดยที่ลูกค้าจะ

กลายมาเป็นสมาชิกของเครือข่าย และสมาชิกจะได้สิทธิพิเศษในการซื้อผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายในราคาถูก รวมทั้งเป็นผู้ขายผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้าที่ไม่ได้เป็นสมาชิก นับเป็นบริษัทแรกในประเทศไทยที่ทำเกษตรอินทรีย์โดยใช้ระบบนี้

3.3.4 BE Magazine: นิตยสารเพื่อสังคม เป็นนิตยสารที่เพิ่มโอกาสให้กับคนด้อยโอกาส โดยการสนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้ด้อยโอกาสได้มีอาชีพด้วยจัดทำนิตยสารที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจ และขายส่งให้ผู้ด้อยโอกาสในราคาค้นทุนเพื่อให้พวกเขาได้นำไปจำหน่ายหาเลี้ยงชีพตนเอง ซึ่งเป็นทางออกของการช่วยเหลืออย่างยั่งยืนมากกว่าการให้เปล่า นอกจากนี้ ยังมีโครงการอื่นๆ เพื่อรองรับการพัฒนาผู้ด้อยโอกาส คนว่างงาน คนไร้บ้าน กลุ่มเร่ร่อน ได้แก่ โครงการสร้างงาน โครงการสัจจะสะสมทรัพย์ โครงการ Be Supermarket เป็นต้น รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจเพื่อสังคมให้กับ สสส.

การดำเนินงานใช้แนวคิดการนำความคิดสร้างสรรค์มาแก้ไขปัญหาสังคม โดยผลิตนิตยสารเพื่อสังคมเล่มแรกของเมืองไทย “BE Magazine” ที่ประกอบด้วยเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องราวของการทำความดีในลักษณะต่างๆ ของบริษัท องค์กร และสถาบันครอบครัว โดยมีการแบ่งสัดส่วนการจัดจำหน่ายนิตยสารให้แก่ผู้ด้อยโอกาสถึงร้อยละ 60 ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสรับนิตยสารไปจำหน่ายตามแหล่งต่างๆ ในตัวเมือง เช่น จุดลงสถานีรถไฟฟ้า สถานีรถไฟใต้ดิน สำหรับรายได้หลังจากหักต้นทุนก็จะนำมาผลิตนิตยสารเพิ่ม เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสได้นำไปขายเพิ่ม และแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งมอบให้กับผู้ด้อยโอกาสที่จำหน่าย สำหรับการการจัดจำหน่ายในสัดส่วนที่เหลือร้อยละ 25 เป็นการจัดจำหน่ายผ่านสมาชิก โดยเงินจากการสมัครสมาชิกจะนำเข้าสู่มูลนิธิที่ทางสมาชิกเลือกบริจาค และสัดส่วนร้อยละ 15 เป็นการจัดจำหน่ายผ่านสายส่งที่มีตัวแทนกว่า 600 สาขาทั่วประเทศ

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยเริ่มมีการดำเนินงานด้านนวัตกรรมทางสังคมในหลากหลายรูปแบบ แต่ยังคงมีอยู่อย่างกระจัดกระจายและไม่สามารถต่อยอดความสำเร็จให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ เนื่องจากขีดจำกัดด้านศักยภาพและการเข้าถึงแหล่งทุน ดังนั้น การดึงดูดภาคเอกชนและประชาสังคมโดยใช้แรงจูงใจทางภาษีถือเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่สามารถขยายเครือข่ายการทำงานเพื่อสังคมในรูปแบบของนวัตกรรมทางสังคมใหม่ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

3.4 แนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม

การใช้นวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวสู่สังคมที่ทั่วถึงและยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายในการร่วมกันพัฒนานวัตกรรมทางสังคมให้เป็นจุดคานงัดสำคัญ โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมในด้านต่างๆ คือ

3.4.1 ด้านแรงงาน

1) *การสร้างผลิตภาพแรงงาน* โดยจัดตั้งศูนย์การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทักษะสำหรับแรงงานในแต่ละสาขาการผลิตและบริการ เพื่อให้แรงงานทั้งในและนอกระบบได้แลกเปลี่ยนความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยรูปแบบของภาคีที่ใช้ในการขับเคลื่อนควรให้กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม และสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ร่วมจัดตั้งหารูปแบบในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทักษะสำหรับแรงงานในแต่ละอุตสาหกรรมทั้งภาคการผลิตและการบริการ โดยให้กระจายไปในภูมิภาคของประเทศ และให้หน่วยงานทั้งสามเป็นภาคีหลักสนับสนุนต่อยอดธุรกิจที่แรงงานและผู้ประกอบการมีความพร้อมในการสร้าง cluster และ cross-cluster เพื่อแข่งขันในเวทีสากลต่อไป

2) *การสร้างงานในกลุ่มผู้สูงอายุและสตรี* โดยเน้นสิ่งที่ผู้สูงอายุและสตรี มีทักษะอยู่แล้ว และเป็นจุดแข็งภายในชุมชนและบูรณาการร่วมกับแนวทางที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รูปแบบของภาคีที่ใช้ในการขับเคลื่อนควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่มค้นหาจุดแข็งของชุมชน และแนวทางบูรณาการหลักการข้างต้นที่เหมาะสม รวมถึงการสร้างอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุและสตรี และให้กรมพัฒนาฝีมือแรงงานเปิดฝึกอบรมทักษะเพิ่มเติมแก่กลุ่มเป้าหมายตามความต้องการของท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ตัวสินค้าและบริการ นอกจากนี้ ยังควรให้กระทรวงพาณิชย์มีส่วนช่วยผลักดันโครงการด้วยการสร้างตลาดรองรับสินค้าทั้งในและต่างประเทศ

3.4.2 การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1) *การจัดการเรียนรู้ด้วยคู่มือชุมชนและธรรมชาติ* โดยส่งเสริมการจัดการศึกษาทางเลือกที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ มีจริยธรรม และมีความสุข สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัวในการวางแผนการศึกษาอย่างเป็นองค์รวม โดยใช้ภาคีขับเคลื่อนหลัก คือ กระทรวงศึกษาธิการในการส่งเสริมการสร้างความรู้เข้าใจในภาวะความเป็นครู ร่วมกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจัดเนื้อหาการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของท้องถิ่น

2) *การสร้างตลาดทางความคิด* เพื่อส่งเสริมการจุดประกายทางความคิด โดยสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อส่งเสริมให้เกิดนักคิดสร้างสรรค์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้ อาจดำเนินการผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ บล็อก และวิกิต่างๆ ในแต่ละชุมชน และให้ความสำคัญในการเปิดชุมชนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย (Wi-Fi Communities) เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงพื้นที่ทางความคิดได้อย่างทั่วถึงและเสรี โดยมีกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นหน่วยงานหลักในการวางโครงข่ายการเชื่อมต่อเครือข่ายไร้สาย ร่วมกับสถาบันการศึกษาในการสร้างองค์ความรู้บนพื้นที่สังคมออนไลน์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการเข้าถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์

3.4.3 การพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise)

1) *การสร้างสมดุลทางธุรกิจบนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* เป็นการดำเนินธุรกิจเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกมิติอย่างเป็นธรรม ด้วยการยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและหลักธรรมาภิบาลมาเป็นกรอบในการดำเนินธุรกิจ โดยสำหรับพนักงานควรมีการจ่ายค่าตอบแทนด้วยค่าจ้างเพื่อชีวิตและจัดสวัสดิการต่างๆ เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนลูกค้าควรมีการนำมาตรฐานการรับรองคุณภาพสินค้ามาควบคุมกระบวนการผลิต สำหรับคู่ค้าต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตในการติดต่อธุรกิจโดยยึดหลัก WIN-WIN การดำเนินงานประกอบด้วยความร่วมมือของหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐในการให้ความรู้และเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่พนักงาน ภาคเอกชนในการนำหลักปรัชญาไปใช้ในการบริหารธุรกิจและในทุกขั้นตอนของกระบวนการการผลิต รวมถึงภาคชุมชนในการเปิดพื้นที่ให้พนักงานของบริษัทได้เข้าไปจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

2) *ตลาดการลงทุนเพื่อสังคม (Social investment market)* เพื่อส่งเสริมการลงทุนในตลาดเงินและตลาดทุนสำหรับกิจการเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหากำไร ผู้ลงทุนในหุ้นของธุรกิจเพื่อสังคมจะเป็นผู้รับความเสี่ยงให้กองทุนและกิจการที่สร้างประโยชน์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากมูลค่าและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ โดยสามารถระดมทุนในรูปหุ้นจากนักลงทุนที่เห็นด้วยกับเป้าหมายของกิจการที่จะสร้างคุณค่าทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ลักษณะของตราสารทุนได้แก่ รูปแบบการลงทุนระยะยาว ความยืดหยุ่นในการใช้เงิน สิทธิในการเป็นเจ้าของหรือพันธมิตรขององค์กร การไม่ต้องมีหลักประกัน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการที่แหล่งทุนมาจากการเติบโตขององค์กร (retained earnings) ทั้งนี้ ภาครัฐจะมีบทบาทในการขับเคลื่อนสำคัญ โดยการออกกฎหมายรองรับนิติบุคคลรูปแบบใหม่สำหรับกิจการเพื่อสังคม ที่มีโครงสร้างแบบเอกชนแต่มีการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งช่วยให้กิจการเพื่อสังคมสามารถระดมทุนตามที่ต้องการได้และมีความยั่งยืนในเชิงการคลัง

4. ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม

4.1 การขับเคลื่อนประเด็นที่ สศช. นำเสนอและหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4.1.1 การเลือกประเด็นในการขับเคลื่อน ควรเริ่มจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดของกระบวนการพัฒนาเป็นอันดับแรก โดยพลิกกลับจากอดีตที่เคยมุ่งเน้นงานพัฒนาในระดับมหภาค (Macro Development) ไปสู่การมุ่งเน้นการพัฒนาในระดับจุลภาคแทน (Micro Development) เนื่องจากการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับภาพรวมมากเกินไปนั้น จะส่งผลให้การพัฒนาในระดับย่อยถูกละเลยได้ง่าย ดังนั้น นวัตกรรมทางสังคมจึงควรเริ่มจากสิ่งที่ไม่ซับซ้อน เป็นนวัตกรรมที่ง่ายและคนในชุมชนสามารถทำได้ หรือ คนทั่วไปสามารถค้นหาได้จากแหล่งข้อมูลที่ง่ายต่อการเข้าถึง เช่น การประดิษฐ์หลอดไฟจากขวดน้ำพลาสติก ที่ผสมสารคลอรีนเพื่อให้เกิดการเรืองแสง ทดแทนการใช้หลอดไฟที่เปลืองพลังงาน เป็นต้น

4.1.2 การใช้ระบบเครือข่ายในการขับเคลื่อนการพัฒนาในภาพรวม ซึ่งปัจจัยที่จะทำให้ระบบเครือข่ายขยายผลได้เป็นวงกว้างและเกิดประสิทธิภาพ คือ 1) ลดขั้นตอนพิธีการ/การติดต่อ กล่าวคือ ทุกฝ่ายจะต้องสามารถเข้าถึงการติดต่อสื่อสาร และแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันและกันได้ง่าย และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายจะต้องตั้งอยู่บนมิตรภาพที่ดี มีทัศนคติในการปฏิสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมช่วยเหลือและพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน แทนการมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ระหว่างกันเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ เป็นความสัมพันธ์ “เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าซึ่งกันและกัน”

4.1.3 ปรัชญาของการพัฒนาในระดับนโยบาย ควรตระหนักอยู่เสมอว่า “ความผิดพลาดไม่ใช่สิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยงอยู่เสมอ” แต่ “ความรู้สึกรู้สึกที่คิดว่าถูกต้องอยู่เสมอเป็นสิ่งที่ยังระวัง” เพราะมนุษย์ไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยไม่ผิดพลาด ดังนั้น จึงควรปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ทันนโยบาย และผู้มีอำนาจตัดสินใจตระหนักถึงการยอมรับความผิดพลาด มีการเรียนรู้จากบทเรียนที่ผ่านมา เพื่อการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น

4.2 บทบาทภาคี

4.2.1 ภาครัฐ ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี มีการนำเงินภาษีที่จัดเก็บได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และมีความจำเป็นอย่างยั้งที่รัฐจะต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นจากหลายภาคส่วน และจะต้องสื่อสารกับประชาชนทั่วไปเมื่อมีการประกาศใช้นโยบายต่างๆ โดยใช้ให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวจะทำให้ประชาชน หรือ กลุ่มเป้าหมาย ได้ประโยชน์อะไร และอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน

4.2.2 ภาคเอกชน โดยรัฐต้องพยายามสร้างพื้นที่ให้เกิดความร่วมมือกับภาคธุรกิจในลักษณะการได้ประโยชน์ซึ่งกันและกันแทนการเก็บภาษี เพื่อสร้างให้ภาคธุรกิจตระหนักและสนใจการช่วยเหลือสังคมอย่างเต็มที่

4.2.3 ภาคศาสนา เป็นภาคีใหม่ที่นำเสนอในการร่วมผลักดันนวัตกรรมทางสังคม เพราะต้องยอมรับว่าภาคศาสนา มีศักยภาพในการระดมทุนและเป็นแหล่งทุนขนาดใหญ่ที่สามารถนำไปสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในสังคมได้หากมีการบริหารจัดการที่ดี

4.3 แนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม

4.3.1 กำหนดให้การปฏิรูปการศึกษาเป็นวาระแห่งชาติ และควรเน้นการศึกษาในระดับชุมชน โดยจัดตั้งสถาบันการศึกษาในระดับท้องถิ่นในรูปแบบของมหาวิทยาลัยที่เป็นสถาบันการจัดการความรู้ในระดับชุมชนท้องถิ่น ให้มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่เข้าด้วยกัน

4.3.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เยาวชนไทยต้องเร่งพัฒนาภาษาอังกฤษ เพราะความรู้มากมายในแหล่งอินเทอร์เน็ตที่เป็นประโยชน์ส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษ ตัวอย่าง แหล่งความรู้ที่น่าสนใจคือ www.ted.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่เชิญผู้มีความรู้ความสามารถมาพูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ กระตุ้นเตือนเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หรือ เว็บไซต์ www.khanacademy.org เป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมความรู้อย่างหลากหลาย และนำเสนออย่างน่าสนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องส่งเสริมวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้มีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ มากขึ้น เช่น การนำกากนิวเคลียร์มาใช้เพื่อผลิตพลังงาน ซึ่งได้ผลผลิตที่ดีกว่าและสามารถนำมาผลิตพลังงานได้ในระยะเวลายาวนาน เป็นต้น

4.3.3 การเปิดกว้างในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รัฐบาลควรเปิดรับให้นักวิทยาศาสตร์ นักธุรกิจ เข้ามาลงทุนให้มากขึ้น เพื่อดึงคนที่มีศักยภาพเข้ามาทำงานร่วมกันในการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ ความพยายามดึงผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาในประเทศให้มาก เนื่องจากการเปลี่ยนผ่านและการทดลองระบบสีเขียวมีความเสี่ยงสูง ดังนั้น รัฐอาจส่งเสริมในการละเว้นภาษี หรือ ช่วยลดค่าใช้จ่ายบางส่วน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้มีการทดลองแนวทางการพัฒนาที่เป็นสีเขียวมากขึ้น

4.3.4 การดำเนินงานของวุฒิสภาในการเผยแพร่แนวคิดและขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียว ภายใต้การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของสังคมไทย ดังนั้น ผู้สูงอายุควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม และเชื่อมโยงประชาชนทุกช่วงวัยในทุกมิติ

ตอนที่

5

ผลการประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ ๗

การรับมือภัยพิบัติภายใต้การเติบโตสีเขียว

รายงานสรุปผลการประชุม กลุ่มที่ 7

การรับมือภัยพิบัติภายใต้การเติบโตสีเขียว

ส่วนที่ 1 เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ

ผู้ดำเนินการเสวนา :	รศ.ดร.จรี วิจิตรวาทการ กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้นำเสนอ :	นายมนตรี บุญพาณิชย์ ผู้อำนวยการสำนักงานวางแผนการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้ร่วมเสวนา :	ดร.อานนท์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ : นายณรงค์ อภิชัย แทนมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ : ดร.อดิศักดิ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

1. สรุปการนำเสนอ โดย นายมนตรี บุญพาณิชย์

1.1 ความเชื่อมโยงของภัยพิบัติกับการเติบโตสีเขียว ปัจจุบันทั่วทุกภูมิภาคของโลกกำลังเผชิญกับความแปรปรวนของธรรมชาติที่มีขนาดและความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะซีกโลกแปซิฟิกเป็นภูมิภาคที่มีแนวโน้มได้รับผลกระทบและมีความเสี่ยงจากภัยพิบัติมากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ เนื่องจากประชากรยากจนส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ซึ่งมีความเปราะบางและเสี่ยงต่อภัยพิบัติ การรับมือและบรรเทาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนด้วย “แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว” ที่ให้ความสำคัญกับการบูรณาการการเติบโตทางเศรษฐกิจเข้ากับขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ จะช่วยให้การเติบโตทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของระบบนิเวศเป็นความสัมพันธ์ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน และจะเป็นจุดเปลี่ยนในระดับนโยบายของประเทศที่จะช่วยลด/บรรเทาความเสี่ยงของพื้นที่ ประเทศ และภูมิภาคต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติลงได้

1.2 เรียนรู้ระบบนิเวศ มนุษย์สร้างความสัมพันธ์กับระบบนิเวศในลักษณะของการใช้ประโยชน์อย่างรู้ขีดจำกัด ผลประโยชน์และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในทุกภูมิภาคของโลกต้องแลกมาด้วย การเสียสมดุลของระบบนิเวศอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การทำหน้าที่เป็นแหล่งปัจจัยสี่เกื้อกูลการดำรงชีวิต เป็นฐานของปัจจัยการผลิตที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจและเป็นฉนวนรักษาสมดุลธรรมชาติที่เอื้อต่อการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้และทำความเข้าใจในระบบนิเวศ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การดูแลรักษา พื้นพุ่มระบบนิเวศ สามารถดำเนินไปได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

1.3 เรียนรู้ภัยพิบัติ ภัยพิบัติมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เมื่อผนวกเข้ากับการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ อาทิ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานกีดขวางทางน้ำและการทำลายระบบนิเวศ ตลอดจนการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติ จึงส่งผลให้ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติธรรมชาติทวีความรุนแรงและสร้างความเสียหายในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น โดยพบว่าประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีความเสี่ยงภัยพิบัติระดับปานกลาง ในลำดับที่ 85 จาก 173 ประเทศทั่วโลก เนื่องจากเป็นประเทศที่เผชิญกับความเสี่ยงไม่สูงมาก แต่ไม่มีการรับมือภัยพิบัติและการปรับตัวระยะยาว ทั้งนี้ ความเสี่ยง (Risk) ประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ (1) ภัยและความรุนแรงของภัย (Hazard) (2) ความเปราะบางของชุมชน (Vulnerability) และ (3) ขีดความสามารถในการรับมือ (Capacity) โดยความเสี่ยงจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับระดับความรุนแรงของภัย และความเปราะบางของชุมชน ดังนั้น

การลดความเปราะบางและเพิ่มความยืดหยุ่นในการรับมือกับภัยพิบัติ ด้วยการฟื้นฟูระบบนิเวศจึงเป็นมาตรการที่สำคัญในการจัดการภัยพิบัติ

1.4 เรียนรู้วิถีชุมชน การเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนซึ่งดำรงชีพด้วยการพึ่งพิงฐานทรัพยากร และมีการสั่งสมขีดความสามารถตลอดจนภูมิปัญญาในการปรับตัวเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ จะเป็นกระบวนการสำคัญที่มีส่วนช่วยให้การบริหารจัดการและการกำหนดแนวทางในการเตรียมการ การบรรเทาผลกระทบ และการฟื้นฟูพื้นที่ ชุมชนที่ประสบกับภัยพิบัติให้สามารถกลับมาดำเนินชีวิตและประกอบกิจกรรมได้ตามปกติ โดยพบว่าพื้นที่/ชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ จะสามารถปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบจากภัยพิบัติได้อย่างเท่าทันต่อสถานการณ์ เนื่องจาก ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่เข้มแข็งมีภูมิปัญญาในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ มีองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการภัยพิบัติได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่ชุมชนที่อ่อนแอ มักมีโครงสร้างระบบนิเวศที่เสื่อมสภาพและขาดศักยภาพในการฟื้นตัว เมื่อผนวกเข้ากับความเสี่ยงของชุมชน จึงส่งผลให้ชุมชนขาดความร่วมมือร่วมพลังในการจัดการปัญหา และต้องเผชิญกับความเสียหายต่อภัยพิบัติเพิ่มขึ้น

1.5 สรุปบทเรียนและปัจจัยที่ต้องคำนึงถึง การลดความเสี่ยงต่อภัยพิบัติเพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ต้องอาศัยการบูรณาการด้านแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศ ที่ให้ความสำคัญกับการลงทุนเพื่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์ ทรัพยากร เพื่อเปลี่ยนข้อจำกัดของระบบนิเวศของโลกไปสู่โอกาสในการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและสังคมที่มีคุณภาพ ซึ่งการบรรลุสู่เป้าประสงค์ดังกล่าวได้ ต้องคำนึงถึงแนวคิดเรื่องการสร้างความยืดหยุ่นและศักยภาพการฟื้นตัวของระบบนิเวศ ขีดความสามารถในการรับมือกับภัยพิบัติของระบบนิเวศ/พื้นที่/ชุมชน การบริหารจัดการผลประโยชน์จากการกำกับดูแลระบบนิเวศอย่างเป็นธรรม พร้อมไปกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยผสมผสานกับองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อลดความเปราะบางและบรรเทาผลกระทบของชุมชนเมื่อต้องเผชิญกับภัยพิบัติ ร่วมกับการปรับกระบวนการวางแผนระดับชาติ และการจัดทำแผนงาน โครงการ ที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศและความมั่นคงทางสังคม พร้อมไปกับการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจด้วย

1.6 ข้อเสนอแนะแนวทางการอยู่ร่วมกับธรรมชาติเพื่อลดภัยพิบัติ การฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้ระบบนิเวศปรับตัวกลับเข้าสู่สมดุลทางธรรมชาติอีกครั้ง เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาคือทำให้เกิดประโยชน์ร่วมในทุกมิติ นำไปสู่เส้นทางเศรษฐกิจสีเขียวและระบบนิเวศที่ยั่งยืนในอนาคต ซึ่งการขับเคลื่อนสามารถเริ่มดำเนินการด้วยการเปลี่ยนแปลงกระบวนการหรือนวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรในสังคม โดยการ **ปรับแนวคิดการพัฒนาประเทศสู่การเติบโตสีเขียว** ที่ให้ความสำคัญกับการลงทุนเพื่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรด้วยการเพิ่มมาตรการส่งเสริมการลงทุนในทุนธรรมชาติ ผลักดันมาตรการทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการดูแลรักษาระบบนิเวศ ส่งเสริมสินค้าและบริการที่สร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้ประโยชน์ระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และส่งเสริมมาตรการจัดการภัยพิบัติโดยการฟื้นฟูระบบนิเวศ ด้วยการปรับเปลี่ยนพื้นที่เปราะบางเสี่ยงต่อภัยพิบัติ เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู สร้างแรงจูงใจ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมที่เสริมสร้างศักยภาพการให้บริการของระบบนิเวศ ส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชนในการรับมือภัยพิบัติโดยสร้างแนวป้องกันตามธรรมชาติ ตลอดจน **สร้างความยืดหยุ่นและเพิ่มศักยภาพในการฟื้นตัวของชุมชน** โดยการสนับสนุนการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง ลดความเปราะบางทางกายภาพและระบบนิเวศในพื้นที่ ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อการปรับตัวของชุมชน สร้างระบบคลังสำรองของชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการฟื้นตัว ปรับวิธีการผลิตภาคเกษตรเพื่อกระจายความเสี่ยง ปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติมากขึ้น สร้างทางเลือกที่หลากหลายเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน

2. ภาพรวมการเสวนา

การเสวนาในหัวข้อเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติ มุ่งเสนอให้มีการปรับแนวคิดการรับมือภัยพิบัติ จากการต่อสู้ป้องกันภัยพิบัติมาสู่การปรับตัวและการเพิ่มความยืดหยุ่นให้กับชุมชนและสังคม โดยการลงทุนเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศ ซึ่งจะเป็นมาตรการที่ทำให้การลงทุนไม่สูญเปล่า และเกิดผลประโยชน์ร่วมหลายด้าน ผู้เสวนาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว แต่ยังมีข้อห่วงใยแนวทางการปฏิบัติ เนื่องจากมาตรการต่างๆ เป็นเรื่องระยะยาวต้องดำเนินการต่อเนื่อง แต่ทิศทางนโยบายของประเทศไทยมักขาดความต่อเนื่องและขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากภาคการเมือง ข้อเสนออีกส่วนหนึ่งมาจากบทเรียนความสำเร็จที่เกิดขึ้นเฉพาะพื้นที่ กระจายอยู่หลายแห่งทั่วประเทศ ซึ่งใช้แนวทางการฟื้นฟูระบบ

นิเวศ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน ส่งผลให้การฟื้นฟูระบบนิเวศมีความยั่งยืน ช่วยลดความเปราะบางและลดผลกระทบหรือสาเหตุของการเกิดภัยพิบัติที่ไม่จำเป็นได้

3. ความคิดเห็นของผู้เสวนา

3.1 การขับเคลื่อนประเด็นที่ สศช.นำเสนอหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.1.1 การฟื้นฟูระบบนิเวศเป็นแนวทางที่มีความสำคัญ ควรมองว่าระบบนิเวศเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบทบาทหน้าที่ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิตในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งมีมิติเชื่อมโยงกับคนด้วย โดยไม่มองแบบแยกส่วน เนื่องจากระบบนิเวศธรรมชาติที่ไม่ได้รับผลกระทบจากมนุษย์เหลืออยู่น้อยมาก โดยระบบนิเวศให้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่คนในสังคม แต่เมื่อมีการใช้ประโยชน์ ก็ควรมีการชดเชยเพื่อให้ระดับการผลิตกับการบริโภคของระบบนิเวศนั้นๆ อยู่ในภาวะสมดุล หากเกิดความไม่สมดุล ระบบนิเวศย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดความเสี่ยงต่อภัยพิบัติในที่สุด

3.1.2 การส่งเสริมแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจจากทุนธรรมชาติที่มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เนื่องจากระบบนิเวศและธรรมชาติช่วยสร้างรายได้ และลดค่าใช้จ่ายให้แก่คนในสังคม เช่น การท่องเที่ยวใช้ธรรมชาติเป็นจุดขาย หรือการใช้ประโยชน์สมุนไพรในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งช่วยสร้างรายได้จำนวนมาก ชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่า กัดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ หรือระบบนิเวศช่วยลดต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่ต้องหาจุดสมดุล และทำให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การใช้ประโยชน์มีความยั่งยืน

3.1.3 การสนับสนุนมาตรการใช้กลไกของระบบนิเวศเพื่อป้องกันภัยพิบัติ การใช้กลไกของระบบนิเวศที่สามารถปรับความยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนรุนแรงเป็นข้อเสนอที่เหมาะสม แต่จะดำเนินการได้จะต้องทำเพิ่มหลายเรื่อง และต้องดำเนินการในระยะยาว ดังนั้น ในระดับนโยบายต้องให้ความสำคัญและควรเป็นไปด้วยความต่อเนื่อง

3.1.4 การรักษาความสมดุลของระบบนิเวศจะต้องดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม โดยจะต้องกำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้ชัดเจน เช่น พื้นที่เปราะบาง พื้นที่สงวน พื้นที่เขตที่อยู่อาศัย พื้นที่พัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นต้น และจะต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่

3.1.5 ควรให้ความสำคัญเพิ่มเติมกับประเด็นที่เกี่ยวกับทะเล นอกจากปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งแล้ว ทะเลยังเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติรุนแรงและอุบัติภัยได้หลายกรณี ได้แก่ การเกิดสึนามิ ความรุนแรงของพายุ จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการคมนาคมขนส่ง เช่น น้ำมันรั่วไหลในทะเล ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล โดยควรให้ความสำคัญทั้งพื้นที่ในทะเลและพื้นที่รอยต่อระหว่างทะเลกับแผ่นดิน การจัดการทะเลและชายฝั่งเป็นประเด็นสำคัญและมีความซับซ้อน แต่ยังไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควรจากภาครัฐ รวมทั้งการขาดแคลนเครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับการฟื้นฟูแก้ไขอุบัติภัยต่างๆ

3.1.6 อนาคตของประเทศบนทางสีเขียวต้องเปิดกว้างการเรียนรู้ที่หลากหลาย ปรับตัวและเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติอย่างบูรณาการ โดยตระหนักว่า ประเทศไทยมีความพร้อมทั้งทุนธรรมชาติที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ มีหลักปรัชญาความพอเพียงยึดเป็นแนวทาง ไม่ควรรอให้ธรรมชาติถูกทำลายจนไม่สามารถฟื้นตัวได้ จนเกิดปัญหาภัยแล้ง หรืออุทกภัยอย่างรุนแรง ดังนั้น การแก้ไขและการฟื้นฟูระบบนิเวศ จะต้องเริ่มดำเนินการทันที โดยร่วมมือกันทุกภาคส่วน

3.2 บทบาทภาคี

3.2.1 ภาครัฐต้องวิเคราะห์สาเหตุของการเกิดภัยพิบัติและแก้ไขที่ต้นเหตุ โดยพบว่าการเกิดภัยพิบัติ มีสาเหตุสำคัญจากความเปราะบางและการขาดภูมิคุ้มกันของสังคม เช่น ปัญหาความยากจน ทำให้ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อหารายได้ การขาดโอกาส ขาดการเรียนรู้ และขาดความตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้น หรือคิดหวังพึ่งผู้อื่นรอความช่วยเหลือ ไม่คิดพึ่งพาตนเอง ทำให้ไม่มีทางเลือกสำหรับตนเอง ต้องมีวิธีการผลิตที่ทำลายสิ่งแวดล้อม หรือตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย การจัดการเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหามิให้เกิดภัยพิบัติ จะต้องแก้ไขปัญหาคือความยากจน และมีการพัฒนาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

3.2.2 ชุมชนต้องมีความตระหนักรู้ ปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตที่ไม่เหมาะสมทำลายระบบนิเวศ และทำให้เกิดภัยพิบัติ มหาอุทกภัยปี 2554 ที่เกิดขึ้น เริ่มต้นจากพื้นที่ต้นน้ำถูกทำลาย เช่น ต้นน้ำน่าน คนที่อาศัยอยู่ต้นน้ำทำการเกษตรปลูกพืชเชิงเดี่ยว พืชสารเคมีปราบศัตรูพืช พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ และเทคโนโลยี มุ่งหวังรายได้เพื่อสร้างความสุขสบาย ทำให้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่าไม้ ปัจจุบันพื้นที่ต้นน้ำน่านถูกทำลายเพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยวประมาณ 1.2 ล้านไร่ มีการใช้สารเคมีการเกษตรในพื้นที่ราว 1.2 ล้านลิตรต่อปี

3.2.3 ภาคเอกชนควรมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ควรสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน ประชาชน และภาครัฐ เพื่อร่วมกันดูแลระบบนิเวศ โดยภาคเอกชนควรทบทวนทิศทางการทำธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสังคม เช่น ธุรกิจการค้าสารเคมีและการส่งเสริมปลูกพืชเชิงเดี่ยวบนพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ทำให้ชุมชนต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก โดยไม่สามารถพึ่งตนเองได้ จึงเป็นที่มาของหนี้สินและความยากจน

3.2.4 องค์กรพัฒนาเอกชนและนักพัฒนา ต้องศึกษาภูมิสังคมและภูมิปัญญาชุมชน โดยเรียนรู้จากพื้นที่จริง ทำให้ชาวบ้านมีภูมิคุ้มกัน สามารถตอบโต้และแก้ไขปัญหาความยากจนและการดำรงชีวิตของชาวบ้านได้ สร้างความสมดุลในการบริหารจัดการ ด้วยการปลูกป่าและสร้างคน ซึ่งต้องอย่างต่อเนื่องและใช้เวลา วางแผนการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับระบบธรรมชาติ ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกับธรรมชาติและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเกื้อกูลและยั่งยืน

3.3 Strategic Champion ทั้งในและนอก สศช.

3.3.1 ยังมีข้อขัดแย้งในเรื่องบทบาทของผู้ดูแลจัดการระบบนิเวศ ปัจจุบันอำนาจหน้าที่อยู่กับหน่วยงานของรัฐ เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์กติกาในการดูแลและบริหารจัดการระบบนิเวศ แต่ในหลายพื้นที่มีข้อเรียกร้องให้คนในพื้นที่เป็นผู้ดูแลจัดการ ควรบริหารจัดการให้เหมาะสมโดยให้ความสำคัญกับความร่วมมือของคนในพื้นที่ เพื่อเสริมการดำเนินการของภาครัฐในระดับพื้นที่

3.3.2 รัฐบาลส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรถ่วงดุลอำนาจอย่างเหมาะสม การบริหารจัดการทรัพยากรและระบบนิเวศเป็นเรื่องสำคัญและเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ ต้องคำนึงถึงทิศทางในภาพรวมและผลประโยชน์ระยะยาว ในอนาคตมีแนวโน้มในการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นมากขึ้นแต่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรมีการแบ่งหน้าที่และถ่วงดุลอำนาจระหว่างรัฐบาลส่วนกลาง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากหากปล่อยให้มีการจัดการในระดับท้องถิ่นทั้งหมด อาจมีการใช้ประโยชน์อย่างไม่เหมาะสม เป็นการสร้างปัญหาให้กับระบบนิเวศ ดังนั้น รัฐบาลกลางจะต้องวางกฎเกณฑ์ เพื่อมิให้เกิดลักษณะต่างคนต่างทำ หรือปล่อยปละละเลยโดยขาดการกำกับดูแลจากส่วนกลาง

3.3.3 ควรมีหน่วยงานกลางเชื่อมโยงการดำเนินงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายร่วมด้านการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ โดยทำหน้าที่กำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้ชัดเจน ควบคุมปริมาณการใช้ทรัพยากร และกำกับนโยบายต่างๆ ให้มีทิศทางสอดคล้องกันและมีความต่อเนื่อง ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง

3.3.4 ผู้มีอำนาจทางการเมืองต้องมีนโยบายที่ชัดเจนและดำเนินการต่อเนื่อง เนื่องจากการจัดการระบบนิเวศเป็นเรื่องระยะยาว ต้องมีนโยบายที่ต่อเนื่อง ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายการบริหารระยะสั้น ซึ่งทำให้ขาดบรรทัดฐานในการปฏิบัติ ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติมีความยากลำบาก และเป็นสาเหตุของความขัดแย้งในพื้นที่ เช่นกรณีนโยบายการจัดการป่าไม้ ที่นโยบายมีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ดังนั้น ควรมีการกำหนดนโยบายระยะยาว และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3.4 แนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม

3.4.1 ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ โดยการใช้แนวทางปลูกป่าตามแนวพระราชดำริ การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การดำเนินงานของโครงการแม่ฟ้าหลวงและโครงการปิดทองหลังพระ เพื่อส่งเสริมการปลูกป่าบนพื้นที่ต้นน้ำ ดำเนินการปรับเปลี่ยนเกษตรเชิงเดี่ยว มาเป็นพื้นที่ทำนาขั้นบันได เพื่อปลูกข้าวเป็นอาหาร ลดพื้นที่ทำไร่ข้าวโพด ซึ่งใช้สารเคมีการเกษตรอย่างเข้มข้นบนพื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่ส่วนที่เหลือปลูกป่าเศรษฐกิจและป่าเพื่อการใช้สอย ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้ และเพิ่มพื้นที่ป่าต้นน้ำได้

3.4.2 แนวทางการลงทุนในมาตรการป้องกันภัยพิบัติ ควรลงทุนใน 3 ด้านหลักได้แก่

(1) **ลงทุนในโครงสร้างทางวิศวกรรมในพื้นที่ที่ยังคงมีความจำเป็น** เพื่อให้การป้องกันภัยพิบัติมีประสิทธิภาพมากขึ้น การออกแบบจะต้องพิจารณาทั้งองค์ประกอบทางกายภาพ และองค์ประกอบที่มีชีวิตของระบบนิเวศ เพื่อให้โครงสร้างทางวิศวกรรมมีความกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศแวดล้อม

(2) **การลงทุนในระบบนิเวศ** เพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถกลับมาทำหน้าที่เชิงนิเวศตามปกติ ส่งเสริมการรักษาระบบนิเวศเพื่อป้องกันภัยพิบัติ เช่น การใช้ป่าชายเลนเพื่อปกป้องพื้นที่หรือป้องกันสึนามิ ซึ่งเห็นได้ชัดจนว่ามีความสำเร็จ แต่ควรเชื่อมโยงกับการอยู่ร่วมและใช้ประโยชน์ของชุมชนและสังคม เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลและฟื้นฟูระบบนิเวศนั้นๆ

(3) **ต้องมีการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์** โดยเฉพาะในด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจ และการสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้ชุมชนในพื้นที่มีความรู้และเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากระบบนิเวศมีความซับซ้อนมาก และการพัฒนาระบบนิเวศไม่มีตัวชี้วัดที่จับต้องได้ จึงต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

3.4.3 นำมาตรการใหม่ๆ มาใช้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปรับโครงสร้างภาษีตามการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งหากมีการใช้ที่ดินผิดประเภทจะต้องจ่ายภาษีมากขึ้น เป็นต้น ที่ผ่านมามีการใช้ประโยชน์ที่ดินของตนเองได้มีส่วนในการสร้างปัญหาต่อระบบนิเวศ เนื่องจากบางส่วนได้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินผิดประเภท เช่น การเพาะปลูกข้าวโพดในพื้นที่สูงส่งผลให้เกิดปัญหาหุบภัย การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ปลูกข้าวเป็นสนามกอล์ฟทำให้สูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมชั้นดี การปลูกสิ่งก่อสร้างริมชายฝั่งส่งผลให้เกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง เป็นต้น

4. ความเห็นของที่ประชุม

4.1 การขับเคลื่อนประเด็นที่ สศช. นำเสนอ หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4.1.1 การส่งเสริมการปลูกป่าจะช่วยรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ และการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวพระราชดำริ สามารถช่วยแก้ปัญหาของระบบนิเวศทั้งระบบ และบรรเทาปัญหาความยากจนด้วย การปลูกป่าควรดำเนินการควบคู่ทั้งหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบและประชาชนในพื้นที่ โดยจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในการปลูกและดูแลรักษาป่าไม้อย่างเป็นระบบ

4.1.2 ควรให้ความสำคัญเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวกับทะเล เนื่องจากในทะเลมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมาก โดยเฉพาะการเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้า หรือแท่นขุดเจาะน้ำมัน และภัยพิบัติสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ในอนาคตหากเกิดอุบัติเหตุ เช่น น้ำมันรั่วไหล จะส่งผลกระทบต่อให้เกิดความเสียหายหลายด้าน แต่การบริหารจัดการยังขาดหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการป้องกันภัยพิบัติทางทะเล ที่สามารถประสานสั่งการได้ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน จึงต้องเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบาย หน่วยปฏิบัติและประชาชน ให้เห็นความสำคัญและร่วมบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง

4.1.3 ควรสนับสนุนกระบวนการผลิตทางการเกษตรโดยใช้หลักการทางธรรมชาติ ไม่ใช่ยาปราบศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี และควรทบทวนการส่งเสริมให้ปลูกยูคาลิปตัส เนื่องจากเป็นสาเหตุทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และทำลายพืชสมุนไพรพื้นบ้านและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งควรให้ความสำคัญกับนโยบายการตัดต่อพันธุกรรมพืชอาหาร หากมีการเปิดเสรีจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างถาวร โดยควรมีหน่วยงานภาครัฐที่มีความเป็นกลาง พิจารณาผลประโยชน์ของประเทศโดยรวม

4.1.4 สนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและช่วยเหลือตัวเอง โดยใช้ฐานทรัพยากรในพื้นที่ และการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม จะช่วยสนับสนุนให้การพัฒนาประเทศสู่เส้นทางสีเขียวมีความยั่งยืนในอนาคต

4.2 บทบาทภาคี

4.2.1 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ที่ให้ความสำคัญกับการปกป้อง รักษาและดูแลฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและช่วยเหลือตัวเองได้โดยใช้ฐานทรัพยากรในพื้นที่ รวมทั้ง

เน้นการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม โดยดูแลมิให้เกิดการผูกขาดทางธุรกิจ โดยเฉพาะในส่วนที่กระทบต่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจบ้าน

4.2.2 หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบและภาคประชาชนในพื้นที่ ควรร่วมกันดำเนินการปลูกป่าควบคู่กันไป เพื่อเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานและร่วมสร้างความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติต่างๆ

4.3 แนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม

4.4.1 ต้องเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบาย หน่วยปฏิบัติ และประชาชน โดยให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ สร้างจิตสำนึกและจิตอาสาของการดำเนินงานที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และร่วมบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรักษาระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะเร่งรัดการปลูกป่าและดูแลรักษาป่าไม่อย่างเป็นระบบ ให้มีการดูแลรักษาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งเฝ้าระวังป้องกันอุบัติเหตุทางทะเลอย่างจริงจัง

4.4.2 ควรผลักดันให้ยุทธศาสตร์การปลูกป่าเป็นยุทธศาสตร์ชาติ เพราะการปลูกต้นไม้เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ ยกย่องความเป็นอยู่ของชุมชน และช่วยป้องกันภัยพิบัติในระยะยาว รวมทั้งควรพิจารณาปรับปรุงกฎหมายที่สนับสนุนให้มีการปลูกป่าเพิ่มขึ้นในอนาคต

4.4.3 บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนในการกระทำผิด ควรพิจารณาปรับแก้กฎหมายเพื่อสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้มีการปลูกป่าเพิ่มขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะประเด็นการให้ต้นไม้เป็นสินทรัพย์ของเจ้าของที่ดิน

5. สรุปประเด็นสำคัญและแนวทางการขับเคลื่อนภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11

5.1 การส่งเสริมมาตรการจัดการภัยพิบัติโดยการฟื้นฟูระบบนิเวศ โดยปรับเปลี่ยนพื้นที่เปราะบางเสี่ยงต่อภัยพิบัติเป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู ผลักดันยุทธศาสตร์การปลูกป่าเป็นยุทธศาสตร์ชาติ ฟื้นฟูระบบนิเวศป่าต้นน้ำที่ถูกทำลาย โดยมาตรการจูงใจต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมมาตรการคุ้มครองอนุรักษ์ และการเรียกคืนพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกบุกรุกอย่างผิดกฎหมาย นำกลับมาฟื้นฟูให้อุดมสมบูรณ์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการให้บริการของระบบนิเวศ เพื่อการป้องกันภัยพิบัติในระยะยาว

5.2 การบริหารจัดการพื้นที่วิกฤติเชิงนิเวศ กำหนดเป้าหมายการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตของชุมชนบนพื้นที่ต้นน้ำ ที่มีการบุกรุกป่าไม้ ทำการเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวและใช้สารเคมีอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะในพื้นที่วิกฤติ เช่น พื้นที่ลุ่มน้ำน่าน โดยการใช้แนวทางปลูกป่าตามแนวพระราชดำริ การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง สนับสนุนและขยายผลการดำเนินงานของโครงการแม่ฟ้าหลวงและโครงการปิดทองหลังพระ เพื่อส่งเสริมการปลูกป่าบนพื้นที่ต้นน้ำ เปลี่ยนการทำไร่ข้าวโพด มาเป็นพื้นที่ทำนาขั้นบันไดสำหรับการปลูกข้าวเป็นอาหาร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชน

5.3 ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศอย่างยั่งยืน เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ รวมทั้งสนับสนุนกลไกทางเศรษฐศาสตร์เช่น การสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ และการจ่ายค่าตอบแทนการให้บริการของระบบนิเวศ (Payment for Ecosystem Service)

5.4 สนับสนุนการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ ข้อมูล เครื่องมือ กลไก และทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชน พัฒนาระบบอาสาสมัคร จัดหลักสูตรฝึกอบรม ฝึกซ้อมแผนเผชิญเหตุ เพื่อให้พร้อมในการช่วยเหลือชุมชนได้ทันทีเมื่อประสบภัย รวมทั้งสนับสนุนการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยของชุมชนให้ถึงระดับตำบล และให้หน่วยงานกลางดูแลจัดการในพื้นที่ที่ชุมชนไม่สามารถเข้าจัดการได้

รายงานสรุปผลการประชุม กลุ่มที่ 7

การรับมือภัยพิบัติภายใต้การเติบโตสีเขียว

ส่วนที่ 2 ภัยพิบัติทางธรรมชาติและคามอยู่รอดของเมือง

ผู้ดำเนินการเสวนา :	รศ.ดร.จรี วิจิตรวาทการ กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้นำเสนอ :	นายมนตรี บุญพาณิชย์ ผู้อำนวยการสำนักวางแผนการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ผู้ร่วมเสวนา :	ดร.อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา ประเทศไทย
:	ผศ.ดร.นพนันท ตาปนานนท์ อาจารย์ประจำภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
:	นายจิตตเกษมณ์ นิโรจน์ธนรัฐ นายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองนครสวรรค์

1. สรุปการนำเสนอ โดย นายมนตรี บุญพาณิชย์

1.1 ภัยพิบัติธรรมชาติ ผลกระทบ และแนวคิดในการรับมือ

1.1.1 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก เป็นประเด็นท้าทายที่ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อมิติการพัฒนาของทุกประเทศ การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกจะส่งผลทำให้เกิดภัยคุกคามต่อการดำรงชีพของประชากรโลก ที่สำคัญ ได้แก่ (1) การเพิ่มสูงขึ้นของระดับน้ำทะเล (2) พายุโซนร้อน (3) อุทกภัยและดินโคลนถล่ม (4) การขาดแคลนน้ำที่มีคุณภาพ และ (5) คลื่นความร้อนและเย็น ซึ่งหากปล่อยให้อุณหภูมิของโลกเพิ่มขึ้นต่อไปโดยไม่มีการป้องกันแก้ไข จะก่อให้เกิดต้นทุนในการป้องกันและรับมือกับผลกระทบจากภาวะโลกร้อน ระหว่างร้อยละ 0.05-0.5 ของ GDP โลก ทั้งนี้ ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ภัยพิบัติธรรมชาติได้สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชากรโลก คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ย 30 – 190 ล้านเหรียญสหรัฐ/ปี โดยที่ร้อยละ 60 ของมูลค่าความเสียหายทั้งหมด เป็นความเสียหายในประเทศกำลังพัฒนา และพบว่าเอเชียแปซิฟิก เป็นภูมิภาคที่เผชิญกับปัญหาอุทกภัยบ่อยครั้งและมีประชากรเสียชีวิตเนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวมากที่สุด

1.1.2 การเติบโตของเมืองทำให้มูลค่าความเสียหายจากภัยพิบัติเพิ่มสูงขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้มูลค่าความเสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้น คือ การกระจุกตัวของประชากรและทรัพย์สินในพื้นที่เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ โดยพบว่ากว่าครึ่งของเมืองใหญ่ในโลก ตั้งอยู่บนเขตภัยพิบัติ อาทิ แผ่นดินไหว และเขตพายุโซนร้อน ดังนั้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติ เมืองและประชากรที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่เมืองในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีจุดอ่อนทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ รวมถึงเศรษฐกิจและสังคม ที่ง่ายต่อการถูกทำลาย จะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและเกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินมากที่สุด ทั้งนี้ พบว่ากรุงเทพมหานครฯ จัดอยู่ในลำดับที่ 7 จาก 20 ประเทศในแง่ของจำนวนประชากรเมืองที่มีแนวโน้มเสี่ยงต่ออุทกภัย และอยู่ในลำดับที่ 10 เมื่อพิจารณาจากมูลค่าของทรัพย์สิน

1.1.3 แนวคิดในการรับมือ แนวคิดในการรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีกระบวนการที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การลดความเสี่ยง และผลกระทบจากภัยพิบัติ ด้วยการระบุภัยพิบัติ และวิเคราะห์ความเปราะบาง การเลือกใช้มาตรการที่หลากหลายทั้งที่ใช้โครงสร้าง และไม่ใช้โครงสร้าง (2) การเตรียมความพร้อมเพื่อ

รับมือภัยพิบัติ โดยเสริมสร้างสมรรถนะทางเทคนิคและการจัดการของภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อให้มีความพร้อมเชิงโลจิสติกส์มากที่สุด (3) การตอบสนอง เพื่อให้ความช่วยเหลือฉุกเฉิน ในการรักษาชีวิต สุขภาพอนามัย และความ เป็นอยู่ของประชาชนที่ได้รับผลกระทบให้ทันการณ์มากที่สุด (4) การฟื้นฟูเยียวยา เพื่อที่จะเอื้ออำนวย ให้ผู้ประสบภัยสามารถกลับไปสู่การใช้ชีวิตในสภาวะปกติเสมือนก่อนเกิดภัยพิบัติ

1.2 ตัวอย่างการรับมือของเมืองต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติ

1.2.1 แผ่นดินไหวฮันชิน เมืองโกเบ ความรุนแรง 7.2 ริคเตอร์ สร้างความเสียหายกว่า 1.32 แสนล้านเหรียญ สรอ. บทเรียนแห่งความสูญเสียดังกล่าวได้นำไปสู่ข้อเสนอการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านการจัดการภัยพิบัติของประเทศญี่ปุ่น จากเดิมที่เน้นวิศวกรรมป้องกัน (Engineer-Oriented) ไปสู่การจัดการภัยพิบัติที่เน้นบทบาทของชุมชน และการจัดตั้ง หน่วยงานจัดการภาวะฉุกเฉินระดับชาติ ทำให้ระบบการจัดการภัยพิบัติของประเทศญี่ปุ่นได้รับการยอมรับว่าดีที่สุดในโลก

1.2.2 แผ่นดินไหวและคลื่นยักษ์สึนามิในเขตโทโฮกุของเกาะฮอนชู ความรุนแรง 8.9 ริคเตอร์ สร้าง ความเสียหายสูงถึง 309,000 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยพบว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ ระบบการป้องกันและการเตือนภัย แผ่นดินไหว ได้แจ้งเตือนอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สามารถช่วยรักษาชีวิตของประชาชนไว้ได้เป็น จำนวนมาก ขณะเดียวกัน รัฐบาลญี่ปุ่นได้เรียกระดมกองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่นเข้าพื้นที่ประสบภัยพิบัติ แผ่นดินไหวเพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัย และได้จัดตั้งศูนย์ฉุกเฉินเพื่อประสานการตอบสนองของ รัฐบาล รวมทั้งจัดเตรียมที่พักพร้อมอาหาร น้ำดื่ม และสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประสบภัย และดำเนินการชดเชย ความเสียหายให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหวและคลื่นยักษ์สึนามิ

1.2.3 พายุเฮอริเคนแคทรีนา เมืองนิวออลีนส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีผู้ได้รับผลกระทบ 1.5 ล้านคน เสียชีวิต 1,836 คน มูลค่าการสูญเสียทรัพย์สินประมาณ 81 พันล้านเหรียญ สรอ. ประชากรราว 8 แสนคน ไม่มีที่อยู่ อาศัย ภายหลังเหตุการณ์คลี่คลาย ประชากรกว่าครึ่งในเมืองนิวออลีนส์ ได้ตัดสินใจย้ายถิ่นฐานถาวรออกจากรัฐ 1 ปี ภายหลังเหตุการณ์ หลายพื้นที่ยังคงมีน้ำท่วมขังไม่ได้รับการฟื้นฟู ประชาชนเป็นจำนวนมากยังไม่ได้รับความช่วยเหลือที่ จำเป็น ขณะที่ 5 ปีผ่านไป ผู้ประสบภัยนับพันยังคงอยู่ในที่พักชั่วคราว ความล้มเหลวในการดำเนินงานเพื่อฟื้นฟู ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ มีสาเหตุเนื่องมาจากความล่าช้าของการดำเนินงานภาครัฐ ระเบียบขั้นตอนของรัฐมีความ ยุ่งยาก การขาดภาวะผู้นำทั้งระดับรัฐบาลกลางและท้องถิ่น การประสานงานไม่มีประสิทธิภาพและขาดการทำงานเชิงรุก

1.2.4 อุทกภัยปี 2554 กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ประสบภัยจำนวน 42 เขต จากทั้งหมด 50 เขต ซึ่งการ ดำเนินงานให้ความช่วยเหลือพบว่า เป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องจากขาดแผนหลักระบายน้ำที่ถูกต้อง คู คลอง ถูกถมเป็น ถนน และการขยายตัวของชุมชนทำให้ท่อระบายน้ำมีขนาดเล็กกว่าขนาดที่ควรเป็น และยังประสบกับปัญหาวิกฤติ แผ่นดินทรุด ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะทำให้ระบบป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่กรุงเทพมหานครฯ ที่ลงทุนไปแล้วและจะลงทุนอีกใน อนาคต ด้อยประสิทธิภาพลง หรืออาจถึงกับประสบกับความล้มเหลวได้

1.2.5 อุทกภัย เทศบาลนครนครสวรรค์ แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมของเทศบาล นครสวรรค์ ใช้ระบบปิดล้อมพื้นที่ ด้วยการก่อสร้างเขื่อนคอนกรีตกันน้ำ สร้างแนวกันน้ำด้วยคันหินคลุก และถนนคอนกรีต เพื่อป้องกันน้ำจากภายนอกมิให้ไหลเข้าท่วมพื้นที่ส่วนใน พร้อมกับติดตั้งเครื่องสูบน้ำใต้ดินและระบบสูบน้ำบนดินเพื่อ สูบน้ำออกจากเมือง ความสำเร็จของเทศบาลนครสวรรค์ในการป้องกันน้ำท่วม มีปัจจัยหลักมาจากความมุ่งมั่นและการมี วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนของผู้นำ ในการที่จะบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคีการพัฒนาเพื่อรับมือกับสถานการณ์อุทกภัยได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของเมืองให้กลับสู่สภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว

1.2.6 บทเรียนจากกรณีศึกษาในต่างประเทศและประเทศไทย ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ทำให้แต่ละเมือง/ ประเทศ สามารถรับมือกับภัยพิบัติและฟื้นฟูกลับสู่สภาพเดิมได้ ประกอบด้วย (1) แผนการรับมือภัยพิบัติที่มี ประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยที่ช่วยลดความรุนแรงของผลกระทบจากภัยพิบัติได้อย่างมีนัยสำคัญ (2) กลไกการจัดการในภาวะ ฉุกเฉินที่มีเอกภาพ จะช่วยให้การเผชิญหน้ากับภัยพิบัติเป็นไปได้อย่างราบรื่น (3) การฟื้นฟูบูรณะพื้นที่และโครงสร้าง พื้นฐานหลังเกิดภัยพิบัติ ต้องครอบคลุมมิติการพัฒนาทุกด้านอย่างสมดุล (4) การประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ

และเอกชน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการรับมือกับภัยพิบัติ (5) การวางแผนเมืองที่คำนึงถึงผลกระทบจากภัยพิบัติ จะช่วยลดความเสียหายในพื้นที่เมืองลงได้อย่างมีนัยสำคัญ

1.3 ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการรับมือกับภัยพิบัติของเมือง การเลือกแนวทางดำเนินการเพื่อบริหารจัดการเมืองจากความเสี่ยงอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ภัยธรรมชาติ มีปัจจัยที่ควรต้องคำนึงถึง ได้แก่ (1) ต้องเข้าใจว่า ไม่มีพิมพ์เขียวที่แน่นอนในการแก้ไข/รับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติ เนื่องจาก ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งมีรูปแบบและผลกระทบที่แตกต่างกัน (2) การออกแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ต้องสามารถปรับให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ เนื่องจากสภาพภูมิอากาศในอนาคตเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับผลกระทบ/กิจกรรมของมนุษย์ในปัจจุบัน รวมทั้งการคาดการณ์สภาพภูมิอากาศล่วงหน้าไม่สามารถกระทำได้อย่างแม่นยำ (3) เมืองที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องบูรณาการการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติไว้ในการวางแผนพัฒนาเมืองและธรรมาภิบาลของเมือง อาทิ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การสร้างที่อยู่อาศัย การวางระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการให้บริการในพื้นที่เมือง (4) แนวทางการดำเนินงานรับมือ/ปรับตัว ต้องผสมผสานระหว่างแนวทางที่ใช้สิ่งก่อสร้างและไม่ใช้สิ่งก่อสร้างอย่างสมดุล เนื่องจากการป้องกัน แก้ไขปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ ไม่สามารถดำเนินการได้โดยใช้มาตรการใดมาตรการหนึ่งเพียงลำพังอย่างเดียว (5) การกำจัดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติให้หมดไปโดยสิ้นเชิง เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ดังนั้น ในการเลือกใช้/กำหนดแนวทางในการแก้ไขภัยพิบัติทางธรรมชาติ ควรต้องเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดผลตกค้างให้น้อยที่สุด หรือไม่ก่อให้เกิดความเสียหายมากยิ่งขึ้นไปกว่าการไม่ดำเนินการใดๆ (6) การใช้จ่ายงบประมาณเพื่อจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ควรคำนึงถึงความสำคัญของประเด็นด้านสังคมและนิเวศน์ไปพร้อมกัน เนื่องจากผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และการเสียความเชื่อมโยง/สัมพันธ์ทางสังคม และความหลากหลายของชีวนเวศทางธรรมชาติอันเนื่องมาจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ไม่สามารถคิดคำนวณได้โดยตรงในเชิงเศรษฐกิจ (7) การนำแนวทางในการบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติไปสู่การปฏิบัติต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน เนื่องจากการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพในการให้ความร่วมมือและลดปัญหาความขัดแย้งในการดำเนินงานลงได้ (8) การเสริมสร้างความพร้อมและความตระหนักในการเผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีการเตรียมพร้อมและไม่ประมาทต่อเหตุการณ์ภัยทางธรรมชาติ (9) การฟื้นฟูและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนภายหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ จำเป็นต้องมีแผนในการฟื้นฟูที่รวดเร็ว ครอบคลุมถึงแผนด้านการเงิน/สินเชื่อ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ชุมชนสามารถฟื้นกลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้นกว่าเดิม และ (10) การกระจาย/ส่งผ่านความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ต้องครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีความเปราะบางต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติ

1.4 ข้อเสนอแนะทางการรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดของเมือง การปกป้องเมืองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ต้องผสมผสานแนวทางด้านการใช้สิ่งก่อสร้างและไม่ใช้สิ่งก่อสร้างเข้าด้วยกัน เพื่อให้เมืองมีความยืดหยุ่นสามารถปรับตัวและเผชิญกับความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเหมาะสม โดยมีข้อเสนอแนะทาง ดังนี้

1.4.1 แนวทางการรับมือภัยพิบัติธรรมชาติ ประกอบด้วย การปรับแนวคิดการพัฒนาเมืองสู่การเป็นเมืองสีเขียว ปรับปรุงการวางแผนเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะในพื้นที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติ นำมาตรการด้านภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมาใช้ในการขึ้นน้ำ/กำกับการขายตัวของเมือง โยกย้ายและกระจายกิจการบางประเภทให้ออกไปอยู่ในพื้นที่ปลอดภัยจากภัยพิบัติและจำกัดการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมหลักให้มีการกระจายไปสู่ภูมิภาคอื่นๆ พัฒนาระบบตรวจสอบ ติดตามและแจ้งเตือนภัย ให้มีขีดความสามารถในการดำเนินงานที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ จัดทำแผนการอพยพ และกระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในภาวะฉุกเฉินอย่างเป็นระบบ ออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับใหม่ หรือบูรณาการกฎระเบียบเดิม ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาปัญหาการเกิดภัยพิบัติเพื่อเป็นกรอบให้หน่วยงานกำกับดูแล และองค์กรภาคธุรกิจนำไปประยุกต์ใช้ เพิ่มความตระหนักและเสริมสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการรับมือกับเหตุการณ์ภัยพิบัติ โดยจัดทำโครงการให้ความรู้ผ่านผู้นำชุมชน ครู องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหมู่บ้านและในเมือง

1.4.2 การบรรเทาผลกระทบจากภัยพิบัติธรรมชาติ ประกอบด้วย การกำหนดกลไกการกำกับดูแล และบริหารจัดการสถานการณ์เฉพาะหน้าให้มีความชัดเจนและมีเอกภาพ โดยไม่จำเป็นต้องจัดตั้งกลไกใหม่ทุกครั้งที่เกิดอุบัติเหตุภัยทางธรรมชาติ อพยพประชาชนและทรัพย์สินสู่พื้นที่รองรับที่ปลอดภัย โดยมีการประสานงานที่เป็นระบบ และมีหน่วย

สนับสนุนในการช่วยขยับยั้งของ อพยพประชาชน รวมทั้งผู้ย้ายที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ พัฒนาความร่วมมือจากภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน เพื่อนำแผนบริหารจัดการการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในภาวะเร่งด่วนไปสู่การปฏิบัติ โดยควรประสานการดำเนินงานร่วมกันของภาครัฐเข้ากับองค์กรสาธารณประโยชน์และอาสาสมัคร เพื่อให้การระดมความช่วยเหลือมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว เนื่องจากรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถที่จะรับมือกับสถานการณ์ได้เพียงลำพัง

1.4.3 การฟื้นฟูภายหลังจากเหตุการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติ ประกอบด้วย การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่ล้าหลัง รวมทั้งการกำหนดมาตรการจูงใจ เพื่อสนับสนุนการปรับปรุงบูรณะท้องถิ่น/เมืองให้มีประสิทธิผล มีความสะดวกและเกิดความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน พัฒนาลาดการเงินภายในประเทศให้สามารถรองรับ/กระจายความเสี่ยง/ ความเปราะบางของประเทศจากภัยพิบัติธรรมชาติ โดยผ่านระบบประกันภัย และการเข้าถึงสินเชื่อเพื่อนำมาฟื้นฟูประเทศ/กิจการ/บ้านเรือนที่อยู่อาศัยและทรัพย์สิน อุตสาหกรรม/บริการที่ได้รับความเสียหาย จัดเตรียมแนวทางและแผนปฏิบัติการขนย้าย ใช้ประโยชน์ หรือกำจัดเศษซากที่เกิดจากภัยพิบัติธรรมชาติอย่างเป็นระบบและถูกหลักวิชาการ เพื่อให้การก่อสร้างใหม่ และการฟื้นฟูสภาพ ในพื้นที่ประสบภัยพิบัติดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว ปลอดภัย

2. ภาพรวมการเสวนา

การเสวนาในหัวข้อ ภัยพิบัติทางธรรมชาติและความอยู่รอดของเมือง เสนอภาพความสำคัญของเมืองในฐานะศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศ หากเกิดภัยพิบัติจะกระทบต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก ในขณะที่ขีดความสามารถและองค์ความรู้ในการจัดการภัยพิบัติของประเทศไทยยังมีขีดจำกัด การวางระบบเพื่อรับมือกับภัยพิบัติในเขตเมือง ควรใช้มาตรการด้านผังเมือง มาตรการด้านการคลังสาธารณะเพื่อสร้างความเป็นธรรมในการบริหารจัดการ รวมทั้งต้องเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ ควรส่งเสริมแนวคิดการพัฒนาเมืองแบบกระชับ เพื่อให้ง่ายต่อการจัดการและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินไปเมื่อต้องรับมือกับภัยพิบัติ ผู้เข้าร่วมเสวนามีความเห็นเพิ่มเติมในเรื่องของกระจายอำนาจเพื่อส่งเสริมบทบาทของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการภัยพิบัติให้มากขึ้น และควรคำนึงเรื่องความเป็นธรรม ในการชดเชยผู้ที่ได้รับผลกระทบ นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ การจัดการฐานข้อมูล ประเด็นที่สำคัญที่สุดคือการปรับแนวคิดเพื่อให้ทุกภาคส่วนขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน โดยการสร้างเจตนาารมณ์ทางการเมืองที่มั่นคงเพื่อการก้าวสู่สังคมสีเขียวอย่างเป็นรูปธรรม

3. สรุปประเด็นจากผู้เข้าร่วมการเสวนา

3.1 การขับเคลื่อนประเด็นที่ สศช. นำเสนอและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.1.1 ภัยพิบัติของเมืองจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ การป้องกันและรักษาเมืองศูนย์กลางของเศรษฐกิจของประเทศให้ปลอดภัยจากปัญหาภัยพิบัติเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญมาก เนื่องจากการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติกับเมืองจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชนบทด้วย เนื่องจากรายได้ของคนในชนบทส่วนใหญ่เกิดจากการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของคนในเมือง

3.1.2 องค์ความรู้ด้านภัยพิบัติของประเทศไทยยังมีจำกัด ประชาชนในประเทศไทยมีความรู้ เรื่องภัยพิบัติค่อนข้างจำกัดทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ประเทศไทยมีที่ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศที่ปลอดภัยจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้คนไทยมีความรู้ ความเข้าใจต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติ จะต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจให้เกิดมีขึ้นแก่ประชาชน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญ โดยภาคการพัฒนาในส่วนของการศึกษาศึกษาควรต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านดังกล่าว ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล/สถิติภัยพิบัติ ต้องเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวให้สาธารณชนได้รับทราบและใช้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างเท่าทันต่อเหตุการณ์

3.1.3 ประเทศไทยขาดกลไกบริหารจัดการภัยพิบัติอย่างเป็นระบบ การดำเนินการเพื่อรับมือกับอุทกภัยของประเทศ ในปี 2554 ที่ผ่านมา เป็นที่ประจักษ์ว่าประเทศไทยขาดกลไกการดำเนินงานในการบริหารจัดการภัยพิบัติเชิงระบบที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดและไม่สามารถรับมือกับภาวะฉุกเฉินได้อย่างเท่าทัน ทั้งนี้ แนวทางในการรับมือกับเหตุการณ์อุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องวางแผนรวมตั้งแต่ระดับภาคและระดับลุ่มน้ำ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำของประเทศมีความครอบคลุมและเป็นองค์รวมทั้งระบบ ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกภาคส่วน ทั้งที่เป็นภาคเศรษฐกิจ สังคม เมือง และชนบท เป็นต้น

3.1.4 การพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียวต้องมีเจตนารมณ์ทางการเมือง การที่ประเทศไทยจะบรรลุสู่เป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ/สังคมสีเขียวได้ จำเป็นต้องอาศัยการปรับแนวคิดของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปในทิศทางที่มุ่งสู่การเกื้อกูลกันระหว่างการค้าเน้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ/สังคม กับนิเวศทางธรรมชาติ โดยภาคที่สำคัญและเป็นหัวใจแห่งความสำเร็จของแนวคิดดังกล่าว คือภาคส่วนทางด้านการเมือง ที่จะต้องมีความมุ่งมั่นและหนักแน่นต่อการดำรงเจตนารมณ์เพื่อผลักดันการพัฒนาประเทศไปสู่การเติบโตสีเขียวด้วย “การเมืองสีเขียว”

3.2 บทบาทภาคี

3.2.1 ภาคส่วนต่างๆ และประชาชน ต้องมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือกับมาตรการด้านผังเมือง ดำเนินการด้านการปรับ/วางผังเมืองจะสามารถบรรลุผล และได้รับความร่วมมือที่ดีจากภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อทุกภาคส่วนมีความรู้และความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับภัยพิบัติในทุกมิติเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม

3.2.2 ภาครัฐ ควรมีบทบาทด้านการวางแผนจัดทำผังเมืองอย่างเป็นระบบและบูรณาการในภาพรวมของประเทศ เพื่อการรับมือกับภัยพิบัติ ดำเนินการแก้ไขข้อจำกัดเรื่องเขตการปกครอง ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ขัดแย้งกับข้อเท็จจริงในปัจจุบัน รวมทั้งแก้ไขปัญหาละเลยการประกาศใช้ผังเมืองหมดยุค ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การวางผังเมืองรวมของประเทศ เพื่อรับมือกับภัยพิบัติไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม

3.3 Strategic Champion ทั้งในและนอก สศช.

3.3.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากท้องถิ่นมีประสบการณ์เผชิญภัยพิบัติมาเป็นเวลานาน เช่น กรณีเทศบาลเมืองนครสวรรค์ โดยจังหวัดนครสวรรค์เป็นจุดรับน้ำของแม่น้ำสายหลัก 4 สาย เทศบาลนครสวรรค์มีประสบการณ์ป้องกันน้ำท่วมมาตั้งแต่ปี 2523 พบว่าอุทกภัยขนาดใหญ่เกิดขึ้นทุก 5 ปี เทศบาลปรับเปลี่ยนระบบป้องกันน้ำท่วมจากระบบไม่ถาวร ซึ่งมีค่าใช้จ่ายราวปีละ 20-30 ล้านบาท มาเป็นโครงสร้างพื้นฐานแบบถาวร โดยใช้ระบบเงินกู้เพื่อสร้างเขื่อนและระบบสูบน้ำรอบตัวเมืองความยาว 20 กม. ซึ่งพบว่าคุ้มค่ากว่าในเชิงงบประมาณ

3.3.2 สศช. ควรบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย กรมโยธาธิการและผังเมือง เป็นต้น เพื่อให้การแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

3.4 แนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม

3.4.1 นำมาตรการทางการคลังสาธารณะของเมืองมาใช้เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม เช่น ปัญหาอุทกภัยในปี 2554 ได้มีการป้องกันพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงให้ได้รับผลกระทบจากปัญหาอุทกภัยน้อยที่สุด ส่งผลให้พื้นที่รอบนอกกรุงเทพฯ (เช่น ปทุมธานี ออยุธยา) ซึ่งเป็นพื้นที่รับน้ำต้องประสบภาวะอุทกภัยรุนแรง และได้รับความเดือดร้อนทั้งในด้านชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้น จึงควรมีมาตรการช่วยเหลือทางการเงิน เช่น การจัดเก็บภาษีน้ำท่วม เป็นต้น โดยพื้นที่ที่ได้รับการป้องกันควรมีส่วนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายขุดเขยื้อนให้กับพื้นที่รับน้ำที่ประสบอุทกภัยรุนแรง เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างพื้นที่และเกิดความเป็นธรรมมากขึ้น โดยอาจศึกษารูปแบบของการจัดเก็บภาษีน้ำท่วม (flood tax) ในต่างประเทศ เช่น ออสเตรเลีย เป็นต้น เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมต่อไป

3.4.2 ส่งเสริมและพัฒนาเมืองแบบกะชับ (compact city) สามารถช่วยให้การจัดการภัยพิบัติของเมืองดำเนินการได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถประหยัดงบประมาณ โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางหลักของประเทศ ควรควบคุมการขยายตัวให้เหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และควรมีการบริหารจัดการเมืองในกรุงเทพฯ ไม่ให้เกิดความแตกต่างกับเมืองในพื้นที่อื่น ๆ มากเกินไป เนื่องจากจะสนับสนุนให้มีการอพยพของประชากรเข้ามาทำงานและอยู่อาศัยในกรุงเทพฯ มากขึ้น

3.4.3 ควบคุมกำกับการพัฒนาเมืองที่มีการขยายตัวอย่างไร้ขอบเขต และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่มีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น การแก้ไขปัญหาละเลยการประกาศใช้ผังเมืองหมดยุค การวางผังเมืองให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม การจัดรูปที่ดินเพื่อให้มีการใช้พื้นที่ชั้นในให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดเก็บภาษีที่ดินและภาษีด้านอื่นๆ ที่เหมาะสม เช่น ภาษี landaus ภาษี capital land tax เป็นต้น

3.4.4 สร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ของประชาชน ด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ ทันต่อสถานการณ์ เพื่อให้ประชาชนตอบสนองต่อการเตือนภัยได้อย่างเหมาะสมทันทั่วทั้งที่ สามารถอยู่ร่วมและรับมือกับภัยพิบัติได้ในอนาคต

4. ประเด็นความเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม

4.1 การขับเคลื่อนประเด็นที่ สศช. นำเสนอ หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4.1.1 ควรกำหนดค่านิยมของภัยพิบัติให้ชัดเจน และมอบหมายให้มีหน่วยงานเจ้าภาพทำหน้าที่เป็นหน่วยรับผิดชอบหลัก เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการบริหารจัดการภัยพิบัติทั้งระบบอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งที่ผ่านมาองค์การอนามัยโลกและหน่วยงานในประเทศหลายแห่งได้ให้คำจำกัดความของ “ภัยพิบัติ” แตกต่างกันตามหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานเป็นหลัก และขาดการดำเนินงานอย่างเป็นเอกภาพ ในขณะที่การเกิดภัยพิบัติได้ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งความเดือดร้อนในชีวิตและความเสียหายต่อทรัพย์สิน

4.1.2 ควรกระตุ้นให้รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของภัยพิบัติ ซึ่งหมายรวมถึงภัยอื่นๆ นอกจากน้ำท่วมด้วย โดยเฉพาะภัยแล้ง ซึ่งเกิดขึ้นทุกปีเช่นกันและไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสม

4.1.3 ในการให้ภาคชนบทเป็นพื้นที่รับน้ำ ควรมีมาตรการช่วยเหลือเพื่อชดเชยโอกาสที่เสียไประหว่างน้ำท่วม อาทิ ส่งเสริมให้มีอาชีพรองรับในช่วงที่ชุมชนประสบภัยพิบัติ

4.2 บทบาทภาคี

4.2.1 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติของประเทศให้ชัดเจน โดยให้ครอบคลุมเมืองและเขตพื้นที่เศรษฐกิจของประเทศที่สำคัญ อาทิ หาดใหญ่ นครสวรรค์ และนครศรีธรรมราช และเน้นที่การบริหารจัดการปัญหาภัยพิบัติเป็นหลัก ให้ความสำคัญกับมาตรการการปรับตัว มิใช่การต่อสู้เพื่อป้องกันภัยพิบัติ รวมทั้งกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

4.2.2 นโยบายของรัฐควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหาภัยพิบัติด้วยตนเอง ปัจจุบัน มีหลายชุมชนเริ่มคิดปรับวิถีชีวิต โดยเฉพาะที่อยู่อาศัย ให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติที่ค่อนข้างแปรปรวน และรวมตัวเป็นเครือข่าย จึงขอเสนอให้ภาครัฐสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อจัดการภัยพิบัติในชุมชน ซึ่งดำเนินการและบริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อลดภาระของภาครัฐและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ

4.2.3 ชุมชนท้องถิ่นและสาธารณชนทั่วไปควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติให้มากขึ้น เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่ดำรงชีวิตเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อ

4.3 Strategic champion ทั้งในและนอก สศช.

4.3.1 เสนอให้ สศช. รวบรวมและประมวลขั้นตอนการเกิดและสาเหตุของภัยพิบัติน้ำท่วม ปี 2554 โดยพิจารณาข้อมูลจากทุกมิติที่เกี่ยวข้อง ทั้งมิติจากด้านวิชาการ มิติทางสังคม และมิติอื่นๆ เนื่องจากที่ผ่านมา นักวิชาการล้วนเสนอจากมุมมองและข้อมูลเฉพาะที่ตนมีเท่านั้น ซึ่งยังไม่ครอบคลุม

4.4 แนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม

4.4.1 ควรส่งเสริมให้มีปรับเปลี่ยนแผนการผลิตและลดระยะเวลาการผลิตสินค้าเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ซึ่งในหลายพื้นที่ ได้พยายามลดระยะเวลาการผลิตพืชเกษตรลง เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรได้ก่อนเกิดภัยน้ำท่วม

4.4.2 ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ ควรดำเนินการโดยบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด และสนับสนุนการใช้กฎหมายหรือวิถีชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในชุมชน

ตอนที่

สรุปผลความคิดเห็น

ผู้เข้าร่วมประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.

สรุปผล

ความคิดเห็นผู้เข้าร่วมประชุมประจำปี 2555 ของ สศช.

เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้สำรวจความคิดเห็นผู้เข้าร่วมประชุมประจำปี 2555 ของ สศช. เรื่อง **อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว** ในการได้รับประโยชน์และความคุ้มค่าที่ได้รับรู้สาระสำคัญและแนวทางการพัฒนาประเทศสู่สังคมสีเขียวภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ในด้านการพัฒนาการเกษตร อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว ระบบขนส่งและพลังงาน นวัตกรรม นวัตกรรมทางสังคม และการรับมือภัยพิบัติ และแนวการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่การเติบโตสีเขียว และความพึงพอใจเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกจัดประชุมประจำปีของ สศช. สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้เข้าร่วมการประชุมประจำปี 2555 ของ สศช. มี 1,900 คน ได้ตอบแบบสอบถามรวม 289 คน คิดเป็นร้อยละ 15.21 ของผู้เข้าร่วมประชุมประจำปีของ สศช. พบว่า ร้อยละ 55.56 เป็นหญิง ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.74 ผู้ร่วมประชุมประจำปีของ สศช. เป็นครั้งแรก ร้อยละ 50.00 และเป็นผู้ที่เคยร่วมประชุมฯ มากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป ร้อยละ 31.47 ส่วนอาชีพของผู้เข้าร่วมประชุมร้อยละ 44.13 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ/รัฐวิสาหกิจ รองลงมาร้อยละ 11.74 เป็นเป็นวุฒิสมาชิก/ข้าราชการบำนาญ ร้อยละ 10.32 เป็นนิสิต/นักศึกษา และนักธุรกิจ/พนักงานภาคเอกชน ร้อยละ 7.47 เป็นนักวิชาการในสถาบันการศึกษา/วิจัย ร้อยละ 6.05 เป็นเกษตรกร/ผู้นำกลุ่มอาชีพ ส่วนที่เหลือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักพัฒนา/เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน สส / สว. พระภิกษุ และประชาชนทั่วไป

2 การประเมินความสำเร็จของการจัดประชุมประจำปี

2.1 การได้รับประโยชน์และความคุ้มค่า ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 63.60 เห็นว่าการเข้าร่วมประชุมประจำปีในครั้งนี้ได้รับประโยชน์และมีความคุ้มค่ามาก และได้รับประโยชน์และคุ้มค่าระดับปานกลางร้อยละ 33.46 เมื่อพิจารณาเหตุผล พบว่า ร้อยละ 39.39 เห็นว่าได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาประเทศและแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่สังคมสีเขียวที่ชัดเจน ทั้งในระดับภาพรวมและประเด็นการพัฒนาเฉพาะที่ชัดเจนมากขึ้น ร้อยละ 30.30 สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการวางแผนของหน่วยงาน ไปเผยแพร่ในองค์กร/พื้นที่ และต่อยอดการศึกษาเรียนรู้ และร้อยละ 12.12 คิดว่าเป็นการปลูกฝังจิตสำนึก สร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมสีเขียวอย่างยิ่งย่น

2.2 การจัดประชุมสามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญและแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่สังคมสีเขียว ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าการเข้าร่วมประชุมทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้นร้อยละ 94.96 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเข้าประชุม ขณะที่มีเพียงร้อยละ 5.04 มีความเห็นว่าการเข้าร่วมประชุมเท่าเดิม

2.3 การนำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ไปใช้ประโยชน์ ผู้ตอบแบบสอบถามนำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ไปใช้ประโยชน์ร้อยละ 97.04 นำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนของหน่วยงานมากที่สุดร้อยละ 22.85 รองลงมาใช้ในการวางแผนพัฒนาร้อยละ 21.97 การศึกษาวิจัยร้อยละ 17.22 การบรรยายร้อยละ 12.65 การเรียนการสอนร้อยละ 11.78 และการจัดทำเอกสารเผยแพร่ร้อยละ 10.19

2.4 การบริหารจัดการ พิจารณาจากการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดประชุมประจำปีของ สศช. พบว่า

2.4.1 ภาพรวมของการจัดประชุมประจำปีของ สศช. ร้อยละ 70.70 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความพึงพอใจระดับมาก รองลงมาร้อยละ 28.21 มีความพึงพอใจระดับปานกลาง

2.4.2 การนำเสนอและอภิปรายในภาคเช้าและภาคบ่าย ร้อยละ 60.53 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความพึงพอใจระดับมาก ต่อการนำเสนอและอภิปรายเรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียว” และร้อยละ 59.41 ต่อการนำเสนอวิทัศน์เรื่อง “อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว” สำหรับการนำเสนอของวิทยากรภาคเช้าและภาคบ่าย ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมากร้อยละ 56.25 และร้อยละ 67.37 ตามลำดับ รวมทั้งมีความพึงพอใจต่อการจัดแบ่งกลุ่มย่อยภาคบ่ายเป็น 7 กลุ่ม ร้อยละ 55.56 และเอกสารประกอบการประชุมร้อยละ 60.31

2.4.3 การอำนวยความสะดวกผู้เข้าร่วมการประชุม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมาก ด้านการลงทะเบียนที่มีความสะดวกรวดเร็วและเป็นระบบมากที่สุดร้อยละ 75.27 พอใจการจัดเวทีและระบบแสง สี เสียง ในห้องประชุมมีความเหมาะสม รับฟังได้ชัดเจนร้อยละ 70.70 การต้อนรับของเจ้าหน้าที่สร้างความประทับใจให้กับผู้เข้าร่วมประชุมร้อยละ 69.23 การจัดที่นั่งของผู้เข้าร่วมประชุมมีความเหมาะสมร้อยละ 68.38 การดำเนินการด้านพิธีการและขั้นตอนการประชุม ร้อยละ 64.21 การให้บริการอาหารว่าง เครื่องดื่มแก่ผู้เข้าร่วมประชุมร้อยละ 62.36 และเห็นว่าสถานที่จัดประชุมมีความเหมาะสม สะดวกสบาย ร้อยละ 57.88

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจต่อภาพรวมการจัดประชุม การอภิปราย การนำเสนอวิทัศน์ และการอำนวยความสะดวกผู้เข้าร่วมประชุม

เรื่อง	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ประเมิน
ภาพรวมการจัดประชุมประจำปี	70.70	28.21	1.10	-
การนำเสนอวิทัศน์เรื่อง "อนาคตประเทศไทยบนเส้นทางสีเขียว"	59.41	34.69	4.06	1.85
การนำเสนอเรื่อง "แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมสีเขียว"	60.53	37.22	1.50	0.75
การนำเสนอของวิทยากรในภาคเช้า	56.25	38.97	2.94	1.84
การนำเสนอของวิทยากรในภาคบ่าย	67.37	30.51	0.42	1.69
รูปแบบการจัดประชุมกลุ่มย่อยที่แบ่งเป็น 7 กลุ่ม	55.56	36.78	5.36	2.30
เอกสารประกอบการประชุมมีเนื้อหาสาระเหมาะสมสอดคล้องกับหัวข้อประชุม	60.31	32.82	6.49	0.38
การอำนวยความสะดวก				
- การลงทะเบียนมีความสะดวก รวดเร็ว เป็นระบบ	75.27	22.91	1.82	-
- การจัดเวทีและระบบเสียง สี เสียงในห้องประชุมรับฟังได้ชัดเจน	70.70	25.64	2.93	0.73
- การจัดที่นั่งของผู้เข้าร่วมประชุมมีความเหมาะสม	68.38	24.63	6.62	0.37
- การต้อนรับของเจ้าหน้าที่สร้างความประทับใจกับผู้เข้าร่วมประชุม	69.23	27.11	3.66	-
- การดำเนินการด้านพิธีการและขั้นตอนการประชุม	64.21	35.06	0.74	-
- การให้บริการอาหารว่าง เครื่องดื่มแก่ผู้เข้าร่วมประชุม	62.36	33.95	3.69	-
- สถานที่ประชุมประจำปี 2555 มีความเหมาะสม สะดวกสบาย	57.88	34.43	6.96	0.73
- การให้บริการอาหารกลางวันแก่ผู้เข้าร่วมประชุม	56.37	37.45	3.47	2.70
- การได้ทราบข้อมูลชี้แจงทั้งภายในและภายนอกห้องประชุม	55.22	39.93	4.48	0.37
- ความเพียงพอของสถานที่จอดรถ ป้ายบอกทาง	53.53	35.69	8.18	2.60
- การแสดงนิทรรศการด้านนอกห้องประชุมใหญ่	54.76	36.11	5.16	3.97

3 ความคิดเห็นต่อสาระสำคัญและแนวทางการพัฒนาประเทศสู่สังคมสีเขียวภายใต้ แผนพัฒนา ฉบับที่ 11

3.1 การพัฒนาประเทศสู่สังคมสีเขียวภายใต้แผนพัฒนา ฉบับที่ 11 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยระดับมากเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศสู่การเติบโตสีเขียวในอนาคต ร้อยละ 73.93 และมีความเห็นว่าแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่สังคมสีเขียวสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนา ฉบับที่ 11 ในระดับมากร้อยละ 58.99 ขณะที่เห็นด้วยกับการนำเสนอของวิทยากรเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่สังคมสีเขียว ระดับมากร้อยละ 53.60 นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่าแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่การเติบโตสีเขียวที่นำเสนอในที่ประชุมสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมในระดับมากร้อยละ 40.65 และระดับปานกลางร้อยละ 49.28

3.2 การขับเคลื่อนประเด็นการพัฒนาเฉพาะสู่สังคมสีเขียว ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยระดับมากในประเด็นการพัฒนาเฉพาะด้านการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมสู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืนมากที่สุดร้อยละ 60.58 รองลงมาเป็นการพัฒนาเกษตรกรไทยสู่การเติบโตสีเขียวร้อยละ 59.93 การพัฒนานวัตกรรมสีเขียวร้อยละ 59.85 การพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อระบบเศรษฐกิจสีเขียวร้อยละ 59.56 การสร้างสรรค์การท่องเที่ยวสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีคุณภาพร้อยละ 59.41 การพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาดร้อยละ 57.14 และการรับมือภัยพิบัติภายใต้การเติบโตสีเขียวร้อยละ 50.75

ตารางที่ 2 : ร้อยละผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับความเห็นต่อสาระสำคัญและแนวทางการพัฒนาประเทศสู่สังคมสีเขียวภายใต้แผนพัฒนา ฉบับที่ 11

เรื่อง	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ประเมิน
การพัฒนาประเทศสู่การเติบโตสีเขียวในอนาคต	73.93	23.21	2.86	-
แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่สังคมสีเขียวสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนา ฉบับที่ 11	58.99	35.25	4.32	1.44
แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่สังคมสีเขียวที่วิทยากรนำเสนอ	53.60	42.45	3.60	0.36
การพัฒนาเกษตรกรไทยสู่การเติบโตสีเขียว	59.93	30.69	7.58	1.81
การพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาด	57.14	31.50	7.33	4.03
การสร้างสรรค์การท่องเที่ยวสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ	59.41	30.26	5.54	4.80
การพัฒนาระบบขนส่งและพลังงานเพื่อระบบเศรษฐกิจสีเขียว	59.56	28.68	6.99	4.78
การพัฒนานวัตกรรมสีเขียว	59.85	31.02	5.84	3.28
การพัฒนานวัตกรรมทางสังคมสู่การพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน	60.58	26.64	8.03	4.74
การรับมือภัยพิบัติภายใต้การเติบโตสีเขียว	50.75	38.81	6.34	4.10
แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่การเติบโตสีเขียวที่นำเสนอสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม	40.65	49.28	8.99	1.08

4 ข้อเสนอแนะต่อประเด็นการขับเคลื่อนแผนพัฒนา ฉบับที่ 11 การแบ่งกลุ่มย่อยและอื่นๆ

4.1 ข้อเสนอแนะต่อประเด็นการขับเคลื่อนแผนพัฒนา ฉบับที่ 11 ในการจัดประชุมประจำปีครั้งต่อไป ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อเสนอแนะในประเด็นต่างๆ ดังนี้

4.1.1 การพัฒนาสังคมและธรรมาภิบาล ได้แก่ การลดความเหลื่อมล้ำ มีความเสมอภาคเป็นธรรม แก้ปัญหาความยากจน การต่อต้านทุจริตคอร์รัปชัน การสร้างสรรค์สังคมไทยเป็นสังคมมีระเบียบวินัย การปรองดอง ลด

ความขัดแย้งทางสังคม การพัฒนาศักยภาพ "คน" อนาคตประเทศไทยกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน มุ่งสร้างจริยธรรม และวัฒนธรรมไทย การพัฒนาระบบการศึกษา

4.1.2 การพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจก้าวไกล สังคมอยู่ดีมีสุข ท่องเที่ยวสีเขียว นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การสร้างชาติ เทคโนโลยีและนวัตกรรมสีเขียว การพัฒนาระบบการสื่อสารโทรคมนาคม

4.1.3 การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การขับเคลื่อนและพัฒนาด้านการเกษตรกรรมของประเทศไทย ความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน ประเทศไทยกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การรับมือภัยพิบัติภายใต้การเติบโตสีเขียว

4.1.4 การพัฒนาเพื่อเข้าสู่สังคมสีเขียว ได้แก่ การติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลการขับเคลื่อนอนาคตประเทศไทยสีเขียว การขับเคลื่อนสังคมสีเขียวไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม การพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศไทยสู่สังคมสีเขียว

4.1.5 การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ได้แก่ การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในเชิงรุกทุกภาคส่วน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย การขับเคลื่อนแผนพัฒนา ฉบับ 11 เพื่อสนับสนุนการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

4.1.6 อื่นๆ ได้แก่ การนำแผนไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนแผน การประเมินผลแผนอย่างเป็นรูปธรรม เศรษฐกิจพอเพียงทางรอดประเทศไทยในสังคมอาเซียน สังคมสุขพอเพียง

4.2 ความเห็นต่อการจัดประชุมภาคบ่าย ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าการแบ่งกลุ่มย่อยออกแบ่งเป็น 7 กลุ่ม เป็นการแยกตามประเด็นได้เหมาะสมชัดเจน มีเนื้อหา สาระครอบคลุมการขับเคลื่อนในแต่ละกลุ่ม และสามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วนเห็นว่าการแบ่งกลุ่มย่อยเป็น 7 กลุ่มมากเกินไป ระยะเวลาในการประชุมสั้นเกินไป และวิทยากรบางกลุ่มบรรยายมากเกินไป และใช้ภาษาอังกฤษเป็นส่วนใหญ่

4.3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่

4.3.1 ความสะดวกของสถานที่จัดประชุมและระยะเวลา ควรมีป้ายบอกทางไปห้องประชุมสัมมนาให้ชัดเจนมากขึ้น ควรเพิ่มแผนที่การเดินทางมาสถานที่ประชุมไว้ด้านหลังสูจิบัตร ควรเพิ่มระยะเวลาการประชุมมากกว่า 1 วัน และควรมีการจัดประชุมในภูมิภาค

4.3.2 การจัดประชุม ควรเปิดโอกาสให้มีการซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้มากขึ้น ควรจัดทำเอกสารประกอบการประชุมทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ควรแจกเอกสารประกอบการบรรยายของผู้ร่วมเสวนาหรือให้ download ได้ ควรมีรายชื่อผู้รับผิดชอบของ สศช. ในเอกสารประกอบการประชุม ควรเชิญวิทยากรจากต่างประเทศมาร่วมให้ข้อคิดเห็นในเชิงวิชาการ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์

4.3.3 การประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น และผ่านสื่อหลากหลาย ช่องทาง ควรจัดทำเอกสารเผยแพร่ในลักษณะดิจิทัลไฟล์ ทั้งในส่วนเอกสาร การนำเสนอ การอภิปราย การแบ่งกลุ่มย่อยเผยแพร่เว็บไซต์ของ สศช. เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ควรถ่ายทอดสดทางโทรทัศน์/ วิทยุตลอดระยะเวลาการประชุม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
962 ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ 10100
โทร. 0-2282-4841-2 โทรสาร 0-2281-9705
www.nesdb.go.th